T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TARİH TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İTALYA'NIN BİRLEŞMESİNDE PİYEMONTE'NİN ROLÜ

Sinem KERTEL

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Gülsüm TÜTÜNCÜ UĞURLUBAY

İZMİR 2023

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum "İtalya'nın Birleşmesinde Piyemonte'nin Rolü" adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

16/03/2023

Sinem KERTEL

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

İtalya'nın Birleşmesinde Piyemonte'nin Rolü

Sinem KERTEL

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

Tarih Tezli Yüksek Lisans Programı

İtalya yarımadası, Orta Çağ'dan itibaren şehir devletlerinin yönetimi altında parçalanmıştı. Şehir devletlerinin birbirinden farklı yönetimleri ve devlet yapıları kültürel parçalanmışlığı da beraberinde getirdi. Mevcut parçalanmışlık; Avusturya, İspanya ve Fransa gibi güçlü devletlerin İtalya yarımadası üzerinde gerçekleştirdikleri hâkimiyet savaşları sonucunda daha da derinleşti. Güçlü devletlerin İtalya yarımadasını kontrol altında tutması ve gelişmesini önlemesinin yanında, şehir devletlerinin birbirleri ile yaptıkları rekabetler, İtalyanların birleşmesinin önünde önemli birer engel oldu.

Fransız İhtilali'nin etkilerinin İtalyan yarımadasına yayılmasının ardından, İtalya'da birleşim ve bağımsızlık yönünde fikirler ortaya çıktı. 1820, 1830 ve 1848 İhtilalleri'nin başarısızlığı ardından İtalyanlar birleşme için yeni yollar aradılar. Birleşmenin güçlü devletler karşısında kolaylıkla sağlanamayacağının anlaşılması, İtalyanları yeni bir plana ve lider arayışına yönlendirdi.

Sardunya-Piyemonte Krallığı, İtalyan Birleşmesi'nin liderinin ve planın ne olacağına dair tartışmaların arasında ön plana çıktı. Piyemonte; ordusu, köklü hanedanı ve güçlü devletlere karşı sahip olduğu bağımsızlığı ile yarımadada bulunan diğer şehir devletlerinden farklılık göstermekteydi. Bu farklılık, Piyemonte'yi uygun bir lider yapmaktaydı ancak Orta Çağ'dan itibaren etkisini sürdüren parçalanmışlık, İtalyanların tek bir çatı altında toplanmasını engelleyerek birleşmeyi önlüyor ve çatışmayı arttırmaya devam ediyordu.

Öte yandan, güçlü devletlerin İtalyanların birleşmesine izin vermek gibi bir niyeti yoktu; tüm güçlerini ve siyasal bağlantılarını kullanarak İtalya yarımadasında bulunan parçalanmışlık üzerinden İtalyan topraklarından faydalanmayı amaçlıyorlardı. Bu çalışma; siyasal, düşünsel ve kültürel parçalanmışlığın arasında, Piyemonte'nin birleşme yönündeki liderliği eline alışı ve bu liderliği hangi koşullar ve faaliyetler altında bir "Risorgimento" planına dönüştürerek başarıya ulaştırdığına cevap bulmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Cavour, Garibaldi, İtalyan Birleşmesi, Piyemonte, Risorgimento, Sardunya-Piyemonte Krallığı.

ABSTRACT

Master's Thesis

Piedmont's Role in The Unification of Italy

Sinem Kertel

Dokuz Eylül Unicersity

Graduate School of Social Sciences

Departmant of History Master's Thesis Program

Since the Middle Ages, the Italian peninsula has been fragmented under the rule of city-states. The different administrations and state structures of the city-states brought along cultural fragmentation. As a result of the wars of domination waged by powerful states such as Austria, Spain and France; the existing fragmentation has deepened even further over the Italian peninsula. In addition to the powerful states keeping the Italian peninsula under control and preventing its development, the rivalries between the city-states became an important obstacle to the unification of Italians.

As the effects of the French Revolution spread to the Italian peninsula, ideas for unification and independence emerged in Italy. After the failure of the Revolutions of 1820, 1830 and 1848, Italians sought new ways for unification. The realization that unification could not be easily achieved against the powerful states, led the Italians to search for a new plan and leader.

The Kingdom of Sardinia-Piedmonte, came to the fore amidst the debates about who would be the leader of Italian Unification and what the plan would be. Piedmont differed from the other city-states of the peninsula by its army, its long-established dynasty and its independence against to powerful states. This differences made Piedmont a suitable leader but the fragmentation that had continued since the Middle Ages, prevented the unification of Italians under a single roof and continued to increase conflict.

On the other hand, the powerful states had no intention of allowing the Italians to unite; they used all their power and political connections to exploit the Italian territories through the fragmentation of the Italian peninsula. Amidst this

political, intellectual and cultural fragmentation, this study aims to find an answer to the question of how Piedmont took the lead for unification and under what conditions and activities it succeeded in transforming this leadership into a "Risorgimento" plan.

Keywords: Cavour, Garibaldi, Italian Unification, Kingdom of Sardinia-Piedmont, Piedmont, Risorgimento.

İTALYA'NIN BİRLEŞMESİNDE PİYEMONTE'NİN ROLÜ

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ iii

ÖZET iv

ABSTRACT vi

İÇİNDEKİLER viii

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM
İTALYAN YARIMADASINA GENEL BİR BAKIŞ

1.1. 15. VE 16. YÜZYILLARDA İTALYA YARIMADASI 5

1.2. 17. VE 18. YÜZYILLARDA İTALYA YARIMADASI 13

1.2.1. 17. Yüzyıl 14

1.2.2. 18. Yüzyıl 16

1.2.3. Epoca Francesca (İtalya'da Napolyon Dönemi) 22

1.2.3.1. 1789-1799 Yılları 22

1.2.3.2. 1800-1815 Yılları 30

İKİNCİ BÖLÜM
SARDUNYA-PİYEMONTE KRALLIĞI

2.1. SARDUNYA KRALLIĞI VE PİYEMONTE TARİHİ 36

2.1.1. Savoy Kontları(1003-1416) 36

2.1.2. Savoy Dükaları(1416-1720) 43

2.1.3. Piyemonte'nin Birleşme Öncesi Durumu 48

2.2. PİYEMONTE'NİN BİRLEŞME SÜRECİNDEKİ ROLÜ 51

2.2.1. Savoy Ordusu ve Militarizm 51

2.2.2. Savoy Politikası 55

2.2.3. Savoy Yönetimi ve Yönetilenlerle İlişkiler: Merkezileşme Politikası 58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
BİRLEŞMENİN İLK AŞAMASI(1815-1860)

3.1. BİRLEŞMEYE DAİR GÖRÜŞLER VE GİZLİ CEMİYETLER 63
3.1.1. Buonarroti 65
3.1.2. Carbonari 67
3.1.3. Mazzini ve Genç İtalya(Giovane Italia) 69
3.1.4. Joachim Murat ve Muratçılar(Murattismo) 72
3.2. 1815-1848 YILLARI VE RİSORGİMENTO'YA GİDEN SÜREÇ 73
3.2.1. Restorasyon Dönemi (1815-1820) 73
3.2.2. 1820-1830 İhtilalleri 76
3.3. I. BAĞIMSIZLIK SAVAŞI DÖNEMİ(1848-1849) 82
3.3.1. 1848 İhtilalleri 84
3.3.2. Custoza Savaşı(1848) 87
3.4. SAVAŞ SONRASI PİYEMONTE VE KIRIM SAVAŞI 93
3.4.1. Cavour ve Piyemonte 94
3.4.2. Piyemonte'nin Kırım Savaşı'na Katılması 99
3.4.3. Paris Kongresi(1856) 103
3.5. II. BAĞIMSIZLIK SAVAŞI DÖNEMİ(1858-1859) 105
3.5.1. 1858 Orsini Suikasti ve III. Napolyon ile Görüşmeler 106
3.5.2. Magenta ve Solferino Savaşları(1859) 113
3.5.2.1. Magenta Savaşı (4 Haziran 1859) 116
3.5.2.2. Solferino Savaşı (24 Haziran 1859) 121

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
GARİBALDİ VE RİSORGİMENTO'NUN HIZ KAZANMASI

4.1. BİNLERİN SEFERİ(1860-1861) 126
4.1.1. Garibaldi'nin Sicilya'ya İlerlemesi(1860) 126
4.1.2. Catafalmi, Palermo ve Milazzo Savaşları 132
4.2. İTALYA KRALLIĞI'NIN KURULMASINA GİDEN SÜREÇ 139
4.2.1. Piyemonte'nin Papalık Devletleri'ni İşgali ve Volturno Muharebesi 139

4.2.2. İtalya Krallığı ve Birleşmenin Getirdiği Sorunlar(Mart 1861-1866) 145

4.2.2.1. İtalyan Krallığı'nın Kurulması ve Roma ile İlişkiler 146

4.2.2.2. Yeni Kurulan İtalya Krallığı'nın Sorunları 152

4.3. RİSORGİMENTO'NUN TAMAMLANMASI 157

4.3.1. Venedik'in Birleşime Katılması(1866) 158

4.3.2. Roma'nın Birleşime Katılması(1870) 163

SONUÇ 170

KAYNAKÇA 177

KISALTMALAR

Bkz.	**Bakınız**
s.	**Sayfa No**
ss.	**Sayfadan Sayfaya**
Çev.	**Çeviren**
Ed.	**Editör**

GİRİŞ

İtalya yarımadasını oluşturan dağlık yapı yarımadanın coğrafi olarak bir parçalanmışlığa sahip olmasına neden olmuştur. Coğrafi parçalanmışlık, siyasal parçalanmayı da beraberinde getirerek yarımadada kültürel ve siyasal anlamda bir bütünleşmenin gerçekleşmesini engellemiştir. İtalyan Savaşları ve veraset savaşları gibi Avrupa devletlerininin hâkimiyet yarışına girdiği çatışmalarda İtalya yarımadası; İspanya, Avusturya, Fransa ve İngiltere gibi güçlü devletlerin savaş alanı olmuş ve bu uğurda İtalya kaynakları kullanılmıştır.

Orta Çağ'dan itibaren İtalya yarımadasında ortaya çıkan şehir devletleri, siyasal ve kültürel anlamda farklılaşmaya neden oldular. Küçük birer devlet olan şehir devletlerinin en önemli politikaları kendi çıkarları doğrultusunda İtalya yarımadasında genişlemek ve bir İtalyan devleti olmaktı. Güçlü devletler ise, önemli bir coğrafi konumda bulunan ve verimli topraklara sahip olan İtalya'yı kontrol etmeye ve İtalya topraklarında hüküm süren şehir devletlerine kendi akrabaları aracılığı ile hakim olmaya çalışmışlardı çünkü İtalya yarımadasından pay almak isteyen güçler fırsat kollamaktaydı. Büyük güçlerin İtalyan yarımdası üzerinde hakimiyet süren iktidarların gelişmesini ve büyümesini engelleyecek yönde yaptığı baskılar, İtalya yarımadasında güçlü bir oluşumun var olmasını engellemekteydi.

Şehir devletlerinin İtalya yarımadası içerisinde kendi aralarında gerçekleştirdikleri iktidar mücadelesi ve büyük devletlerin güçlü ordu ve politikaları karşısında İtalya yarımadasında birleşim nasıl gerçekleşecekti? İtalya'nın birleşmesi sonucunda çıkarları tehlikeye girecek olan güçlü devletler, İtalya'nın birleşmesi önünde büyük bir engel teşkil ederken; birbirlerine karşı tereddütle ve çıkar çatışmaları ile yaklaşarak yarımadaya hitap eden bir "İtalyan" duygusundan yoksun olan şehir devletlerinin birleşik bir İtalya'yı gerçekleştirmesi mümkün müydü? Birleşmeye dair gerçekleştilecek olan mücadeleye kim liderlik edecekti? Bu sorunların varlığı İtalyan Birleşmesi'ni 19. yüzyıla kadar taşıdı.

İtalya'nın birleşmesine dair çalışmalar İngilizce ve İtalyanca litaratürde önemli bir yer kapsamakta ve çeşitlilik içermektedir. Türkçe olarak İtalya'nın Birleşimine dair yazılmış kaynaklar, genel kapsam olarak kısa bir İtalya tarihini içermekte ve İtalya'nın birleşmesine dair yeterli bilgiyi sunamamaktadır. A. Savelli, Fernand Hayward ve A.

Falcionelli'nin 1940 tarihli çevrilmiş eseri İtalya Tarihi, İtalya'nın birleşimine dair kısa bir bilgi sunmaktadır. İngilizce ve İtalyanca kaynakların çeşitliliği ve İtalya yarımadasının birleşimini oluşturan dinamiklerin ayrı bir şekilde ele alındığı konular, İtalya birleşiminde Piyemonte'nin liderliğini ve rolünü anlatmak bakımından bilgi çeşitliliğine sahip olduğundan, genel olarak İngilizce kaynaklardan yararlanılmıştır. İngiliz İtalya tarihçisi Denis Mack Smith'e ait, "Italy and Its Monarchy", "Cavour and Garibaldi", "Victor Emmanuel, Cavour and Risorgimento" eserleri birleşim sürecinde Piyemonte meclisinde neler olduğunu, ne gibi tartışmalar ve karışıklıklar yaşandığına aydınlık tutması bakımından önemli kaynaklardandır. Victor Emmanuel ve birleşim liderliğinde ön plana çıkan Garibaldi, Cavour ve Mazzini gibi liderlerin birbirleri ile ilişkilerinin anlaşılması ve Risorgimento sürecinde bu ilişkilerin nasıl değiştiğini göstermek açısından İtalyan Birleşmesi'nin anlaşılmasına katkı sağlamaktadır.

İtalyan Birleşimi'nde öne çıkan liderler üzerine yapılan çalışmalarda, A. J. Whyte'ın çalışması olan "Political Life and Letters of Cavour 1848- 1861", Cavour'un diğer İtalyan tarihçisi yazarlarının onun hakkında sahip olduğu soru işaretlerinin sebeplerini açıklayan Cavour'un karakterini anlatması açısından önemli bir kaynaktır. Lucy Riall ise birleşimde önemli liderlerden olan Garibaldi üzerine çalışmıştır. Garibaldi'nin sahip olduğu özellikler ve İtalyan Yarımadası üzerinde özellikle gönüllüler arasındaki liderliğinin anlaşılmasını sağlamaktadır. Bu kaynakların yanında İtalyan Birleşmesi'ni genel olarak anlatan ve özellikle belli konularda yoğun bir bilgi sunan "Unification of Italy" başlıklı derleme kitaplar, Risorgimento sürecinde sosyal, sınıfsal ve ekonomik konuların durumu ve gelişimi konusunda bilgi sunarken, İtalyan Birleşmesi'nde gerçekleştirilmiş bağımsızlık savaşları konusunda detaylı bilgi sunamamaktadır. Ciro Paoletti'nin eseri "A Military History of Italy" adlı eserde, Risorgimento askeri tarihi konusunda detaylı çalışmalar yapılmış olsa da, bağımsızlık savaşları sürecinde bazı savaşlardan sadece isim olarak söz etmektedir. İtalya'nın Birleşmesi'nde Piyemonte'nin Rolü'nü ele alan ve güncel çalışmalardan yararlanılarak oluşturulan bu tezle birlikte, Türkçe literatüre katkı sağlanmak istenmiştir.

İtalya yarımasında birleşimin liderliğini ele alan Piyemonte, Fransa ve Avusturya gibi güçlü devletlerle olan politik dengeyi nasıl sağlamıştır? Birleşim isteyen İtalyanların fikir ayrılıklarını nasıl bir araya getirerek tek bir birleşme hareketi

oluşturmuş ve bunu başarıya ulaştırmıştır? Birleşime giden liderlikte Piyemonte'nin sahip olduğu hangi özellikler onu desteklemiştir? Sorularına bu çalışma kapsamında cevap aranmıştır. Siyasal ve kültürel parçalanmışlık içerisinde, güçsüz ve az topraklara sahip olan Piyemonte'nin liderliği ele alırken yararlandığı politikalardan ve bu politikaların arkasında önemli bir çalışma ve düzen yürüten Cavour, Garibaldi ve Mazzini gibi liderlerin birleşime öncülük edişlerinin ardından elde ettikleri başarı ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır. İtalya'nın birleşiminde Piyemonte'nin liderliğine neden olan dinamikleri ön plana çıkarılarak işlenmesi ve Türkçe literatürde İtalya'nın Birleşmesi'ni araştıran ilk çalışmalardan olması bu çalışmanın özgün değerini oluşturmaktadır. İtalya'nın Birleşmesi'nin detaylı araştırılması, 19. yüzyıl Avrupa Tarihi'nin boyutlandırılmasına ve anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Çalışmamız, dört bölümden oluşmaktadır. İtalya'nın Birleşimini ele almadan önce, yarımadanın Orta Çağ'dan itibaren sahip olduğu parçalanmışlığı okumak, birleşim sürecinde ve sonrasında karşılaşılan sorunları anlamak açısından önemlidir. Uzun süredir bir çatı altında toplanamayan İtalyanların, birleşim sürecinde bir olarak nasıl ilerledikleri ve bu parçalanmışlıkların nasıl ortadan kaldırıldığını görmek açısından İtalya yarımadasının siyasi ve sosyal geçmişi önem arz etmektedir. Bu bağlamda çalışmanın ilk bölümü İtalya yarımadasının birleşme öncesinde içinde bulunduğu siyasi, ekonomik ve sosyal durumlar açısından incelenerek, birleşime etki eden sorunların temeli açığa çıkarılmaya çalışılacaktır. İkinci bölümde ise, birleşime liderlik eden Sardunya-Piyemonte Krallığı'nın kuruluşundan itibaren bilgi verilerek, yarımadada bulunan diğer şehir-devletlerinden farklı yapısı ortaya konmaya ve Piyemonte'nin birleşime lider olarak seçilmesinin temelleri görünmeye çalışılacaktır. Üçüncü bölümde ise I. ve II. Bağımsızlık Savaşları dönemi anlatılacak ve son olarak Dördüncü bölümde ise, Garibaldi'nin yürüyüşü ile birlikte İtalya yarımadasında birleşimin tamamlanması anlatılacaktır.

1848 yılında İtalya'nın birleşmesine Savoy Hanedanı yönetiminde bulunan Piyemonte-Sardunya Krallığı'nın öncülük etmesiyle; İtalya'nın kurtulması ve birleşmesi, Savoy Kralı Charles Albert'e ait olan şu sözlerle gerçekleşecektir: "L'italia farà da sé.(İtalya bunu kendisi yapacaktır)".[1]

[1] Spencer M. Di Scala, **Italy from Revolution to Republic(1700 to the Present)**, 4. Baskı, Westview Press, Colorado, 2009, s. 73.

BİRİNCİ BÖLÜM
BİRLEŞME ÖNCESİ İTALYA YARIMADASINA GENEL BİR BAKIŞ

20. yüzyılda faaliyet gösteren İtalyan siyasetçi Ugo La Malfa, İtalya'yı ayakları Afrika'da, elleri Alpler'e sarılmış ve kendisini Avrupa'ya çekmeye çalışan bir adam olarak betimlemiştir. İtalya Yarımadası, bahsedildiği gibi önemli bir noktada bulunmaktadır ancak her ne kadar bulunduğu konum kuvvetli olsa da, İtalya'nın coğrafi yapısındaki farklılıklar; dil ve kültür bir yana, iklim açısından da farklılıklarla kendini göstermektedir.[2]

İtalya'nın birleşimine büyük etki eden coğrafi özellikler incelendiğinde, İtalya'nın dağlık alanlardan oluşması ve az sayıda ova ve dere yataklarına sahip olması dikkat çekmektedir. Bulunan ovalar da genel olarak bu dağlık alanlarla engellendiğinden kıtada coğrafi bir bütünlük görülmemektedir. Bu bağlamdan bakıldığında; İtalya yarımadasını Avrupa'nın geri kalanından ayıran Alpler ve aynı zamanda kıtanın kendi içerisinde boylu boyunca uzanan karışık dağlık araziler, İtalya sakinleri için birbirinden uzak ve kopuk bir yaşam oluşturmaktadır.[3]

Alplerin bir kolu olan Apenin Dağları'nın yarımadayı boydan boya aşan konumu, doğal bir doğu-batı ayrımı yaratmakta ve geçilmesi zor vadiler barındırmaktaydı. Bu durum, burada yaşayan köylülerin dağlar arası bulunan derin uçurumlar nedeniyle iletişimini engellemekteydi. İtalya'nın dağlık arazileri olumsuz bir etki olarak gözüküyor olsa da; aynı zamanda çok fazla faydayı da bu coğrafi yapıda bulundurmaktaydı. Kuzey dağlarında bulunan yazlık meralar ve ticaret ve ulaşıma yardımcı olan nehirlere sahip olması bu faydalardan birkaçını oluşturmaktaydı. Coğrafi yapının ortaya çıkardığı bu iletişimsizlik, zamanla İtalya'da dağlara tüneller ve demiryolları yapımı ile geliştirilmeye çalışıldı.[4]

Coğrafi zorlukların yanında seller ve toprak kaymaları da İtalya'daki yaşamı zorlaştıran önemli etkenlerdendi. Bu sorunlar ülkedeki verimli toprakları etkileyerek, nehirlerdeki ulaşımı zorlaştırmış ve hastalıkların artmasına neden olmuştu. Dağların oluşturduğu dağınık yerleşimler ve coğrafyanın neden olduğu bu dezavantajlar,

[2] Piero Ottone, İtalia Mia, Longanesi, Milan, 2009, s. 124'ten aktaran David Gilmour, **The Pursuit of Italy(A History of a Land, Its Regions and Their Peoples)**, Penguin Books, London, 2011, s. 7.
[3] Jeremy Black, **Kısa İtalya Tarihi**, çev. Ekin Duru, Say Yayınları, İstanbul, 2020, ss. 11-12.
[4] Gilmour, ss. 15-16.

birleşimde ortaya çıkan zorlukların oluşmasına önemli bir etkendir. Piyemonte, Napoli, Modena gibi bölgelerde yöneticiler sadık ve güvenilir halka sahip olmuşsa da; İtalya'da dönem dönem dağlık bölgelerde yaşayan halkın birleşimde zorluklar çıkarması, bu coğrafyanın zorluklarının getirdiği sonuçlardan biridir.[5]

İtalya'nın tarih boyunca aldığı göçlerle birlikte yarımadada çok çeşitli etnik unsur göze çarpmaktadır. Bu göçlerin etkisi ile birlikte İtalya yarımadasına farklı diller de gelmişti. Dildeki bu çok çeşitlilik, siyasal anlamdaki ayrılığın yanında kültürel anlamdaki birleşimi de etkiler nitelikte olmuştur. Aynı zamanda İtalya'da bulunan farklı siyasal şehir devletlerinin de etkisiyle İtalya'da birleşmeden önce ortak bir İtalyan kimliğinin varlığı görülmemektedir. İtalya Krallığı'nın kurulmasından sonra bile, İtalya'nın bazı kesimlerinde İtalyanca yabancı dil olarak görülmüştü. Birbirinden farklı kültürel ve siyasal oluşumları içinde bulunduran İtalya için örnek olarak, Güney İtalya'da bulunan Puglia bölgesinde, Puglia'lıların kendilerini Yunan ya da Levanten olarak tanıtıp, "İtalyan" olarak göstermemeleri gösterilebilir. İtalya'nın içinde bulunduğu bu parçalı yapının, İtalya'nın ilerleyen dönemde 19. yüzyılın başlarında Avusturya Şansölyesi Prens Metternich tarafından "coğrafi bir ifade" olarak tanımlanmasında etken olduğu görülmektedir. [6]

1.1. 15. VE 16. YÜZYILLARDA İTALYA YARIMADASI

15. ve 16. yüzyıllar İtalya'yı kültürel ve siyasal anlamda etkileyen önemli olayları içinde barındırmaktaydı. Bu olaylara ilk örnek, 15. yüzyılda ortaya çıkan ve ilk defa İtalyan sanatçı ve yazar olan Giorgio Vasari'nin mimar ve ressamların hayatını anlattığı "Vite de'piu Eccelenti Pittori, Scultori et Architettori" (Ünlü Ressamların, Heykeltıraşların ve Mimarların Yaşamı) adlı kitabında başta terim olarak kullanılan Rönesans'tır. Vasari'nin eserinde bahsettiği sanatçıların ortaya koyduğu yeni sanata verdiği bu isim; zamanla sadece bulunduğu dönemin sanatını değil, bütün bir dönemi tanımlanmak için kullanıldı. Belirli olayların bir sonucu olarak değil de; toplumun kültürel değişimi sonucu ortaya çıkan Rönesans, bu bağlamdan bakıldığında ortaya çıkış olarak farklılıklar gösterdi ve böylelikle 15. yüzyılda İtalyan resmini, 16.

[5] Black, ss. 12-14; Gilmour, s. 19.
[6] Gilmour, ss. 7, 29, 33; Black, ss. 70-71; Derek Beales and Eugenio F. Biagini, **The Risorgimento and the Unification of Italy**, Routledge, New York, 2013, s. 15.

yüzyılda İngiliz edebiyatını ve 17. yüzyılda da İskandinav mimarisini karşılar duruma geldi.[7]

Rönesans döneminin en önemli esin kaynağı Antik Çağ eserleri ve kültürüydü. Bu dönemde, özellikle klasik antik çağın üstünlüğü örnek alınarak o dönemin eserlerinin daha iyi incelendiği görülmektedir. Antik Çağ'a ait metinleri bir süre sonra kilisenin öğretilerinin izlerini görmek ve onları tasdiklemek için incelenmeye başlandıysa da, bu arayış zamanla başka alanlara yöneldi ve Rönesans sanatçılarının ilgilerini daha dünyevi konular çekmeye başladı. Zamanla anadil edebiyatta yaygınlaştı ve elitler daha fazla eğitim alarak kendilerini geliştirince, kilise ile antik çağ arasındaki farklılıklar daha fazla ortaya çıkmaya başladı. Dönemin yazarları antik çağ yazarlarını taklit etmeye çalışsa da zamanla Rönesans, kendi üslubunu oluşturdu ve 15. yüzyılda sanat artık sadece tanrıya yönelik olmaktan çıkarak bunun yerine din dışı konulara da yönelince, sanatın türleri gittikçe daha da bağımsızlaştı ve çeşitlendi. İtalya'da bulunan âlim, sanatçı, bilim adamı ve şair sayısının diğer bölgelere nazaran çok fazla olması, Rönesans'ın gelişmesinin İtalya'nın merkezinde olmasında etkili olmuştur. Rafaello, Michelangelo, Leonardo da Vinci gibi önemli Rönesans sanatçıları, hümanizmin de etkisiyle zamanla insanın mükemmelliği üzerinde görüşler geliştirerek, kilisenin kültür üzerindeki etkisinin yavaş yavaş azalmasını sağladılar.[8]

Rönesans'ın etkileri İtalya'daki kent devletlerinin hepsine yayıldı ve iktidarlar sanatı desteklediler. Rönesans'ın İtalya'daki etkisine bakıldığında, bu dönemde oluşan gelişimler sadece resim sanatına indirgenmemelidir çünkü aynı zamanda yapıların perspektif çizimleri için matematik kullanıldı ve farklı mimari tekniklerle yeni kiliseler ortaya çıkarıldı. Bu dönem İtalya açısından önemli bir dönem olmakla birlikte, insanlığın gelişeceğine dair inancın, hümanizm ile yükseldiği bir dönemdir. Aynı zamanda İtalya'da kültürel açıdan önemli gelişim sağlandı ve kent devletleri önemli sanatçıları destekledi. Dönemin eserlerinde Hümanizmin etkili olduğu görülse de aynı dönemde sert üslubu olan Machiavelli'nin Prens kitabının da yazılmasına bakılırsa, Rönesans'ın İtalya kültür ve sanatına çeşitlilik getirdiği görülmektedir.[9]

---

[7] Merry Wiesner Hanks, **Erken Modern Dönemde Avrupa (1450-1789)**, Çev. Hamit Çalışkan, 7. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2021, ss. 178-179.
[8] J. M. Roberts, **Avrupa Tarihi**, Çev. Fethi Aytuna, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2015, ss. 271-273.
[9] Black, ss. 67-69.

13 ve 14. yüzyıllardan itibaren İtalya'da soylu hanedanlıklar ve prenslikler tarafından yönetilen şehir devletleri bulunmaktaydı ve bu dönem şehirlere yerleşen soylular, varlıklarını güçlü ailelerle evlilik yoluyla güçlendirerek statülerini sağlamlaştırdılar. Bu dönemlerde şehirler arasındaki mücadeleler ön plandaydı ve her bir şehir devleti kendi çıkarlarını gözetmek ve kendini korumak adına çalışmalar yapıyordu. Birbirleri ile mücadele içinde olan çoğu İtalyan kenti, kendi topraklarını genişleterek bir şehir devleti olmaya çalıştılar ve civar devletlerle çatışma içine girdiler. Bu dönem önemli büyük şehir devletlerinden olan Milano, Floransa ve Venedik bu çatışmalara bir örnek olarak gösterilebilir. Şehir devletleri kendi içlerinde savaşsalar da, dışarıdan gelen tehditler için bir arada hareket de ettiler. Bu bağlamda Papalık öncülüğünde tehdit oluşturan Türklere karşı ittifak yapılarak, İtalya içerisindeki güçlü devletler olan Milano, Papalık, Napoli, Venedik ve Floransa arasında 1454'te Lodi Barışı imzalandı. Her ne kadar dış tehditlerle ufak çaplı birleşmeler görülüyor olsa da bir süre sonra Venediklilerin, Fransa Kralı VIII. Charles'ın Napoli'yi fethinde yardım vaadinde bulunduğu bilinmektedir. Böylelikle İtalya'daki siyasal oluşumların en temelinde birlikte hareket etmekten önce kendi çıkarlarının geldiği görülmektedir. İtalya'da oluşan bu çatışma, ilerleyen dönemlerde İtalya'dan faydalanmak isteyen Avrupalı hükümdarların da İtalya'ya yönelmesine neden oldu ve bu süreçteki parçalanma ve çatışma, İtalya'yı yıprattı. Savaşın verdiği bu yıkıcı etki, İtalyanları dış güçlere karşı ittifaklar kurmaya ve kendi çıkarlarını gözetmeye itti. İtalyan şehir devletlerinin birleşimin oluşmasını engelledikleri üzerine bir görüş olsa da, bu devletler geleceğin modelleri olarak görülmektedir ve denge siyasetinin önemini anlamak ve uygulamak açısından değerlilerdir.[10]

15. yüzyılda İtalya'daki çeşitli siyasal farklılıklar göze çarpmaktaydı. Farklı bölgelerde soylular kendi kendini yönetmekte, bazı yöneticiler de hanedanlık soyları ile birlikte birbirleri ile ilişki içerisinde olmaya devam etmektelerdi. Papalık kendi topraklarını yönetirken, Aragorn Hanedanı'ndan olan Napoli kralı ise İtalya'nın güneyinde yönetmekte; Sicilya ise akrabalık yolundan İspanyollara bağlı bir konumda yönetimini sürdürmekteydi. Venedik ve Cenova gibi şehirlerde oligarşik yapımlar hüküm sürerken, Kuzey İtalya'da Savoy Hanedanı dükalık olarak Piyemonte yönetimindeydi. Po vadisinde bulunan Milano Dükalığı Sforza ailesinin elindeydi.

[10] Hanks, ss. 166-168.

Floransa ise görünürde bir cumhuriyet olmasına rağmen, Medici ailesinin etkisinde bir yönetime sahipti. Bu farklı yönetim yapıları, İtalya'nın üzerinde çeşitli bağlantılarla birçok devletin hak iddia ederek girişimde bulunmasına neden olacaktır. VIII. Charles'ın Napoli Krallığı'na karşı girişimi Habsburg-Valois savaşlarına neden oldu ve İtalyan Savaşları olarak anılan bu savaşlar 1559'a kadar devam etti.[11]

Habsburglar, Orta Çağ'dan itibaren varlığını 20. yüzyıla kadar sürdürerek Avrupa'da önemli bir hâkimiyet alanına sahip oldular. Cermen boyuna mensup bu hanedanlık başlarda eski Almanya olarak bilinen Baden'de hüküm sürdü ve bulundukları coğrafyaya yayılarak Würtemberg, Alsas ve İsviçre gibi çeşitli bölgelerde hüküm sürdü. Habsburglar ele geçirdikleri bölgeleri Almanlaştırdılar. 1273'te I. Rudolf adı ile Alman Kralı olan IV. Rudolf, Babenberg Dükası'nın ölümünden sonra yerine geçecek varis olmadığından Avusturya yönetimine geçti ve böylelikle Habsburglar hâkimiyet alanlarını Avusturya'ya genişlettiler. Almanya için IV, Avusturya için V. Friedrich, 1452'de İmparatorluk tacı giyen ilk Habsburg yöneticisi oldu. V. Friedrich'in ölümünden sonra Habsburg Hanedanı prenslerine Arşidük, eşlerine ise Arşidüşes dendi. İmparatorluk tacı ile birlikte Habsburglar, etkisini daha da arttırdı ve diğer devletler arasında bulundukları konumu güçlendirerek Avrupa tarihinde de önemli olaylarda söz sahibi oldular.[12]

İtalya 2 Eylül 1492'de VIII. Charles'ın İtalya'ya girmesiyle birlikte uzun sürecek bir istilaya maruz kaldı. Savoy'un içerisinden geçerek Torino'ya ardından da Asti'ye giden Charles, Milano Dükasının ölümünden sonra, İtalya'nın merkezine doğru yola çıkarak Fvizzano'yu ele geçirdi. Pierro de Medici'den memnun olmayan Floransa halkı, sekiz kişilik bir heyeti krala yolladı ancak heyet içinde bulunan Medici, krala tabii oldu. Sonrasında Floransa'ya dönen Mecidi burada halk tarafından asi ilan edilerek para cezasına çarptırıldı ve ailesi ile birlikte Venedik'e kaçtı. Kral VIII. Charles ilerleyerek Floransa'ya girdikten sonra iyi karşılansa da ağır şartları karşılamak istemeyen İtalyan devlet adamı Pierre Capponi, krala karşı çıktı. Kral daha makul şartlar sundu ve böylelikle barış sağlandı. Daha sonra Charles, ilerleyerek Roma'ya girdi ve bir gün sonra Papa ile görüştü. Bu görüşmeden sonra Napoli'ye yürüyen Charles; kendisine karşı oluşturulan Venedik, Milan, Roma, İspanya ve

[11] Roberts, ss. 338-339.
[12] Yılmaz Öztuna, **Devletler ve Hânedanlar Avrupa Devletleri**, Cilt:4, 3. Baskı, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2005, ss. 341-342, 344, 348-349.

Avusturya birliği ile Parma yakınlarında Taro Nehri kenarında savaşa tutuştu. Fornova Savaşı, iki taraf için de kanlı olsa da İtalyan kent devletleri Charles'ı engellemeyi başardılar. VIII. Charles, Asti'den Torino'ya giderek Venedik ve Milan ile antlaşmaya varmaya çalıştıysa da başarılı olamadı ve Napoli'yi elinde tutamadı. Charles'ın İtalya üzerindeki bu yoğun seferleri İtalya kıtasında büyük bir etki bıraktı. Charles tekrar İtalya'ya gelmek istese de önceki savaşların yükünün ağırlığından dolayı bunu başaramadı ve 1498'de öldü.[13]

Charles'ın ölümünden sonra yönetime gelen XII. Louis'in 1499'da büyükannesinin Milano'nun kurucuları olan Visconti'lerden olduğunu iddia ederek Milano üzerinde hak iddia etmesi ve Milano'ya saldırmasıyla birlikte İtalyan Savaşı patlak verdi. Fransızlarla birlikte Milano Dükalığı'na saldıran Venedik, 1499'da Fransa ile gizli antlaşma imzaladı ve Milano Dükalığı'nı paylaşmak için gizli bir ittifak yaptı. Fransız orduları bu saldırılar sonucunda önemli kazanımlar elde etti ve Cenova'da bir Fransız valisinin bulundurulmasına karar verildi ancak bu durum, Fransızlara karşı olan hoşnutsuzluğa engel olamadı ve 1500'de Milano'da Ludivico Sforza lehinde bir ayaklanma gerçekleşti. 1500'de Novara Savaşı'nda Sforza'nın birliklerine karşı savaşan Louis, Sforza'nın ordularını dağıtmakta başarılı oldu ve Milano'daki yönetimi tekrar ele geçirdi.[14]

11 Kasım 1500'de XII. Louis ve Aragornlu Ferdinand arasında Granada'da imzalanan ve daha sonrasında Papa tarafından onaylanan antlaşmaya göre XII. Louis; Napoli, Terra di Lavoro ve Abruzzi adlı eyaletlerin kralı olacak, Ferdinand da Calabria ve Apulia'nın dükü olacaktı. Napoli'yi ele geçirmek isteyen Aragorn ve Louis ittifakının karşısında Napoli Kralı IV. Frederick, Capua'ya bir garnizon yerleştirdi. Kuşatmanın dördüncü gününde Capua'ya giren Fransızlar, müzakere görüşmeleri yapılıyor olmasına rağmen Capua'yı yağmaladı ve IV. Frederick tahttan çekilince 1504'te Fransa tekrar Napoli'yi ele geçirdi.[15]

1502'de Fransız ve İspanyol birlikleri arasında paylaşılan topraklar içerisinde adı geçmeyen bölgelerin ve vergilerin üzerinde hak sahibi olmak isteyen iki müttefikin arasındaki gerilimin artması sebebiyle çatışmalar başladı. Çatışmalar sonucu asker

[13] A. Savelli, Fernand Hayward ve Albert Falcionelli, **İtalya Tarihi**, çev. Galip Kemali Söylemezoğlu, Cilt 1, Kanaat Kitabevi, Ankara, 1940, ss. 155-161.
[14] Black, ss. 79-80.
[15] Michael Mallett and Christine Shaw, **The Italian Wars 1494-1559(War, State and Society in Early Modern Europe)**, Routledge Publishing, New York, 2014, ss. 58-59.

toplayan ve çevre eyaletlerden de ellerindeki orduya takviyelerde bulunup güçlenmeye çalışan iki taraf, Fransız komutan D'Aubigny'in İspanyolları Seminara'da yakalaması ile birlikte savaşmaya başladı. İspanya ordusunda bulunan piyadeler ağır Fransız süvarilerine karşı koyamayınca İspanyollar yenildi. 13 Şubat'ta Trani adlı bir yerleşim yerinde 13 İtalyan silahlı adam, 13 Fransız silahlı adamına karşı yaptığı bir düelloda galip geldi. Barletta Meydan Okuması olarak da bilinen bu zafer, İtalyanlar için önemli bir gurur kaynağı olmuştur. 21 Nisan'da Seminara'da İspanyolların takviye kuvvetlerle güçlenmesi ile birlikte bu sefer Fransızlar yenilgiye uğratıldı. Yeni gelen takviye ekipleri ile birlikte zafer kazanan İspanyolların lehine dengeler değişmekteydi.[16]

1503 Cerignola Savaşı'nda İspanyollar, Fransız askerlerini tekrar yenilgiye uğrattı. Fransızlar o gün 2 binden fazla kayıp verdi; topları ve çadırları ele geçirilirken geri kalan askerler de esir olarak alındılar. Bu savaşta İspanyolların açtığı büyük hendeğin savaşın kazanılmasındaki önemli bir etken olduğu düşünülmektedir. Zaferin ardından komutan Gonzalo, Napoli'ye girdi ve daha sonra Capua ve Aversa'yı Fransızların terk etmesi ile birlikte ele geçirdi. Gaeta'yı ele geçirmeye çalışan İspanyollara karşı Fransız bombardımanı işe yaradı. Garigliano nehrinin üzerinde kurulan köprüden geçmeye çalışan Fransızlara karşı İspanyollar, gelen askerleri püskürttüler. Fransızlar, nehrin karşısında asker geçirmekte başarılı olsalar da, İspanyollar tarafından yenildiler. İki taraf için de artan ikmal sorunu, hastalık ve kötü hava koşulları Fransız ve İspanyol ordularını durdurmadı ve Fransızların tuttuğu köprünün başını kontrol altına almak için yola çıkan İspanyollar karşısında şaşıran Fransız birlikleri geri püskürtüldü. Köprüden çekilen Fransızlar sonucunda iki günde İspanyollar Gaeta'ya ulaşmayı başardılar. 31 Ocak 1504'te Lyon antlaşması ile birlikte XII. Louis Napoli ve Sicilya Krallığı'nın Aragorn Kralı II. Ferninand'a devretti; bunun karşılığında ise II. Ferdinand Louis'nin Milan'a sahip olduğunu teyit etti. Fransa'ya geri dönen askerlerin ve komutanların çok yıprandığı görülse de bu yenilgi için Louis çok sinirlenmiştir. Fransız ordusunun yenilgisinin nedenlerine bakıldığında, ordunun başına pek de yetenekli olmayan komutanların getirilmesi gibi nedenler ortaya atılsa da; özellikle Gonzalo komutasındaki İspanyol ordusunun, Fransız birliklerine karşı

[16] Mallet ve diğerleri, ss. 61-64.

dezavantajlarını avantaja çevirip başarılı stratejik hamleler ile zafer kazanmalarına bakıldığında, İspanyolların da etkili bir şekilde savaştığı anlaşılabilir.[17]

1507 yılında XII. Louis'nin; Cenova'da çıkan isyandan ve Cenevizliler'den yardım isteyen Papa'ya karşı İtalya'ya tekrar gelmeyi düşünmesi üzerine Fransız kralının gelmesinden korkan Papa, müttefikler aramaktaydı. Cenevizliler'in Batı Riviera ve Doğu Riviera'daki soylu topraklarını Fransız yetkililere teslim etmeyi reddetmesi üzerine XII. Louis tekrar İtalya'ya gelmek için hazırlıklar yapmaya başladı. XII. Louis, Piyemonte'den İtalya'ya yürürken Cenevizlililer de bu sırada Castellacio'yu ele geçirerek krala karşı savaşta olduklarını ilan ettiler. Fransa kralının yanında getirdiği orduya İsviçre'den ve Milano Dükalığı'nda konuşlanmış olan askerlerden gelen takviye ile birlikte XII. Louis, Cenova'daki isyanı bastırdı ve şehre zafer alayı ile girmesinin ardından Milano Dükalığı'na ilerledi.[18]

Savaşın İtalya'ya yayılmasıyla Venedik'e saldırmak isteyen Papa II. Julius; Avusturya, Mantua, Savoy Dükalığı, İsviçre ve Fransa ile birlikte Cambrai Birliği'ni kurarak savaşa dâhil oldu ve 1509'da Agnadello'da Venedik'i mağlup etti. Yayılan savaşla birlikte hem İtalya içinde hem de İtalya dışında savaşa müttefiklik yolları ile müdahil olunmaya çalışıldı. 1511'de II. Julius bu sefer Fransızlara karşı İspanya, Venedik ve İngiltere Kralı ile Kutsal Birliği oluşturarak, Venedik'ten Fransızları atmak istedi ancak Fransızlar bu birliği Ravenna'da yendiler. İsviçre'nin müdahalesi ve Fransızlara karşı oluşan muhalefet sonucu İspanyollar yeniden üstünlük elde etmeyi başardı ve Toskana'yı işgal eden İspanyollar Massimiliano Sforza'yı Milano'nun başına getirdiler.[19]

1513'te Alpler üzerinden tekrar gelen Fransızlara karşı İsviçre'in Venedik'e desteği işe yaramadı ve Fransızlar Venedik sahillerini yağmaladılar. Fransa'da tahta geçen I. Francais de, tekrardan Milano'ya saldırdı ve İsviçrelileri yenerek 1521'e kadar Milano'da egemen konumda kaldı. 1519'da V. Charles olarak Kutsal Roma İmparatorluğu'nun başına geçen İspanya Kralı I. Charles'a saldıran I. Francais, yenilince Milano'yu kaybetti ancak aynı yıl Milano tekrar Fransızlar tarafından ele geçirilince bunun üzerine barış imzalandı. Serbest kalan I. Francois barış antlaşmasına karşı çıkarak; Papa VII. Clement, Venedik ve Floransa ile birlikte Cognac Birliği'ni

[17] Mallet ve diğerleri, ss. 64-70.
[18] Mallet ve diğerleri, ss. 82-85.
[19] Black, ss. 79-81.

kurarak savaşı tekrar başlattı. Papa Clement'in imzaladığı barış antlaşması üzerine harekete geçen Charles, Roma'ya yürüyerek şehri yağmalayınca Francois antlaşma yapmaya razı olarak haklarından vazgeçti. Bu süreçte önemli durum ise V. Charles'ın faaliyetleri sonucunda İtalya'da ona karşı olumlu düşüncenin yok olmasıdır. Charles, Fransa'ya karşı güçlü bir lider olarak görülürken savaşlardan sonra baskıcı bir yönetici olarak faaliyet göstermişti. Charles ile ilgili bu tutum, İtalyanların kurtarıcı aramaya devam ettiğini gösterir niteliktedir. İtalyan Savaşları'nın gerçekleştiği bu dönemde İtalya'da parçalanmışlık hüküm sürmüş ve toprakların bir kısmı İmparatorluğa bağlı durumda kalmıştır. Savaşlar sonucunda İspanya, İtalya'da egemen güç olarak kalmışsa da durum savaştan etkilenen diğer güçlü devletler için aynı kazanıma erişemedi.[20]

16. yüzyıl İtalyası'nda ekonominin önemli bölümünü tarım oluşturmakta ve özellikle tarım işçileri kasabalarda üretimi sürdürmekteydi. Ticaret ve tarımın yanında teknolojideki yetersizlikler dolayısıyla sanayideki üretim güçlenemeyince sanayi; tüketim malları ve kereste, hayvan derisi ve yün gibi hammaddeleri işlemekten öteye gidemedi. Kentsel ve kırsal alanlarda yaşayan kesimlerin alım gücünün düşük olması, gıda ürünlerinin mevsimsel değişikliklerden etkilenmesiyle temel gıdanın özellikle tahılın fiyatlarındaki belirsiz dalgalanma, bu kesimleri zora soktu. Tarımın ekonominin temelinde önemli bir yer teşkil etmesine bakıldığında; Parma, Modena ve Piyemonte'de toprak sahibi olma soyluluk göstergesi olarak görülmekteydi. Öte yandan ticaret ve sanayi alanlarında da faaliyet gösteren soylular bulunmaktaydı.[21]

16. yüzyılın bir diğer önemli olayı ise Avrupa'da din alanındaki anlayışın karşısında ortaya çıkan Reform Hareketi'dir. Kilisenin ruhani gücünün zayıflamasıyla birlikte, Prensliklerden kilisenin iç işlerine karışmaları ve koyduğu vergiler konusunda hoşnutsuzluklar yükselmekteydi. Aynı zamanda kilisenin Kutsal Roma İmparatorluğu ile ittifak yapmasının ardından prenslikler kiliseden ayrılmayı düşünmekteydi. Reformasyon olarak adlandırılan bu dönemde üç farklı ses bulunmaktaydı. İlk olarak prensliklerin kilisenin mülklerine, eğitim sistemine el koyma istekleri; sıradan halkın ise kilisenin ruhani gücünü daha fazla güçlendirip bir otorite haline gelerek Hıristiyan inancını güçlendirme beklentileri ve son olarak da Kilisenin içinde bulunan azizlerin Kilisenin gücünü arttırmaya yönelik istekleri bu sesleri oluşturmaktaydı. Prenslikler

[20] Black, ss. 81-83; Roberts, s. 339.
[21] Black, ss. 90-93.

zamanla ulusal kiliseler kurmak istediklerinden Roma Kilisesi'nden ayrılarak kendi dini kontrollerini ellerine almayı başardılar. Diğer yandan Martin Luther ise kiliseyi güçlendirmek bir yana, onun öğretilerinin karşısında durdu ve kiliseye karşı olan tepkileri de arkasına alarak, Luther'in kurucu olarak kabul edildiği Protestanlık'ın ortaya çıkmasını ve yayılmasını sağladı. Bu farklılıklar ve çatışma arkasından din savaşlarını getirdi ve siyasal çıkarlar dinsel çıkarların önüne geçti. Buna örnek olarak Katolik Fransa'nın Protestan Alman Prenslikler'e desteği gösterilebilir. Alman Prenslikler, İmparator V. Charles ve Katolik Prenslere karşı 1546'da zafer kazanarak 1555 yılında bu reform savaşlarını Ausburg Barışı ile sonlandırdılar.[22]

1545-1563 yılları arasında merkezinin İtalya olduğu Karşı Reform Hareketi, Prostestan'lara karşı Katolik inancının tekrar canlandırılması için amaçlanan bir hareket olarak ortaya çıktı. İtalya'da merkez olmasının sebeplerinden biri, Katoliklik inancının burada iyi muhafaza edilmesi sonucunda Protestanlığın yayılma alanı bulamamış olmasıdır. Bu dönemde Katolikliğin desteklenmesi kilise yapılarında ve resim sanatında da görülmektedir. Kilise aynı zamanda hayır işlerine ve eğitime de önem vererek halk ile arasındaki bağlantıyı da sağlamlaştırdı. 1564'te ise Trent Konseyi'nde Papa VI. Pius bir amentü yayınlayarak yasak kitaplar listesi oluşturdu ve 1570'te İngiltere Kraliçesi, I. Elizabeth'i aforoz etti. 1545'te Trent'de bir kilisede başlayan bu hareket, Papalık devletlerinin bu süreçten güçlenerek çıkmasını sağladı.[23]

1.2. 17. VE 18. YÜZYILLARDA İTALYA YARIMADASI

17. ve 18. yüzyıllarda Fransa, İspanya, İngiltere gibi güçlü devletlerin İtalya yarımadasında birbirleri üzerinde hâkimiyet kurmaya çalışmışlardır. Büyük devletlerin çatışmaları arasında, İtalya yarımadasında varlıklarını sürdürmeye çalışan şehir devletleri, İtalya yarımadası üzerinden devam eden çatışmalar sonucunda bu savaşlara dahil olmuşlardır. Dahil oldukları çatışmalarda kendi topraklarını ve çıkarlarını korumaya çalışan şehir devletleri, kuvvetli orduları ve güçlü kaynakları bulunan bu devletlere karşı müttefiklik yoluyla çatışmalardan kaçınmaya çalışmışlardır.

[22] Oral Sander, **Siyasi Tarih(İlkçağlardan 1918'e)**, 12. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 2003, ss. 83-87.
[23] Black, ss. 86-88.

1.2.1. 17. Yüzyıl

17. yüzyılda, Avrupa'da yaşanan iç savaşların yanında, İtalya'da da karmaşa ve savaş devam ediyordu. 1555 Augsburg Barışı'nın uygulamada işe yaramamasıyla birlikte ortaya çıkan savaşlar, Avrupalı devletleri yıprattı. Katolik ve Protestan devletleri arasında süregelen bu çatışmanın sonucu 1648 Westphalia Anlaşması olsa da antlaşma, karmaşayı çözemedi.[24]

İtalyan Savaşları'ndan güçlü çıkan İspanya'nın İtalya üzerindeki etkisi devam etmekte ve bu etkiye karşı savaşan bir devlet olarak Venedik ortaya çıkmaktaydı. İspanya ve Papalık ile sık sık sorun yaşayan Venedik'e karşı İspanya, Papalığa askeri yardım teklif etse de, aynı zamanda İspanya olası bir Fransız müdahalesinden de korkmuştu. 1610'da Savoy Dükası I. Charles Emmanuel, İspanya'ya karşı İtalya'da girişimde bulunacak olan Fransızlara destek vermek isteyince bu desteğe Venedik de katıldı. 1613'te Venedik ve Avusturya arasında çıkan savaş İtalya'ya da yayıldı. Mantua Dükalığı'dan hak talebinde bulunan I. Charles Emmanuel, Avusturya'ya yardım etmeye hazırlanan İspanya ile arasında savaş çıkmasına sebep oldu. İspanyol ordusunu zorlanarak yenen Charles, Venedik ile anlaşma yaptı ve Venedik; İspanya'ya savaş ilan etmeyip, I. Charles Emmanuel'i destekleyerek savaşın büyümesinin önüne geçti. İlerleyen süreçte, Fransızlardan gelebilecek müdahaleden ve Venedik, Savoy ve Fransa ittifakından çekinen İspanya, Adriyatik'te aldığı yenilgiden sonra savaşı durdurdu ve 1617'de taraflar anlaştılar.[25]

İtalya toprakları, 30 yıl Savaşları'nda Habsburglar için destekleyici bir işlev gördü. Papa V. Paul, her ay Habsburglar'a 20.000 florin gönderdi, aynı zamanda Toskana, Almanya'da süvari birliği bulundurdu ve İtalyan askerler Almanya'da Habsburglar ile savaştılar. Bu dönemde Fransa ve İspanya, birbirlerine karşı İtalya'nın bağlantılarını kesmeye çalıştılar. Her ne kadar İspanya'ya karşı birlik olunsa da, İspanya'nın hâkimiyeti İtalya'nın üzerinde olmaya devam etti.[26]

Westphalia Barışı İspanya ve Fransa'nın arasındaki savaşı durduramadı ve iki devlet de İtalya'daki Piyemonte'yi kontrollerine almak üzere birbirleri ile çatışmaya başladılar. Alpler'de önemli bir konumda olan Piyemonte bu açıdan iki ülkenin de

[24] Sander, ss. 99-100.
[25] Ciro Paoletti, **A Military History of Italy**, Praeger Security International, Westport, 2008, ss. 23-24.
[26] Black, ss. 99-100.

hareket ve kontrol alanını rahatlatacak bir konumdaydı. Fransa, 1650'de Guiche dükünü geri getirmek için Napoli'ye girince, İtalya üzerinde önemli bir zafer elde ederek Piyemonte'yi uydusu haline getirdi. İspanya ve Fransa arasındaki çatışma Pireneler Barışı ile sona erdi ve Fransa bu çatışmadan önemli kazanımlar elde ederek çıktı.[27]

1689'da İspanya ile yeniden girilen savaşta, Fransız egemenliğinden bıkan ve onları Pinerolo ve Vasale'den atmak isteyen Savoy Dükası II. Victor Amadeus, XIV. Louis'e karşı oluşan ittifaka katıldı ve 1693'te Marsaglia'da Fransızlara yenilse de Dauphiné bölgesini ele geçirmeyi başardı. Bu süreçte Avusturya, İspanya ve İngiltere gibi müttefiklerin gizlice Fransa ile barış görüşmeleri yaptığı söylentilerini duyan II. Victor Amadeus, bu duruma karşılık Fransa ile anlaşma yaparak Casale'yi ele geçirdikten sonra 1696'ta Torino Anlaşması ile savaştan çekilince bu süreçte kışı İtalya'da geçiremeyecek olan Fransız orduları da geri çekildiler.[28] Bu bağlamdan bakıldığında, Savoy yöneticilerinin denge siyaseti izlediği görülmektedir.

İspanya Kralı II. Charles'ın ölümü ile birlikte İspanya'da ortaya çıkan veraset sorunu, Avrupa'da önemli savaşlara sebebiyet verdi. Her ne kadar tahtta Fransız Kralı ve Habsburg İmparatorluğu hak sahibi olsa da; II. Charles'ın vasiyetinde, İspanya topraklarını XIV. Louis'in torununa bırakmışsa da bu vasiyetin gerçekleşmesi için iki gücün birleşmemesini şart koşmuştu. XIV. Louis'nin vasiyeti kabul etmesi ile birlikte Fransa'ya karşı Hollanda, İngiltere, Kutsal Roma İmparatorluğu, Savoy Dükalığı ve Portekiz'in de içinde bulunduğu bir ittifak kuruldu. Savaşın sonucunda yenik çıkan Fransa'nın, Utrecht Barışı'nı imzalaması ile birlikte Avrupa'da dengeler değişti ve sınırlar yeniden çizildi. Anlaşma ile birlikte İspanya toprakları paylaşılırken bu barışta Savoy Dükalığı da Sardunya adasını elde etti. İspanya tahtına ise XIV. Louis'in torunu II. Philippe adı ile geçerek İspanya'da Bourbon Hanedanı'nın etkisini sürdürdü. Utrecht Barışı'ndan önemli kazanımlar elde eden iki oluşum Savoy ve Brandenburg devletleri oldu; Savoy, Sardunya adı ile birlikte İtalya'nın birleşimine, Brandenburg ise Prusya adı ile gelecekte Almanya birleşimine öncülük edecek konuma geldiler. Buna rağmen en büyük kazanımları İngiltere ve Fransa elde etti.[29]

[27] Paoletti, s. 29.
[28] Black, ss. 101-102.
[29] Sander, ss. 105-107.

Savoy Dükalığı'nın veraset savaşı süresindeki konumuna bakmak bu kazanımları anlamak ve aslında Savoy'un askeri ve diplomasi yönünden temellerinin olduğunu görmek açısından yararlı olacaktır. II. Victor Amadeus'un 1703'te anlaşma bittikten sonra kışın ordularını tekrar organize ederek ittifaklar kurması XIV. Louis tarafından öğrenilince Kral, Savoy'a saldırılması ve krallığın yıkılması yönünde emir verdi. Piyemonte ordularının bir kısmı ele geçirilmişse de bu durum, Savoy'u çatışmanın ilerleyen sürecinde etkilemedi. II. Victor Amadeus'un kuzeni olan Savoylu Eugene ve Marlborough Dükü, Fransız-Bavyera ordusunu yenilgiye uğratarak Almanya üzerinden gelebilecek olan Avusturya tehdidini ortadan kaldırdılar. Başkent olan Torino'yu koruyan Amadeus, şehirden ayrılarak Fransızlarla vadilerde yapılan gerilla savaşı ile şehrin ele geçirilmesi yönündeki hareketi geri püskürttü. Bu savaşta Piyemonte topçuları, büyük bir Piyemonte topçusu olan General Guiseppe Maria Solaro Count della Margarita'nın genel ateş yerine belirli hedeflere karşı yoğun top atışı emri ile birlikte büyük başarı elde etti. İtalya'yı terk eden Fransa'dan sonra Piyemonte orduları bu sefer Toulon'a yürüdü ve İngiltere'nin şehri işgal isteklerine rağmen komutan Eugene ordularını bir arada tutarak buna izin vermeyerek direnişi sürdürdü. Bu süreçte Piyemonte'nin elde ettiği zaferler, buradaki çatışmayı sonra erdirdi ve bunun üzerine yapılan Utrecht Antlaşması ile Piyemonte, bu süreçten başarılı bir şekilde çıktı. [30]

1.2.2. 18. Yüzyıl

Barıştan sonra İspanya, Fransa ve İngiltere gibi devletlerin İtalya topraklarına karşı hâkimiyet isteği devam etti ve İngiltere, 1701 yılında Büyük İttifak sonucunda İspanya İtalya'sının Leopold'e değil de, V. Philip'e verilmesini istedi. Bunun üzerine Fransa, Lombardiya ve Savoy ile bir ittifak yaptı. Piyemonte kralı Victor Amadeus anlaşmayı imzaladı ve anlaşmayı 1703 yılına kadar uzatarak İngiliz-Hollanda sömürgeleri ve Milano'nun bir kısmı karşılığında taraf değiştirdi. İngiltere Sicilya'nın stratejik öneminden dolayı adayı ele geçiremeyeceğinden Sicilya'yı güçlü bir devlete vermekten çekiniyordu bu yüzden de Sicilya'yı tehdit derecesinde güçlü olmayan ve

[30] Paoletti, ss. 45-46.

donanmasız bir devlet olan Savoy'a vermek isteyince 1713'te Victor Amadeus, Sicilya Kralı olarak İtalya'da bir güç elde etti. [31]

Savoy Kralı Victor Amadeus, Sicilya'yı almış olsa da bu durum uzun sürmedi çünkü Avusturya İmparatoru VI. Charles Sicilya üzerinde başka planlar yapıyordu. V. Philip, Parma dükünün yeğeni Elizabeth Farnese ile olan evliliğinin sonucunda doğan Don Carlos'un hak iddialarını desteklerken, Avusturya İmparatoru ise bu toprakları kendi yönetimine almak ve yeniden Napoli ile birleştirmek istiyordu. İmparator, 1716'da Savoy Kralı'nı desteklemeyi reddederek Novi'ye asker gönderdi. Ayrıca bu sıralarda da 1717'de İspanya, Sardunya'ya 33.000 kişilik bir ordu çıkararak burada başarıya ulaştıktan sonra Sicilya'ya hareket ederek şehri kuşatma altına aldı. Bu durumda yardım arayan Savoy'a, Dörtlü İttifak yapmış olan devletlerden ve İngiltere'den yardım geldi ve İngiltere İspanya'yı Capo Passero'da yendi. İspanyol tehdidi Avusturya İmparatoru ile birlikte savrulsa da, bu yardım karşılığında Victor Amadeus'un hareket alanı kısıtlandı ve bunun üzerine yapılan antlaşma ile Sicilya'yı Sardunya ile takas ederek Sardunya Krallığı'na dönüştü. Sardunya yönetimi, burada İspanyol yönetimi altında güç kazanan ve gizli cemiyetler kurarak gücünü uygulayan aristokratlara karşı etkili bir şekilde hareket ederek güçlerini azaltsa da; Avusturyalılar ile birlikte verilen bu etkili hareket geriledi ve yerel aristokrasi tekrar güç kazandı. Sardunya Krallığı, Sicilya gibi zengin bir toprak yerine daha yoksul Sardunya'yı alsa da ilerleyen dönemde bu antlaşma, Piyemonte'nin birleşime öncülük etmesi açısından faydalı olacaktır. Zaten en başından beri, Sicilyalılar Sardunya yönetimine sıcak bakmıyor ve Sardunya'nın olası bir birleşime öncülük etme girişimlerine karşı da Sicilya, bu durumu bir istila olarak görüyordu.[32]

1733'te ölen Polonya Kralı'ndan sonra Fransa, İspanya ve Avusturya gibi devletlerin veraset krizine karşı girişimleri görülmektedir. Fransa bu süreçte ordularını ikiye bölerek harekete geçince Avusturya, İtalya üzerinden hareket etmek için babasından tahtı devralan yeni Sardunya Kralı III. Charles Emmanuel ile Milan Dükalığı'nı vermek karşılığında anlaşma yaptı. Charles önderliğinde birleşmiş Avusturya ve Piyemonte ordusu İspanya tarafından Parma ve Guastalla yakınlarında iki kez yenilince ilerleyen İspanya, Milano'da etkin olan Fransa ile anlaşma yaparak

[31] Black, s. 114; Gilmour, s. 118; Paoletti, s. 47.
[32] Black, ss. 116-118; Paoletti, ss. 49-50.

bu veraset savaşı ile birlikte tekrar İtalya'da etkin konuma yükseldi. Yapılan anlaşma, Sardunya tarafından onaylanmayıp; İngiltere ve Avusturya tarafından sorunlu bulunsa da güçlenen İspanya karşısında bir şey yapılamadı ve İspanya, İtalya'da konumu sağlamlaştırmaya devam etti.[33]

Avusturya Kralı VI. Charles'ın ölmesi ile birlikte ortaya çıkan veraset krizi, çoğu devleti olduğu gibi İtalya'yı da etkiledi. Avusturya kralı topraklarını kızı Maria Theresa'ya vermek istese de bu durum diğer güçler tarafından sıcak karşılanmadı ve Bourbon'lar İtalya üzerinde hâkimiyet kurdular. Sardunya Kralı, bu süreçte desteksiz ve çaresiz olduğundan tarafsızlığını ilan etti çünkü bu sırada İspanyollar, Savoy üzerine yürümektelerdi. İngilizlerin baskısı ile birlikte imzalanan Wörms Barışı ile birlikte İtalya, bu anlaşmadan kârlı çıkan İngiltere ile ittifak kurdu. 1744'te Maria Theresa'nın Napoli'yi Utrecht Barışı'na dayanarak istemesi üzerine Savoy Kralı Emmanuel, Avusturyalılar'ı konunun stratejik karışıklığının artacağı konusunda uyarmışsa da bu uyarı bir işe yaramadı.[34]

1743'te İspanyollar Savoy'u işgal etti ve Savoy Kralı'nı yenilgiye uğratıp 1745'te Asti, Casale ve Milano'yu ele geçirerek ateşkes imzaladılar. Bu süreçte İngiltere, 1742'de Charles Emmanuel'e ait Nice'yi koruyarak ve 1744'te Avusturya'ya malzeme sağlayarak İtalya'da faaliyet gösterdi. 1746'da İngiltere, Fransız ve İspanyol birliklerine karşı Sardunya'ya yardım edip Cenova'yı fethederek Nice'yi geri almalarına yardımcı oldu. 1747'de Fransız ordusu Alpler'den yola çıkınca Charles Emmanuel ordunun ilerleyerek başkent Torino'yu tehdit etmesinden korktu ve bulabildiği tüm askerleri topladı. Assietta Tepesi'nde çıkan çatışmada Piyemonte, Fransızların 30.000 kişilik ordusuna karşı 5.400 kişilik güçle başarılı bir şekilde direndi. Savaşların bitişi 1748 Aix-la-Chapelle barışını getirdi ve Savoy Kralı, Wörms ile kaybettiği toprakları Piacenza hariç geri alırken; Don Philip ise İtalya'daki Bourbon Hanedanlığı'nı güçlendirdi. Barışla birlikte Savoy-Piyemonte ve diğer devletler uzun bir barış ve sakinlik dönemine girdiler. Ancak bu durum Savoy Hanedanı'nın genişleme politikasına ket vurdu ve Piyemonte aldığı belirli aksiyonlarda civar devletlerden destek göremedi.[35] Bu süreçte Piyemonte genişleme politikasında bulunacak kadar kendinde güç bulmuşsa da; İtalya'nın İspanya, Fransa, İngiltere gibi

[33] Paoletti, ss. 51-52.
[34] Black, ss. 121-122.
[35] Black, s. 123, 138; Paoletti, ss. 54-56.

devletler tarafından kendi çıkarları için kullanıldığı bir dönemde bu devletler arası çatışmalarda kendine pay çıkararak destek almaya çalışıp genişleme çabaları gösterdi. Denge siyaseti ilerleyen süreçte de kendini gösterecektir çünkü köklü ve güçlü devletlere karşı cılız bir ses olarak yükselen birleşme isteği, Piyemonte'nin bu devletlerle savaşmasına yetmeyecektir.

Savaş döneminde dikkat çeken önemli bir nokta; Avusturyalıların İtalya'daki varlığından rahatsız olan Fransız Dışişleri Bakanı René Louis'in, Bourbonlara karşı teklifidir. René, İtalyan yöneticilerin Avusturya'nın despot yönetiminden kurtulmak istemelerini temel alarak Savoy Kralı Charles Emmanuel'i Lombardiya Kralı ve İtalyan Federasyonu başkanı olarak önererek, Bourbonların bu Avusturya aleyhtarlığından yararlanmaları gerektiğini vurguladı. V. Philip, Savoy Kralı'nın genişlemeyi sürdürüp; kendisine karşı girişimde bulunacağını aynı zamanda bu durumun uzun yıllar süreceğini belirterek bu duruma sıcak bakmadı. Buradan bakıldığında gerçekten de Piyemonte'nin birleşmede öncülük edeceği ve ilerleyen dönemde Bourbonların Napoli'den silineceği düşünüldüğünde V. Philip'in bu öngörüsünde haklı çıktığı görülmektedir. Her ne kadar bu dönemde Victor Amadeus ve ardından gelen oğlu III. Charles Emmanuel İtalya'daki genişleme politikaları arttırarak yavaş yavaş liderlik konumuna doğru evrilen düzeye geçtiyse de; özelikle Sicilya ve Napoli Savoy-Piyemonte yönetimine destek vermemekte, üstelik İspanyollara ve İspanyol kültürüne daha yakın durmaktaydı. Bu durumda İtalya içindeki kent devletleri, güçlü devletlerin İtalya üzerindeki hâkimiyeti ve baskısından sıkılsa da yine de siyasal bir birleşimden uzak görünmekte ve Savoy için sıcak duygular beslememekteydi.[36] Bu durum, devletlerin kendilerine özel olmaları ve diğer İtalyalı şehir devletlerinin genişlemelerini kendi yönetimleri üzerinde tehdit olarak görmeleri ve aynı zamanda uzun zamandır topraklara dışarıdan gelen devlet müdahalelerinin İtalyan yarımadasında benimsediğini göstermektedir.

İtalyan birleşmesinin başlangıcı genel olarak Fransız Devrimi ile başlatılsa da, bu süreci 1748 Aix-la Chapelle antlaşmasından sonraki dönemden başlatanlar da bulunmaktadır. İtalyan aydınlanması ile birlikte, İtalyan sanatçılar önemli eserler

[36] Black, ss. 122-124.

ortaya koymaya başladı ve aynı zamanda bu dönemde Kuzey İtalya'da Il Caffe adı verilen bir dergi çıkarıldı.[37]

Aydınlanma hareketi ile birlikte ortaya çıkan ve "Aydınlanmış Despot" olarak adlandırılan yöneticilerden olan Avusturya Habsburg Hanedanı'ndan Maria Theresa(1740-1780) ve ondan sonra gelecek olan II. Joseph'in(1765-1790) yürüttüğü ve ortaya attığı reform hareketleri, İtalya'yı da etkisi altına almak istemekteydi. Avusturya'nın kontrolünün bulunduğu Lombardiya, İtalya'da bu reformların en başta gelen uygulamacısıydı. Bu reformlar feodal yönetimlere karşı gelecek bağlamda ele alınmaktaydı. Toprak sahiplerine karşı daha adil bir vergilendirme usulünü de içinde bulunduran reformda, vergi haklarının satılı olduğu kişilerden bu haklar geri alındı. Her ne kadar feodaliteye bir damga vurulsa da Lombardiya, dolaylı vergilerin kalkması ile birlikte ticarette kendini geliştirdi ve kalkınmaya başladı. Bu reformlar soylular için de bir tehditti çünkü toprak sahibi olan soyluların toprakları ellerinden alınılarak bu kesimin gücü azaltıldı. Böylelikle özellikle malî alandaki düzenlemelerle devletin kaynaklarının artırılması öngörüldü ve Theresa'nın ölümü ile oğlu II. Joseph, yöneticiler üzerindeki gücünü arttırmaya devam etti.[38]

Reformların Lombardiya'daki etkisi, Piyemonte'de görülmemektedir çünkü Piyemonte'deki toprak sahipleri hanedana bağlı hale getirildiğinden, buradaki toprak sahiplerinin aristokrat ve bürokrat konumunda bulunmalarının düzene zarar vereceği düşünüldü ve reformlara sıcak bakılmadı. Piyemonte'de feodal koşullar ortadan kalkmadığı gibi, büyük şehirlerden yoksun olması sonucunda ticaret gelişemedi. Ülkedeki tarım kıtlığını ve sanayiyi geliştirmeye çalışan Piyemonte yöneticileri, diplomatik alanda kendilerini geliştirseler de, Aydınlanma reformlarını reddetmeleri, ileride görev edineceği birleşim liderliğinde kendisini güçlendirememiştir.[39]

Floransa'da Peter Leopold reformları uygulasa da ilerleyen dönemde Fransa krizi ile birlikte uygulama ortadan kalktı. Papalık, reformlardan uzak bir konumda görünmekte, Sicilya ve Napoli'de ise reformlar daha çok aydınlanmacı sanatçı kesimin ortaya çıkmasında etkili olmaktaydı. İtalya'da gerçekleşen bu reform sürecinden sonra

[37] Beales ve diğerleri, ss. 16, 18.
[38] Di Scala, ss. 7-8.
[39] Di Scala, ss. 8-9.

İtalya kendisini, Fransız hâkimiyeti sonrasında Valois, Habsburg ve Bourbonlar arasında sıkışmış olarak buldu.[40]

Fransız İhtilali öncesinde İtalya'da Saint-Martin, Lucques Cumhuriyeti, Piombino Prensliği ve Monaco Prensliği sayılmazsa, bu dönemde İtalya'da 9 hükümet vardı. Savoy Hanedanı idaresinde bulunan ve Aix-la Chapelle ile birlikte Milano Dükalığı'nın bir bölümüne sahip Sardunya Krallığı; seçilmiş bir Doçe tarafından idare edilen ve İtalyan anakarasında "Veneto" olarak anılan Venedik Cumhuriyeti; bir Doçe tarafından yönetilen Cenova Cumhuriyeti; Orta İtalya'ya hâkim Papalık Devleti; Avusturya Hanedanı tarafından yönetilen Milano Dükalığı; İspanya'dan Avusturya'ya geçmişse de, daha sonrasında Aix-la Chapelle ile tekrar İspanya'ya geçen Parma ve Piacenza Dükalığı; Lorraine Hanedanı tarafından yönetilen Toskana Büyük Dükalığı; D'Este ailesinin yönetiminde Modena ve Reggio Dükalığı ve son olarak da Bourbon hanedanı idaresinde Sicilya ve Napoli Krallığı bulunmaktaydı.[41]

İtalya yarımadasının ortaya koyduğu bu siyasal farklılık, görüş ayrılıklarını da beraberinde getirdi. Sicilya kendisini İtalya'dan siyasal olarak ayrı tutuyor ve buradaki en eski parlamentoya sahip olması bakımından kendisini bağımsız bir konumda görüyordu. Sicilya'nın bu güçlü konumu, başkenti kültürel bir merkez olan Napoli ile sorunlara neden olmaktaydı. İtalyanların tarihlerine Roma'yı katması, ulusal bilincin ve siyasi birleşmenin önünde bir engel olarak görülmektedir. Roma'da rekabet eden merkezlerin olması ve bu durumun İtalyan şehirlerinde görülmesinin İtalyan birleşiminde olumsuz bir etkiye neden olduğu da düşünülmektedir. İtalya'nın tamamına hükmeden bir cemiyet ve gazete olmamasına, İtalyan dilinin eğitimli kesimlerce önemi bilinerek üst sınıfların ve entelektüellerin tarafından kullanılmasına, kilise eğitim ve ibadetinin Latince verilmesine ve kurulan üniversitelerde daha çok yerele hitap eden eğitim politikalarına bakıldığında, bu siyasal ve kültürel parçalanmışlığın İtalya'daki bütünlüğe zarar verdiği görülmektedir.[42]

[40] Di Scala, ss. 10-12; Beales ve diğerleri, s. 19.
[41] Beales ve diğerleri, ss. 14-15; A. Savelli, Fernand Hayward ve Albert Falcionelli, **İtalya Tarihi**, çev. Galip Kemali Söylemezoğlu, Cilt:2, Kanaat Kitabevi, Ankara, 1940, ss. 262-263.
[42] Beales ve diğerleri, ss. 16-18.

1.2.3. Epoca Francesca (İtalya'da Napolyon Dönemi)

Fransız İhtilali sonucunda Avrupa'da yaşanan karışıklık İtalya'da da kendini göstermiş ve İtalya yarımadası, Napolyon'un istilasına uğramıştır. Napolyon istilası ile birlikte bağımsızlığını kaybeden şehir devletleri, Napolyon'un hâkimiyeti altına girmiştir. Napolyon'un hâkimiyeti, İtalya'da bulunan şehir devletlerinin savaşın ve istilaların getirdiği zararın büyüklüğünü daha da iyi anlamasını sağlayacaktır. Öte yandan, Epoca Francesca İtalya yarımadasında "jakobenizm"in ortaya çıkmasına neden olmuştur. Jakobenizm'in etkisi ile birlikte, birleşmiş bir İtalya fikri tartışılmaya başlanması İtalya'da birleşmeye dair fikirlerin filizlenmesinde etkili olacaktır.

1.2.3.1. 1789-1799 Yılları

1789'da gerçekleşen Fransız İhtilali'nden İtalya kıtası da diğer Avrupa devletleri kadar etkilendi. Napolyon, Eylül 1792'de Valmy savaşı ile birlikte Almanya'yı işgal etmeden önce Fransa, Sardunya Krallığı'ndan Avusturya Lombardiya'sına girmek için Piyemonte üzerinden geçiş izni istedi. 1789'dan 1792 yılına kadar Fransız yayılmacılığından endişe eden ve ordusunu kuvvetlendiren III. Victor Amadeus bu teklifi reddince, zengin ve coğrafi olarak güçlü olan İtalya'ya karşı yürümek ve bu konum üzerinden Avusturyalıları yenerek Viyana'ya ulaşmak isteyen Napolyon, 22 Eylül 1792'de Savoy ve Nice'yi işgal etti. İtalyan hükümdarlar dış güçlerden yardım arayışına girdi ve bunun üzerine 1792'de Papa VI. Pius İngiltere'den yardım istedi. İngilizler Papalık devletlerinin İngiltere himayesinde olduğunun açıklanmasını istediler. Toskana buna karşı çıksa da III. Ferdinand İngiliz filosunun Lombardiya'da bulunmasını istedi. Napoli her ne kadar Fransa'ya karşı dursa da, aynı yıl Napoli açıklarına gelen Fransız donanması ile Fransa'yı tanımak zorunda kaldı ve ilerleyen süreçte kurulacak olan koalisyona katıldı. Fransa'nın bu tehdit ve korku veren hareketleri üzerine Avrupalı devletler İngiltere liderliğinde 1815'e kadar savaşacak olan koalisyonların ilkini 1792'de örgütledi. Koalisyon; İngiltere, Prusya, Rusya, İspanya, Napoli, Piyemonte-Sardunya, Papalık Devletleri ve Toskana'dan oluşmaktaydı.[43]

[43] Black, ss. 139, 142-143; Savelli ve diğerleri, Cilt:2, s. 363; Paoletti, s. 63.

1793'te Fransızlar, İtalya'ya yönelince kurulan Koalisyon Devleti de harekete geçti. Dört kola bölünen 32.000 kişilik Piyemonte ordusu Alpler'de savaştı ancak her ne kadar 12 Haziran 1793'te Fransızları Authion Tepesi'nde yense de; Savoy ve Nice'i geri alamadılar. Bunun üzerine boş durmayan koalisyon, Fransa'daki ayaklanmaları fırsat görerek Toulon şehrine denizden yönelerek buradaki isyanı körüklemeye çalıştı ancak Napolyon şehri iyi bir şekilde müdafaa edebildi. 1794 yılında İtalya'da doğan Fransız komutan olan General Andre Massene, uzun uğraşlar sonucunda Piyemontelilerin Briga'ya geri çekilmesini sağlayarak 10 gün süren çatışmadan sonra Borgo San Dalmazzo'ya kadar Piyemonte'yi geri çekilmeye zorladı. Koalisyon üyelerinden olan Toskana'nın eski dükü II. Leopold'ün askeri desteği kabul ederek Valenciennes'te imzaladığı anlaşma, savaşın bütün yükünü Piyemonte'ye bindirdi. Anlaşmaya göre aktif çatışmada Piyemonte bulunacak ve destek için de Avusturya orduları yedek olarak Padana Ovası'nda konuşlanacaktı. Sardunya Kralı III. Victor Amadeus bu durumdan hoşnut olmasa da savaşmaya devam etti. Fransızları iki defa 1795 Haziran ayında püskürten Piyemonte'nin bu çabalarına karşılık Kasım ayında Massena komutasında Avusturyalılar Laona'da yenildikten sonra Cenova, Fransız varlığını kabul edince Lombardiya'nın yolu açıldı. Yine de Piyemonte birlikleri 26 Kasım'da Massena'yı Spinarda'da yendiler. Alpler'deki coğrafi durumdan ötürü, Koalisyon birlikleri sayı üstünlüklerine rağmen hızlı ve dağınık bir düzenle savaşan Fransızlara karşı Alpler hariç her yerde yenildi. Dağlık arazinin verdiği zorlu şartlar, Fransız ordusunun taktiklerinin ötesindeydi.[44]

Nisan 1796'da Napolyon Koalisyon ordusunu Motenotte'de yendikten sonra, Laharpe ve Massena komutasında bir orduyu Avusturyalıların olduğu Dego'ya; Augereau'yu da Avusturya ve Sardunya güçlerinin bulunduğu Millesimo'ya göndererek, komutanların iki gün içerisinde şehirleri zapt etmesini sağladı. Yenilgiden sonra Mondovi'ye çekilen Sardunyalılar da, Bonaparte ile karşılaştıktan sonra bozguna uğradı ve bu yenilgilerin üzerine 28 Nisan'da Sardunya Kralı III. Victor Amadeus, müzakereler sonucunda Fransa ile anlaşmaya gitti. Bu anlaşma ile Nice, Savoy, Cuneo, Tortone ve Alexandrie Fransa'ya geçti. Savoy Kralı için bu anlaşma

[44] Paoletti, ss. 64-65.

çok ağır şartlarla bezeli olsa da, Amadeus'un savaşmaya devam etmesi ona daha fazla zarar getirdi.[45]

Napolyon Lombardiya'ya ilerleyerek Lodi'yi işgal etti ve burada bir İhtilal Hükümeti kurdu. Fransızların Lombardiya'yı sömürmeleri üzerine isyan eden halk, Fransa tarafından bastırıldı. Napoli ile yapılan anlaşmadan sonra ilerlemeye devam eden Napolyon, bu sefer de Papalık'a karşı harekete geçti çünkü Akdeniz'in ortasında duran ve önemli bir üs görevi gören Ancora Limanı ele geçirilmek isteniyordu. Papa'ya ait olan Ancora Limanı üzerinden Orta Doğu'ya kolayca yapılan açılım, limanın stratejik önemini göstermekteydi. Napolyon, müzakerelere girişse de bundan sonuç alamayınca Augereau'yu Papalık üzerine yolladı. 23 Haziran 1796'da Papalık binası işgal edildi ve Papa, 21 milyon frank tazminat ve birçok el yazısı eseri vermeye mecbur edilerek anlaşma imzaladı. İlerleyen Napolyon'dan endişe eden Napoli hükümeti Napolyon ile ateşkes imzalamak isteyince 5 Haziran'da Napoli büyük bir tazminat ödedi ve tarafsız olacağını vaat ederek limanlarını İngiliz gemiciliğine kapatma kararı aldı. Ravenne'yi işgal edip, Lugo'da çıkan isyanı bastırdıktan sonra orduya geri dönen Napolyon bu sefer de Bassano'da Avusturyalıları mağlup etti. Avusturya ordusunun bir diğerini de Arcole'de yenen Bonapart, Mantoue'deki ordunun da teslim olmasını sağlayarak Avusturyalıları İtalya'dan atmayı başardı.[46]

Viyana'ya ilerleyen Napolyon, Viyana'ya 35 kilometre kala, Avusturya'yı anlaşmaya zorladı ve bunun sonucunda Leoben Ateşkesi imzalandıktan sonra, 17 Nisan'da Verone'de, Jacobenler tarafından çıkan ayaklanma sonucunda Fransızlar katledildi. Venedik Senatosu gelişen olaylar sonucunda kendisini feshederek yönetimi jakobenlere verince, onlar da şehri Fransızlara teslim ettiler. Bu süreçte Avusturya yapılacak barış anlaşmasını olabildiğince uzatmaya çalışırken, Napolyon İtalyan yarımadası içinde uydu cumhuriyetleri kurdu. Bunlardan ilki Reggio'da ilan edilen ve kırmızı, yeşil ve beyaz renk bayraklı cumhuriyete Venedik'te kurulan Transpadane Cumhuriyeti'nin de eklenmesi ile birlikte oluşan Cispadane Cisalpine Cumhuriyeti'dir. Bu cumhuriyet Triennum'un en önemli cumhuriyetlerinden biriydi ve 22 ay sürdü. Kurulan bu uydu cumhuriyetinin ordusu, Transpadane'nin de

[45] Savelli ve diğerleri, Cilt:2, s. 264.
[46] Black, s. 143; Savelli ve diğerleri, Cilt:2, ss. 264-266; John A. Davis, **Naples and Napoleon Southern Italy and the European Revolutions (1780-1860)**, Oxford University Press, New York, 2006, (Naples and Napoleon), s. 73; Paoletti, s. 70.

katılmasıyla birlikte Lombard ve Cispadane lejyonlarının birleşiminden oluşuyordu. Ordu 32.000 askerden oluşuyordu ve askerler gönüllü olarak alınmadılar. Ordu devlet gelirlerini tüketiyordu çünkü aynı zamanda Cisapline Cumhuriyeti 25.000 Fransız askerinin bakımını üstlenmişti. Fransız modeline göre düzenlenen bu orduda, yedi lejyon İtalyan piyade ve Polonyalı gurbetçiler bulunuyordu. 1797'de, 1795 Fransız anayasasından modellenen yetişkin erkek nüfusunun seçmen olduğu bir anayasa ilan edildi. Hükümet zorunlu askerliği kaldırdı, serbest iç ticarete izin verdi ve kadın ve erkek varisler arası eşitliği sağladı. Dinî tarikatları kaldırarak din özgürlüğüne izin verdi ve aynı zamanda rahiplerin devlete sadakat yemini etmesini zorunlu kılarak kilisenin gücünü azalttı. Devlet kendi içinde vergi, eğitim, asgari ücret ve fiyat kontrolü gibi konularda tartıştı ancak her ne kadar demokratik bir cumhuriyet izlenimi verilmeye çalışılsa da meclis üyeleri ve cumhuriyet yöneticileri Napolyon tarafından seçilmekteydi. Leoben Ateşkesi'den sonra imzalanan Campo Formio Antlaşması ile birlikte Avusturya, Milano'yu yeni oluşturulan Cispadane Cumhuriyeti'ne bırakarak karşılığında Venedik'i almayı kabul etti ve Fransa ve Belçika'nın Lombardiya'daki üstünlüğünü tanıyarak burada Venedik şehirlerinden oluşmuş bir Lombardiya Cumhuriyeti kurmayı kabul etti. Cisalpine'nin iç işlerine sık sık müdahale eden Fransa, kurduğu uydu cumhuriyetleri yakından takip ediyor ve kurduğu hâkimiyeti daimi tutmaya çalışıyordu. 1798 Nisan ayında ilan edilen anayasa ile birlikte önemli dergi ve topluluklar kapatılarak Fransız yönetimi otoritesini daha da kuvvetlendirdi.[47]

1797'de Cenova'daki Ligurya Cumhuriyeti, Napolyon tarafından kurulan uydu cumhuriyetlerinden biridir. Napolyon burada ilki Lombard lejyonu olan bir ordu kurdu. Napolyon, toprakları işgal etmek ve yerine uydu cumhuriyetler kurabilmek için sürekli bir bahane arayışı içindeydi. Roma'yı Jakobenlerin Roma'da karışıklık çıkaracaklarını bahane ederek 1798'de işgal etti ve Papa Pius'u sürgüne göndererek 20 Mart 1798'de Roma Cumhuriyeti'ni ilan etti. Kurulan cumhuriyet Fransız himayesinde ve 1795 Fransız anayasası örnek alınarak oluşturulan bir anayasaya sahipti. Bu süreçte Napolililer ve Romalılar hükümete karşı 1798'de Monitore di Roma adlı gazeteyi yayınlayıp kulüpler kursalar da, bu çabalar hükümetin dikkatini çekmekten çok uzaktaydı. Fransız vergilerinin ağırlığı nedeniyle topraklarını satan

[47] Black, ss. 143-145; Savelli ve diğerleri, Cilt:2, ss. 267-268; Alexander Grab, "From French Revolution to Napoleon", **Italy in the Nineteenth Century(1796-1900)**, Ed. John A. Davis, Oxford University Press, New York, 2000, s. 29-31; Paoletti, ss. 69-70.

Kilisenin halkı kışkırtması ve Fransız yönetiminin dayatmaları, çıkan halk isyanlarını körükledi.[48]

1798'de Neopolitan Bourbonlar bir ordu göndererek Roma'yı işgal etmek istedi ancak ordular hazırlıksızdı, savaşı destekleyecek mali güçten yoksunlardı ve yönetimleri zayıftı. General Championnet Napolililer'i Roma'dan püskürttü. Kral Ferdinand 50.000'i aşan bir askeri kuvvetle ile birlikte Roma'ya doğru yürüdü. Bu harekâtın arkasında Rusya, Osmanlı ve hatta Avusturya'nın da içinde bulunduğu bir harekât planı yapılmış olsa da; Ferdinand Roma'ya girdikten sonra General MacDonald tarafından püskürtüldü. Ferdinand'ın ordusu 2 bin kişilik kuvvet ve 10 bin mahkûm kaybetti. MacDonald'a 12 bin askeri kuvvetle destek için gönderilen General Championet komutasındaki Fransız ordusu, Roma'dan orduyu kovarak Napoli'nin üzerine yürüdü. Aynı yıl Napolililer burada bir Parthenopen Cumhuriyeti ilan etse de, bu cumhuriyet bir Fransız komutan tarafından onaylanma gerektiriyordu. Kurulan cumhuriyet ancak 5 ay dayanabildi. Aynı zamanda Aralık 1798'de Sardunya Krallığı Fransızlar tarafından işgal edildi. 1799 yılında İkinci Koalisyon kuruldu. Koalisyon, Almanya ve İsviçre'de Arşidük Charles tarafından Fransızlara yapılacak bir saldırı, Hollanda'da York Dükü komutasındaki bir İngiliz-Rus seferi ve İtalya'da eski Rus Generali Suvarov'un komutasında bir Avusturya-Rus ordusu bulunmasını planladı. İkinci Koalisyon'un planladığı orduya karşı Napolyon; kuzey İtalya'da 80.000 kişilik ordu ile Scherer'i, Güney İtalya'da ise 30.000 kişilik ordu ile Championnet'i ve İsviçre'de Massena'nın komutasında 30 bin kişilik bir orduyu bulundurdu. Scherer ve Avusturya komutanı General Paul Kray, Magnano'da karşılaştı ve çatışma sonucunda Krav, Scherer'e üstün geldi. Scherer'in istifasından sonra yerine General Jean Moreau göreve getirildi. Bu sıralarda Kuzey İtalya'ya gelerek 90.000 kişilik ordunun komutasını alan Suvarov, buradan 20.000 kişilik bir kuvveti kendisine katarak 65.000 asker ile Milano'ya doğru ilerledi. Milano'da Moreau'nun 30.000 kişilik ordusunu yendi ve Milano'ya girdi. Suvarov'un İsviçre'ye çağırılmasından sonra komutayı devralan Melas, Championnet'i Cenova'da yenerek Fransızları Alpleri ötesine püskürttü. İkinci Koalisyon'nun kazandığı zaferlerle birlikte yeni çeşit karşı-devrimci bir tutum ortaya çıktı. Fransızların yağmalarına tepki gösteren şehirli, köylü ve yoksullar Fransız denetiminden kötü etkilenen ruhban sınıfı tarafından kışkırtılıyordu.

[48] Grab, s. 31; Paoletti, s. 70.

1799'da cumhuriyetçilere karşı olan muhalefet en yüksek noktasına ulaştı ve Cisalpine devleti düşürüldü. Napoli cumhuriyetinde ise kralcı ayaklanmalar baş gösterdi. Avusturya, MacDonald hükümetini yıkarak yerine yeni bir hükümet kurdu ve Avusturya'nın Piyemonte'yi işgal etmesi ile birlikte köylüler Avusturya'ya katılınca isyanlar artmaya başlayarak Laizo, Umbria ve Marches'e sıçradı.[49]

1799 yılında, İtalya yarımadasında yer yer isyanlar patlak verdi ve bunun sonucunda Kutsal İnanç'ı geri getirmek isteyenler ve monarşiyi destekleyen kralcı isyancılar birleşerek bir karşı devrim hareketi oluşturdu. 1799'da Ocak ayında Sicilya'da Santa Fede(Kutsal İnanç) adlı ordu Kardinal Fabriozo Diogini Ruffo tarafından kuruldu. Ruffo'nun ordusu Kalabriya'ya ulaştıktan sonra Napoli'ye yürürken bir yandan da 32 bin askerden oluşan Rus-Türk ittifakı Adriyatik kıyılarına ilerledi. Aynı zamanda da Sicilya-İngiliz ordusu Napoli'ye doğru ilerlerken Ruffo, ilerlediği müddetçe kendisine daha çok taraftar topladı. Düzensiz ve disiplinsiz bir şekilde elinde bulunan ve bu gücü idare etmesinin zorluğunu bilen Ruffo; Vietri, Cava, Citara, Pagani ve Nocera gibi kentleri ele geçirdikten sonra vergileri artırarak askerlerine ödemeler yaptı ve onları organize etmeye çalıştı. Ruffo bu sırada güvensizlik duyan askere inanç aşılamak için Santafede Hareketi'nin amblemini, haça yerleştirilmiş Bourbon kokartı olarak tasarladı. Bu süreçte kralcı ayaklanmalar ile dinin kullanımı göze çarpmaktadır. Napoli'de hükümet kurduktan sonra kilise karşıtı kutlamalar yapan Jakobenlere karşı bu duruş anlaşılabilir çünkü dini semboller ve kutsal emanetler yerel kimlik ve sadakat gösterisiydi. Bu durum bir dayanışma sağlamaktan çok çatışmayı beraberinde getirdi. Cumhuriyetçilere karşı yapılan bu karşı devrimde, kilise de çıkarlarını korudu çünkü karşı devrim yalnızca monarşiyi yeniden kurmayacak; bunun yanında da Roma ve Napoli yani kral ve papa arasındaki hiyerarşiyi de yeniden kuracaktı. 13 Haziran'da Napoli Kutsal İnanç ordusu tarafından ele geçirildi ve cumhuriyetçi liderler idam edildiler.[50]

Ruffo, cumhuriyetçiler ve karşı devrimciler arasında bir uzlaşma stratejisi izlese de bu strateji işe yaramadı. Sandefedist liderler, kralcı isyanların büyüyerek

[49] Grab, ss. 31-35; Davis, Naples and Napoleon, ss. 74-75; Philip Haythornthwaite ve Richard Hook, **Napoleon's Campaings in Italy**, Osprey Publishing, Oxford, 1993, ss. 19, 21-22.
[50] Black, ss. 145-147; John A. Davis, "1799: The Santafede and the Crisis of the Ancien Régime in Southern Italy" **Society and the Politics in the Age of Risorgimento**, Ed. John A. Davis and Paul Ginsborg, Cambridge University Press, Cambridge, 2002, (The Santafede), ss. 11-13, 16-17; Davis, Naples and Napoleon, ss. 107-108, 117.

düzeni bozmasından korkuyor ve bu bağlamda çalışmalar yapıyorlardı. Cilento'da Policastro Piskoposu Ludovisi, cumhuriyet karşıtı ayaklanmalardan endişelenmiş ve her ne kadar mahalle rahiplerine kralcı isyancıları engellemesi için ve kontrol altında tutmaları için silahlı örgütlenme için talimat vermişse de bu çabası başarılı olmayınca Ruffo'dan yardım istedi. Ruffo, isyancıların elinde olan kasabalara askeri birlikler gönderse de, düzen sağlanamadı. Napoli Kraliçesi Maria Carolina ve Amiral Nelson'a karşı Ruffo uzlaşma stratejisini ilerletemedi çünkü o sıralarda Prcoida'da Yüzbaşı Troubridge tarafından Jakobenlerin katledilmesi bu uzlaşmaya bir darbe indirmişti. Napoli'de bu çatışmalardan sonra bir düzen ilan edildikten sonra Ruffo, bazı İtalyan devrimcileri affetmek istese de kraliçe ve Amiral Nelson kan istediğinden devrimcileri idam ettirmek istedi; çünkü onlar Fransızlarla birleşmiş ve krallarına ihanet etmişlerdi. Monarşi tekrar kuruldu ancak vaat edilenlerin yerine getirilmemesi ve idam edilen kesime karşı öfkeli kişilerle birlikte halk isyanları patlak vererek ve hoşnutsuzluk arttı. Böylelikle Sanfedist Hareket başarılı olsa da bunu ilerleyen süreçte devam ettiremedi.[51]

Dikkat edilmesi gereken diğer bir nokta Fransız ihtilali ile birlikte yaygınlaşan jakobenizmdir. Jakobenizm İtalya'da da kendine karşılık bularak, burada "giacobini" olarak adlandırılan İtalyan Jakobenlerini ortaya çıkardı. İtalya'da birleşik bir İtalyan Cumhuriyeti isteyen jakobenlere Napolyon ılımlı bir tavırla yaklaştı. Napolyon'un bu ılımlı tavrı olumlu gözüküyor olsa da, onun asıl amacı İtalya'dan faydalanmak, İtalya yarımadasındaki egemenliğini güçlendirmek ve Avusturya ile olan müzakerelerde İtalya'yı kullanmaktı. Başta Avusturya karşıtlığını güçlendirmek isteyen Napolyon zamanla yükselen İtalyan Jakobenlerine karşı tutumunu değiştirerek sert bir tutum aldı. Bu durum İtalya'da karşı devrimci hareketlerin çıkmasına yol açtı çünkü Napolyon İtalyanlara bir yandan düşünsel özgürlük tanıyıp bir yandan da bu fikirlerin eyleme geçilmesinde engel oldu. Buna ek olarak kurduğu uydu devletlerin üzerinde mali baskılarla ve iç işlerine müdahale ile yüksek bir hâkimiyet gösterdi. Giacobinilerin isteği olan birleşik İtalya fikirleri gerçekleştirilemese de, ilerleyen dönemler için bir temel oluşturdu. Milano, sürgün nedeni ile buraya gelen Piedmontlu Giovanni Antonio Ranza, Romalı Enrico Michele L'Aurora ve Napolili Matteo Galdi gibi isimlerin

[51] Grab, ss. 33-34; Davis, The Santafede, ss. 21-22,24; Paoletti, s. 72; Davis, Naples and Napoleon, ss. 119-120.

burada siyasal anlamda faaliyet göstermeleri ve tartışmaları açısından önemli bir merkez oldu. Bunun üzerine Milano'da çeşitli gazeteler ve makaleler yayınladı; özellikle 1796'da Lombard yönetimi İtalya'ya en uygun özgür yönetim biçiminin ne olduğuna dair makale yarışması düzenleyerek vatanseverlerin fikirlerinin gelişmesini sağladı. Yarışmayı kazanan Melchiorre Gioia, bağımsız ve birleşik bir İtalyan cumhuriyetinin kurulmasına dair fikirlerini diğer vatanseverler ile paylaştı. Vatanseverler arasında görüş ayrılıkları olsa da, ortak nokta bağımsız ve birleşik bir İtalyan cumhuriyetiydi. İtalyan Jakobenler, serbest ticaret, yasal eşitlik ve özel mülkiyet haklarını savundu ve 1793 Fransız anayasasını savundular. Eğitilmiş halkın özü de değiştireceğini düşünen Galdi'nin de söylediği gibi eğitime önem verildi ve halk eğitilmek istendi. Bu uygulamaların halk arasında yeni düzene karşı yayılma sağlayacağını ve böylelikle demokratik bir toplum inşa edeceklerine inanıyorlardı. İtalyan Jakobenler, kilisenin etkisinin ortadan kaldırılması, eşit demokrasinin işleyebilmesi için eğitime önem verilmesi ve bağımsız mülk sahibi bir köylü sınıfının oluşturulmasını savunsalar da bu sınıfın yaratılması ve yoksulluğun ortadan kaldırılması sorunu bu fikirlerin gerçekleşmesini zorlaştırdı. Napolyon'un da izin verdiği müddette fikirler tartışıldı ve bu amaçlar için yeni fikirler ortaya atıldı. Örneğin bir Jakoben Melchiorre Gioia, mülk sahibi köylü sınıfının oluşması için kilisenin mülklerinin yoksullara dağıtılmasını ve geri kalan toprakların da paylaştırılmasını önerdi. Jakobenler bu konulardan hariç demokrasi üzerine de yayınladıkları gazete başlıklarında demokrasi kavramını tartıştılar. "Jakoben Triennium" adı verilen bu üç yıllık periyotta önemli temeller atıldı ve ilerleyen süreçte de İtalyan Jakobenler, birleşik bir devletin oluşumu için Fransızların İtalya'dan çıkmasını istedilerse de Napolyon, bu istek ve düşünceleri bastırarak karşılık verdi.[52] Jakobenlerin İtalya yarımadasında bağımsız ve birleşik bir İtalya isteme isteği ve bu istek hakkında yapılan tartışmalar ve yazılan makaleler, Napolyon döneminin birleşme dönemi için bir zemin hazırlamasında önemlidir. Bu bağlamda İtalya'nın birleşimini Napolyon Dönemi'nden bağımsız incelememek, birleşimin köklerini anlamayı efektif kılacaktır.

İtalyan Jakobenler herkes tarafından destek görmediler. Napoli'de Giacobini'lerin karşısında devrimi destekleyen ama Fransızlardan yana olmayan Lazzorini adlı bir oluşum daha ortaya çıktı. Vincenzo Cuoco, İtalyan Jakobenlerin

[52] Di Scala, ss. 23-24; Grab, ss. 27-29.

Napoli'de kurduğu hükümetin neden başarısız olduğuna dair yazılar yazdı. Ona göre devrim başarısız olmuştu çünkü Fransa'dan ithal edilmişti ve hükümet liderleri halk ile olan iletişiminde başarısız olmuşlardı. Aynı zamanda İtalyan Jakobenlerini yabancı yöneticilere hizmet eden ve halktan uzak ütopik bir topluluk olarak tanımladı.[53] İtalya topraklarında birleşik bir İtalya isteği ve bunun savunulması, İtalya açısından umut vaat edici bir durum olarak görünse de; bu fikirlerin temellerinin gerçekten de başka etkenlerden beslendiği ve İtalya'nın kendi içindeki oluşumlar hariç dış güçlerden medet umduğu görülmektedir. Bu durum kendini ilerleyen yıllarda III. Napolyon'da da gösterecektir.

1.2.3.2. 1800-1815 Yılları

1799'da Rusya, İngiltere, Avusturya gibi dış güçlerin de yardımı ile Fransızlar İtalya'dan çıkarılsa da 1800'de Napolyon İtalya'ya geri döndü. Bu süreçte Avusturya, İtalya'da kalan Fransızları atmaya yoğunlaştı. Massena'nın 40.000 kişilik ordusu Piyemonte'deydi. Melas ise 100.000 kişilik ordu topladı. Napolyon, Massena'nın ordusuna takviye sağlamadı, bunun yerine Melas'ı Massena ile arasında sıkıştırmak için Dijon'da bir yedek ordu kurdu. 1800 yılında Melas, Massena'ya saldırdı ve Massena Cenova'ya çekilse de; karada Avusturyalılar ve denizde İngilizler tarafından kuşatılarak yenildi. Massena'ın yenilgisi ardından Napolyon geçilmesi zor olan Büyük St. Bernard Geçidi'nden geçerek Alpler üzerinden İtalya'ya geldi. Napolyon elindeki kuvvetleri Lombardiya'ya dağıttı ve Melas'ın Avusturya ile iletişimini kesmeye çalıştı. Lombardiya'ya dağılan ordu, General Jean Lannes, Claude Victor ve Louis Desaix'i komutasında üç kola bölündü. 9 Haziran'da Lannes, Victor'un da desteği ile Montebello'da karşılaştığı Ott'un komutasındaki 17.000 askeri yendi. Napolyon, Melas'ın konumu ve yapacakları konusunda bilgiden yoksun olduğu için ordusunu dağıttı. 12 Haziran'da Melas Napolyon'a saldırınca ordusunu dağıtan Napolyon gönderdiği birlikleri geri çağırdı ancak onlar gelene kadar Melas Fransızları püskürttü. Savaşı kazandığından emin olan Melas, komutayı General Zach'e devretti ve savaştan çekildi. Desaix'in güneyden gelerek Napolyon'a katılması ve Avusturya kuvvetlerinin Fransızların dinlenmesine izin vermesi Fransızların güçlenmesini sağladı. Fransız

[53] Black, s. 145; Di Scala, ss. 24-25.

ordusu Desaix'in gelmesi ile tekrar örgütlendi ve orduyu düzenledi. Tekrar başlayan çarpışmada Zach'in komutasındaki Avusturya ordusu Fransızların üzerine doğru ilerledi. Desaix ve Auguste Marmot'un komutasındaki ordu, Avusturya ordusunu bombalayarak ilerledi. Desaix'in ölmesi ile birlikte Marmont, Fransız ordusunun sol kanadına saldırdı ve bunun sonucunda General Zach yakalandı. Avusturya, geri çekilerek tekrar düzen aldıktan sonra üç kere saldırıya geçen Fransızlar karşısında toparlanamadı ve geri çekildi. İki ordu da çok fazla zayiat vermiş ve yorulmuştu. Melas, topladığı savaş konseyinde daha fazla direnmenin gereksiz olduğunu düşündü ve Fransızlar Marengo'da galip geldiler.[54]

Ateşkesin barışı getirmemesiyle çatışmalar tekrar başlasa da 1801'de Luneville Barışı ile sular duruldu. Avusturyalıların yıktığı uydu devlet Cisalpine Cumhuriyeti, 1802'de İtalya Cumhuriyeti olarak tekrar kuruldu. Kurulan İtalya Cumhuriyeti'nin anayasası Fransız anayasasına benzerdi ve yetkiler Napolyon'da toplanıyordu. Cumhuriyetin başkanı olan Napolyon yardımcısı olarak Milanolu aristokrat Francesco Melzi d'Eril'i seçti. Melzi, jakobenizme karşı ve ılımlı liberal görüşleri olan bir yöneticiydi. Melzi Napolyon'un verdiği özerklikle birlikte, kurulan İtalya Cumhuriyet'inde Fransız tarzı idari yapılar, Fransa'dan etkilenilmiş hükümet kurumlarını ve yasalarını dayattı. Her ne kadar Fransız etkisinde bir yönetim izlese de İtalyan bağımsızlığının savunucusu olan Melzi, bunun için güçlü bir devlet yapısının olması gerektiğinin farkındaydı. Bu bağlamda güçlü bir polis gücü, yeni bir vergi sistemi ve siyasi bir kadro düzenlemelerine gidince Napolyon'un dikkatini çekti. Melzi bağımsız bir İtalya için güçlü ve bağımsız bir ordunun İtalya ulusal bilinci içi önemli olduğunu düşünmekteydi; bu yüzden yeni bir askerlik sistemi getirerek orduyu şekillendirdi. 1805'te Napolyon'a Papa VII. Pius tarafından taç takıldı. Hem Fransız İmparatoru hem de İtalya'ya başkan seçilen Napolyon, bağımsız tavırlar sergileyen Melzi yerine üvey oğlu olan Eugene'yi genel vali olarak atadı. Fransa, Piyemonte ve Parma'yı aldı ve Toskana'da Parma dükü yönetiminde Etrurya Krallığı'nı kurdu. Savoy Hanedanı Sardunya adasında kalırken, Papa VII. Pius ve IV. Ferdinand'a tahtları geri verildi. Kuzey ve merkezdeki topraklar da kıta sistemini uygulayacağı bahanesi ile Fransız İmparatorluğu tarafından ele geçirildi.[55]

[54] Haythornthwaite ve diğerleri, ss. 19, 23-24, 33-36.
[55] Paoletti, ss. 72-73; Gilmour, ss. 131-132; Di Scala, ss. 30-32.

Melzi'nin yönetiminde toprak sahiplerine yönelik olumlu politikalar, ticaret ve sanayi burjuvazilerinin gümrük engellerini aşmaları, ağırlık ve ölçü birimlerinin birleştirilmesi, tek para birimi ve yapılan yeni yollar ekonomik anlamda gelişme sağladı. Bunun sonucunda tekstil ve ipek ürünlerinin patlaması ile birlikte İtalyan ürünleri İngiltere, Fransa, Avusturya gibi ülkelerin pazarlarında kendine yer buldu. Napolyon'un İtalya Krallığı'nı kendi istekleri ve çıkarları doğrultusunda kullanması ve Kıta Ablukasını uygulaması ile birlikte bu gelişim ilerleyemedi. İtalya Krallığı, Fransız burjuvazisini ve ekonomisinin destekleyecek şekilde kullanılarak Fransa'yı besledi. Ekonomik sınıfın hoşnutsuzluğunun yanı sıra, toprak sahiplerini destekleyen faaliyetler sonucunda çok az şey kazanan yoksul halk ve Fransa için müdafaa edilen İtalyan ordusunun verdiği büyük zayiatlar ile birlikte Napolyon'a karşı tepkiler artmaya başladı.[56]

Napolyon, İtalya'yı her açıdan sömürmekte kararlıydı ve bu sömürüye Napolyon'un çok ihtiyacı olan İtalyan birlikleri de girdiler. İtalya 1812'ye kadar 88.000'den fazla adam, 15.000 at 150 top olan orduyu elinde bulundurmaktaydı. Aynı zamanda Napolyon'un kurduğu İtalyan Kraliyet donanması da içinde 8.000-9.000 arası asker bulunmaktaydı. Napolyon'un İtalya'daki birlikleri yedek ordu olarak kullanıldı ve herhangi bir tehditte düşmanın üzerine sürüldü. İtalyan donanması, Napolyon'un istediği derecede özellikle İngiltere'ye karşı güçlü bir pozisyonda değildi. 1811'de İtalyan donanmasının aldığı yenilgiden sonra Napolyon kara kuvvetlerine yönelerek ordudaki asker sayısını arttırsa da bu İtalyan birliklerinin kaybı çok fazla oldu. Örneğin İspanya'ya yollanan 30 bin kişilik ordudan yalnızca 8.958'i geri döndü. Napolyon, İtalyanlarda olmayan zorunlu askerlik yasasını da getirdi ancak daha önce hiç uygulanmayan bu yasaya karşı gelen askerler oldu ve çokça firar verildi. Aynı zamanda bu firarların nedenlerinden biri de ordudaki kötü koşullardı; özellikle kışın ikmaller ve gerekli teçhizatın yetersiz oluşu askerlerin firar etmesini arttırıyordu. Özellikle 1810'da Eugene son üç yılda 18 bin askerin firar ettiğini Napolyon'a bildirmişti ancak buna rağmen 1812'de ordudaki sayı 45 bine yükseldi. Napolyon orduda iyileştirmeler de yapmaya çalıştı, askerlere eğitim verdirdi, terfileri kaldırdı ve liyakat esasına göre sistem yürüttü. Napolyon İtalya'yı önemli açıdan sömürmüş olsa da, İtalyan birliklerinin Napolyon yönetimi sürecinde savaşarak etkinliklerini

[56] Di Scala, ss. 32-34.

arttırmaları ve geliştirmeleri, birleşme döneminde orduda yaptığı reformlarla birlikte savaşlarda önemli bir etki olacaktır.[57]

1805 yılında Napolyon'a karşı İngiltere, Avusturya, Rusya, İsveç ve Napoli'den oluşan III. Koalisyon kuruldu. Avusturya, Padana Ovasına ilerleyerek Piyemonte Alpleri üzerinden Fransa'yı işgal edecek; İngiliz ve Rus keşif birliği ise Napoli'ye çıktıktan sonra Napoli ordusuna katılacaktı. Avusturya ile bağlantı kurmak üzerine bir savaş planı yapıldı. Napolyon'un Trafalgar'da Amiral Nelson'a yenilmesinden sonra koalisyon umutlansa da bu durum Austerliz'de yok oldu ve savaş sonucu Pressburg Barışı imzalandıktan sonra Napolyon tekrar Napoli'yi işgal etti. 1806'da Calabria'da içlerinde köylülerin de bulunduğu, orduya ve hükümete karşı bir isyan çıkaran İtalyanlar, 48 bin kişilik Fransız ordusuna karşı direnemediler. Cephane sıkıntısı çeken eli silahlı isyancılara Fransızların aşırı şiddet uyguladığını düşünen İngilizlerin müdahalesi başarılı olamadı ve isyan sert bir şekilde bastırıldı. Ferdinand'ın askerleri dirense de işgali geciktiremedi ve Ferdinand kaçınca Napolyon yönetimi kardeşi Joseph'e bıraktı. Napoli, hem Kıta Ablukasının uygulanması açısından hem de Akdeniz'de önemli bir konumda olmasından dolayı Napolyon için önemliydi. Napoli, Fransa için gerekli olan insan, para ve malzeme seçeneklerini sağlıyor ve Fransa ticareti için önemli hammaddeleri içinde barındırıyordu. İki yıl sonra Napoli tahtına Napolyon'un kız kardeşi Caroline'in kocası Joachim Murat geldi. Bunun yanında Napolyon, aile üyelerini yönetimlere getirmeye devam etti ancak yönetime getirdiği kardeşleri de genel olarak kontrol edilecek kişiler olduğundan Napolyon'un daha aklıselim ve yetenekli kardeşleri yüksek konumlara gelemediler.[58]

İtalya yarımadası, Napolyon'un kardeşi Pauline tarafından yönetilen Parma, Piacenza ve Gustalla Dükalıkları, Fransa'nın elinde bulunan Piyemonte, Elisa Bonaparte ve kocası Felice Baciocchi tarafından yönetilen Piombino ve Lucca küçük Dükalıkları, Etrurya Krallığı'na çevrilen Toskana'dan oluşan bir coğrafi ve siyasi görünüme bürünmüştü. Toskana'da bulunan İspanyollar ile ittifak içinde bulunan Fransa'ya karşı İspanyollar ittifakı bozdu ve bunun üzerine Toskana 1807'de işgal edildi. Papalık ile ilişkilerini güçlendiren Napolyon'a karşı Papa VII. Pius tarafından

[57] Paoletti, ss. 81-83; Franco Della Peruta, "War and Society in Napoleonic Italy: The Armies of the Kingdom of Italy at Home and Abroad", **Society and the Politics in the Age of Risorgimento**, Ed. John A. Davis and Paul Ginsborg, Cambridge University Press, Cambridge, 2002, ss. 28-31.
[58] Paoletti, ss. 77-78; Gilmour, ss. 132-133; Black, s. 147; Davis, Naples and Napoleon, ss. 131-132.

da darbe gelmekte gecikmedi. Başta ılımlı davranan VII. Pius, ilerleyen süreçte Napolyon ile olan anlaşmayı reddedince Bologna ve Kuzey Papalık bölgeleri işgal edildi. Papalık ile ilişkilerin bozulması sonrasında Fransa, Papalık'ın Fransa düşmanları ile ticaret ettiği gerekçesi ile Roma'yı işgal etti ve Papa sürgüne gönderildi. Böylelikle İtalya'da gücünü pekiştiren Napolyon bir sonraki niyeti olan 1806'dan beri yönettiği Sicilya'yı fethini 1810'da hızlandırdı ancak Messina Boğazı'nı geçemeyen Napolyon orduları yüzünden harekât terk edildi. Napolyon'un seferleri sonucunda İtalya'nın yıpranması, kıta ablukasının oluşturduğu zor koşullar ve papanın sürgüne gönderilmesi ile Napolyon'a olan nefret yükseldi. Muhalif gruplar İtalya'da bağımsızlık ve anayasayı korumak isteyenler gizli topluluklar oluşturarak faaliyet göstermeye çalıştılarsa da, bu faaliyetler somut bir evreye geçememiştir. [59]

Rusya'ya giren Napolyon bu süreçte çok fazla zayiat verdi. Bunun üzerine 1813'te Avusturya tekrar Fransa karşısına dikildi ve Avusturya'nın birlikleri artarken yoğun savaş sonucunda Napolyon'un birlikleri savaşta verilen kayıpların da etkisiyle azaldı. Bunun üzerine Napolyon'a diğer bir darbe 1814'te Napoli kralı olan Joachim Murat'tan geldi ve Murat, Avrupalılar ile işbirliği yaparak Napolyon'a savaş ilan etti. Ferdinand, Murat ve Avusturya arasında kalan Eugene, 1813'te tahttan çekilme çağrılarını reddederek 1814'te bağımsızlığını ilan etti. Eugene'nin bu tutumuna karşılık Milano'daki senatodan önde gelenler, Saf İtalyanlar olarak bilinen bağımsız bir devleti savunan iki grup ve bunların üstüne gelen Fransız karşıtlığı ile birlikte 20 Nisan 1814'te Maliye Bakanı Prin linç edildi. Baskılara dayanamayan Eugene 1814'te Schiarino Rizzino Barışı'nı imzalamak zorunda kaldı ve kaçtı. Eugene'nin kaçışından sonra Milano'ya giren Avusturya, Lombardiya'da tekrar hâkimiyet sağladı ve Sardunya Kralı Victor Emmanuel ve Papa VII. Pius da tekrar İtalya'ya döndü. Böylelikle Napolyon, 1814'te yenildi ve Fransa'nın İtalya'daki üstünlüğü sona ererek, İtalya'da restorasyon dönemi başladı.[60]

Napolyon'un İtalya'da faaliyette bulunduğu 20 yıllık süreçte İtalya'da önemli ve etkin temeller de atıldı. Bu dönem İtalya'nın birleşmesi için önemli olan bağımsızlık ve ideolojik temelleri oluşturdu. Napolyon'un İtalya'yı parçalaması, hanedanları devirmesi ve bu dönemde oluşan bağımsızlık ve birlik fikirlerini

[59] Gilmour, ss. 130-131; Grab, s. 48.
[60] Paoletti, ss. 83-84; Grab, ss. 48-49.

engellemeyerek ilerlemesini sağlaması bu açıdan önemlidir. Napolyon'un birbirinden coğrafi ve siyasi olarak ayrı olan şehir devletlerini birleştirerek oluşturduğu tek sistem, devletlerin modernleşmesine de katkıda bulundu. Aynı zamanda soylular ve zengin burjuvazinin birleşerek yeni bir elit sınıfı oluşturmasına; ulusal ordu, bürokrasi, mali sistemler ve kilise üzerindeki devlet kontrolü açısından güçlü bir hükümet oluşturulması yönünde önemli temelleri de attı. Ayrıca Napolyon döneminde göreve getirilmiş olan yönetici ve subaylar da istihdam edildi. Napolyon döneminde oluşturulan anayasalar ve bürokrasideki modernleşme İtalya için önemli olacak ve restorasyon döneminde Napolyon'un bıraktığı bu temeller kullanılarak İtalya Yarımadasında benimsenecektir.[61]

İtalya yarımadası, zengin toprakları ve önemli stratejik konumlara sahip şehirleri ile birlikte hem güçlü devletlerin hâkimiyet altına almak istediği, hem de birbirleri ile güç savaşları yaptığı bir savaş bölgesi oldu. İtalya'nın geçirdiği bu uzun süreli savaşlar ve yarımadada hâkim olan parçalanmışlık, zamanla İtalyanlar tarafından savaşın getirdiği yıkımı anlamalarını sağladı. İçinde bulundukları parçalanmış siyasal yapı, İtalya'dan yararlanmak isteyen devletlerin girişimleri ile birlikte korunmaya çalışılsa da, İtalyan devletlerinin kendi çıkarlarını önde gözetmesi ve birleşmeye sempati duymamaları da bu parçalanmışlığın nedenleri olarak görülmektedir. İtalya, geçirdiği zorlu süreçler sonucunda yavaş yavaş ulus bilincine ve bir siyasal bütünlük isteği fikrine ısınmaya başlasa da, uzun süre bu fikirler güçlü devlet yöneticilerden medet umulması ile birlikte gerçekleşemedi. İtalyanlara verilen yardım vaatlerinin güçlü devletler tarafından sadece kendi çıkarları için kullanılmaya çalışılması, İtalyan halkında İspanya, Fransa, Avusturya gibi ülkelere karşı nefreti körükledi. Zamanla İtalyanlar, İtalya dışında bir kurtarıcı aramayı bırakacak ve Piyemonte hem İtalya içindeki engellerle hem de güçlü devletlerle savaşarak İtalya için birleşmeyi getirecektir.

[61] Grab, ss. 49-50; Lucy Riall, **The Italian Risorgimento(State, Society and the National Unification)**, Routledge, New York, 1994, (The Italian Risorgimento), s. 12.

İKİNCİ BÖLÜM
SARDUNYA-PİYEMONTE KRALLIĞI

Sardunya Krallığı, İtalya'nın Birleşiminde öncülük etmesi açısından önemli bir şehir devletidir. Sardunya, Piyemonte bölgesini de kendisine kattıktan sonra İtalya birleşiminde önemli bir evreye doğru evrilecektir. Siyasal parçalanmışlık ve İtalya yarımadasında hâkimiyet gösteren devletlerin kendilerini tek bir siyasal güç olarak görmeleri İtalya'nın diğer devletler tarafından istilalar görmesine, İtalya halkının ve topraklarının güçlü devletler tarafından kendi çıkarları için tasarruf edilmesine sebebiyet verdi. Bu siyasal parçalanmışlığın içerisinde, tek bir İtalya Krallığı düşüncesinin düşünülmekten öte, hayata geçirilmeye çalışılmasında öncü olan Piyemonte'nin diğer devletler dışında kendi içinde hangi dinamiklere sahip olduğu ve bu dinamikleri dönemin durumuna göre nasıl kullandığını görmek, Piyemonte'nin birleşme sürecindeki hareketlerine de ışık tutacak niteliktedir.

2.1. SARDUNYA KRALLIĞI VE PİYEMONTE TARİHİ

Savoy Hanedanı'nın kökleri 11. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Kuzey İtalya'da ortaya çıkan Savoy Hanedanı yönetimi boyunca evliliklerle ve güçlü devletlerle ittifak yoluna giderek topraklarını genişletmiştir. Kuzey İtalya'da varlığını ve konumunu güçlendiren Savoy yöneticileri Fransa ve İspanya gibi güçlü devletlerle anlaşmaya varacak ve çıkarlar doğrultusunda çatışmaya girecek konuma gelmişlerdir.

2.1.1. Savoy Kontları(1003-1416)

Savoy Hanedanı'nın kurucusu olan I. Humbert'in ataları Amadeus ve Humbert kardeşlerin Doğu Saksonya'dan geldikleri bilinmektedir. Savoy Hanedanı'nın ortaya çıkmaya başladığı süreçte bulunan Burgonya Krallığı'nın içindeki karışıklar sonucunda, Savoy Hanedanı da şekillenmeye başladı. Burgonya Kralı III. Rudolf, otoritesini güçlendirmek için politikalarında güvendiği kontlardan yararlanmaktaydı. Savoy Hanedanı'nın kurucusu olarak bilinen Beyazel lakaplı I. Humbert'in ailesinde III. Rudolf'un politikalarına yararlı olacak şekilde siyasi bağlantılar bulunmaktaydı. I.

Humbert, Burgonya Kralı ile yakınlaştı ve I. Humbert'in akrabası olan Provence Kontu II. Rotbold'un dul eşi ile evlendi. Yaptığı evliliklerde erkek çocuğu olmadığından III. Rudolf'un vasisi olarak akrabaları Alman İmparatorları II. Henry ve II. Condrad oldu. III. Rudolf yönetimi süresince babası gibi Almanlara yaklaşmıştı. 1018 yılında III. Rudolf, II. Henry'i vasisi olarak ilan etti ancak 1024 yılında II. Henry'in ölmesi ile II. Condrad Burgonya Krallığı üzerinde hak iddia etti. II. Condrad İtalya Krallığı'nın hükümdarı olduğunu öne sürdü ve İtalya'ya girerek 1026'da demir tacı giydi. III. Rudolf, II. Condrad'ı selamlamak için elçiler yolladı. Bu süreçte Savoy Kontu I. Humbert, II. Condrad ile müttefik oldu ve taç giyme töreninde hazır bulundu. Savoy Hanedanı başlangıçta Arc Nehri'nin yukarısında bulunan Maurienne, Arc, Isere ve Rhone'un ortasında bulunan Savoy ve Belley'e sahipti. Savoy kontunun yaptığı yardımlar sonucunda Aosta vadisi, Tarantaise ve Chablais toprakları Savoy Hanedanı'na kazandırıldı.[62]

I. Humbert'in oğlu Savoy'lu Otto, 1050 yılında Torino Kontu Manfred'in kızı olan Adelaide ile evlendi. Torino'nun varisi olan Adelaide ile olan evlilikle birlikte Savoy Hanedanı, Piyemonte ve Susa Markiliği de olmak üzere Alplerde önemli toprakları kendisine kattı. On yıl sonra Otto'nun ölümü üzerine onun yerine Adelaide'den olan oğulları I. Peter ve II. Amadeus geçti. I. Peter 1064'te Torino nişanıyla donatıldı ve yönetimdeyken annesi Adalaide ile birlikte hareket etti. Adalaide Torino yönetimi boyunca İtalya ile ilgilenmeye devam etti. 1065'te Kutsal Roma İmparatoru IV. Henry ile Adelaide'nin kızının evlilik yolu ile Wiirzburg'da taç giymesi ile birlikte Savoy-Torino yönetimi güçlendi. 1078'de I. Peter'in ölümüyle birlikte II. Amadeus'un Kont olduğuna dair kanıtlar olsa da II. Amadeus'un kont nişanına sahip olmadığı ve 1076 yılında öldüğüne dair fikirler de mevcuttur. I. Peter'in ölümüyle birlikte kızı Agnes, Savoy toprakları üzerinde hakka sahip olsa da evlilik için yaşı küçüktü. Agnes, Toskana Kontesi Matilda'nın kuzeni Montbeliard Kontu Frederick ile evlendirildi ve Adelaide damadı ile birlikte Savoy yönetimini sürdürdü.[63]

Kontes Adelaide'nin ölümüyle birlikte Savoy Hanedanı, I. Otto'nun evliliği ile birlikte elde ettiği gücü kaybetti ve I. Otto'dan sonra gelen II. Humbert(1091-1103)

[62] C.W. Previté Orton, **The Early History of the House of Savoy (1000-1233)**, Cambridge University Press, Cambridge, 1912, ss. 8-16, 25-26; Joseph Lins, "Savoy", **The Catholic Encyclopedia**, Cilt:13, Robert Appleton Company, New York, 1912, https://www.newadvent.org/cathen/13492a.htm, (31.03.2023).
[63] Orton, ss. 211, 213, 223-226, 231, 241-242, 244.

bu gücü geri almaya çalıştı. II. Humbert'in başında olduğu Savoy yönetimi, Adaleide'nin ölmesiyle Burgonya'ya doğru kaydı. Burgonya Kontu'nun kızı Gisela ile evlenen II. Humbert, Burgonya'yı korumaya ve genişletmeye çalıştı. Savoy toprakları çevresinde çok fazla siyasi oluşum bulunmaktaydı. Bunlardan birisi Albon Kontu III. Guigies'in sahip olduğu topraklardı. Guigues'in hükmettiği topraklar Savoy'un güney sınırını oluşturan Alpler'e kadar uzanıyordu ve aynı zamanda Albon Kontluğu Piyemonte'nin bir kısmına sahipti. II. Humbert yönetimi süresince kilise ile iyi ilişkiler içinde olarak kilisenin gücünden yararlandı ve Burgonya egemenliğini elinde tutmasının yanı sıra, Savoy topraklarına Tarentaise'i kattı ve Susa Hanedanı'nı elinde tutmaya devam etti.[64]

II. Humbert'in ölümü ile birlikte küçük yaşta olan III. Amadeus(1103-1148) tahta geçemeyeceğinden reşit olana kadar yönetimde annesi ve kardeşleri ile birlikte yer aldı. Kont'un annesi Gisela, Monteferrat'lı Ranier ile evlenerek Piyemonte'deki durumu sağlama aldı. Piyemonte'nin başkenti olan Torino'yu almak, Savoy Hanedanı için önemliydi. III. Amadeus, 1130'da Torino'yu ele geçirdi ancak 6 yıl sonra Torino Kutsal Roma İmparatoru III. Lothaire tarafından geri alındı. Savoy Hanedanı'nın kaleleri, malikâneleri ve çeşitli bölgeleri mestrals(Bakanlar) adı verilen görevliler tarafından yönetiliyordu. Kont, aynı zamanda Savoy Hanedanı'nda ticaret ve mallarla ilgili konularla ilgili yeni yasalar getirmişti. 1147 yılında III. Amadeus, İkinci Haçlı Seferi'ne katıldı ancak bu seferde öldü. III. Amadeus iktidarı boyunca ittifaklar ve bağlantılarla politikasını yürüttü. Burgonya ve Fransa ile olan ilişkilerini ittifaklık ile yönetirken, III. Condrad ile olan ilişkilerini ise olduğu gibi bıraktı. III. Amadeus ile birlikte, kalkanların üzerinde Savoy Hanedanı'nın armasını yerleştirilmesi ve dönemin belgelerinde de Savoy Hanedanı'nın armasına rastlanılmasına bakılırsa Savoy Hanedanı bu süreçle birlikte İtalya'da güçlü bir kontluk olarak gelişmişti. İmparatorluk ile olan ilişkiler zayıftı ve Savoy Kontluğu feodal bir vasallık olarak göze çarpmaktaydı.[65]

III. Amadeus'un ölümüyle birlikte oğlu III. Humbert(1148-1189) 15 yaşında olduğundan ve annesi de öldüğünden ona naiplik edecek birisi için kontun vasal konseyi toplandı. III. Humbert'in naipliğine Lozans Psikoposu Amadeus seçildi. III.

[64] Orton, ss. 263, 266, 269, 276, 278.
[65] Orton, ss. 278, 281, 303-304, 311, 314-315; Antonio Gallenga, **History of Piedmont**, Cilt:2, Chapman and Hall Publishing, London, 1855, s. 33.

Amadeus'un ölümü ile birlikte Torino kaybedilmişti. Torino'yu III. Amadeus'tan geri alan imparator Lothaire, Burgonya Krallığı'nı kendi çıkarları yönünde restore etmek istiyordu. Savoy Kontluğu'nun çevresinde oluşan olaylar sonucunda III. Humbert yarı bağımsız tavrını sürdürmeye çalıştı. Lothar'ın ölümüyle İtalya'ya giren I. Frederick Barbarossa, III. Humbert'ı Burgonya Krallığı'nı yeniden kurma politikasında destekledi ve ona Piyemonte'de bulunan Cesena'da darphane kurma hakkını verdi. 1158 yılında Friedrick'in politikası elde ettiği güç ile birlikte değişti ve İtalya'ya yürümeye karar verdi. Friedrick'in yönünü İtalya'ya çevirmesi, Savoy Hanedanı'nın Burgonya politikasını olumsuz etkilediğinden III. Humbert, Kutsal Roma İmparatoru I. Friedrick'e karşı kurulan Lombard Birliği'ne katıldı. Lombard Birliği'nin yapacağı harekâtta Savoy Kontluğu'nun topraklarından geçmek gerekliydi. III. Humbert, kaybettiği toprakları geri alma ve altın dağları karşılığında bu ittifakı kabul ettiyse de, ilerleyen süreçte İmparator Friedrick ile ittifak kurdu. 1176'da Savoy Hanedanı'nın lehine yapılan antlaşmadan sonra III. Humbert, Burgonya politikasını devam ettirmedi. Lombard Ligi'nin tehdidi devam ederken, III. Humbert İmparator'dan yararlandı ancak Friedrick 1184'te tekrar İtalya'ya yürüdü. I. Friedrick'e yardım eden diğer kişi ise Torino Psikoposu Milo idi. Milo ve İmparator Savoy'un gücünü kırmaya başladılar. III. Humbert Dönemi'nde Tarentaise, Belley ve Sion piskoposlukları kaybedildi. Bu dönemde atılan geniş manastır temelleri ve Avrupa ticaretinin gelişmesi, büyüyen bir tüccar sınıfı oluşturdu. Bu gelişmeler III. Humbert'ın ardılı olacak olan I. Thomas Dönemi'nde işe yarayacaktı. III. Humbert yönetiminde kiliselere, manastırlara ve hayır işlerine önem verdi. III. Humbert dört kere evlilik yapmıştı ve kendisinden sonra yönetime geçecek olan I. Thomas, dördüncü evliliğinden doğdu. [66]

I. Thomas(1189-1233) Dönemi'nde, Savoy Hanedanı İtalya ve Burgonya'daki siyasette daha fazla faaliyet gösterdi. Thomas, saltanatının ilk yıllarında 1211 yılına kadar Burgonya ile meşgul oldu ve Savoy Hanedanı'nın pre stijini arttırmaya yönelik çalışmalar yaptı. I. Thomas, 1196'da Cenova prensesi Kont I. William'ın kızı Margaret ile evlenerek Cenova ile olan ilişkilerini sağlamlaştırdı. Aynı yıl Thomas, Savoy'un güneyinde bulunan Cornellion Kalesi'ni Belley'de bulunan St. Rambert Manastırı'ndan satın aldı. Manastırın Savoy Hanedanı'nın himayesi altına girmesiyle

[66] Orton, ss. 317-322, 332-333, 335, 346-348, 352.

birlikte Savoy, kuzey Burgonya'da egemenliğini genişletme yolunda ilk adımını attı. Thomas'ın Susa'da ve Aosta'da uyguladığı imtiyazlar sonucunda burjuva sınıfı ile yakın ilişkileri olmuştur. I. Thomas, 1219 yılından sonra başarılı politikalarla elde ettiği güçle siyasetini güneye ve doğuya yönlendirerek Piyemonte'de bir hâkimiyet kurmaya çalıştı. I. Thomas'ın genişleme politikası karşısında Piyemonte'de başka güçler bulunmaktaydı. Kuzeyde Montferrat Markiliği hüküm sürmekteydi ve Tanaro'nun ötesindeki tepelere sahipti; Saluzzo Markiliği ise güneydeydi. Savoy Hanedanı batıya giden yolu elinde tutuyordu ve güneye doğru genişlemek isteyen I. Thomas, Savoy Hanedanı'nın topraklarını genişletmek için yoğun bir siyaset izledi. I. Otto'nun evliliği ile ele geçen Piyemonte'deki Pinerolo ile birlikte hem Piyemonte'nin hem de Ligurya kıyılarına ulaşarak Torino'nun sınırlarını genişletmek istedi. 1216 yılında Kutsal Roma İmparatorluğu'nda gerçekleşen veraset savaşlarında IV. Otto'nun yanında durdu ve savaşı Montferrat'a taşıdıktan sonra Saluzzo'ya yönelerek yapılan savaş sonucunda Saluzzo üzerinde üstünlük kurdu. 1222 yılında Saluzzo ile olan savaş tekrarlansa da, Saluzzo tekrar yenildi. I. Thomas, çocuklarının evlilikleriyle politikasını güçlendirdi. Kızı Beatrice'in Provence Kontu IV. Raymond-Berengar ile olan evliliği, İngiltere ve Fransa ile olan ilişkilerini geliştirdi. I. Thomas, 1124 yılında Vigone ve Cavour'u topraklarına kattı.[67]

I. Thomas'ın en büyük oğlu IV. Amadeus(1233-1263) babasından sonra tahtı devraldı ancak I. Thomas'ın geride bıraktığı dokuz veliaht haklarını isteyince IV. Amadeus, yönetimi Flanders Kontu kardeşi II. Thomas'a bıraktı. Asti 1255'te Pinerolo yakınlarında Monte Bruno'da Savoy ordularına saldırarak üstünlük kurdu ve II. Thomas rehin alındı. Savoy'un savaşı kaybetmesiyle birlikte, II. Thomas'ın veliahtları II. Peter ve oğlu Boniface Alpler'i geçerek Torino'ya ilerledi ve asi şehirleri kontrol altına aldı. İngiltere ve Fransa'da bulunan akrabalık ilişkileri sonucunda buradaki şehirlerde bulunan Astili ve Torinolu tüccarların hapishanelere atılmasıyla Savoy Hanedanı Asti ve Torino'yu yıldırdılar. II. Thomas'ın, ağır bir anlaşma imzalayarak serbest kalması ile bu çabalar boşa gitti. IV. Amadeus'un 1453'teki ölümünden sonra IV. Amadeus'un oğlu Boniface(1253-1263), II. Thomas'ın vesayetine geçti. Savoy vakanüvisleri, IV. Amadeus'un oğlu Boniface'in amcası II. Thomas'dan intikam almak için 1263'te Torino'da onun üstüne yürüdüğünü ancak kaybedip esir düştüğünü

[67] Orton, ss. 354-355, 358, 363, 383, 392, 411, 415; Gallenga, s. 75-76.

ve II. Thomas'ın ise, Torino'yu işgal ettiğini yazmışlardır. Boniface'in yaptıklarına dair kayıtlar bulunmamakla birlikte ondan sonra gelen II. Peter(1263-1268) ve I. Philip'in(1268-1285) Piyemonte ile ilgili politikalara yönelmedikleri bilinmektedir.[68]

II. Thomas, Asti'de rehin düştüğünde oğulları III. Thomas ve V. Amadeus'u anlaşma şartlarına göre rehin vermişti. Annesi Beatrice Fieschi olan V. Amadeus, Fieschi ailesinin çabalarıyla birlikte serbest bırakıldı. I. Philip 1285'te öldüğünde Amadeus(1285-1323) Savoy kontu oldu ve 1290 yılında da Cenova'nın koruyucusu haline geldi. Savoy Hanedanı, Piyemonte ve çevresinde yaptığı evliliklerle birlikte birçok akrabalık bağlantısına sahipti. V. Amadeus, III. Thomas'ın oğlu Achaialı Philip ve onun diğer oğulları ile anlaşmazlıklar yaşadı ve V. Amadeus'a karşı sık sık isyanlar baş gösterdi. Her ne kadar Savoy'a karşı düşman bir tavırda olsalar da, III. Thomas'ın soyundan gelenler Savoy'un düşmanları ile işbirliği yapmadılar. Piyemonte'nin kuzeybatısında, Dora Bealtea nehri yakınlarında yer alan, coğrafi konumu nedeniyle Roma Dönemi'nde de önemli bir yere sahip olan Ivrea, 1313 yılında Piyemonte topraklarına geçti. Ivrea'nın Alpler'e geçiş sağlayan konumu Savoy için önemliydi. Hanedanlığın topraklarının genişlemesi sonucunda 1285 ve 1323 yılları arasında hükümdarlık yapmış olan V. Amadeus, hanedan yönetiminin paylaşılmasını önlemek için Salic Ardıllık Yasası çıkardı ve ilk evlat yasası getirerek toprakların paylaşımını engellemeye çalıştı. III. Thomas'ın soyundan gelenlerin Savoy tahtında iddia ettiği haklar sonucunda sık sık muhalefetle karşılaşan V. Amadeus'un konumuna bakıldığında, çıkarılan yasa anlam kazanmaktadır. V. Amadeus'tan sonra tahta sırayla oğulları Edward(1323-1329) ve Aymon(1329-1343) geçti.[69]

Ghibellino ve Guelfolar arasındaki çatışma sonucunda Cenova hariç çoğu yerde galip gelen Visconti I. Galeazzo'nun oğulları, XIV. yüzyılda Achaia, Montferrat, Saluzzo, Savoy ve Anjou'ya zorluk çıkardılar. Sicilya Kralı IV. Manfred'in veliahtı olarak en büyük oğlu Manfred'i seçmesi sonucunda diğer oğlu Frederic ayaklandı. Birkaç yıl süren iç savaşı 1334'te Savoy Kontu Aymond, arabulucu olarak sonlandırdı. Achaia'lı Philip, V. Amadeus'un ölümünden sonra Savoy'a güvenmediğinden Poirino ve Torino yakınlarındaki Tegerone'ye saldırdı. Saluzzo'nun saldırıları sonucunda 1334'te Philip'in ölmesiyle birlikte, küçük oğlu

[68] Gallenga, ss. 79, 84-88, 94-95.
[69] Gallenga, ss. 107-108; Britannica, "House of Savoy". **Encyclopedia Britannica**, 22 Mart 2023, https://www.britannica.com/topic/House-of-Savoy, (30 Mart 2023).

James'in naipliğini yapan Catherine, savaşı durdurdu ve barış imzaladı. Böylece Piyemonte'de birkaç yıl da olsa barış sağlandı. Bu barış, Saluzzo markı IV. Manfred'in ölmesiyle bozuldu ve Saluzzo'da yine bir iç savaş çıktı. Savaşlar sürerken bu sırada tahta VI. Amadeus geçti.[70]

XIV. yüzyılda Savoy kontlarından Yeşil ya da Dinç Kont lakaplı VI. Amadeus(1343-1383) hüküm sürmekteydi. Napoli'nin kraliçe I. Joan'a kalması ile birlikte kraliçenin Piyemonte'deki topraklarına saldırılar düzenlenmeye başladı. Kraliçe'yi destekleyen Achaia'lı James, VI. Amadeus'tan yardım istedi. Cenova kontunun oğlunu kızı ile evlendiren Savoy Kontu, Cenova'nın da kuvvetlendirdiği ordusu ile birlikte James'in önderliğinde Alpler'i geçerek Milan ve Montferrat'a karşı durdu. Cheri, Savigliano, Cherasco, Alba, Mondovi ve Cuneo işgal edildi. Yapılan antlaşma sonucu Savigliano ve Cheri kalıcı olarak Savoy Hanedanı'a bağlandı. Alman İmparatoru IV. Charles, 1354'te Savoy topraklarına geldiğinde, daha önce Savoy Hanedanı'na verilmiş İmparatorluk Vekili unvanını sonsuza dek onayladı ve tüm davalarda en yüksek yargı yetkisini kullanma hakkı vererek, Savoy'un nüfuzunu daha da arttırdı. Savoy ve Montferrat, Ivrea şehrinin yönetimini paylaşmıştı ancak Achaialı James'in bir süre sonra Ivrea'yı ele geçirmesi üzerine VI. Amadeus, 1356'da Alpler'den inerek James'in birkaç kalesini ele geçirdi ve onu boyun eğmeye zorladı. 1360 yılında, James Piyemonte'deki fieflerini[71] kaybetti ve 1363 yılına kadar tutuklu kaldı. Kısa bir süre sonra Vand Baronluğu'nu Savoy Kontluğunun topraklarına katan VI. Amadeus'un yaptığı başarılı harpler hanedanın ve Savoy kontunun nüfuzunu arttırdı. Savoy Kontu'nun bilgeliğinden ve başarılarından etkilenen soyluların, Savoy'un yanında durması ile Savoy'un Piyemonte'deki varlığı daha da güçlendi. Desteği çoğalan Savoy Kontu, 1363 yılında Ivrea'yı kalıcı olarak Montferrat'la yapılan uzlaşma ile Savoy topraklarına kattı. VI. Amadeus aynı yıl Saluzzo'yu kuşattı ve Saluzzo Savoy'a bağımlı hale geldi. 1382 yılında 12. yüzyıldan beri çok fazla egemenlik altına giren Anjou ve Saluzzo, Savoy Kontluğu'nun topraklarına geçti.

[70] Gallenga, ss. 102, 111-116; Lins, https://www.newadvent.org/cathen/13492a.htm, (01.04.2023).
[71] "Fief", Avrupa feodal toplumunda bir vassalın yönettiği ve gelir getiren bir mülktür. Fief sahibi olan vassallar mahkeme kurma hakkı, şarap imalathanesi kurma ve fırından kâr etme gibi haklara sahiplerdi. Fief sahibinin sahip olduğu prestij, tasarruf ettiği fiefler üzerindeki yönetim hakkının artmasında etkiliydi. Fiefler, Osmanlı'da bulunan tımar sisteminden farklı dinamiklere sahiptir. Daha fazla bilgi için bkz: Joseph R. Strayer, **Dictionary of the Middle Ages**, Cilt:5, Charles Scribner's Sons, New York, 1982, ss. 57-60.

Aynı yıl kraliçe Joan'ın ölümü sonucunda Napoli'ye yürüyen VI. Amadeus, 1383 yılında Puglia'da öldü.[72]

VI. Amadeus'un ardılı olan Kırmızı Kont lakaplı VII. Amadeus(1383-1391) babasının politikalarını devam ettirmeye ve Savoy topraklarını genişlettirmeye çalışsa da, siyasal yönetim açısından zayıf olduğundan yönetimde annesi Bonne de Bourbon etkin oldu. VII. Amadeus buna rağmen saltanatında Nice Kontluğu'nu ve Barcelonette vadisini hanedanın topraklarına kattı.[73]

Savoy'un son kontu VIII. Amadeus(1391-1440) barışçıl biriydi. 1403 yılında uzun süredir çatışmada olunan Montferrat ile barış yaptı. VIII. Amadeus, 1401'de Cenova'yı ele geçirdikten sonra Jean Galeas Visconti'nin ölümü ile birlikte topraklarını Verceil'e kadar genişletti. Arcais Hanedanının dağılması ile birlikte hanedanın toprakları da Savoy'a geçti. 1416 yılında Kutsal Roma Cermen İmparator'u Sigismund'tan Dükalık unvanını alması ile birlikte Savoy Dükalığı İtalya'ya yayılma konusunda güçlendi ve İtalya yarımadasındaki siyasette önemli bir rol almaya başladı. VIII. Amadeus yönetiminde Alpler'in batı zinciri üzerinde bulunan kalelere tahkimat yapıldı ve "bandes" ya da "étables" adlı bir düzenli milis kuvveti kurularak bu kalelerde konuşlandırıldı.[74]

2.1.2. Savoy Dükaları(1416-1720)

VII. Amadeus'un oğlu VIII. Amadeus(1391-1440), VI. Amadeus'un politikalarını ve hanedanın sınırlarını genişletmek açısından daha kabiliyetliydi. VII. Amadeus'a ait bilgilere dönemin kaynaklarında sık sık rastlanmakta ve kaynaklarda onun diplomatik becerisi ve denge politikasının öne çıktığı görülmektedir. Savoy kontunun diplomatik alanda uyguladığı teknikler Torino devlet arşivlerinde rastlanmaktadır.[75]

VIII. Amadeus Dönemi'nde ise yoğun bir şekilde ticareti yapılan ipek ve yün, Torino'da da imal edinmeye başlandı. 1474 yılında Torino'da John Fabri de Langres

[72] Savelli ve diğerleri, Cilt:1, s. 128; Gallenga, ss. 117-125, 138-139.
[73] Savelli ve diğerleri, Cilt:1, ss. 127-128; Gallenga, s. 200.
[74] Savelli ve diğerleri, Cilt:1, s. 129.
[75] Eva Pibiri, "The Practice of Diplomacy at the Court of Amadeus VIII of Savoy(1391-1440)", çev. Matthew Vester, **Sabaudian Studies(Political Culture, Dynasty and Territory 1400-1700)**, Ed. Matthew Vester, Truman State University Pressi Missouri, 2013, ss. 49-50.

tarafından matbaa açıldı ve Torino'da faaliyetlerde bulundu. Lombardiya edebi ve bilimsel açıdan önemli bir merkezdi ve bunun üzerine Piyemonte'nin geri kalmaması için Savoy Hanedanı bu girişimleri destekledi. Savoy Hanedanı aynı ilgiyi sanata da göstererek sarayda ressamlar bulundurdu ve portreler resmettirildi. Feodalizm, Savoy yönetiminde kök salmadı, soyluların toprakları ve kalelerinin olmasına rağmen soylular Savoy Hanedanı'na bağlı bir konumda tutuldular böylece soyluların Savoy'a karşı alacakları herhangi bir tehlikeli tutum da kontrol altında olmuştur.[76]

VIII. Amadeus, karısı Maria'nın ölümünden sonra tahtını devrederek Cenevre Gölü'nün yakınlarındaki Ripaile'de inzivaya çekildi. Şizmatik Basel Konseyi, IV. Eugene'nin tahtan indirilmesinden sonra yeni bir anti papa seçimine gitti. Yeni seçim için konsey aday ararken Savoy Dükü konseye bağlılığını ilan etti. VIII. Amadeus, politik açıdan dengeli giden, 1391 yılından itibaren Savoy topraklarını Akdeniz'e ve Saone'ye genişletmiş; aynı zamanda Provence, Dauphine ve Milan Dukalığı ile bağlantıları bulunan güçlü bir yöneticiydi. İmparator Sigismund'tan 1416'da dukalık unvanı almıştı. Fransa ve İngiltere arasındaki 30 yıl savaşlarında taraf tutmamış ancak komşularının zayıflıklarından yararlanarak topraklarını genişletmişti. Kızı, Milan Duka'sı ile kendisi de Burgonya Duka'sının kızı izle evliydi. VIII. Amadeus, anti papalık için Milan Dukalığına danışması sonucunda sıcak bir karşılama ve destek gördü. Kont, seçildikten sonra teklifi kabul etti ve V. Felix adını alarak anti papa oldu. Bunun üzerine en büyük oğlu Louis'i Savoy dükü, ikinci oğlu Philip'i ise Cenova Kontu olarak ilan ederek kendisini dünyevi hayattan ayırdı ve 1440 yılında Ripaile'de öldü.[77]

1434 yılında Savoy'un yeni dukası VIII. Amadeus'un oğlu Louis(1434-1465) oldu. Bu dönemde Saluces, Monteferrat Marauise'lerle olan çatışmalar hanedanı kötü etkiledi. Louis'ten sonra gelen IX. Amadeus(1465-1472) ve I. Philibert(1472-1482) dönemlerinde Savoy hanedanı gerileme sürecine girdi. Bu gerileme süreci I. Charles(1482-1490) ile birlikte durduruldu. I. Charles mücadele içinde bulunduğu Saluzzo Markiliği'ni ele geçirdi ve Kıbrıs'ı yöneten Lüzinyanlar'ın varisi sıfatıyla

[76] Gallenga, ss. 219-222, 231-232, 243-244.
[77] Mandell Creighton, **The Council of Basel: The Papal Resoration 1418-1464**, Cilt:2, Longmans and Green, 1892, London, ss. 210-213.

Kıbrıs ve Kudüs Kralı unvanını aldı. I. Charles'ın ölümü ile birlikte yerine oğlu II. Charles(1490-1496) geçti.[78]

II. Charles'tan sonra gelen Louis'nin oğlu II. Philip(1497-1504) ve III. Charles(1504-1553) döneminde Savoy Hanedanı, I. Charles'ın başarılarını sürdüremedi. Savoy'un gerileyişi VIII. Amadeus'ın gücünün zirvesinde iken yönetimi bırakması ve anti papa seçildikten sonra yapılan masrafların Savoy'a zarar vermesi Savoy'un bu dönemde gerilemesinde etkili olan nedenlerdendir.[79]

İtalyan Savaşları'nın bir sonucu olarak gelen Cateu Cambresis Antlaşması'ndan sonra Emmanuel Philibert, 1563'te başkenti Chambery'den Torino'ya taşıdı ve Torino, I. Charles Emmanuel Dönemi'nde ekonomik ve demografik açıdan gelişme yaşadı. Savoy Dukalığı'nın mali gelirini tuz, şarap, geçit gibi dolaylı yoldan alınan vergiler ve olağanüstü vergiler oluşturmaktaydı. Emmanuel Philibert dönemde "tasso" adı verilen doğrudan alınan bir olağanüstü vergi sistemi kuruldu. Verginin her yıl düzenli alınmaya başlanması ile halk zorlanmaya başlayınca düzenlemelere gidildi. Alınan vergiler ağır olduğundan verginin nasıl ödeneceği vergi mükellefleri tarafından belirleniyordu. Eşitsizliği engellemek için düzenlenen Estimo adı verilen kayıtlarda, kişilerin sahip oldukları mülkler belirtiliyordu ve bu kayıtlar üzerinden vergiler yeniden dağıtılıyordu. Çeşitli vergi muafiyetleri de şehirlere uygulanmaktaydı. I. Charles Emmanuel Dönemi'nde de tasso vergisi genişletilerek Savoy Dukalığının önemli bir mali gelir kapısı oldu. [80]

I. Charles Emmanuel'den sonra yönetime gelen I. Victor Amadeus(1630-1637), Francis Hyacinth(1637-1638), II. Charles Emanuel(1638-1675) ve II. Victor Amadeus(1675-1730) İtalya yarımadasındaki siyasi durumlarını geliştirerek Savoy-Piyemonte Dükalığı'ndan Utretch Barışı ile Sardunya Krallığı'na dönüşmüştür. Sardunya adası antik çağlarda Batı Akdeniz yollarının merkezinde yer alması bakımından Fenikeliler, Etrüskler ve Yunanlılar ile temasta bulundu. Roma Dönemi'nde ise işgal edilerek Roma'nın on altıncı eyaleti oldu. Bizans Dönemi'nde, zenginliği ve bulunduğu konum nedeniyle Vandallar tarafından Sardunya adası istilalara uğradı. Modern kazılar ile birlikte deniz ticaretinin yapıldığı saptanan

[78] Savelli ve diğerleri, Cilt:1, ss. 129-130.
[79] Gallenga, ss. 246-248.
[80] Guido Alfani, "Fiscality and Territory Ivrea and Piedmont between the Fifteenth and Seventeenth Centuries", **Sabaudian Studies Political Culture, Dynasty and Territory (1400-1700)**, Ed. Matthew Vester, Cilt:12, Truman State University Press, Missouri, 2013, ss. 216-218, 221, 223, 235.

Sardunya adası, aynı zamanda Avrupa için de bir tahıl ambarı niteliğindeydi. M.S. 534 yılında I. Justinianus Dönemi'nde Bizans toprağı oldu. Ostrogotların M.S. 551 ve 552 yılları süresince kıyı şeritlerini işgal çabalarına rağmen Sardunya Adası Bizans İmparatorluğu sınırları içerisinde kalmaya devam etti. Sardunya ve İtalya yarımadasındaki şehirler, ticari ve kültürel bağları sonucunda 8. yüzyıla kadar canlılıklarını sürdürdü. Bu bölgelerden değerli mineraller, tahıllar, deriler ve süt ürünlerinin ticareti yapılıyordu. Bizans yönetimi sürecinde Sardunya'da toprak işleme ve hayvancılıkta gelişmeler yaşandı ve aynı zamanda yeni bir kültür gelişti.[81]

Müslüman Arapların faaliyetleri ile birlikte Sardunya Adası da bu istilalara maruz kaldı. Sardunya Adası, Bizans etkisinden uzak olduğundan izole bir durumdaydı. Siyasal yapıdan eksik olan ve yeterli savunma gücünden yoksun olan kıyı sakinleri iç bölgelere doğru yöneldi. Bu süreçte Sardunya Gallura, Cagliari, Arborea ve Torres ya da Logudoro adıyla bilinen; İtalyancada "giudicati" olarak tanımlanan ve yargıç anlamına gelen Orta Çağ'da İtalya'da egemenlik kurmuş bağımsız krallıklara bölündü. Yargıç denmesinin sebebi, krallıkların "yargıç" adı verilen birer hükümdar tarafından yönetilmesiydi. Krallıkların kendi içlerinde çeşitli siyasi ve ticari alanlarda heyetleri ve kendi yasaları bulunmaktaydı. Avcılık, Sardunya Adası'nda önemli bir geçim kaynağıydı. Avlanan hayvanların etleri tuzlanıyor ve derileri de ticarette kullanılıyordu. Krallıklar hem dış etkenlerden hem de kendi içlerindeki karışıklıklardan etkilendiler. Arborea Hükümdarı I. Barisone bu süreçte Sardunya'yı kendi krallığı altında birleştirmek istese de bunda başarılı olamadı ve Sardunya Adası, Pisa'ya verildi.[82]

Pisalı Doria ve Cenovalı Visconti ve Donoratico ailelerinin etkisi ile birlikte Sardunya'da ekonomik faaliyetler büyüdü. Pisalılar adada Cenevizleri'in aksine etkilerini daha da güçlendirdi. İki taraf da adada kendi etkilerini yaymak için çalışmalarda bulundular. Pisalılar, güçlü tüccar ailelerin adaya yatırımlar yapmasını sağladı ve ticareti yönlendirdi. Ticaretin gelişmesi ile birlikte Sardunya Adası kalkındı ve değişim geçirdi. Sassari, Villa di Chiesa, Castello di Castro gibi şehirler ortaya çıkmasıyla Sardunya adası kentleşmeye başladı. Adanın nüfusuna ilişkin bilgilere

[81] Laura Galoppini, "Overview of Sardinian History(500-1500)", **A Companion to Sardinian History (500-1500)**, Ed. Michelle Hobart, Brill's Companions to European History, Cilt:11, Boston, 2017, ss. 85-88, 90.
[82] Galoppini, ss. 91-95.

erişmek zordur. Orta Çağ'da Sardunya'ya ait belgelerin azlığı, adanın demografik yapısının anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Elde bulunan mali belgelerle birlikte adanın nüfusu konusunda tarihçiler arasında ayrım bulunmaktadır. Kimisine göre adanın nüfusu 300.000 ve 320.000 iken kimisine göre de ada nüfusu sadece 140.000 idi.[83]

Sardunya Adası'nın deniz yolları üzerindeki konumu, zenginliği, stratejik açıdan önemli bir noktada oluşu, özellikle sahip olduğu gümüş madenleri ve yeraltı zenginlikleri nedeniyle Pisalı tüccarlar Sardunya'yı değerli görüyorlardı. Pisa tarafından kurulan Castello di Castro şehri, Giudicati'ler tarafından tehdit olarak görülüyordu. Sardunya'yı kendi çıkarlarına göre aralarında paylaşan Cenova ve Pisa ailelerinden Pisa, eski krallıkları ortadan kaldırdı. 13. yüzyılda, Pisa'nın ticari kanunları ve ticaret için belirlediği özellikler Sardunya'daki ticaretin gelişmesini sağladı. Kurşun madenleri açısından zengin olan Villa di Chiesa da, Pisa kontu tarafından yürütülen faaliyetlerle göç alarak önemli bir merkez haline geldi. 13. yüzyılın sonunda Sardunya adasının zenginliği Katalan-Aragonlular'ın dikkatini çekti. Pisa ve Ceneviz, bu güce karşı savaşmaya başladı ancak Pisalıların Sardunya üzerindeki hâkimiyeti Cenevizlilerin lehine azalmaya başladı. Aragorn Kralı direnişe karşı geldi ve Sardunya'nın Kralı oldu. 1326 yılında Aragon ile yapılan ikinci savaşta yenilen Pisalılar Sardunya'dan kovuldular. Adada kurulan şehirler, Aragon Kralı'na geçti.[84]

Aragon yönetiminde Sardunya Pisa yönetiminden daha farklı bir süreçte ilerledi. Aragon Kralı'nın faaliyetleri sonucunda ticaretteki dinamiklik azaldı, şehirler terk edildi. Eski krallık olan Arborea'nın Aragon yönetimine karşı savaş yürütmesi adada isyanlar çıkmasına neden oldu. Sıtma ve vebanın da etkisi ile Aragon yönetimi altındaki Sardunya karışıklık içine düştü. Pisalılar bu ekonomik kayıp döneminde Sardunya'ya tüccar olarak geldiler. Temel malları alarak yerine mamul mallar ve kumaşlar ithal ettiler. Pisa yönetimi Sardunya'da kalıcı izler bıraktı; belediye kanunları, Sardunya'nın Piyemonte'ye geçmesinden sonra Savoy reformuna kadar kullanılmaya devam etti. "Pisanesco" terimi, gelenekleri ve nesneleri karşılamak için kullanılıyordu. 15. yüzyılın ilk yarısına kadar gemiler Sardunya'ya gidebilmek için Pisa'dan hareket etmeliydi.[85]

[83] Galoppini, ss. 96-98.
[84] Galoppini, ss. 98-107.
[85] Galoppini, ss. 108-111.

Sardunya Adası, 1708 yılında İspanyollar tarafından fethedildi. 1717 yılına kadar İspanyollar tarafından yönetildikten sonra 1720 yılında Savoy Hanedanı'na bağladı. 1759 ve 1773 yılları arasında adada feodal yasalar iptal edildi, dini kurumların bağımsızlıkları kısıtlandırıldı ve Cagliari ve Sasari'de kurulan üniversitelerin eğitim programları düzenlenerek Sardunya yönetimine uygun bir şekilde değiştirildi. Sardunya yönetimi boyunca Savoy Hanedanı, Korsika'nın İngilizlere karşı ayaklanması gibi bir direnişle karşılaşmadı. Savoy Hanedanı'nın Sardunya adasındaki dinamikleri Savoy yönetimine göre düzenleyip değiştirmesi, bunun sebeplerinden biri olabilir. Sardunya Akdeniz üzerinde Orta Çağ'daki gücüne tekrar kavuşamasa da Akdeniz üzerindeki stratejik konumuyla önemini sürdürmeye devam etti.[86]

Krallık statüsüne erişen Sardunya Krallığı 18. yüzyıldan itibaren İtalya yarımadasındaki siyasette daha fazla rol almaya başladı. Politikasını ve ülkesini geliştirmeye devam eden Sardunya-Piyemonte Kralları bu dönemde edindikleri başarılar ve tecrübelerle birlikte birleşme dönemine kadar önemli kazanımlar elde etti.

2.1.3. Piyemonte'nin Birleşme Öncesi Durumu

İtalya yarımadası 17. yüzyılın başında gerçekleşen savaşlar ve salgın hastalıklar sonucunda demografik açıdan zarar gördü. 18. yüzyılda demografik yapıda büyüme meydana geldi ancak bu büyüme diğer Avrupa ülkelerinden daha az bir gelişimi kapsıyordu. Yine de 18. yüzyıl özellikle Kuzey İtalya'daki Piyemonte için de büyümeye ve genişlemeye başlanılan bir süreçti. Bu gelişim hastalıklara karşı hijyen konusunda olan iyileşmeler, doğum oranlarının artması ve tarımın nüfusu desteklemesi ile oldu. 18. yüzyılın başlangıcından Torino'daki gelişimde Sardunya Krallığı'nın sosyal ve politik uygulamaları ve Torino'nun göç alması ile birlikte Savoy'un başkentinde yoğun bir büyüme oldu. Savoy yönetimi Torino'da merkezi kurumlar kurarak, egemen sınıfların görevlerini yapıp yapmadıklarını denetledi ve gelen göçmenleri devletin yapısına entegre ederek politika uyguladı. Piyemonte'nin nüfusu 1,5 milyonun üstündeydi. Torino, kentleşerek kasabaların nüfusunu arttırdı. Nüfus artışı konut azlığı ve yüksek maliyetli yaşam gibi sorunları da beraberinde getirdi. Orta-kuzeydeki kasabalar şehir devletlerinden kalan özerklik ve özgürlüğe

[86] Black, ss. 302-303; Galoppini, s. 112.

sahipti. Emmanuel Philibert, Torino'yu ilk başkent yaptığında şehir nüfusu 20 bindi ve orta büyüklükte bir şehirdi. 17. yüzyılda Torino, Savoy yönetimi tarafından değiştirilip geliştirilerek 17. yüzyılın ticari merkezlerinden birine dönüştürüldü. İspanyol Veraset Savaşı'ndan sonra buradaki gelişim yavaşlasa da II. Victor Amadeus ile birlikte gelişimine devam etti. Savoy'un sahip olduğu ve İspanyol Veraset Savaşı'ndan sonra gelişen Nice ve Oneglia Limanları o dönem Cenevizliler'in ticaret açısından rekabet ettiği limanlardandı.[87]

Orta ve Kuzey İtalya'da 15. yüzyıllar ve 18. yüzyıllar arasında mezzadria adlı, ortakçılığa dayanan bir sistem uygulanmaktaydı. Buna göre toprak sahibi ve wezzadro(kiracı) adı verilen iki kişi arasında toprak ikiye bölünmekteydi. Toprak sahibi ve kiracı arasındaki bu sözleşme, her yerde aynı uygulanmıyordu; bölgeye, ürüne ve kiralama gibi durumlara göre sözleşme şartları farklılıklar gösterebiliyordu. 18. yüzyılda feodalizme dönüş, Piyemonte'de İtalya'nın diğer bölgelerine göre daha baskıcı olmadı. Burada büyük fiefler yasal olarak parçalandı ve daha küçük tarlalara bölündü. Piyemonte'deki feodal hukuki hakların güneye göre daha az oluşu zayıf bir toplumsal güç yaratmıştır. [88]

17. yüzyılda İtalya'nın ticareti, Avrupa ticaretinin gölgesinde kalmaktaydı ve bu durum İtalyan ekonomisini geriletmekteydi. Piyemonte'de 18. yüzyılın başlarında 100'den fazla iplik fabrikası bulunuyordu ve Piyemonte ham ipek üretiminde uzmanlaşarak önemli bir ihracat gücü elde etti. Bu güç, Piyemonte'nin ekonomik gerilemeden çok fazla etkilenmemesini sağladı. 17. yüzyıl krizinde Kuzey İtalya'da üretim düşüşünü yavaşlatan ve üretimde yer alan çiftçilerin yoğun ve verimli bir şekilde tarıma entegre edilmesi için uygulamalar yapıldı.[89]

Piyemonte'de tarıma verilen öncelikle birlikte 18. yüzyılın başlarına kadar tahıl yetiştiriciliğinde bir gelişim oldu. Piyemonte'de Po Vadisi gibi sulama için verimli arazilerin varlığı, pirinç ve mısır üretiminin arttırılarak geliştirilmesini sağladı. Avrupa'daki tahıl fiyatlarının artışı nedeniyle Piyemonte'de tarım farklı alanlara yöneldi. Sarmaşıklar, meyve ağaçları ve ipek üretimi için dut ağaçlarının ekilmesi

[87] Dino Carpanetto, "Demography, Economy, Classes and Institutions in Eighteenth-Century Italy", **Italy in the Age of Reason 1685-1789**, Ed. Dino Carpanetto ve Giuseppe Ricuperati, Çev. Caroline Higgitt, Cilt: 5, Longman, New York, 1987, (Demography-Economy), ss. 2-8, 11-12.
[88] Carpanetto, Demography-Economy, ss. 29-32.
[89] Carpanetto, Demography-Economy, ss. 36-37, 47.

üretimin çeşitliliğini arttırdı. Yapılan düzenlemeler ile birlikte ipek üretimi 18. yüzyılın sonunda iki katına çıktı.[90]

II. Victor Amadeus Dönemi'nde Sardunya Krallığı'nda önemli reformlar yapıldı. Zengin sınıfların gelirleri ve vergi konusunda yapılan suistimallerin devlet hanesine girecek paranın kontrolü ve dağılımını önlemek için yapılan reformlarda vergi sistemi merkezileştirildi. Sardunya-Piyemonte Krallığı'nın genişlemesi ve planladığı politikaları gerçekleştirebilmesi için vergi önemli bir gelir kaynağıydı. Vergilendirilecek halkın üzerinde önemli bir denetim sistemi kurulması için II. Victor Amadeus, merkezi hükümeti temsil eden valiler atadı. 1717 yılında Danıştay ve Genel Maliye Konseyi'nin kurulmasıyla devletin merkezileşme politikası güçlendi. Eyaletlerde devletin adına varlık gösteren yöneticiler için yetki ve güçlerini arttıran fermanlar yayınlandı. Valilerin görevleri, ayrıcalıklı sınıfları özellikle soyluları kontrol etmek, burjuvaziye ve köylülere zarar verecek durumları önleyerek kontrol etmek ve toplulukları yönetmekti.[91]

II. Victor Amadeus, yerel üretime destek veren reformlar yaptı. İpek üreticiliğine destek verdi. İşsizler, yoksullar, köylüler gibi toplumda bulunan kesimler için kilise ve özel yardımlar yerine devletin yardım etmesi yönünde adımlar attı. Yapılan reformlar işçileri istihdam etmek, çocukların dilenci olmasını önlemek gibi amaçlara sahipti. 1729 yılında çıkarılan anayasa ile birlikte bir hukuk organı oluşturuldu. II. Victor Amadeus devrinde üniversite reformu yapıldı ve bu reformlar kontrol edildi. Okullarda İtalyanca öğretildi, fakir ama yetenekli çocukların Sanat Fakülteleri'ne girmeleri için Torino'da eğitim görmeleri yönünde çalışmalar gerçekleştirildi. [92]

II. Victor Amadeus'tan sonra yönetime gelen III. Charles Emanuel(1730-1773) babasının reformlarına devam etti. Onun amacı da, 17. yüzyılın ikinci yarısından itibaren soyluların artan gücünü sınırlamak ve İspanyol Veraset Savaşı sonucunda elde edilen güçlerin devamını sağlamaktı. Piyemonte'de eksik olan şey, toplumun aktifliğiydi. Siyasal bir tartışma ortamı yoktu çünkü halk yakından denetleniyordu. Bürokrasiye verilen önemle oluşan yeni egemen sınıf, enerjisini Savoy Hanedanı'na

[90] Carpanetto, Demography-Economy, ss. 45-48, 51.
[91] Dino Carpanetto, "Reform in the First Half of the Eighteenth Century", **Italy in the Age of Reason 1685-1789**, Ed. Dino Carpanetto ve Giuseppe Ricuperati, Çev. Caroline Higgitt, Cilt: 5, Longman, New York, 1987, (Reform in the Eighteenth Century), ss. 142-144.
[92] Carpanetto, Reform in the Eighteenth Century, ss. 144-146.

hizmet için kullandıklarından aktiflik gerçekleşmedi. 1771 yılında çıkarılan bir yasa ile Savoy'daki feodal sistem ortadan kaldırılmaya başlandı. Böylece, II. Victor Amadeus'tan itibaren 18. yüzyılda Piyemonte'deki önemli reformların devamı sağlandı.[93]

2.2. PİYEMONTE'NİN BİRLEŞME SÜRECİNDEKİ ROLÜ

İtalya yarımadasında faaliyet gösteren birçok şehir devletinin birbirine benzer dinamiklerle yönetim sürdüğü bilinmektedir. Şehir devletlerinin bölge, yönetimdeki aileler, bu ailelerin siyasal bağlantıları ve etkilendikleri güçlü devletlerle birlikte kendi içlerinde farklılıklar oluşmuştur. Kuzey İtalya'da 11. yüzyıldan beri hâkimiyet süren Savoy Hanedanı'nın yönettiği Sardunya-Piyemonte Krallığı'nda da bu farklılıklar göze çarpmaktadır. Bu bölümde, Piyemonte devletinin içerisinde birleşimde öncülük eden dinamikler irdelenecek ve Piyemonte'nin diğer şehir devletleri yanında birleşimde liderlik edecek özellikleri anlatılacaktır.

İtalya yarımadasında bulunan şehir devletleri arasında Piyemonte dışında birleşime öncü olabilecek güçlü devletler bulunmaktaydı. Venedik, bağımsızlığı ve cumhuriyetçi anayasası ile övünmekteydi. Mora'ya ve Ege'de düzenlediği seferlerle birlikte gelişmekteydi ancak bu güçlü devletin birleşik bir İtalya düşüncesi üzerinde isteği yoktu. 18. yüzyılın başlarında Piyemonte de İtalya meseleleri ile ilgilenmiyordu çünkü 1814'e kadar Piyemonteliler Fransa'ya sınır olarak yakın olmaları nedeniyle Fransızlardı ve lehçeleri İtalya'dan farklıydı. Piyemonte'nin İtalya yarımadasında birleşime öncülük etmesi, 1815 yılından sonra birleşime dair fikirler ile beslenerek 19. yüzyılın ikinci yarısında gerçekleşecekti.[94]

2.2.1. Savoy Ordusu ve Militarizm

Savoy Hanedanı'nın yönettiği topraklar İtalya üzerinde çıkarları olan Fransa, Avusturya, İspanya gibi devletlerin İtalya'ya ulaşmasında önemli bir geçiş noktasında bulunmaktaydı. İtalya üzerinde hâkimiyet kurmak isteyen bu büyük devletlerin, diğer

[93] Carpanetto, Reform in the Eighteenth Century, ss. 204-206.
[94] Black, s. 103; C. S. Forester, **Victor Emmanuel II and the Union of Italy**, Methuen, London, 1927, s. 17.

devletler üzerinde de üstünlük kurması için Savoy topraklarını kontrol altında tutmaları gerekmekteydi. Orta Çağ'dan itibaren bu toprakları yöneten ve müdafaa eden Savoy Hanedanı'nın sık sık istilalarla ve tehlikelerle karşı karşıya kalması, Savoy yönetiminin politikasının ve ordusunun gelişmesinde önemli bir etken olmuştur. Savoy Hanedanı, yönetiminde merkeziyetçi bir yönelim göstererek yönettiği toprakları, sağlam ve her an savaşa hazır orduları erken dönemlerden itibaren geliştirerek sınırlarını ve denge politikasını İtalya yarımadası üzerinde güçlenmek isteyen devletlere karşı kullanarak siyasi varlığını korumuştur.

Savoy Hanedanı'nın yönettiği topraklar, İtalya yarımadasına Alpler üzerinden geçiş sağlayan önemli bir konumdaydı. Sınırda olmaları ve dış etkilerle karşılaşacak ilk devlet olmaları açısından Piyemonte orduları her daim savaşa hazır bir konumda bulunmaktalardı. Savoy ordusu, her zaman tetikte ve Savoy yönetimine bağlı özellikteydi.[95]

1690 ve 1713 yılları arasında Savoy ordusunda büyüme meydana geldi. I. Charles Emanuel'in 1625'te Fransız Kralı'nın ordusuna katılımından sonra artan ancak 1649'da düşen ordu katılımı İspanya Veraset Savaşları'ndan sonra tekrar arttı. Savoy ordusunun geliştirilebilmesi için, mali sistemin masrafları karşılayabiliyor olması gerekliydi. I. Charles Emanuel, babasının yönetiminde çıkarılan tasso vergi sistemini genişletti; sussidio militare(askeri yardım) vergisi ekleyerek mali sistemi kuvvetlendirdi. Savoy yöneticileri, güçlü devletlerin dikkatini çekmemek için ordularının sayısını arttırmamaya özen gösterdiler. Savaşların öncesinde artan ordunun kapasitesi savaş sonlarına doğru azaldı. Savoy ordusunun büyümesi, uzun süreli ve düzenli bir şekilde devam edemedi. Savoy yöneticileri, herhangi bir savaş olasılığı durumunda Piyemonte'deki önemli yerler olan Torino, Nice, Ivrea, Vercelli, Verrua gibi önemli bölgelerin tahkimini güçlendiriyordu.[96]

Erken Modern Dönem'de Savoy ordusu hakkında bilgiler çok azdır. Özellikle 1713 yılından sonra II. Victor Amadeus'un Savoy Hanedanı'nın ordularını geliştirmesi sürecinde Savoy-Piyemonte yönetiminde militarist bir tavır gözükmektedir. II. Victor Amadeus, ordusunu genişletmek için kendi tebaasından faydalandı. Kriz zamanlarında kullanılmaları için üç ayda 400 erkekten oluşan alaylar

[95] Black, s.106.
[96] Christopher Storrs, **War, Diplomacy and The Rise of Savoy(1690-1720)**, Cambridge University Press, Cambridge, 2004, ss. 23-30; Alfani, s. 218.

oluşturuldu. Savaş esirleri de ordunun genişletilmesi için önemli bir kaynaktı. Orduda görevli askerlere maaşlar verilerek askerliğe teşvik edilmeye çalışıldı. II. Victor Amadeus'un Beyaz Haç alaylarına, ordudaki diğer subaylardan daha iyi koşullar ve maaş verdiği bilinmektedir. Küçük suçlardan hüküm giyenler için, af kaydıyla orduya katılmaları yönünde uygulamalar gerçekleştirildi.[97]

Piyemonte'de bulunan yetişkin erkeklerin orduya hizmet etmelerine dair yükümlülükleri vardı. Her eyaletin acil durumlarda orduyu destekleyeceği erkek sayısını belirlemek için anketler ve görüşmeler yapıldı. II. Victor Amadeus'un yaptığı düzenlemelerle birlikte askerlikten muaflık, milislerin nasıl seçileceği ve nasıl hizmet edecekleri konusunda açıklamalar yapıldı. 1690-1700 yılları arasında yaşanan savaşlar sonucunda Savoy yönetiminin çağrısına halktan istekli tepki gelmedi. Piyemonte halkının askerlik hizmetine sıcak olmayışı İspanyol Veraset Savaşı'nda genç erkeklerin yurtdışına göçmelerinde ve ordudan yapılan firarlarda görülebilir. Bu olumsuzlukları azaltmak için orduya hizmet edenlere ayrıcalıklar tanındı. Paralı askerler ise, acil durumlarda müttefiklerden ve devletlerine yakın ordulardan seçiliyordu.[98]

II. Victor Amadeus Dönemi'nde Savoy yönetiminin karşı karşıya kaldığı savaşlar, ordu için önemli değişiklikler yapılmasının nedeni oldu. Savoy yöneticileri için önemli olan sadakat ve güven, paralı askerler için önemli değildi. Orduda ve halkta Savoy'a bağlılık önemli olduğundan Piyemonte erkekleri asker olarak kullanılmalıydı. 1713 yılından sonra yetişkin erkeklerin ordu için kullanımı konusunda yeni detaylandırılmalar yapıldı. 1714 yılında Savoy topraklarındaki 10 eyalete milis alaylarının oluşturulması için emirler verildi. Aosta, Nice ve Monteferro'da 1; Savoy'da 2 ve Piyemonte'de 5 milis alayı kuruldu. Milis alayları, VIII. Amadeus Dönemi'nde kalelerde ve Alpler'in iki tarafında kontrolü ve savunmayı sağlamak için belirli garnizonlara bölünerek düzenlenmesiyle birlikte geliştirilmişti. Milis alayları geleneği, Savoy topraklarında uzun süredir vardı fakat zaman içerisinde belirli düzenlemelerle daha sistematik ve verimli bir evreye ulaştırılmaya çalışıldı.18-40 yaş aralığındaki erkekler bu alaylara seçilecekti ve yılda iki kez eğitimlere katılma

[97] Storrs, ss. 22, 32-36.
[98] Storrs, ss. 36, 40, 42, 44.

zorunlulukları vardı. Yapılan detaylandırmalar Savoy ordusunun genişlemesinde ve gelişmesinde etkili oldu.[99]

Savoy yöneticileri ordularını genel olarak başka komutanlara devretmediler ve Savoy Hanedanı'nda yönetime gelen son lorda kadar hepsi askerdi. Paralı askerler ile savaşı yöneten diğer İtalyan devletlerine karşı Savoy Hanedanlığı kendi ordusunu kullanmaktaydı. Aynı zamanda Savoy hükümetinin pragmatik yapısı, tebaasının askerlik konusunda isteksiz ve faydasız olduğunu gördükten sonra askerlik vergisi alınarak orduya sokulmamalarında görülmektedir. Savoy'un askerleri, zaman zaman diğer devletlere paralı asker olarak kiralanmıştı. Savoy Dükalığı'nın ordusundaki askerler, eğitimlere tabii tutulmuşlardı ve en yetenekli askerler Alpler'in güneyine yakın yerlerde bulunmaktaydı çünkü Alpler, Savoy topraklarına karşı yapılacak herhangi bir girişimin önemli geçiş noktasıydı. [100]

Sardunya-Piyemonte Krallığı'nın askeri yapısı, karasal orduya odaklanmıştı. Sardunya Adası'nın Savoy Hanedanı'na katılması ile birlikte askeri donanmanın önemi ön plana çıktı. Monako Prensliği'nden Fransız Antibes kasabasının doğusundan, Var nehrinin ağzına kadar yaklaşık 22 kilometre uzanan bir kıyıya sahip olan Sardunya Adası, burada bulunan Nizza ve Villafranca'da bulunan doğal limanlara sahipti. Savoy Hanedanı'na ait kadırgalar korunaklı olan Villafranca'da bulunuyordu. Savoy yönetiminin askeri bütçesi kara kuvvetlerine odaklandığından bu kadırgalar dört kadırgadan fazla olmadılar. Sardunya ticaretini tehdit eden Berberi korsanları için bu kadırgalar koruma olarak kullanıldı. Villafranca, Avusturya Veraset Savaşı sırasında Savoy'un İngiltere ile ittifak yapması sonucunda kullanıldı. Sardunya'da bulunan donanmanın geliştirilmesi, Sardunya'nın geliştirilecek olan donanmayı koruyacak maddi kaynaklara sahip olamamasından ve Savoy yönetiminin kısıtlı mali kaynağa sahip olması nedeniyle geliştirilemedi.[101]

Piyemonte yönetimi içerisinde Villafranca'da yeni gemi inşa edecek tesis ve nitelikli işçi eksikliğinden İngiltere'den ikinci el gemiler satın alındı. III. Carlo Emanuel Dönemi'nde Sardunya İşleri Bakanı olan Giovanni Battista Lorenzo Bogino, donanmanın yeniden düzenlenmesi için İngiltere'ye gitti. Denizcilik ile ilgili bilgeleri

[99] Storrs, ss. 71-73; Gallenga, s. 200.
[100] Gallenga, ss. 202-203, 207, 209-210.
[101] Aldo Antonicelli, "From Galleys to Square Riggers: The Modernizations of the Navy of the Kingdom of Sardinia, **The Mariner's Mirror**, Cilt: 102, Sayı:2, 2016, ss. 153-157, 160.

öğrenmeleri için Marsilya'ya subaylar gönderildi ve Sardunya denizcilerine komutanlık edecek komutanlar arandı. Christopher Atkins isimli bir İngiliz deniz subayı, Villafranca'da çalışmalara başladı. Malta, Cenova ve Savona'da gemiler için mürettebatlar alındı. Bogino Atkins'den donanma komutanlığı yapılırken sıkı ve disiplinli olmasını istedi. Bogino sayesinde birkaç yıl içinde modern bir donanma yaratıldı. Sardunya yönetimi donanma için gerekli özeni göstermedi. Maliyetlerden tasarruf etmek isteyen Savoy yönetimi, donanma gemileri satın alması için usta gemiciler atamak yerine bu görevlerde diplomatları görevlendirdi. Mali masraftan kaçınmak isterken alınan gemilerden bazılarının yetersiz oldukları için kullanılamaması Savoy Hanedanı'nda mali kayba neden oldu. Donanmadaki gelişme, Cenova'nın Piyemonte yönetimine katılmasından sonra gelişebildi. Sardunya yönetimin amacı, Berberi korsanlarını yenmek değil, onları uzak tutmaktı. Bogino'nun kısa sürede donanma konusunda yetkin olmayan Sardunya için modern bir yelken donanması oluşturması, başarılı olarak görülmektedir.[102]

İtalya üzerine yapılacak herhangi bir girişim ile ilk karşı karşıya kalacak olan Piyemonte'nin, daima hazırlıklı olması ve ordularını genişleterek güçlendirmek istemesi, kendisinden büyük devletlere karşı önemli bir tedbirdir. Savoy Hanedanı, büyük orduları ve önemli siyasal gücü olan devletlere karşı temkinli olmayı elden bırakmamış ve bunun farkında olmuştur. Bu farkındalığın sonucunda, orduları ile büyük devletlerin üstesinden gelinemeyeceğinin farkında olan realist Savoy yöneticileri, onları diplomatik alanda dengede tutmaya çalışmıştır.

2.2.2. Savoy Politikası

Coğrafi sınırları sonucu Savoy'un karşı karşıya kaldığı tehditler, hanedanın kuruluşundan itibaren yöneticilerin uyguladığı ve zamanla Savoy Hanedanı'nın genişlemesiyle gelişen, devletlerarası politikanın en önemli ve etkili siyasetinden biri olan denge politikasının gelişmesine neden olmuştur. Savoy Hanedanı yöneticilerinden olan I. Humbert'ın Burgonya Krallığı'nın iç karışıklıklarından yararlanarak kendi hanedanını genişletmeye çalışması bu siyasetin Savoy Hanedanı'nda en eski örneğidir. I. Humbert'tan sonra gelen Savoy yöneticileri de bu

[102] Antonicelli, ss. 160, 162-165, 168, 171-172.

siyaseti izleyerek zamanla kendileri gibi genişlemek isteyen İtalya'da varlık gösteren şehir devletleriyle ve İtalya'da hâkimiyet kurmak isteyen dış devletlerle olan politik ilişkilerini bu siyaset üzerinden ilerletmiştir.

Savoy Hanedanı Fransa, İspanya ve Avusturya gibi İtalya üzerinde tehlike gösteren devletlerin çatışmalarından yararlanmıştır. Piyemonteliler, politikaya verilen değerle ve doğru zamanda taraf değiştirme girişimleri ile kazananların yanında yer almayı başararak denge politikasını başarılı bir şekilde uygulamışlardır.[103]

Savoy Evi, denge siyasetini izlerken sadece devletlerarası iletişimde elçileri etkin bir şekilde kullanarak politikalarını başarıya ulaştırmaya çalışmışlardır. Elçilerin politik faaliyetlerde aldığı rolün önemini gören Savoy Hanedanı, yetenekli elçiler seçmiş ve elçilik sistemini geliştirmiştir.

Elçilik sistemine dair geliştirmeler, özellikle VIII. Amadeus döneminde göze çarpmaktadır. VIII. Amadeus, diplomatik meselelerde elçilerden yararlanırdı ve bu elçileri dük danışmanlarından ya da büyükelçilerden seçerdi. Danışmanların ve büyükelçilerin siyasi meseleler konusunda bilgili olmalarına dikkat edilirdi. Müzakereler için köklü aile temelleri olan kişiler seçilirdi çünkü bu ailelerin sahip olduğu sosyal ağlar önemli bir ölçüttü. VIII. Amadeus'un yaveri Philibert Andrevet, Burgonya ile olan diplomatik ilişkiler için atanmıştı. Philibert, zamanında III. Burgonya Dükü'ne de hizmet etmişti. Philibert'in iki yönetici ile olan teması iki güç arasındaki ilişkilerde de işe yarayacaktı. VIII. Amadeus, elçilerin yanına verdiği subayların donanımlı olmasına özen gösterdi. Dil bilmeleri ve yön bilgilerine sahip subaylar elçilerle birlikte gönderildi. Subayların dil ve yön bilgilerine göre seçilmeleri rehber ve tercüman ihtiyacının karşılayarak Savoy Hanedanı'nın mali harcamalarını hafifletmiştir. Elçilere verilen mali destek, görevlerin süresi ayarlanarak ortaya çıkarılan masraflar sonucunda düzenlendi. Elçiler seçilirken kendi varlıklarına ve kaynaklarının olmasına dikkat edilirdi. Sayıştay'ın elçi masraflarını yakından incelemesi ve elçilerin yanına kaç binek hayvan alınacağına kadar Sayıştay'ın karar vermesi mali açıdan önemli bir denetimin olduğunu göstermektedir.[104]

Savoy elçilerine verilen talimatların önemi, VIII. Amadeus'un 1430'da çıkardığı Satatua Sabaudiae yasasında elçilerin kısa, net ve iyi organize edilmiş

[103] Forester, s. 16.
[104] Pibiri, ss. 51-53, 55-57.

talimatlarla birlikte göreve gitmesi gerektiği belirtilmişti. Talimatların orijinali sekreterler tarafından kopyalanacak ve elçi görevden döndüğünde görevin başarısı ile ilgili konseyin huzuruna çıkacaktı. Dijon'da bulunan elçi talimat kopyalarında görevin başarılması için olabilecek her olasılığın yazıldığı ve böyle bir durumda yapılması gerekenlerin belirtildiği görülmektedir. Elçi talimat kopyalarında Savoy dükünün çıkarlarına uygun olacak şekilde diplomatik ilişkilerin seyrinde elçilere belirli izinler de verilmişti. Mali kayıtlara bakıldığında görevden dönüldüğünde elçilerin görevleri ile ilgili raporlar yazdıklarına rastlanılmıştır. Görevlerle ilgili en ince detaylara ve raporlara bakıldığında VIII. Amadeus'un diplomatik ilişkilerdeki sıkı denetimini görmek, Savoy'un savaş harici denge politikasına verdiği değeri göstermektedir. Savoy Hanedanı'nın diplomatik ilişkilere VIII. Amadeus ile birlikte verdiği bu önemin, birleşme döneminde de etkisini devam ettirdiği görülmektedir.[105]

1580-1630 yılları arasında hüküm süren I. Charles Emmanuel, genç bir prensken iyi tasarlanmış bir diplomasinin etkinliğini gözlemlemişti. Savoy Dükü diplomatik meselelerde yüz yüze görüşmenin verdiği etkinliğinin sonuçlarını, 1574 yılında babası ile birlikte III. Henry ile görüşmesinde tecrübe etti. Bu bağlamda kendi yönetimi süresince I. Charles Emmanuel 1585 ve 1591'de İspanya'yı, 1599'da Milano'yu ve 1590 ile 1600 yılları arasında da Fransa'yı ziyaret etti.[106] Savoy Hanedanı yetenekli büyükelçilere sahip olmasına rağmen, Emmanuel büyükelçi olarak görüşmelere gitti çünkü Emmanuel'e göre "Hiçbir zaman başkaları tarafından kendi imkânlarıyla olduğu kadar etkili bir şekilde temsil edilmiyordu." [107]

Emmanuel'in yurtdışına seyahatlere çıkması, beraberinde tehlikeler getireceğinden devlet yöneticileri tarafından endişe ile karşılanıyordu. Savoy topraklarının tehlikelere açık bir konumda olması ve varlığı süresince sık sık istilalarla karşı karşıya kalmasına bakılırsa, bu endişenin yerinde olduğu görülmektedir. Emmanuel, seyahatlerine çıkmadan önce gerekli önlemleri aldı. Fransa'ya gitmeden önce potansiyel müttefikler arayarak tehlikeleri önlüyordu. Fransız Kralı ile görüşmesinde Emmanuel, sıcak ve nazik tavrı ile kral ile arasında bir yakınlık kurdu

[105] Pibiri, ss. 53-55.
[106] Stéphane Gal and Preston Perluss, "Charles Emanuel I's Foreign Policy: The Duke of Savoy's French Voyage (1599-1600), **Sabaudian Studies Political Culture, Dynasty and Territory (1400-1700)**, Ed. Matthew Vester, Cilt:12, Truman State University Press, Missouri, 2013, ss. 129-131.
[107] Archivio di Stato di Torino, Prima Sezione, Negoziazzioni colla corte di Francia, mz.6, no. 18'den aktaran, Stéphane Gal ve diğerleri, s. 133.

ancak bu yakınlık onun genişleme ve kendini tanıtma isteğini durdurmayacaktı. Dük aynı zamanda, cömertliğini göstererek yolculukları sırasında yoksul şehirlere paralar bağışladı. Gittiği görüşmelerde saray içerisindeki hizmetlilere kadar hediyeler götürürdü, ünlü kişilerin eşlerine değerli hediyeler yollardı. Görüşmeleri sonucunda Lyon Antlaşması ile döndüğünde, bu kadar çabanın boşa gittiği düşünüldü ancak Emmanuel'in oraya politikasının temellerini atmak için gittiğini düşünenler de vardı. Barıştan birkaç yıl sonra Emmanuel ve IV. Henry'nin birleşerek Milano'ya saldırması ve IV. Henry ittifakına katılması, bu fikirlerin doğru olduğunu göstermektedir.[108]

Savoy Hanedanı, İtalya yarımadasındaki siyasette rol almak için diğer devletler gibi evliliklere de başvurmuştur. Savoy Hanedanı yöneticilerinden I. Otto'nun yaptığı evlilikle Savoy topraklarını genişletmesi bunun en eski örneklerindendir. Yapılan evlilikler, Savoy Hanedanı'nın genişlemesine ve evliliklerle kurulan akrabalık bağlantıları ile birlikte diğer devletlerin iç işlerinde etkin olması için meşru bir temel hazırlamıştır. Buna örnek olarak I. Charles Emanuel'in kızı Margaret'in Mantua Dükalığı'ndaki haklarını koruduğunu iddia ederek Monferrato Dükalığı'na askeri olarak el koyması gösterilebilir. Evliliklerin verdiği akrabalıklar sonucunda, siyasette oynanan faaliyetler meşru temele otursa da, Savoy Hanedanı'nın bu toprakları alması için sadece akrabalık bağları yeterli olmamıştır.[109]

2.2.3. Savoy Yönetimi ve Yönetilenlerle İlişkiler: Merkezileşme Politikası

18. yüzyılda krallık statüsü ile birlikte gelişen Savoy yönetimi, karşılaştığı savaşlar idari ve mali anlamda Savoy yönetiminin modernleşmesini gerektirmişti. II. Victor Amadeus ile birlikte, Savoy topraklarının yönetimi düzenlenerek sistemleştirildi.

Savoy Hanedanı yönetimi, özellikle 18. yüzyılda yoğunlaşmakla birlikte hâkim olduğu topraklarda sıkı bir merkezileşme politikası izledi. Merkezileşme politikasının işleyebilmesi için de Savoy Hanedanı'nın yönettiği topraklar üzerinde güçlü bir denetleme gücünün olması önemliydi. Bu bağlamda Savoy yöneticileri soyluları,

[108] Stéphane Gal ve diğerleri, ss. 134-138, 144-146.
[109] Michel Merle, "The Model of the Holy Prince", **Sabaudian Studies (Political Culture, Dynasty and Territory 1400-1700)**, Ed. ve çev. Matthew Vester, Truman State University Pressi Missouri, 2013, s. 154.

bürokratik sınıfı ve halkı Savoy yönetimine bağlı duruma getirme yönünde çalışmalar yaparak merkezileştirme politikasını güçlendirdi.

Merkezileştirme politikasının ilk özelliği, Savoy yöneticilerinin toprak denetimini kontrol altına alarak soyluların ve kilisenin gücünü kırması ile başladı. Savoy yöneticileri 15. yüzyıldan itibaren soyluların gücünü kontrol altında tuttu. Bu kontrol zamanla daha da sistemleşerek 18. yüzyılda II. Victor Amadeus ile birlikte güçlendirildi. 18. yüzyılda Savoy yöneticileri, soyluların feodal varlıklarını değersizleştirdiler ve devletin çıkarına ve görevlerine uygun davranan soylularla iyi ilişkiler geliştirerek eski soyluların gücünü sınırlandırdılar. Soylulardan alınan fiefler devlet tarafından yeniden satıldı.[110]

Savoy topraklarında bulunan Cacherano di Bricheraiso, Costa della Trinita, Ferrero della Marmora ve Valperga di Masino gibi büyük ve köklü safkan aileler süvari piyade komutanlıklarına, generallere ve genel ailelere hizmet etti. Asiller, diğer İtalya bölgelerinden daha fazla Piyemonte ordusunda görev almaktaydı ve bu durum devletle bütünleşmelerini sağlamaktaydı.[111]

Feodal soyluların güçlerini azaltmaya yönelik reformlar, soyluları ortadan kaldırmak için yapılmadı. Soyluların statüsü bozulmadan bırakıldı, asıl amaç soyluların kendi prestijlerini arttırmak için yeteneklerini kullanarak Savoy devletine katkı sağlamalarıydı. Torino'nun başkent oluşundan sonra Savoy hanedanı soylularla yakın ilişkiler kurup sermayelerini Torino'da kullanmalarını sağlayarak şehrin istihdamını geliştirmelerine bakılırsa, soylular Savoy yönetimine hizmet eder durumdaydı.[112]

I. Charles Emmanuel Dönemi'nde soyluların gücünü zayıflatma politikası ile birlikte, feodal soyluların yerine devlet yönetimine daha yetkin kişiler getirildi. 1600-1648 yılları arasında yerel yönetimlerde orta sınıflar soylulara karşı daha fazla faaliyet göstermekteydi ve 18. yüzyılda bu üstünlük, %90 olacak şekilde arttı. Orta sınıfın yerel yönetimlerde elde ettiği bu statü fazla olsa da, Savoy devlet yönetimini kontrol etmediler. Orduda, diplomatik meselelerde, kilisede ve yüksek mahkeme görevlerinde yer alan bu kesim, görevde kalabilmek için devletin egemenliğine sadık kalmalıydı.

[110] Carpanetto, Demography-Economy, s. 73.
[111] Black, s. 106; Anthony L. Cardoza, **Aristocrats in Bourgeoıs Italy(The Piedmontese Nobility, 1861-1930)**, Cambridge University Press, Cambridge, 1997, (The Piedmontese Nobility), s. 18.
[112] Cardoza, The Piedmontese Nobility, s. 15, 25.

Savoy topraklarında gelişen aristokrat sınıf, 18. yüzyılın sonuna kadar, Cenova, Venedik, Milano ve Floransa gibi bölgelerde bulunan aristokrat oligarşik ve bağımsız bir tüccar kökenine sahip olmadılar. Piyemonte'deki aristokrat sınıfı, feodal kökenliydi ve devlete hizmet etmekle birlikte statüsünü geliştirebilirdi, güçlerini sahip olduğu topraklardan ya da feodal gelirlerden almıyorlardı.[113]

18. yüzyılda ortaya çıkan eski rejim ile birlikte, İtalyan yarımadasındaki sosyal sınıflar arasındaki iletişim ve denge değişmeye başladı ve soylular üzerindeki denetim arttırıldığı süreçte İtalya'da eski ve yeni soyluların yerine geçecek bir burjuvazinin varlığı diğer Avrupa devletleri kadar yoğun görülmemekteydi. Piyemonte'de bulunan soyluların nüfusun %1,1'ini oluşturdukları bilinmektedir. Satılan fieflerin alınmasında 1722-25 yılları arasında avukatlar, tüccarlar ve bankacılar etkin rol oynadı. Soyluların satılan fieflerini satın alarak ve devlet yönetiminde önemli yerlere gelen Burjuvalar, 17. yüzyılda devlet yönetiminde hizmet ederek ve Savoy Dükleri'ne borç vererek statülerini yükselttiler ve unvanlara sahip olarak asil konumuna yükseldiler. Savoy Hanedanı'nın devlet memurluğu üzerinden açtığı bu yol sonucunda üst düzey bir bürokratik sınıf oluştu. Bu sınıf, Piyemonte'de zenginlerden oluşan ticaret, bankacılık, adli ve idari görevlerde bulunan memurlardan oluşmaktaydı. Soyluların ve yeni oluşan bürokratik sınıfın arasında çatışma olmaması için Savoy yönetimi farklı yollar izledi. Soylular, devlette var olabilmek için Savoy yöneticilerinin taleplerine bağlı olmalıydı ve memur burjuvazisiyle uyumlu bir şekilde yaşamalıydı. Torino belediye meclisinin 16. yüzyılın ikinci yarısından itibaren asil meclis üyeleri ve burjuva meclis üyeleri tarafından yönetilmesi buna bir örnektir. Bu iki gruptan birer başkan seçiliyordu ve böylece sadece zengin ve asil kişiler değil aynı zamanda doktor, tüccar, eczacı gibi orta sınıfa mensup kişiler de bu mecliste temsilcilere sahip olabiliyordu. II. Victor Amadeus'un yaptığı reformlar, Piyemonte'yi askeri ve bürokratik bir duruma getirdi. Böylece, Piyemonte içinde Burjuvazi ve soylular arasında önemli bir bağ oluştu. Kurulan bu bağ ve denetleme ile sosyal bölünmelerdeki kontrol sağlandı ve önemli krizlerde bile bozulmadı.[114]

[113] Cardoza, The Piedmontese Nobility, ss. 15-17; Carpanetto, Reform in the Eighteenth Century, s. 142.
[114] Carpanetto, Demography-Economy, ss. 9, 54-55, 72-74; Cardoza, The Piedmontese Nobility, s. 16, 18-19; Black, s. 106.

Fransız Devrimi'nden sonra Napolyon tarafından ele geçirilen Piyemonte'de, feodal ayrıcalıklar kaldırıldı ve soylulara yaptırım uygulandı. Bu süreçte Piyemonte soylularının bazıları sürgüne gönderildi, kimisi de Toskana'da gönüllü sürgüne gitti. Soylulara karşı halk da Fransız Devrimi ile yayılan soylu karşıtı havadan etkilenerek soylularla alay etti ancak soylular bu süreçte konumlarını kaybetmedi. Eski köklü soylu aileler bu süreçte topraklarına sahip çıkmayı başardı ve aristokratlar da, unvan kullanımlarının yasaklanmasına rağmen soylulara unvanları ile hitap etmeye devam ettiler. Bu durum, Savoy yönetimi içerisinde aristokratların ve soyluların devlet memuriyetlerinde birbirleri ile uyum içinde çalışmaları ve Savoy devletine hizmet başlığı altında faaliyet göstermelerinin nedeni olabilir. Fransız yönetimi süresince soylular Savoy Hanedanı'na sundukları sadakati Fransız hükümetine sunup önemli görevler üstlenerek eski politik ve sosyal güçlerini kazanmaya çalıştılar. Napolyon yönetimi, soyluların mali kayıplarını gidererek servetlerini arttırmaları için fırsat verdi. 1800'lerden sonra çıkan yatırım fırsatları, ekonomik olarak zor duruma giren soylu ailelerin tekrar seçkinlerin konumuna yükselmesini sağladı.[115]

Kilise, Savoy topraklarında önemli bir güce sahipti. Kilise'nin Piyemonte topraklarında fiefleri bulunmaktaydı ve ayrıcalıklı bir konumdalardı. II. Victor Amadeus Dönemi'nde, vergilendirme üzerinden Kilise'nin Savoy topraklarındaki etkisi ve gücü kırılmak istendi ancak bu girişim kilise ile ilişkileri kötüleştirdi. Bunun yerine 1697 yılında, dini vergi muafiyetlerinde suiistimallerin önlenmesi için düzenlemeler yapıldı. 1727 yılında II. Victor Amadeus'un Kilise ile yaptığı konkardato ile Savoy hanedanı dini makamlara aday gösterme hakkı elde ederek kilise üzerinde kontrolünü arttırdı. II. Victor Amadeus'un halkın kilisenin yaptığı yardımlara muhtaç kalmaması için halka yardımlar yapmıştı. Savoy Kralı'nın yaptığı bu politikaya bakılırsa, kilise etkisinin Savoy yönetiminin her alanında azaltılmaya çalışıldığı görülmektedir. Piyemonte yöneticilerinin, kiliseye bağlı olsalar da kendi çıkarlarını korumaya devam ettikleri ve gerektiğinde de Papalık ile çıkar çatışmalarına girdikleri görülmektedir.[116] II. Victor Emmanuel'in huzuruna çıkan Masserano, Crevacuore ve Tilgliore valilerine ılımlı yaklaşması ve aynı zamanda Papa'ya yazdığı

[115] Cardoza, The Piedmontese Nobility, ss. 29-31.

[116] Blythe Alice Raviola, "Sabaudian Spaces and Territories, Piedmont as a Composite State(Ecclesiastical Enclaves, Fiefs, Boundaries), **Sabaudian Studies Political Culture, Dynasty and Territory (1400-1700)**, Ed. Matthew Vester, Cilt:12, Truman State University Press, Missouri, 2013, ss. 286,-287.

bir belgede kutsanmış olmalarının Savoy evinin haklarını hiçbir şekilde tehlikeye atılmasına izin vermeyeceklerinden söz etmesi buna örnektir. II. Victor Emmanuel, kilisenin gücünü azaltmış olsa da, soylular ve aristokratlar gibi kiliseyi, Savoy yönetimine hizmet eden bir konuma dönüştüremedi. Savoy Kralı'nın ardılları, onun kilise üzerindeki politikalarını devam ettirerek kilisenin gücünü kırmaya devam ettiler.[117]

Devlet merkeziyetçiliğini topraklarına yayan ve uygulayan Piyemonte, 18. yüzyılda toplum üzerinde de kontrolü geliştirdi. Savoy yönetiminin altında olan halk, tıpkı soylular gibi Sardunya yönetimine bağlıydı. Milan ve Napoli'de taht şiddet ve kan üzerine kuruldu ve bunun sonucunda bu yönetimler sık sık halk isyanlarıyla karşılaştılar. Piyemonte yönetiminde halkın çıkarları ve haklarına önem verilmekteydi ve halk yöneticilerine güveniyordu. İtalya yarımadasında Piyemonte'de "sadakat" kelimesinin anlamı vardı. Piyemonte'de yolsuzluk İtalya yarımadasında olduğu kadar yaygın değildi. Savoy yönetimi halkı korku ve baskı ile değil, onların çıkarlarına ve haklarına değer vererek yanında tutuyordu. Piyemonte'de hükümdarlar, gücü kendi halkında arayarak ve halkın çıkarlarını kendi çıkarlarına dahil ederek gelişmeye çalıştı. Savoy yönetiminin soyluları, halkı ve aristokrasiyi, Savoy yönetimine faydalı konumda dönüştürmesi, Sardunya Krallığı'nın gelişmesini sağladı. Merkezileşme politikası ve Savoy yönetiminin yönetilenlerle kurduğu bağlar, Piyemonte ulusçuluğunun varlığını göstermekteydi.[118]

Savoy yönetiminin düzenlemeleri ve uyguladığı siyaset, Savoy Evi'nin varlığını sürdürmeyi ve genişletmeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda orduyla ve halkla olan ilişkiler, Piyemonte yönetiminde diğer şehir devletlerinden farklı bir düzende süregelmiştir. Sardunya-Piyemonte Krallığı'nın kendini geliştirmek için elde ettiği bu tecrübeler, birleşme döneminde Savoy'un öncülük etmesine neden olacak dinamikleri oluşturarak birleşmiş ve güçlü bir İtalya Krallığı'nın oluşmasında etkili olacaktır.

[117] Archivio di Stato di Torino Prima Sezione, Paesi per A e B, T, mazzo.3, Tigliole, No:8, July 1711'den aktaran Raviola, s. 292; Storss, s. 91, 186.
[118] Gallenga, s. 248, 360-362.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
BİRLEŞMENİN İLK AŞAMASI(1815-1860)

Napolyon'un İtalya üzerindeki hâkimiyetinin sona ermesinin ardından İtalya'nın kaderini tayin eden Viyana Kongresi gerçekleşti. Fransızları İtalya topraklarından atan İtalyanlar, Viyana Kongresi ile bu sefer de Avusturya'nın hâkimiyeti altında ezilmeye başladılar. Liberalizm ve milliyetçilik akımlarının Avrupa'da yayılışı, Avusturya'nın İtalya yarımadası üzerindeki baskısı ve kötü yönetimi İtalyanların birleşik ve bağımsız bir İtalya fikrini benimsemelerine neden oldu. 19. yüzyıl sonrası İtalya'nın birleşmesine dair fikirlerin ortaya çıkması İtalya'nın kaderi için önemli bir kazanım olsa da; birleşme ve bağımsızlığı getirecek yolun nasıl olacağı konusunda İtalyan milliyetçiler uzun süre tek bir fikir altında birleşemediler. İtalya yarımadasındaki siyasi oluşumların sahip olduğu yerellik, İtalya yarımadasında birleşme ve bağımsızlık konusunda da kendini gösterecekti. Birleşmeye ve bağımsızlığa dair programların teker teker başarısız olmasıyla İtalyanlar, Sardunya-Piyemonte Krallığı'nın liderliğinin altında birleşeceklerdi.

3.1. BİRLEŞMEYE DAİR GÖRÜŞLER VE GİZLİ CEMİYETLER

Orta Çağ İtalya'sının sahip olduğu siyasal parçalanmışlığın yapısı ve toplumun heterojenliği şehir devletlerinin oluşumunda etkili olmuştu. Birbirlerine karşı iktidar mücadelesine giren şehir devletlerinin faaliyetleri, İtalyan yarımadasında 1500'lü yıllarda ortaya çıkan Fransız ve İspanyol devletlerine karşı birleşmelerini engellemiştir. Siyasal bölünmüşlüğün getirdiği savaş ve işgaller Machiavelli ve Dante gibi önemli yazarların eserlerinde kendine yer buldu.[119]

Siyasal bütünlükten yoksunluk, bir kültür birliğinin de oluşmasını engellediğinden İtalya'da çok fazla lehçe bulunmaktaydı. Dante Alighieri(1265-1321), 1303-1304 yılları arasında yazdığı "De Vulgari Eloquentia(Halk Ağzı Üzerine)" adlı eserinde Latince'ye karşı İtalyan dilinin yararlarını ve yapısını savundu. Dilde birlik hareketini başlatarak elitlerin ve din adamlarının konuştuğu Latince yerine eserlerinde

[119] Azar Gat ve Alexander Yakobson, **Uluslar(Siyasi Etnisite ve Millyetçiliğinin Uzun Tarihi ve Derin Kökleri)**, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2019, s. 108.

Toskana lehçesini kullandı ve bugünkü İtalyan dilinin kurucusu oldu. Dante Alighieri İlahi Komedya'yı Toskana lehçesinde yazarak İtalyan dilinin ilk ve en uzun şiirini kaleme aldı. Ünlü şair Francesco Petrarca(1304-1374) ve çağdaşı hümanist Giovanni Boccaccio(1313-1375)'nun eserleri, Dante'den sonra İtalyan dilinin temelini oluşturdu.[120]

İtalya yarımadasının içinde bulunduğu siyasal parçalanmışlığın getirdiği işgaller ve savaşlara karşı birleşme ve güçlü olma isteği, 19. yüzyıl öncesinde de kendini göstermişti. Dante'nin yaşadığı yıllarda Guelf ve Ghibellin'lerin arasındaki çatışma ve İtalya yarımadasının içinde bulunduğu siyasal karışıkları şu dizelerle anlatmaktadır:

> *Ey köle İtalya, acılar ülkesi*
> *fırtınada kaptansız gemi,*
> *taşranın değil, kerhanenin ecesi!*
> *O soylu ruh duyar duymaz toprağının adını,*
> *büyük bir aceleyle atıldı*
> *burada, yurttaşının boynuna;*
> *oysa, aynı hendeğin, aynı surun kuşattığı*
> *senin halkın şu sıra savaşmakta,*
> *kardeş kardeşi boğazlamakta.*[121]

İtalyan Savaşları'nın yıkıcı etkisini ve Fransa, İspanya gibi güçlü devletlerin İtalya yarımadasında gerçekleştirdikleri faaliyetleri gören Machiavelli, bu dönemde İtalya birliği üzerinde düşünmüştür.[122] 1513'te yazdığı ve 1532 yılında basılan Prens eserinin sonunda İtalya'nın yabancı güçler karşısında birleşmesinin gerekliliğini anlatmıştı:

> *İtalya'yı kurtaracak adamın ortaya çıkmasını görmek için bunca uzun bekleyişten sonra bu fırsat kaçırılmamalıdır. Bu kurtarıcının yabancı istilası altında kalmış ülkelerin tüm eyaletlerinde ne kadar büyük bir sevgi ve tutkuyla, nasıl bir öc ateşi, nasıl sarsılmaz bir inanç ve bağlılıkla, nasıl şefkat ve gözyaşlarıyla karşılanacağını anlatamam. Hangi kapı ona kapanabilir? Hangi halk ona itaatten kaçınabilir? Hangi kıskançlık onun karşısına dikilmeyi göze alabilir? Hangi İtalyan ona saygılarını sunmakta kusur edebilir? Herkes bu barbar zorbalıktan bıkmış usanmıştır. O halde namlı ocağınız tüm kalbiyle, halkı davalara duyulan tüm umutlarla bu görevi üstüne alsın; onun bayrağı altında vatanımız saygınlık kazansın…*[123]

---

[120] Yaşar Pınar Özmen, "İtalyan Milliyetçiliği", **Milliyetçiliğin Coğrafyaları-II**, Ed. Yusuf Ziya Bölükbaşı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2020, ss. 133; Dante, **İlahi Komedya-Âraf**, çev. Rekin Teksoy, Cilt:2, 5. Baskı, Oğlak Yayıncılık, İstanbul, 2004, ss. 14-16.
[121] Dante, Âraf, VI. Kanto 76-79-82, s. 389-390.
[122] Özmen, s. 134.
[123] Machiavelli, **Prens**, çev. Nazım Güvenç, 2. Baskı, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1994, s.142.

İtalya, 19. yüzyıla kadar Dante ve Machiavelli'nin de bahsettiği gibi siyasal parçalanmışlığı devam ettirecek ve güçlü ülkeler tarafından işgal edilmeye devam edecekti. İtalya'nın birleşmesine dair fikirler ve tartışmalar, Dante ve Machiavelli gibi elit kesim tarafından değil; halk tarafından da benimsenecekti. İtalya yarımadasında bağımsız ve birleşik bir İtalya fikrinin yayılması ve tartışılması Fransız Devrimi ile kendini gösterdi. İtalyan giacobiniler, bağımsız bir İtalya üzerine makaleler yazarak tartıştılar ve bağımsızlığı hangi yolların getireceği üzerine fikirler ürettiler. Napolyon yönetimi altında çıkan Carbonari gibi gizli cemiyetler ise Fransa'nın yönetimi altında belli bir yere kadar bu fikirleri tartışmışsalar da, amaçlarını faaliyete geçirememişlerdir. Napolyon'un İtalya yarımadasından atılması ve Avrupa'da ortaya çıkan yeni siyasal akımlar, gizli cemiyetlerin amacını oluşturacak ve İtalya için faaliyetlere geçeceklerdir.

3.1.1. Buonarroti

Napolyon'un İtalya yarımadasındaki hâkimiyetine son verilmesi ile birlikte ortaya çıkan gizli cemiyetler monarşilere karşı komplolara giriştiler. 1796'da ortaya çıkan Raggi ve 1805'te ortaya çıkan Philadelphes gibi Mason tarikatlarının başında Filippo Giuseppe Maria Ludovico Buonarroti(1761-1837) bulunmaktaydı. Buonarroti tarafından kurulan ve yönetilen Yüce ve Mükemmel Üstatlar Birliği'nin merkezi Torino'daydı. Buonarroti ve takipçilerinin amacı, Viyana Kongresi ile birlikte İtalya üzerinde hâkimiyetini güçlendiren Avusturya'dan bağımsızlık kazanmaktı. 1761'de Pisa'da doğan Buonarroti, aristokrat bir ailede dünyaya gelmişti ve Pisa Üniversitesi'nde hukuk okuduktan sonra mason oldu. Fransız devrimci lider Gracchus Babeuf ile tanışan Buanarroti, birleşik ve bağımsız bir İtalya'yı savunan ilk kişiydi ve Giusepe Mazzini(1805-1872) ile de tartışacaktı. İtalya'yı devrimleştirmek isteyen Buonarroti, 1796 yılında İtalya'nın kurtuluşu için hazırladığı planlarını gerçekleştirememişti. Buonarroti'ye göre gizli cemiyetlerin görevi kamuoyunu hazırlamaktı, böylelikle halk bilgeler tarafından kullanılan iktidarı benimseyecekti. [124]

[124] Beales ve diğerleri, ss. 28-30; John Gooch, **The Unification of Italy**, Routledge London, 1986, s.3; Arthur Lehning, "Buonarroti and His International Secret Societies" **International Review of Social History**, Cilt:1, Sayı:1, 1956, ss. 112-115.

Farklı sınıflara sahip olan Buonarrotist cemiyetlerin içinde az sayıda kişiden oluşan en yüksek sınıf, diğer sınıfları kontrol eder ve yönlendirirdi. Yönetilen üyeler, yönetenlerin kimliğini ve yerini bilmezdi çünkü en ufak bir sorunda cemiyetin tehlikeye girme ihtimali vardı. Buonarroti, 1828'de yazdığı "Gizli Bir Cemiyetin Genel Fikirleri" adlı yazısıyla gizli cemiyetlerin temellerini oluşturdu. Gizli cemiyetlerin örgütlenmesi ve faaliyetlerine dair belgelere rastlamak zor olsa da; Buonarroti'nin yakın arkadaşı ve dönemin polis kayıtlarından da anlaşılacağı üzere kötü şöhretli olan Joachim de Prati'nin anılarında, 1810 ve 1830 yılları arasında Avrupa'daki liberal ve devrimci hareketler ve Buonarroti'nin faaliyetleri hakkında bilgi sunmaktadır.[125]

Buonarroti, Milano'da 1810 yılında gizli bir mason cemiyetine katıldıktan sonra Almanya, İtalya ve Fransa'daki cemiyetler ile bağlantı sahibi oldu. Philadelphes adlı Anti-Bonipartis gizli cemiyetinde, 1808 ve 1812 yıllarında Napolyon'a karşı yapılan iki cumhuriyetçi komplonun organize edilmesinde katkıda bulundu. Katıldığı cemiyetin liderlerinden biri ise, İtalyan milliyetçi Luigi Angeloni idi. Buonarroti, hapishane kaldığı süreçte bağlantıları ile cemiyetleri ve ayaklanmaları örgütledi. 1814 yılına gelindiğinde Buonarroti'nin amacı Fransa ve İtalya'da Napolyon'a karşı savaşmak değil, Avrupa'yı cumhuriyetleştirmekti. Kurduğu gizli cemiyetler toplumu yönlendirmeye ve kontrol etmeye çalışmaktaydı. Carbonari ve Philadelphes'in uzantısı olan Aldephes mason etkisiyle oluşmuştu. Cemiyetlere kabul edilmek için mason olmak gerekliydi ve cemiyetler masonluğun yapı, sembol ve ritüellerini kullandılar. Cemiyetlerin merkezlerini gizlemek için alınan önlemler, cemiyetin bulunmasını ve dağıtılmasını önlemekteydi.[126]

Cemiyetlerin merkezi, Restorasyon döneminde Cenevre'de bulunmaktaydı. 1821'deki ayaklanmanın başarısızlığı örgütün gerilemesine yol açtı. 1823 yılı boyunca örgüt aktif olmadı. Napoli ve Piyemonte'deki ayaklanmaların yenilgiye uğraması devrimci harekete darbe vurdu. Gizli cemiyet üyeleri ve liderleri Almanya, Fransa ve İtalya'da tutuklanarak sınır dışı edildiklerinden cemiyetler aktif faaliyetlerde bulunamadı. Cemiyetin üyelerinden Prati, 1823'te sınır dışı edildikten sonra İngiltere'de oluşturduğu yeni cemiyetin altında Carbonari locası kurdu. Prati'nin

[125] Lehning, ss. 115-118.
[126] Lehning, ss. 118-121; Cemiyetlerin yapısı hakkında daha fazla bilgi için bkz. aynı eser, ss. 122-125.

kurduğu cemiyetin merkezi; Fransa, Belçika, Almanya ve İtalya ile iletişim halindeydi.[127]

1820-30 yılları arasında Buonarroti'nin gizli faaliyetleri hakkına bilgi verecek çok fazla belge yoktur. Var olan belgelerde ise örgütün varlığını sürdürdüğü ancak faaliyete geçmediği görülmektedir. 1832'den sonra Buonarrotist bir Carbonari'nin varlığı görülmektedir. Adelphi, Guelphs, Brother Protectors ve İtalyan Federati cemiyetlerinin yapıları birbirlerine benzese de aynı değildi. Temelde ortak amaçlara sahip olan gizli cemiyetler, İtalyan yarımadasında varlıklarını sürdüremediler ve Piyemonte'deki devrimin başarısızlığından sonra silindiler.[128]

3.1.2. Carbonari

Gizli cemiyetler arasındaki en önemli ve varlığını sürdürebilen cemiyet ise Carbonari idi. Carbonari'nin köklerine dair birden fazla efsane bulunmaktadır. Büyük İskender'in babasını Philip tarafından başlatıldığı, Orta Çağ Alman kömür yakıcılarının yardımlaşma cemiyeti olarak ortaya çıktığı; VI. Charles Dönemi'nde Jura Dağları'na kaçan özgürlükçü Fransızların kurduğu ya da 11. yüzyılda Aziz Theobald'a bağlanan ve İsviçre'de yolculara yardım etmek için kurulan bir cemiyet olduğu köklerine dair efsanelerden birkaçıdır. Diğer bir fikir ise, cemiyetin İngiltere'de kurulduğu ve Malta üzerinden İtalya'ya yayıldığıdır. Carbonari'nin Abruzzi ve Calabria'daki kömür satıcılarına dayandırılması ile cemiyete İtalyan kimliği verilmektedir. Tarikat genel olarak masonlukla da ilişkilendirilmiştir çünkü mason tarikatlarının ve Carbonari'nin uygulamalarında benzerlik görülmektedir. Örgütlenme biçimi, kullanılan semboller ve uygulamaların benzerliği nedeni ile Carbonari'nin masonluk ile bağlantısı olduğu düşünülmüştür. Carbonari, liberal Masonlar tarafından kurulmuş ve amacı eğitimsiz kitleleri Napolyon yönetimine karşı ayaklandırmak olan bir cemiyettir.[129]

Carbonari de tıpkı masonik cemiyetler gibi birden fazla sınıftan oluşmaktaydı. Carbonari'nin kaç dereceye sahip olduğu tam olarak bilinmemektedir. Mazzini, 6.

[127] Lehning, ss. 126-130
[128] Thomas Frost, **Secret Societies of The European Revolution(1776-1876)**, Cilt:2, Ensleys Brothers, London, 1876, s. 1-2; Lehning, ss. 130-133.
[129] R. John Rath, "The Carbonari: Their Origins, Inititation Rites and Aims", **The American Historical Review**, Cilt:69, Sayı:2, 1964, ss. 353-356.

seviyedeydi ve üç derece daha olduğunu düşünüyordu. Avusturyalı Yargıç olan ve Romagna'dan gelen bir Carbonari el yazmasını okuyan Antonio Salvotti ise sekiz derece olduğunu düşünmekteydi. Carbonari'de en alt seviye olan çıraklığa katılmak kolaydı çünkü çıraklara önemli görevler verilmediğinden çoğalmaları fayda olarak görülmekteydi. Birinci sınıfa ya da çıraklığa kabul törenleri kulübe adı verilen toplantı yerinde yapılırdı. Cemiyete katılmadan önce örgüt adayına çeşitli testler uygulanırdı. Testlerin sonucunda aday beyaz keten bir kumaşın üzerinde diz çöküp elini bir baltanın üzerine koyarak Carbonari'nin sırrını koruyacağına, ihtiyaç olduğunda Carbonari'ye hizmet edeceğine ve Carbonari'ye sadık kalacağına dair yemin ederdi. Kabul törenlerinde Hıristiyanlıkla ilgili semboller kullanılmaktaydı. Carbonari üyelerine tıpkı İsa'nın acı çektiği gibi, yeterince fedakârlık yaparak ve sınavlardan geçerek özlemini çektikleri ayrıcalıklara kavuşacakları aşılanıyordu.[130]

Napolyon'un savaşlarından sonra, işsiz kalan askerler Carbonari'ye katılmışlardı. Örgüte katılanların bazıları iş bulma umuduyla, siyasi ve mesleki bağlantılar elde etme amacıyla ya da komşuları ve arkadaşları ile iyi geçinmek için örgüte katıldılar. Üyelerin katılım sebepleri farklı olsa da temelde İtalya'da birlik, özgürlük, bağımsızlık ve herhangi bir dış gücü Apenin yarımadasından kovma amaçları ortaktı. Carbonari yapısı içerisinde, örgütün siyasi hedeflerinde belirsizlik bulunmaktaydı ve Carbonari Güney İtalya'daki Fransız, İngiliz, Bourbon ve Muratçı siyasi akımdan etkilenmişti. Büyük güçlerin etkisinden kurtulduktan sonra İtalya'da anayasal bir hükümet kurmak isteniyordu ancak bu fikir, diğer bölgelerdeki carbonarilere tam açıklanmamıştı. Bu durum, Napoli'deki carbonarilerin hükümdarın altındaki halkın özgürlüklerine ve bağımsızlıklarını koruma olarak monarşik bir hükümet modeli istemelerine, bazı radikallerin ise ulusal bir İtalya devleti istemelerine ve bazı üyelerin de federal bir devlet istemelerine neden oldu. Ele geçirilen ve Venedik arşivinde bulunan Carbonari'ye ait belge ise asıl ve nihai amacın, tiranları yok ederek mutlakiyetçi devletleri devirmek olduğu görülmektedir. [131]

Carbonari tek bir programa ve birbirine bağlı bir yapıya sahip değildi. Kurdukları hiyerarşik sistem, para cezaları ve üye aidatlarından aldıkları paralarla elde edilen gelirler, Carbonari'ye aykırı üyeleri cezalandırmak için kurdukları yargı düzeni,

[130] Rath, ss. 356-359, 362-364.
[131] Rath, ss. 366-367; Savelli ve diğerleri, Cilt:2, s. 283.

uyguladıkları gizli kodlar ve İtalya yarımadasında sahip oldukları geniş kitle, Avusturya gibi büyük güçlerin Carbonari'den çekinip onları baskı altında tutması için yeterliydi.[132]

1820 Devrimi'nin başarısızlığının ardından General Pepe, tüm Avrupa devletlerinin ileri gelen siyasi reformcularını bir arada tutacak ve ortak bir amaçta toplayacak bir gizli cemiyet fikri önerdi. Pepe Lizbon, İngiltere ve İspanya'ya girerek burada cemiyet fikirlerini açıkladı. Kurulan yeni cemiyete alınacak üyeler, karakterlerine, geçmişlerine dair detaylı araştırmalar yapılarak cemiyete alınıyorlardı. Görüşmeler gece ıssız yerlerde yapılıyordu ve emirler sözlü ya da sembollerle iletiliyordu. Kurulan cemiyet İtalya yarımadasında faaliyetlerde bulunmak istese de, Carbonari'nin yerine İtalya yarımadasında başka bir grubun varlığı yükselmekteydi.[133]

3.1.3. Mazzini ve Genç İtalya(Giovane Italia)

Guiseppe Mazzini(1805-1872), Cenova'da doğmuş, tıp öğrenimi görürken Carbonari olduktan sonra Hukuk Fakültesi'ne girmişti. Genç bir carbonari olan Mazzini, 1830 yılında Carbonari eylemlerine katıldığı için tutuklandı ve hapishanede bulunduğu süreçte, Carbonari'nin gerçekleştirdiği başarısız ayaklanmalar ve örgütün kendisine dair düşünme fırsatı buldu. Avrupa tarihi, felsefesi ve dilleri hakkında iyi bir bilgi birikimine sahip olan Mazzini, Avrupa'da İtalya'nın durumuna ilişkin yeni planlar düşündü ve yeni bir örgütün ihtiyacını hissetti. Merkezi Fransa'da bulunan Carbonari örgütünün lideri Buonarroti'nin fikirleri, ona modası geçmiş geliyordu. Carbonari'nin gençlere ilham verecek fikirler sunamaması yeni bir örgüt kurmasının temel nedeni oldu. Mazzini'ye göre, her milletin oynayacağı bir rolü vardı ve bu rolü gerçekleştirmek için bağımsız ve birleşmiş olmalılardı. Birleşme ve bağımsızlık, özgür ve egemen ulusların kendi kültürleri ile birlikle karşılıklı zenginleşip, birbirleri ile iş birliği yaptıkları bir Avrupa Birliği'ni oluşturacaktı. Mazzini'ye göre ulus, inşa edilen bir şey değildi; varlığının bilincinde ya da ortaya çıkmak için uyanmayı bekleyen bir manevi varlıktı. Mazzini'nin milliyet kavramı kan değil, manevi ve kültürel değerler

[132] Rath, ss. 368-370.
[133] Frost, ss. 2-5.

içermekteydi. Ulusal kimliğin belirleyicisi, kişinin belli bir kültüre olan yakın bağlılığıydı.[134]

Mazzini hapisten çıktıktan sonra Fransa'ya gitti ve 1831'de burada Genç İtalya(Giovane Italia)'yı kurdu. Giovane Italia'yı kurmadan önce, Piyemonte'de tahta geçen Charles Albert'e mektup yolladı. İtalyan yurtseverleri adına yolladığı mektupta, Avusturya'yı İtalya'dan atarak Savoy Kralı'nın milli hareketin başına geçmesini ve İtalya birliğini kurmasını istedi. Mektup, Mazzini'nin istediği etkiyi vermedi ve Charles Albert Mazzini'nin teklifini reddetti. Mazzini ve Buonarroti aynı amaca hizmet etmelerine rağmen görüş farklılıklarına sahiplerdi. Genç İtalya'nın İtalya yarımadasında elde ettiği etkiyle katılımcılarının artması sonucunda Buonarroti, Mazzini'nin artan Genç İtalya hareketine karşı Carbonari'yi kullandı ve 1832'de Genç İtalya ile aynı amaca sahip "Veri Italiani" adlı gizli cemiyeti kurdu. Örgüt, bir yıl boyunca birlikte çalıştıktan sonra aralarındaki farklılıklar sonucunda ayrıştı. Mazzini, Buonarroti'nin devrimlerde Fransa'nın inisiyatif alması gerektiğini düşündüğünden, Fransa'ya bağımlılıklarını eleştirmiştir. Mazzini, örgütünü ulusal grupların temsilcilerinden oluşan bir komiteye dayandırırken; Buonarroti, gizli bir cemiyette üyelerini tek merkezden yönetmeye dayandırıyordu. Genç İtalya bir tarikat değildi, taraftarlarını ya da fikirlerini saklamıyorlardı, Carbonari gibi gizlilik içinde fikirlerini paylaşmıyorlar, aksine fikirleri açıkça bildirerek halkın desteğini kazanmak istiyorlardı. Mazzini'nin yükselmesiyle Buonarroti'nin örgütü zayıfladı ve onun ölümüyle de sona erdi.[135]

Mazzini, İtalyanların özgürlüğe ulaşması için İtalya yarımadasında güç sahibi olan devletlerin yarımadadan atılması gerektiğini düşünmekteydi. Güçlü devletlerin etkisinin kırılması için, ezilen halkların ortak çabası gerekliydi. Mazzini'nin siyasal değişim için kültürel dönüşümü vurgulayışı; demokrasi ve halkların kendi kaderini tayin etmelerine vurgu yaparak yücelttiği cumhuriyetçi fikirleri, dönemin çok uluslu imparatorluklarında da büyük etki görmüştür. Mazzini'nin yazıları ve fikirleri Avrupa, Latin Amerika ve Orta Doğu'da yaşanan sömürge karşıtı ayaklanmalar için ilham

[134] Savelli ve diğerleri, Cilt:2, ss. 29-298; Anna Procyk, **Guiseppe Mazzini's Young Europe and the Birth of Modern Nationalism in the Slavic World**, University of Toronto Press, Canada, 2019, ss. 12-15.

[135] Lehning, ss. 138-140; Savelli ve diğerleri, Cilt:2, ss. 298-299; Murat Satıcı, "Guiseppe Mazzini'nin Politika Teorisinde Demokrasi, Ulus ve Kozmopolitizm", **Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı:27, 2019, s. 187.

kaynağı oldu. Mazzini'nin insanın özgürlüğü, eşitliği, bağımsızlığa dair evrensel fikirleri, demokratik olarak yönetilen ulusların gerçekleşmesini umuyordu. Demokratik ve barışçıl eğilimler içinde olan Mazzini, baskıcı rejimlere karşı olan mücadelenin, demokratik rejimler kurulduktan sonra dış ilişkilerinde barış yoluyla hareket edeceklerini umuyordu. Demokrasiler, birbirleri ile işbirliği içinde olacaklar ve haklarını despot yönetimlere karşı savunacaklardı.[136]

Siyasal parçalanmışlık içerisindeki İtalyan yöneticilerin birbirlerine galip gelme isteği ve bireysel hareketlilikleri, İtalya'nın sorununu oluşturmaktaydı. Siyasal parçalanmışlık içerisindeki İtalya yarımadasının ulus ve cumhuriyet kavramları altında birleşmesi, bu parçalanmışlığın ortadan kaldırılması ile gerçekleşecekti. Mazzini, ortak bir kimliğe ulaşılmadıkça, bireysel haklar ve özgürlüklerin sonucunda güce kavuşanların despotizmi getireceğini düşünmektedir.[137]

Mazzini'nin kurduğu Giovane İtalia(Genç İtalya) örgütü, kendi gazetesi ve propagandası ile birlikte yurtdışından ve yeraltından faaliyetlerini sürdürerek yazılar yayınlamışlardır. Mazzini, Genç İtalya Manifestosu'nda yazmanın önemini vurgulamıştır:

> *Mevcut koşullar silah kullanmayı imkânsız hale getirdiğinden, yazacağız. Şu anda saflarımız arasında dağılmış ve yayılmış olan fikir ve isteklerin bir sistem halinde organize edilmesi gerekmektedir. İtalyanların yardımıyla bu görevi biz üstleneceğiz. Kendimizi, on dokuzuncu yüzyıl İtalyası'nı oluşturan çeşitli arzuların, acıların ve özlemlerin gerçek tercümanları haline getirmeye çalışacağız. Niyetimiz, belirli bir biçimde ve belirli koşullar altında, bu amaca yönelik bir dizi yazı yayınlamaktır. Bu yazılar, belirttiğimiz ilkeler tarafından yönetilecektir.*[138]

Mazzini'nin Genç İtalya Manifestosu'nda birlik, özgürlük ve bağımsızlık temelleri üzerinden özgürleşme ilerletilmediği takdirde İtalya'da gerçek bir ilerlemenin mümkün olmayacağını, ülke sevgisinin Avusturya'ya duyulan nefretle ve onun baskısından kurtulma isteğiyle evrensel olarak hissedilen duygulardan olduğunu söylemesi, Mazzini'nin fikirlerinin kozmopolitliğini göstermektedir.[139]

---

[136] Procyk, s.15; Stefano Recchia ve Nadia Urbinati, **A Cosmopolitanism of Nations(Giuseppe Mazzini's Writings On Democracy, Nation Building and International Relations)**, Princeton University Press, Princeton, 2009, ss. 1-3.
[137] Satıcı, ss. 189-192.
[138] Giuseppe Mazzini, "Manifesto della Giovine Italia", 1831, Çev. Stefano Recchia, **A Cosmopolitanism of Nations(Giuseppe Mazzini's Writings On Democracy, Nation Building and International Relations)**, Princeton University Press, Princeton, 2009, ss. 34-35, 37-38.
[139] Recchia ve diğerleri, ss. 3-4.

Mazzini'nin İtalyan Milliyetçiliği, yarı dinsel bir niteliğe sahipti ve milliyetçilik ahlaki yenilenme ile birlikte gelebilirdi. Özgürlük insanların yeteneklerini geliştirecek ve İtalyanları güçlendirecekti.[140] Hitabeti güçlü olan Mazzini, dini sembolleri savunduğu fikirler altında halkların birleşmesinde yardımcı olarak görmüş olabilir. Mazzini'nin görüşleri ve Genç İtalya, 1848-49 yıllarında gerçekleşen ihtilallere sebep olacaktır ancak Mazzini'nin hayalini kurduğu demokratik ve kapsayıcı cumhuriyet, 1848 İhtilallerinden sonra Sardunya-Piyemonte yönetiminin birleşik İtalya fikrinin lideri olmasına evrilerek onun isteklerinin dışına çıkacaktır.

3.1.4. Joachim Murat ve Muratçılar(Murattismo)

Joachim Murat, Napolyon Dönemi'nde Napoli'de yaptığı reformlarla ve İtalyan yarımadasında bir birleşme fikri için savaşması açısından İtalya için önemli bir siyasi figür olmuştur. Murat'ın, Napolyon'a karşı Avusturya ile hareket etmesi Murat'ın Napolyon tarafından tehdit ve aşağılanmalar almasına neden oldu. Bağımsızlık düşünceleri İtalyan yarımadasında, Fransız yönetimine karşı nefretle birleşerek daha da yükselmeye başlamıştı. Murat, Napoli Krallığı'nı korumak adına Napolyon'a destek vermeyi reddetti. Murat'ın amacı, kuzeyde ve güneyde iki tane olmak üzere sınırlarını Po Nehri'nin belirlediği bir İtalya Krallığı kurmaktı.[141]

Joachim Murat'ın desteklemesi ve Güney İtalya'da bu faaliyetlerin yaygın olması cemiyetlerin Napoli'de güçlenmelerini sağladı. Carbonari, İtalyan bağımsızlığını sürdürme stratejisi izliyordu ve Kuzey-İtalyan yurtseverleri ile benzer amaçları paylaşıyorlardı. Fransız karşıtı duygular kullanılmaya çalışıldı. Murat, büyük devletlerden bu isteğine karşı yanıt alamadı ve Viyana Kongresi sonrası Napoli'den geri çekilmeyi reddetti. Rimini'de bulunan Murat, buradan Avusturyalı işgalcilere karşı ulusal bir İtalyan ayaklanması çağrısında bulundu ancak bu çağrıya yanıt gelmedi. Murat, 3 Mayıs'ta Tolentino yakınlarında Avusturya tarafından yenildi. Korsika'ya kaçtıktan sonra tekrar Bourbon'lara verilen Napoli Krallığı'nı geri almak için isyan başlatmak istedi ancak takipçileri ile çıktığı yolda Pizzo'da yakalandı ve 13 Ekim'de Murat idam edildi. [142]

[140] Black, s.159.
[141] Davis, Naples and Napoleon, ss. 259-264.
[142] Beales ve diğerleri, s. 30.

Murat, Napoli'deki yönetimi boyunca İtalyan halkını güçlendirecek faaliyetlerde bulundu. Tarımı ve sanayiyi canlandırmış, eğitim politikalarını uygulamış, bilim ve sanat alanında Napoli'de çalışmalar yaptırmıştı. Eski dillerin incelenmesi ve eski yapıların yeniden inşa edilerek güzelleştirilmesi ile birlikte İtalyan kültürünü yükseltmeye çalıştı. Murat, Napolyon'un İtalya'nın birleşmesi için bir savaş ilan etmesi üzerine İtalyanların onu destekleyeceğini düşünmekteydi. İtalyan bağımsızlığı ve birliğinin arttığı bu dönemde, Murat'ın çağrısının cevapsız kalmasının nedeni, Fransız karşıtı duyguların yüksek oluşu ve 1815 yılında İtalya'nın bağımsızlık ve birleşme için hazır olmamasıydı. 1870 yılında gelecek İtalya Birleşimi için, 1815 yılında böyle bir girişimde bulunulması dikkat çekicidir.[143]

3.2. 1815-1848 YILLARI VE RİSORGİMENTO'YA GİDEN SÜREÇ

"Risorgimento" kelimesi tercüme edildiğinde "yeniden diriliş" anlamına gelmektedir. Sahip olunan "ortak ve idealize edilmiş" bir geçmişe ve bugüne atıfta bulunmaktadır.[144] Restorasyon dönemi ve 1820 yılından 1848 yılına kadar olan İhtilaller, İtalyanların birleşme ve Avusturya hâkimiyetinden kurtulma isteği sonucunda oluştu. Avrupa'da yayılan siyasal akımlar, İtalyanlar için kurtuluş yolunda bir araç olarak görüldü. İhtilallerin başarısız olmasıyla birlikte İtalyan milliyetçiler, büyük ve güçlü bir orduya sahip Avusturya'nın devrim yoluyla İtalya topraklarından atılamayacağını fark edecek; bağımsız, orduya ve güçlü bir hanedana sahip olan Piyemonte-Sardunya Krallığı İtalya'nın kurtuluşu için ön plana atılacaktır.

3.2.1. Restorasyon Dönemi (1815-1820)

Napolyon'un yenilgisi sonrasında 1815'te imzalanan Viyana Antlaşması ile birlikte İtalya toprakları üzerindeki siyasal parçalanmışlık azaldı. Sardunya Krallığı ve Napoli Krallığı'nı güçlendiren bu antlaşma Sardunya Krallığı'na Cenova'yı kazandırdı ve Fransa ile Avusturya arasında tampon görevi gören Cenova güçlendirildi. Venedik ve Adriyatik topraklarının bir kısmı Avusturya'ya geçti ve

[143] Di Scala, ss. 42-43.
[144] Riall, The Italian Risorgimento, s. 1.

Habsburg-Lorraine Hanedanı'nın sahibi olan Toskana, Avusturya'ya bağlı konumdaydı. Avusturya kralının kızı aynı zamanda da Napolyon'un eşi Maria Luisa, Parma, Piacenza ve Gustalla Düşesi oldu; Modena Este Dükleri'ne verildi. Napoli ve Sicilya "İki Sicilya Krallığı" adı altında birleşti ve Napoli Kralı IV. Ferdinand, I. Ferdinand olarak İki Sicilya Krallığı'nın başına geçti. Lucca, Bourbon ailesine bağlı bir dükalık haline getirildi. Antlaşma sonucunda İtalya yarımadasında bulunan 11 devlet 9'a düştü. Viyana Antlaşması'nda Massa ve Carrara Düşesi, Parma Düşesi ve Lucca Dükalığı'nın gelecekteki durumuyla ilgili kararlar verildi. Parma'nın, Maria Louise'nin ölümüyle Bourbon-Parma'ya geri verilmesi ve Lucca'nın Toskana'ya verilmesi üzerin yapılan planlar sonucunda İtalya toprakları toplamda 7 siyasi parçaya bölündü. Viyana Antlaşması ile birlikte, Avusturya İtalya üzerinde güç sahibi oldu, Sardunya, İki Sicilya Krallığı ve Papalık bağımsız durumdalardı.[145]

Viyana Kongresi, Avusturya Şansölyesi Metternich'in İtalya topraklarında bulunan Fransa'nın yönetimi ile birlikte gelen devrimci ve milliyetçi girişimleri susturma amacına hizmet etti. Avusturya, Alman Konfederasyonu gibi bir İtalyan Konfederasyonu kurulmasını reddetti ve İtalya'da bulunan yöneticileri Avusturya'ya hizmet eder konuma getirmeyi amaçladı çünkü İtalya toprakları kontrol altında tutulması gereken stratejik ve siyasi bir alandı. İtalya Avrupalı güçler için diplomatik bir oyun tahtasıydı. Sardunya-Piyemonte Krallığı, Viyana Antlaşması ile yönettiği topraklarını büyük güçlere karşı garanti altına alarak güçlü devletler karşısında konumunu sağlamlaştırdı.[146]

1815 sonrası İtalya'da ortaya çıkan Restorasyon Dönemi'nde Napolyon yönetiminde atılmış temeller üzerinde düzenlemeler yapıldı. Napolyon'un getirdiği merkezileştirme ve sınırlandırmalar yönetimi kolaylaştıran etkenlerden olduğundan bu yeniliklere dokunulmadı ancak Napolyon'un İtalyan topraklarında uyguladığı yeniliklerin hepsi yararlı değildi. Aristokrat ve ruhban desteği alan yöneticiler getirilen sınırlandırmaların ne kadar azaltılacağı konusunda sorun yaşadılar. Toskana'da Napolyon yasaları yürürlükten kaldırıldı ve bunun yerine geliştirilmiş Toskana yasaları yürürlüğe konuldu. Kilise ekonomik gücünü geliştirerek, eğitim ve kültür üzerinde etkisini sağlamlaştırdı. Napolyon'un yönetiminde uygulamaya konulan ve

[145] Beales ve diğerleri, ss. 32-33; Paoletti, s. 87.
[146] Beales ve diğerleri, s. 34; Di Scala, s. 49; Gilmour, s. 137.

eğitim reformlarını içeren 1802 tarihli Chaptal Yasası İtalyan yöneticileri tarafından değişitirilip genişletilerek kullanıldı. İtalya yarımadasında bulunan devletlerini geliştirmeye çalışan yöneticilerin yanında Piyemonte yöneticileri farklı bir tavır aldı. I. Victor Emmanuel, iktidara geri döndükten sonra tek bir kararname ile Napolyon yasalarını yürürlükten kaldırarak eski yasaları geri getirdi ve 18. yüzyılda ortadan kaldırılan Cizvitlerin geri dönmesini izin verdi. I. Victor Emmaenuel, Fransız Devrimi'den sonra tasarlanan kıyafetleri giymedi ve Silvio Pellico, Joseph de Maistire gibi önemli aydınlar sürgüne yollandı. Piyemonte'de gazetelerde "ulus", "devrim" ve "İtalya" gibi kelimelerin kullanılması yasaklandı ve sürgünler sonucunda Torino'da bulunan önemli yazar ve sanatçılar Floransa ve Milano'ya gittiler. II. Victor Emmanuel'in aldığı tedbirler liberalleri rahatsız etti ve bu baskılar altında Piyemonte'de gizli cemiyetler büyümeye başladı. Savoy Hanedanı, devrimci fikirlerin halk üzerindeki etkisini kırmak için okulların yönetim ve kontrolünü din adamlarına bıraktı ve eski ticaret şirketlerini ve loncalarını yeniden canlandırdı. Napolyon Dönemi'nden kalan reformlar ve kurumların etkisiyle tarım, sanayi ve ticarette gelişim oldu.[147]

Restorasyon Dönemi'nde İtalyan orduları yeniden düzenlendi. Modena'da Napolyon'a hizmet etmiş askerler ortadan kaldırıldı, Toskana'da Napolyon askerlerinden oluşan küçük bir ordu oluşturuldu. Piyemonte'de sadece 2500 asker vardı ve Sardunya Kralı az sayıda askerin sayısını arttırmalıydı. Napolyon'a duyulan nefret ve Sardunya'nın asker ihtiyacı sonucunda Sardunya Kralı, 1798'e kadar Savoy'a hizmet edenleri tekrar göreve getirdi. Yaşlı ve ölmüş olanların yerine oğulları ya da torunları geçirildi. Eski Napolyon askerleri orduya kabul edilse de rütbeleri düşürüldü. 13 Temmuz 1814'te Kraliyet Jandarma Birlikleri kuruldu ancak kurulan bu birlikler beklenilen başarıya erişemedi. Napolyon Savaşları'nda elde edilen askeri deneyim, Napolyon'dan kaynaklandığı için reddedilerek Napolyon tarafından yenilgiye uğramış komutanlar ordunun başına getirildi. Orduda, deneyim yerine sadakate önem verilmesi ordunun etkinliğine büyük darbe vurdu.[148]

[147] Di Scala, ss. 49-52; Michele Postigliola ve Mauro Rota, "Institutions and Literacy Rates: The Legacy of Napoleonic Reforms in Italy", **European Review of Economic History**, Cilt:25, Sayı:4, 2021, s. 761, 764; Riall, The Italian Risorgimento, ss. 18-19; David Laven, "The Age of Restoration", **Italy in the Nineteenth Century(1796-1900)**, Ed. John A. Davis, Oxford University Press, New York, 2000, ss. 54-55; Gilmour, ss. 139-140.
[148] Paoletti, ss. 87-88.

Restorasyon Dönemi, İtalya yarımadasında romantizm akımı ortaya çıkardı. Gian Domenico Romagnosi gibi İtalyan düşünürler, ılımlı bir monarşik liberazimi savundular. Restorasyon Dönemi, liberal Katolikliğin ortaya çıkmasına sebep olarak Risorgimento'ya katkı sağladı. Alessandro Manzoni, "I promessi sposi(Nişanlı)" adlı eserinde 17. yüzyıl Milano'sunu anlatmış ve İspanyolları baskıcı Avusturyalılar ile ilişkilendirerek, ezilmenin altında onurunu ve canlılığını koruyan İtalyan halkının durumunu betimlemişti. Dante sadeleşme hareketini başlatmışsa da, yazarlar yerel lehçelerden yararlanmaktalardı ancak Manzoni, eseri herkesin anlayacağı bir dilde kaleme aldı. Restorasyon İtalyası'na ait diğer önemli bir sanatçı ise şair Giacomo Leopard idi. İtalya'nın geçmişindeki ihtişamı anlatmış ve Avusturya ve Fransa gibi İtalya yarımadası üzerinde hâkimiyet kuran büyük devletleri kınamıştır. Restorasyon Dönemi edebi eserleri, ulusal duygularla beslenerek yayılmaya başladı. 1843 yılında Giuseppe Verdi'nin operası ile birlikte vatansever bir hava ortaya çıkmış ve sanat, Risorgimeto'ya katılmıştı. [149]

3.2.2. 1820-1830 İhtilalleri

İktidarlarını kaybetmek istemeyen yöneticiler, Avusturya'nın ortağı haline geldiler ve İtalya yarımadasında ortaya çıkan milliyetçilik ve liberalizm ilkelerine karşı tavır aldılar. Jakobenlerle birlikte İtalya'da yayılan bağımsızlık ve birlik vurgusu Avusturya için tehdit oluşturmaktaydı. Gerici politikaların geri dönmesi uygulanan politikaların sivil toplum ve yöneticiler arasında oluşturduğu uçurum, 1820 ve 1830 yılları arasında liberaller ve radikallerin devrimci isyanları çıkarmasına neden oldu. Yönetime gelen eski yöneticiler isyanlarla baş edemediler çünkü Napolyon'un kurduğu merkezi yönetim uygulamalarının ortadan kalkması, siyasi kontrol aracının da ortadan kalmasına neden olmuştu.[150]

1820 yılında İspanya'da tekrar başa gelen VII. Ferdinand'ın baskıcı rejimi, liberaller ve İspanyol milliyetçilerinin tepkisi çekti. 1820 yılında çıkan isyan sonucu VII. Ferdinand, 1812 yasasını tekrar yürürlüğe koydu. İspanya'da çıkan isyan, 1812'den itibaren aralarında toplantılar yapılarak fikirler sunan İtalyan liberallere

[149] Di Scala, ss. 52-56.
[150] Riall, ss. 19-20; Di Scala, s.57.

cesaret verdi. 1820'de İtalya'da bulunan liberal ve milliyetçi Carbonari örgütü, Carbonari rahibi Luigi Minichini önderliğinde Morelli ve Silvati adlı askerlerin Monteforte'deki askerleri ayaklandırması ile isyan çıkardı. Murat'ın yönetiminde görev alan subaylar, Casalanza Antlaşması'na göre göreve Murat'tan önceki subayların ve generallerin getirilmesi ile birlikte kariyer olarak arka planda kalmışlardı. Subayların hoşnutsuzluğu, Carbonari örgütüne yaklaşmalarını sağlamıştı. "Muratçılar" Carbonari ile birlikte ortak paydada hareket ettiler. Carbonari'ye katılmadılar ancak onları kendi amaçları için kullanmak istediler çünkü devrimin geleceğini göremiyorlardı. İsyan, Carbonari örgütünün orduya sızması dolayısıyla Bourbonlar tarafından durdurulamadı ve I. Ferdinand Napoli'de 1812 yasasını kabul etti.[151]

6 Temmuzda General Carrascosa, Colletta, Giuseppe Zurlo ve Francesco Ricciardi'den oluşan geçici yönetim, karşı devrim korkusu yarattı. 9 Temmuzda civar vilayet ve kentlerden silahlı Carbonariler Napoli'ye geldiler bunun üzerine Calabria dükü konuşma yaparak Carbonari'leri sakinleştirmeye çalıştı. Sicilya'nın Napoli'den bağımsızlığını istemesi üzerine çıkan karışıklıklar sonucunda General Pepe, Sicilya'ya yollandı. General Pepe'nin devrimi desteklemek değil de sarayı desteklediğine dair söylentiler isyancılar arasında yayılmaktaydı. Pepe, müdahaleyi reddederek Sicilya'nın ayrı bir anayasa ve parlamentoya sahip olmasını önerdi. Luigi Minichini'ye ulaşan bu haber, Napoli'de Ulusal Parlamento'nun kurulmasına neden oldu. Parlamento, Pepe'nin önerileri reddetti ve General Pietro Colletta yeniden müzakere etmesi için Sicilya'ya gönderdi. Coletta, Pepe ile benzer önerilerde bulununca Ulusal Parlamento kararları yine reddetti.[152]

İsyanın anakarada yayılması ile birlikte Foggio'ya akın eden isyancılar burada hazırlıklarını yaparak Napoli'ye akın etmeye başladılar. Hükümetin anayasayı desteklemesi toplumsal kargaşayı önledi; isyancılar da şiddetin ortaya çıkması ile güçlü devletlerin müdahalesinin gerçekleşeceğini bildiklerinden, toplumsal kargaşaya neden olmamaya çalıştılar. 1 Ekim'de Ulusal Parlamento'nun yaptığı toplantıda, İspanyol Anayasası'nın Napoliten geleneklerine ve konularına uygun olarak

[151] Savelli ve diğerleri, Cilt: 2, ss. 283, 285; Di Scala, ss. 57-58; Davis, Naples and Napoleon, ss. 298-299.
[152] Davis, Naples and Napoleon, ss. 299-302.

düzenlenmesi ve Fransız yönetimi süresince kamuda yapılan değişikliklerin değerlendirilmesi konuları tartışıldı.[153]

Napoli'de gerçekleşen devrim ve Ulusal Parlamento'nun faaliyetleri, Avusturyalıları şaşkına uğrattı. Metternich, *"Hâlâ yarı barbar, cahil, sınırsız batıl inançlı, Afrikalılar gibi ateşli ve tutkulu, ne okumayı ne de yazmayı bilen ve son sözü 'stiletto' olan bir halk, anayasal ilkelerin uygulanması için güzel bir örnek sunuyor ve sonuç kan selleri olacak."*[154] diyerek, İtalyanlara karşı fikirlerini ve devrime karşı tepkisini ortaya koymuştu. Metternich, karışıklıklara karşı askeri müdahalede bulunmak istedi çünkü Viyana Kongresi'nde Avusturya ve Napoli arasında gerçekleştirilen antlaşma çiğneniyordu. Avusturya'nın Napoli'ye müdahalede bulunmasının meşru sebepleri oturtulmuş olsa da Beşli İttifak'ta bulunan üyeler, Avusturya'nın bu müdahalesine karşı pozisyonda tutum aldılar. Fransa ve Rusya Kongre toplanmasını isterken; İngiltere Beşli İttifak'ın içişlere müdahale etmemesi gerektiğini savunmaktaydı. İngiltere'nin tutumu ile Metternich askeri müdahaleden vazgeçti ancak 20 Ekim 1820'de Troppau(Çekoslovakya) Kongresi'ni topladı. Kongrede herhangi bir ihtilal durumunda büyük devletlerin silahlı müdahalede bulunabilme hakkı kabul edildi. İngiltere Kongre'ye karşı çıktı, Fransa ise liberallerin tepkisini çekmemek amacıyla belirli şartlarla kongre kararlarını kabul etti. Troppau Kongresi'nin ardından Avusturya ordusu Napoli'ye girdi. Antrodoco ve Aquilla'da General Pepe'nin kalan kuvvetlerini yendikten sonra Mart 1821'de Napoli'yi işgal ederek parlamentoyu dağıttılar. İsyancıların önderleri hapsedildi; Morelli ve Salvati gibi bazı isyancılar da idam edildiler.[155]

Restorasyon Dönemi ile birlikte orta sınıflar ve aristokrasi arasında artan çatışmalar ve Piyemonte'de basın, yönetim, eğitim gibi her alanda uygulanan baskılar, orta sınıf ve aristokrasinin Carbonari'ye eğilim göstermesine sebep oldu. Piyemonte'de liberallere ve devrimcilere karşı yoğun bir kontrol mekanizması işliyordu. Devrimciler, Savoy Hanedanı'nın liderliğinde Avusturya'yı Lombardiya-Venedik'ten attıktan sonra bir anayasa ilan ederek Kuzey İtalya Krallığı kurmak istiyorlardı. Avusturya'yı kovmak için Piyemonte'nin kuracağı düzenli bir orduya

[153] Davis, Naples and Napoleon, ss. 302-303, 306.
[154] Metternich, Addeo(1989), ss. 357-358'den aktaran Davis, Naples and Napoleon, s. 296; Savelli ve diğerleri, Cilt:2, s. 286.
[155] Fahir Armaoğlu, **19. yüzyıl Siyasî Tarihi(1789-1714)**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1997, s. 108.

ihtiyaç vardı. Kuzey İtalya Krallığı fikri ile I. Victor Emmanuel'in de sempatisini kazanmak isteyen devrimciler, Savoy tahtının varislerinden Charles Albert ile görüşme yaptılar. Charles Albert ile görüşmeleri sonucunda destek aldıklarını düşünseler de isyanlar başarılı olamayacaktı. 1820 yılında liberaller Piyemonte'de isyan planları yaparken toplu tutuklamalar ve yargılamalarla karşılaştılar. İsyan hareketinin Lombardiya ayağı bu tutuklanmalar ile ortadan kalksa da, Piyemonte planlarına devam edildi. Mart 1821'de isyancılar Alessanrdria'da ayaklanarak İspanyol Anayasası'nı ve İtalyan birliğini desteklediklerini ilan ettiler. I. Victor Emanuel tahttan çekilince Charles Albert kral naibi oldu çünkü Charles Felix ülke dışındaydı. Charles Albert anayasayı ilan etti ancak Charles Felix'in gelmesi üzerine tahttan çekilince Nisan 1821'de isyancıların girişimi başarısız oldu.[156]

Girişimleri başarısız olsa da, ılımlı liberallerin birleşik ve bağımsız İtalya'ya öncü olarak Savoy Hanedanı'nı düşünme fikirleri yayılarak daha fazla taraftar kazanmalarına yardımcı oldu. İtalyanlar, Avusturya'dan bağımsız ve birleşik bir İtalya isteğini vurgulayarak Risorgimento için farkındalık kazanmışlardı.[157]

1820 devrimlerinde rol alan Napoli'de bulunan Carbonari üyelerine diğer bölgelerdeki Carbonariler yardımda bulunmadı. Carbonariler arasındaki ayrılık, devrimlerin başarısızlıkla sonuçlanmasına neden oldu. İsyancıların bastırılmasıyla birlikte Yunanistan'a ve Latin Amerika'ya göç eden Carbonariler, İtalya yarımadasındaki etkilerini kaybetti.[158]

1820 İhtilallerine sebep olan liberalizm, 1830 yılına gelindiğinde siyasal alandan genişleyerek topluma yayıldı. Napolyon İtalyası'nın son bulmasının ardından İtalya'da ortaya çıkan Restorasyon sürecinde hükümdarların izledikleri ve uyguladıkları ekonomik politikalar, iş adamları ve sermayedarlar için rahatsız edici bir hal aldı. Ekonomin gelişmesi ve ilerleyebilmesi için liberalizmin siyasal alanda etkin olması gerektiği düşünülmeye başlandı. Özgürlük ardından giden ve toplumun değiştiği bu dönem 1830 İhtilallerini getirdi.[159]

1820 İhtilalleri'nin ardında olan Carbonari'nin yerini 1830 İhtilalleri'nde Genç İtalya aldı. Devrimciler, ulusal birleşim başlığı altında birleşerek ulusal ve birleşik

[156] Di Scala, ss. 60-62.
[157] Di Scala, s. 62.
[158] Paoletti, s. 90-91; Rath, s. 370.
[159] Armaoğlu, ss. 112-115.

İtalya için örnekler aradılar ve bu örneğe Napolyon'un İtalya Krallığı'nı örnek gösterdiler. 1821 İhtillaleri'nin yaşandığı dönemde generallerin çoğu tarafsız kalmıştı ya da kralları desteklemişti. 1830 İhtilallerinde ise generallerin devrimcileri desteklemesi, İtalya yarımadasındaki yöneticileri endişelendiriyordu. 1821 devrimcilerinin devletin demokratik ve anayasal dönüşümünde hükümdarların değişimi kabul edeceklerini fikri, 1830 devrimlerinde devrimcilerin hükümdarlara karşı bir konumda durarak ulusal birleşmeyi istemeleri yönünde değişim gösterdi.[160]

Troppeau Kongresi'nden çıkan kararlar sonucunda herhangi bir isyan gerçekleştiğinde büyük güçlerin isyana müdahale edeceğinin güvenine sahip İtalyan yöneticiler, halk üzerindeki baskılarını güçlendirmek için çok çaba sarf etmediler. 1830 İhtilalleri'nin yaydığı hava ve devrim başarıları, İtalyan vatanseverlerin cesaretlenmesine neden oldu. 1815'ten itibaren giderek taraftar kazanan birleşik ve bağımsız bir İtalya fikri, İtalyan yarımadasında iyice yayılmıştı.[161]

1823 yılında Papa VII. Pie'nin ölmesiyle onun yerine halefi XII. Leon geçti. Leon ve halk arasındaki ilişkiler, Leon'un kötü yönetimi ile birlikte daha da kötüye gitti. Papa'nın uyguladığı baskı ve carbonarilere karşı idam ve hapis yaptırımları Papa'ya olan nefreti körükledi. 1831'de Modena'da çıkan isyanda carbonarilerin toplandığı ev dağıtılarak devrimciler tutuklandı. Tutuklanmaların yarattığı etki Bolonya'da bir isyanı ateşledi. Bolonya Dükünün kaçması ile birlikte isyan Parma'ya sıçradı. Papalık Devleti içinde çıkan isyanlar başarıya ulaşmıştı. 1831'de "Birleşmiş Eyaletler Üyeleri Meclisi", Papalık'ın yönetiminden çıkarak eyaletlerin birleşmesini kararlaştırdılar. İsyanların başarılı olması sonucunda, Avusturya 6 ve 13 Mart 1831'de General Frimont komutasında gönderdiği ordu ile Modena ve Parma'da isyancılara karşı başarılı oldu ve IV. Francois'i tahta çıkarıldı.[162]

Bolonya'da ihtilalciler Avusturya müdahalesinin duracağını düşünerek bekleseler de 20 Mart 1831'de komutayı General Zuchi'ye devrederek Ancone'a gittiler. Ertesi gün Avusturya Bolonya'ya girdi ve General Zuchi gibi isyancıları tutuklayarak cezalandırdı. Avusturya'nın askeri müdahalesine Fransa'nın karşı çıkması, İtalyanların Fransa'ya güvenmesini sağlamıştı fakat Fransa'nın gerilemesi

[160] Paoletti, s. 91.
[161] Laven, s. 60.
[162] Savelli ve diğerleri, Cilt:2, ss. 292-296.

üzerine Avusturya, İtalya yarımadasında gerçekleşen isyanlara müdahale edip tekrar düzeni kurdu.[163]

Papalık Devleti'nde çıkan isyanların asıl nedenlerin Avusturya yönetimini önlemek ve ekonomik sıkıntıların getirileri sonucunda iyice zorlanan yoksulların ve mülk sahiplerinin Papalık'a karşı tepki göstermesi olması, buradaki isyanların milliyetçiliğe bağlanmamasına neden olmuştur. Modena, Parma ve Reggio'da çıkan isyanların durumuna bakılırsa; isyancıların birleşememesi, Romagna'nın 1831 geçici hükümet Modena ile işbirliği yapmayı reddetmesi gibi devrimci hükümetlerin birbirlerine destek sunmaması, ortak milliyetçi düşüncede birleşmekten öte geçici hükümetlerde yerelci bir tavrın varlığını göstermekteydi.[164]

1831'de Sardunya-Piyemonte Krallığı'nın başına I. Charles Albert geçti. Devrimcileri desteklemeyen tavrı ve güçlü polis kuvvetleri ile Piyemonte topraklarındaki liberalizme hareket alanı bırakmıyordu. 1833'te Mazzini Savoy'u hedef alan bir isyan çıkardıysa da yerel halk isyancılara katılmadı. 1834'te Mazzini'nin monarşiye karşı hareketi yine başarıya ulaşamadı ve devrimciler tutuklandılar. Kraliyet Donanması'nda denizci olan Garibaldi ise Latin Amerika'ya kaçtı. 1821 isyanı sonrası buraya kaçan devrimcilerle birleşerek güçlendiler.[165]

1836'da Mazzini, Genç İtalya'nın dağıldığını bildirmişti. 1837'de Londra'ya kaçtıktan sonra 1839'da Genç İtalya hareketine işçi gruplarını da ekleyerek yeniden kuracağını açıkladı. Mazzini'den sonra İtalya yarımadasındaki faaliyetler durmadı. 1837'de Napoli Krallığı'nda ayaklanmalar başladı ve Nicola Fabrizi 1839'da Legione Italia(İtalyan Lejyonu) kurarak devrimcileri tek çatı altında toplamaya çalıştı. 1843'de Papalık Devletleri'nde yapmayı planladıkları ayaklanma gerçekleşemeden bastırıldı. Genç İtalya hareketinin üyelerinden olan Bandiera kardeşler de Calabria'da 1844 yılında ayaklanma çıkarmada başarısız oldu.[166]

Devrimlerin sahip olduğu yerellik ve devlet içerisinde istedikleri bağımsızlık ve özgürlük, devrimlerin amacına ulaşamamasına neden oldu. Avusturya çok güçlüydü, bağımsızlık için birlik olmak gerekiyordu ve bu birlik ile birlikte ulusal kimliğe erişebilirdi. Devrimler kitle desteğinden yoksun bir durumdalardı, halkın

[163] Savelli ve diğerleri, Cilt:2, s. 96; Armaoğlu, s. 125.
[164] Laven, ss. 59-60; Beales ve diğerleri, s. 44.
[165] Paoletti, ss. 91-92; Gooch, s. 6.
[166] Gooch, s.6.

katılımı teşvik edilmedi çünkü köylüler eğitimsiz, mantıksız ve tehlikeli olduklarından siyasi özgürlüğe karşı tehlike olarak görülüyorlardı. Aslında asıl sorun, eğitimsizlik değildi; milliyetçiliğin ve birleşme fikrinin toplumun her kesimine eşit derecede hitap edecek şekilde ifade edilememesiydi.[167]

Devrimler, Avusturya'nın İtalya yarımadasındaki etkisini güçlendirmesine neden oldu. Hükümdarlar, yönetimlerindeki liberallere baskılar uygulamakta ve güçlü devletlere bel bağlamaktalardı. Avusturya'nın dikkatini çekecek herhangi bir değişiklikte müdahale edileceklerini biliyorlardı. İki Sicilya ve Piyemonte Krallığı bu durumdan farklılardı çünkü diğer yöneticilerden daha bağımsız bir tavra sahiplerdi.[168]

1820-30 İhtilalleri, İtalya yarımadasında devrimci isyanlar çıkaran liberallerin Fransa'dan yardım alınamayacağını görmesi ile sonuçlandı. İsyanların başarısızlığı 1848 ve 49 yılları ile birlikte İtalyan Birliği için desteğin Avrupa'da bulunamayacağı fikrini sağlamlaştırdı. İtalyalılar, birleşim için gücü kendilerinde bulacak ve sahneye atılacaklardı.[169]

3.3. I. BAĞIMSIZLIK SAVAŞI DÖNEMİ(1848-1849)

1821 yılında Floransa'da kurulan Antologia adlı dergide, ilk defa kültürel milliyetçilikten bahsedildi. 1824'te kurulan Universal Annals of Statistics, Public Economy, History, Travel and Commerce dergisi ve 1839'da Pisa'da toplanan İtalyan Bilim adamları Kongresi ilerici fikirlerin yayılmasında öncülük etti. 1839'da Troya'nın yazdığı Orta Çağ'da İtalya Tarihi ve Balbo'nun 1846'da yazdığı Barbarlar Altında İtalya Tarihi adlı eserler, ortaya atılan birleşme fikrini destekleme amacı ile yazılmışlardı.[170]

Risorgimento'nun amaçlarından biri ulusal bir kamuoyu yaratmaktı. Restorasyon Dönemi'nde basına uygulanan sansür ve zorlamalardan sonra, Risorgimento'nun gerçekleşmeye başladığı süreçte anayasal hükümetlerin basın özgürlüğünü güvence altına almasıyla birlikte bir tartışma ortamı oluşmuştu. Yazılı kültür ve gazetecilik ile birlikte Risorgimento, kitlelere ulaştırılmaya ve kitleler

[167] Beales ve diğerleri, s. 45.
[168] Beales ve diğerleri, ss. 46-47.
[169] Di Scala, s. 57.
[170] Gooch, ss. 8-9.

arasında yayılmayı amaçlamıştı. 1848 öncesi dönemde devletin basına uyguladığı sansürler ve kontroller, Risorgimento'nun benimsenmesini engellemekteydi. 1847-48 yılları arasında gazeteciliğin özgürleşmesi ile birlikte Risorgimento 1850'lerde özgürce tartışılmaya başladı. İtalyan liberallerin basın özgürlüğü ve gazeteciliğe bakışı, İngiltere basınından örnek alınmaktaydı. İngiltere'de basının özgürlüğü sayesinde gazetelerdeki eleştiri yazıları, hükümetin işlerinin tartışılmasının önünü açıyordu ve halkın iradesinin bir ifadesi olan basın yayınları, özgürlüğün savunulmasında etkili oluyordu. Napolyon Dönemi'nde ise devletin basın organları üzerindeki kontrolü, özgür ortamın gelişmesinde engeldi. İngiltere'nin sahip olduğu özgür basının etkileri, sürgünde olan İtalyan liberallerin tartışmalarında bir örnek olarak yer aldı. İtalyan yazar Ugo Foscolo ve tarihçi Guiseppe Pecchio gibi liberaller, basının rolü ve etkisi üzerine tartıştılar.[171]

D'Azeglio'nun 1847 yılında kaleme aldığı "Proposta d'un Programma per l'opinione(İtalyan Ulusal Görüşü için Bir Program Önerisi) adlı eseri, İtalya'nın geleceği hakkındaki tartışmaları teşvik etti. D'Azeglio eserinde basının rolünden ve etkisinden bahsetmişti. 1840 yıllarının başında Vincenzo Gioberti, sansürün gevşetilmesini istiyordu. Ona göre kitaplar, gazetelerden daha önemliydi. Basın reformcu hükümetlere destek vermeliydi ve entelektüeller özgür bir basınla birlikte hükümete rehberlik edecekti. Basın özgürlüğüne karşı olan Katolik filozof Antonio Rosmini ise, kamuoyunda hükümetin etkisinin olması gerektiğini, aksi takdirde bir tarafın diğerine üstün gelmesiyle tiranlığın kurulabilme ihtimalini vurguluyordu. Cesare Balbo, basının devrim ile gericilik arasında bir orta yol, kamuoyunun hükümeti etkilemesi için ise bir araç olduğundan bahsetmişti. Basın, İtalya yarımadasının ulusal eğitimini ilerletmeliydi.[172]

1848 İhtilalleri sonucunda yürürlüğe giren anayasalar, basın özgürlüğünü garanti altına aldı. Gazetecilik Piyemonte'de gelişmiş olsa da; 1852 ve 1858 yıllarında basına dair sansürler ve kontroller, basının siyasallığını yok edemedi. 1848'de basın sadece reformcu anayasal hükümetlere değil, halka da hizmet etti. Gazeteciler aktif ve eğitimli bir sivil toplum oluşturmalıydı. Basına karşı alınan önlemlerin nedeni kamuoyunun bağımsız bir güç haline gelerek siyaset üzerinde kötü bir etki

[171] Maurizio Isabella, "Freedom of the Press, Public Opinion and Liberalism in the Risorgimento", **Journal of Modern Italian Studies**, Cilt:17, Sayı:5, 2012, ss. 551-554.
[172] Isabella, ss. 556-558

yaratabilecek olmasıydı. 1859 yılında, basına gelen sansür, Risorgimento'ya karşı olumsuz bir etki yaratmaması açısından ılımlı liberaller açısından feda edilebilir görüldü. Risorgimento döneminde basın, fikirleri özgürce ifade ederek İtalya'nın ulusal bağımsızlığına karşı taraftar toplamalıydı. Ilımlı liberallerin basın hakkındaki fikirleri, zamanla değişim gösterdi; basın, içinde bulunduğu dönemin şartlarına hizmet etmesi için şekillendirilmeye çalışıldı. [173]

3.3.1. 1848 İhtilalleri

1830 İhtilalleri'nin başarısızlığı, milliyetçilik ve liberalizmin Avrupa'da yayılmasına engel olmadı. 19. yüzyılda sanayinin gelişmesi ile birlikte ulaşım sorunu ortaya çıkmış ve ulaşım sorununu çözmek için yeni demiryolları yapılmıştı. Yapılan yeni demiryolları bile birlikte toplumlar birbirleri ile yakınlaştı ve ortaya çıkan bu fikir akımları daha fazla yayılım kazanarak 1848'de yeni isyanlara sebep oldu.[174]

1848 ihtilalleri öncesinde İtalya yarımadasında sorunlar bulunmaktaydı. 1820 yılından sonra İtalya yarımadasında ekonomik anlamda büyüme meydana geldi. Bu büyüme ulusal bağımsızlık talebini güçlendirdi çünkü İtalya yarımadası Avrupa'nın geri kalanından ekonomik gelişme anlamında geride kalmıştı ve bu gecikme, Avusturya'nın siyasal yönetimine bağlanıyordu. Ekonomik olarak geri planda kalmış yöneticiler, sanayiye eğilim gösteremiyorlardı. 1846 yılında kötü tahıl hasatları ile birlikte bir gıda krizi yaşanıyordu. 1846 yılında Kuzey İtalya'da fiyatlar artmıştı çünkü Venedikli ve Lombardiyalı tüccarlar Kuzey Avrupa pazarlarına yönelmişti. Ekonomik gelişim en çok Lombardiya'da olsa da, Avusturya yönetimin altında artan ipek talebi İtalyanlar tarafından karşılanamıyordu. Avusturya yönetimi İtalyanlara ait işletmeleri engelliyor, kendi işletmelerini kayırıyordu. Yeni gelişen Lombardiya enstitüleri Avusturya'nın yönetimi altında istenilen şekilde Avrupa pazarında kendine yer bulamıyordu. Avusturya yönetimi, İtalyan ekonomik kalkınmasının önündeki en büyük engeldi. Lombardiya'daki bu durum, bağımsız İtalya fikrine katkıda bulundu. Papalık Devleti'nde köylüler ve işçilerin yükselen sesi yöneticileri endişelendirdi. 1846-47 tarım krizi ile birlikte yaşam standartlarında düşme yaşandı ve işsizlik arttı.[175]

[173] Isabella, ss. 559, 562-563.
[174] Armaoğlu, ss. 131-132.
[175] Beales ve diğerleri, s. 83; Gooch, s. 7; Di Scala, ss. 85-86.

Lombardiya'da Avusturya'nın ticaret üzerindeki kontrollerinden rahatsız olan Lombardiyalı iş adamları birleşmeyle ilgilenmiyor olsalar da, ekonomik sorunlar yüzünden birleşmeye ilgi duymaya başladılar ve bu süreçte birleşim ile ilgili bilgileri, dönemin yayın organlarından takip etmeye başladılar. 1846-47 ayaklanmaları ile birlikte ayaklanmalar siyasal bir özelliğe evrildi. Sokaklardaki kalabalıklar artık sadece köylülerden değil, üretici kesimlerden ve öğrencilerden de oluşmaktaydı. Avusturya'nın yönetimine olan nefret büyümüştü reform isteyen isyancılar sokaklarda "Kahrolsun Avusturya" sloganları atmaya başladılar.[176]

Genç İtalya hareketinin başarısızlığa uğraması ile birlikte İtalyanlar arasında yeni bir hareket ortaya çıktı. Neo-Guelfisme olarak ortaya çıkan bu hareket, Papa'nın kurtuluş hareketinde öncülük etmesine dayanıyordu. Neo-Guelfisme'nin yayılmasında eski Savoy başpapazı Vincezo Gioberti'nin 1843 yılında yazdığı "Le Primat moral et civil des Italiens" kitabı etkili oldu. Gioberti kitabında İtalyan devletlerinden oluşan bir federasyon oluşturulmasını istiyordu. İtalya tarihi ve papalık tarihiyle birleşecek ve İtalya'nın Avrupa'nın güçlü bir devleti olması için Papa ile kurtarılış hareketine başlanılacaktı. Neo guelfisme'nin dönemin sanatçı ve yazarlarından aldığı katkılar ile birlikte taraftarları arttı. İtalya'nın bağımsızlığına yönelik fikirler birken, birleşim konusunda farklılıklar vardı. Bir grup, Federasyon kurulması birleşmenin lideri olarak Papa'yı desteklerken diğer bir grup ise bu liderlikte Sardunya Kralı'nı öneriyordu. Balbo, "Le espérances de l'Ilatie" adlı eserinde İtalya'daki hükümetlerin bir federasyon altında birleşerek Sardunya Kralı'nın tarafından yönetilmesini öneriyordu.[177]

Balbo D'Azeglio'u Charles Albert ile görüşmeye yolladı. Massimo D'Azeglio'nun Charles Albert ile görüşmesinde Charles Albert, İtalyan bağımsızlığı davası için Massimo'ya şunları söylemişti: *"Onlara sessiz olmalarını ve kıpırdamamalarını söyle, çünkü şimdilik hiçbir şey yapılamaz; ama aynı zamanda fırsat doğduğunda hayatımın, çocuklarımın hayatlarının, silahlarımın, hazinemin, ordumun her şeyin İtalyan davası için harcanacağından emin olsunlar."*[178]

Charles Albert'ten aldığı cevap ile Massimo D'Azeglio, yazdığı romanlarla ve özellikle "Les dernieres affaires de Romagne"(Romagna'nın Son Olayları Üzerine)

[176] Gooch, ss. 7-8; Beales ve diğerleri, ss. 84-85.
[177] Savelli ve diğerleri, Cilt:2, ss. 301-302, 304.
[178] Massimo D'Azeglio, **I Miei Ricordi**, Fertinelli, 1963, s. 540'tan aktaran Paoletti, s. 95.

adlı 1846 tarihli siyasi kitabında İtalyanların milli duygularını yükseltmeye çalıştı ve yükselen Neo-Guilfisme hareketine karşı Papa'yı eleştirdi. Devrimcileri isyan ve şiddetten vazgeçerek yurtiçinde ve dışında geniş bir kamuoyu hareketine davet ederek, zamanı geldiğinde askeri hareketle mücadele etmeye davet etti. Risorgimento'nun yayılmasında ve başarıya ulaşmasında büyük katkısı olacak olan Cavour, 1846'da yazdığı "Revue novelle" eserinde Avusturya'ya karşı gerekirse ölene kadar harp yapılmasını savunmuştu. Giovanni Borchet, Niccolini, Giovanni Prati, Gabriele Rossetti gibi şairler milli hislerle şiirler yazdılar. Rossini, Bellini ve Verdi gibi önemli müzisyenler de, milli duygular üzerinden sanatlarını ortaya koydular. Sanatın ve edebiyatın desteği ile Risorgimento fikri ortaya çıktı.[179]

Haziran 1846 yılında yeni papa Pius IX adı ile Pio Nono oldu. IX. Pius yönetimdeyken mahkûm affı, medeni hukuk ve ceza usullerinde düzenlemeler ve demiryolu yapımı gibi konularda birçok yenilik yaptı. Papa'nın ve diğer İtalyan yöneticilerinin yaptığı reformların çoğaltılması istenmekteydi. 8 Kasım 1847'de Avusturyalı yerine bir İtalyan olan Carlo Bartolomeo Romilli'nin başpiskopos olarak seçilmesi üzerine Milano'da halk tarafından kutlama yapıldı. "Vivo Pipo IX, Viva L'Italia" sloganları ile kutlama yapan halka müdahalede bir kişi öldü, altmış kişi yaralandı. 1847'de Roma'da Kardinallerden oluşan bir bakanlık kuruldu bunun üzerine 1 Ocak 1848'de gerçekleşen gösteriye Avusturya müdahale etti. Avusturya'yı tütün vergisinden mahrum bırakmak için Profesör Giovanni Canton, Milano vatandaşlarını sigara içmemeye davet etti. Avusturyalı yetkililer tütün grevine karşı askerlere bedava purolar dağıttı. Puroları sokaklarda içen askerler ve grev yapan halk arasında çatışma çıktı. Askeri vali Mareşal Radetsky'in tütün grevine müdahale edilmesini istemesi üzerine olaya katılan Avusturya güçleri, altı göstericinin ölümüne elli göstericinin de yaralanmasına sebep oldu ve Avusturya karşıtlığı yükselmeye devam etti.[180]

En önemli olay 1848'de Palermo'da gerçekleşti. Sicilya'da halk devrimci duygular içerisindeydi. Sicilya hükümetinin uygulamaları, halk ile olan bağı koparmıştı. Sicilya yönetimi, 1799'dan itibaren üst sınıfların desteğini kaybetmişti. 1848'de Palermo sokaklarında Sicilyalıların haklarını geri almaları için silahlanmaya

[179] Savelli ve diğerleri, Cilt:2, ss. 301-303; Di Scala, s. 89.
[180] Gooch, ss. 10-12; Beales ve diğerleri, s. 88; Di Scala, s. 93.

çağırılması ile birlikte devrim isteği daha fazla alevlendi. 1848'de Palermo'da çıkan isyana bütün sınıflar katıldı. Sicilya Kralı, Metternich'ten yardım gelmemesi üzerine 29 Ocak'ta bir anayasa ilan etmek zorunda kaldı. Anayasanın ilan edilmesi Piyemonte'de Torino ve Cenova'da gösteriler düzenlenmesine sebep oldu. Parma'da olan olaylar karşısında Toskana Büyük Dükü ve Sardunya Kralı anayasa sözü verdi.[181]

Napoli ve Torino'da kabul edilen anayasalar, Papa IX. Pius'un reformları hızlandırmasını isteyen halkın anayasa isteğini uyandırdı. Papalık, Charles Albert ile bir gümrük antlaşması imzaladı ancak Charles'ın Avusturya'ya karşı ittifak teklifini reddetti. Halkın hoşnutsuzluğunun üzerine Papa 10 Şubat'ta yayınladığı bildiride reformları halkın haklarına değil kendi iyilikseverliğine bağladı. Halkı sakinliğe davet eden Papa, Avusturyalılara karşı askeri yapılanmanın gerekmediğini söyledi. Papa'nın söyledikleri, ulusal harekete karşı bir hayır duası olarak düşünüldü ve Papa alkışlandı. Roma'da ilan edilen anayasa, içerik olarak bakıldığında Katoliklere siyasal haklar tanıması ve Kardinallere verdiği yüksek yetki ile zayıf bir yasa olsa da, halk anayasnın yayınlanmasını coşkuyla karşıladı. İtalyan yarımadasında 1848 yılında yaşanan olaylar Avusturya yönetimindeki Lombardiya-Venedik hariç hükümetlere anayasalar getirdi.[182]

Avusturyalılar, İtalya'ya takviye kuvvetler yığmışlardı ama 18 Mart'ta Metternich'in düşüşüyle birlikte Milano'da bir çatışma patlak verdi. Beş gün süren bu çatışmalar, gerilla savaşına döndü ve hareketi Carlo Cattaneo yönetti. Çatışmalar sonucunda Radetsky birliklerini Milano'dan çekti. Catteno, liberal bir cumhuriyetçiydi ve Piyemonte'ye güvenmiyor; İtalya'nın geleceği için Roma'da toplanacak bir İtalyan Kongresini bekliyordu. Catteno, Charles Albert'in İtalya birleşiminde liderliği ele almasının, Milano'nun cumhuriyetçiliğini engelleyeceğini düşünüyordu.[183]

3.3.2. Custoza Savaşı(1848)

Charles Albert tahta çıktıktan sonra Piyemonte'nin nüfuzunu güçlendirmek üzerine çalışmalar yaptı. Sardunya Kralı ordularını 1830 yılından itibaren Avusturya'ya karşı güçlendirdi ve yeniden düzenledi. Fransa ile olabilecek savaşların

[181] Beales ve diğerleri, s. 89-90, Gooch, s. 12; Di Scala, s. 91.
[182] Di Scala, s. 92.
[183] Beales ve diğerleri, s. 90, Di Scala, s. 93; Gooch, ss. 12-14.

eğtiminin verildiği dağ savaşı eğitimlerini durdurarak, potansiyel savaş rakibi olan Avusturya'ya karşı ova savaşı eğitimleri verdirmeye başladı. 1839 yılında General Filippo Paulicci'nin hazırladığı ordu planına göre, Piyemonte ordusu Savoy, Piyemonte, Aosta, Pierolo, Savona ve Acqui, Casale La Regina ve Cuneo'dan oluşan 9 tugaya sahipti. 10'uncu tugay olarak eklenen Guard Bde(Brigata Guardie), 1'er el bombacısı ve cacciatori denilen hafif piyade alayından oluşmaktaydı. Her alayda 2 el bombacısı taburu ve 4'er bölük bulunmaktaydı. Hat tugaylarında ikişer alaydan oluşan toplamda 18 alay görev almaktaydı. Savaş ve seferberlik durumunda her alaya 4 bölük süvari ile 4. tabur eklenecekti ve 1848 savaşında bu bölükler orduya eklendiler.[184]

Piyemonte, Charles Albert'in reformları sayesinde ekonomik anlamda gelişme göstermişti. İdari ve siyasal reformların yanında serbest ticareti teşvik eden Albert, modern kurumların büyümesini destekledi ve bu sayede Piyemonte'de yeni endüstriler gelişti. Ekonomideki gelişim, bilimi de dönüştürdü ve 1842 yılında Tarım Derneği gibi gruplar kuruldu. Charles Albert dönemindeki gelişmeler, Cavour Dönemi'nin zeminini hazırladı.[185]

Charles Albert, 1840 yıllarında Avusturya'ya saldırmak için bir yol aramaktaydı ve bu bağlamda liberallerin ve vatanseverlerin desteğini kazanmak için siyasal reformlar yaptı. Papa ile yaptığı anlaşmada da Charles Albert'in Avusturya'ya karşı destek aradığı görülmekteydi. Milano'da General Radetsky ile halk arasında çıkan çatışmada, Radetsky Milano'dan çıkarılmıştı. Kendi içinde karışıklıklar yaşayan Avusturya'dan yardım alamayan Radetsky sorunlar yaşamaktaydı. Lombardiya'nın kendini Sardunya Krallığı'na bağladığını söylemesi ile birlikte Charles Albert'ten yardım istendi. Lombardiya, Modena ve Parma'nın Savoy'a katılmasıyla birlikte gönüllü birliklerin eğitilmesi için savaşın patlaması ile oluşturulan Savoy ordusundaki 4. birlikler Sardunya Krallığı'na katılan bölgelere gönderildi. Albert, Avusturya ile bir çatışmaya girmek istese de Milano'nun yardım çağrısına hemen cevap veremedi çünkü bu sorunları büyük devletlerin çözeceğini düşünmekteydi. 1848 İhtilalleri kendi topraklarında da sorunlar çıkardığından, Kutsal İttifak, müdahale edecek durumda değildi. Charles Albert, Avusturya'ya savaş ilan etti ve ordusu ile Lombardiya'ya yürüdü. Charles Albert'in ordusu bu savaşa hazırlıklı değildi ve orduya katılan 20.000

[184] Paoletti, s. 94; Gabriele Esposito, **Armies of the Italian Wars of Unification 1848-70(Piedmont and the Two Sicilies)**, Osprey Publishing, Oxford, 2017, (Piedmont and Two Sicilies), ss. 7-8.
[185] Di Scala, s. 86.

gönüllü eğitimsiz durumdaydı. Albert, Avusturya'nın iç işlerindeki sorunların artacağını ve Avusturya yardımdan mahrum kalacak olan Radetsky'nin teslim olacağını düşündüğünden, Avusturya'ya saldırmayı düşünmekteydi.[186]

Radetsky, birliklerini Padana Ovası'nın Peschiera, Mantua, Verona ve Legnago'dan oluşan dört kale tarafından korunan "Dörtgen" bölgesinde yoğunlaştırdı. Dörtgen bölgesi, Mincio nehrini Piyemonte'ye karşı koruyacak ve Venedik'ten gelebilecek olası bir saldırı karşısında Radetsky'i güvence altına alacaktı. Charles Albert, ortasında beyaz şeridin bulunduğu kırmızı ve yeşilden oluşan üç renkli bayrağın ortasına Savoy Hanedan armasını koyarak devrimi resmen yönlendirdiğini gösterdi. Albert'in ordusu dağınık bir haldeydi, askerlerin sınırda toplanması için on beş güne ihtiyaçları vardı. Savoy Kralı, bu hazırlanmayı beklemeden savaşa girmek istedi. 26 Mart'ta General Michele Bes komutasındaki 4 bin kişi Milano'ya, General Trotti ise 4 bin kişi ile Ticino'ya ilerledi. Halkın savaşa verdiği destek, Toskana Dükü ve Papa IX. Pius'un Piyemonte ordusuna destek göndermesini sağladı.[187]

Avusturya'nın İtalya'da sahip olduğu birlik sayısı 90.000'den fazla değildi. Venedikli denizciler isyancılara katıldıklarından, donanmasının çoğu isyan eden Avusturya'nın karşısında Adriyatik'te Piyemonte ve Napoli'nin gönderdiği donanmalar bulunmakta ve Dalmaçya'dan Venedik'e kadar olan hattı korumaktaydı. Charles Albert karada 100.000 kişiye komuta etmekteydi. Birliklerinin bir kısmı Venedik'te bir kısmı ise de Lombardiya'da bulunan Radetsky'nin ordusu sıkışmış durumdaydı. Radetsky, Avusturya'dan takviye alabilmesi için Trentino'nun girişini tutmaktaydı. Verona'da 30 Nisan'da yenilen Albert, Verona'yı ele geçirme girişiminde başarılı olamadı. Savoy Kralı, Radetsky'nin bulunduğu Dörtgen alanında daha rahat hareket etmek için Peschiera'yı ele geçirmek istedi. Albert'in yanında bulunan oğlu Victor Emmanuel ve kardeşi Cenova dükü Ferdinand, harekete geçilmesini istiyordu. Charles tereddütlüydü çünkü araziyi iyi görememekteydi; stratejik açıdan plan yapamıyordu ve orduda ona yardım edecek deneyimli komutanlar yoktu. Albert, bir sonraki adımını düşünürken Radetsky'ye takviye geldiğini haberini aldı.[188]

[186] Forester, ss. 31-35; Esposito, Piedmont and Two Sicilies, s. 8.
[187] Paoletti, ss. 96-97.
[188] Forester, ss. 35-37.

Charles Albert, dış güçlerin baskısı sonucunda desteğini kaybediyordu. Avusturya, Papa'ya Hıristiyanların başı olduğunu söyleyerek tarafsız kalmadığı takdirde Avusturya'nın Katolik Kilise'sini Roma'dan ayıracağı uyarısı verdi. Katolik Kilisesi'nde oluşacak olan bölünmeyi göze alamayan Papa, 29 Nisan'da ulusal mücadeleden çekildiğini bildirdi. Trieste'de bulunan İngiliz, Amerikan ve Fransız konsolosları Piyemonte ve Napoli donanmasının Avusturya'ya karşı uyguladığı ablukayı kaldırmalarını istedi. Avusturya'nın baskısı ile Sicilya Kralı Ferdinand'ın askerlerini geri çekmesine neden oldu.[189]

Charles, desteğe gelen Napolili ve Romalı takviye birliklerine Dörtgen'in etrafında yürüyerek Nugent'i ellerinde tutmaları yönünde emir vermişti. Ulaşım araçları ve disiplinleri dağınık olan kuvvetler, bu emri yerine getiremedi. Peschiera'nın teslim olması ile zafer kutlamaları yapılmaya başlandı. Harekete geçen Radetsky Albert'in üzerine yürüdü ve Mincio'yu geçerek burada Avusturya birlikleri tarafından bir köprü kurdu. 70.000 askerin uzun bir alana yayılması, Albert'in ordusunun toparlanıp saldırmasını engelliyordu. Albert, askerlerini toplayarak Custoza'da Radestsky ile karşılaştı. Başlarda Piyemonte ordusu savaşı kazanıyor gibi görünüyordu ancak 26 Temmuz'da durum değişti. Piyemonte ordusu üstünlüğünü kaybediyordu ve Charles Albert bu sırada Roma'da bulunan Garibaldi'nin yardım teklifini reddetmişti.[190]

Yoğun bir saldırı ile Piyemonte üzerine giden Radetsky karşısında, Albert ordusunu toplamaya çalıştı. Toplanan ordu 50.000 kişilik Avusturya ordusu ile çarpıştı. Avusturya ordusundaki tüfekçilerin Sardunyalı piyadeleri ateşe tutmasıyla parçalanan ordunun ikmal sorunları ve kurmaylar arasındaki karışıklık sonucunda Piyemonte ordusu geri çekilmek zorunda kaldı. Çok fazla zayiat veren Albert geri çekilme emri vermişken Radetsky geri çekilen Piyemonte ordusunu sıkıştırdı. Düzensiz kalan birlikler Avusturyalıları durdurmaya çalışsalar da başarılı olmadılar. Müzakereye girişen Albert ve Radetsky Salasco Ateşkesi'ni imzaladı. Radetsky Custoza'da başarı sağlamış olsa da savaş Radetsky birliklerine zayiat verdirmişti ve

[189] Paoletti, ss. 97-98.
[190] Forester, ss. 37-40.

ateşkes onun için de faydalı olacaktı. Venedik, Lombardiya, Parma ve Modena Dükalıkları ateşkesle birlikte Avusturya'ya bırakıldı.[191]

Ateşkesin sona ermesiyle birlikte Charles Albert, yüz binden fazla birlikle Sesia boyunca ilerledi. Komutan Chrzanowsky komutasındaki ordu Milano'ya yürüdü. Radetsky ise, Cremona ve Mantua üzerinden haberleşme ağını canlı tutarak Ticino'ya geçti. Ticino yakınlarında Sardunya orduları ile karşılaşan Radetsky, Piyemonte orduları tarafından püskürtülmesi üzerine Radetsky orduyu sağa çevirdi ve Piyemonte ordusunun üzerine yürüdü. Piyemonte ordusunun düzensizliği devam ederken, Sardunya komutanlarının yanlış emirleri ordunun ikmalinin bozulmasına neden oldu. Düzensiz birlikleri dağıtan Radetsky, Sardunya ordusu ile Novara'da karşılaştı. Bicocca'da Sardunya ordularına saldıran Avusturyalılarla eşit bir mücadele yaşandı. Avusturyalı tüfekçiler ve topçular dağınık Sardunya birliklerini dağıtarak üstünlük sağladı. Victor Emmanuel ve Cenova Dükü Ferdinand'ın Citadella'ya saldırmasıyla Avusturya hattı sarsıldı. Chrzanowsky bu fırsatı değerlendiremediğinden Sardunya orduları dağıldı. Kaybettiğini anlayan Albert, tahtı oğlu II. Victor Emmanuel'e bıraktı. Tahta yeni çıkan Sardunya Kralı, Radetsky ile Novara yakınlarında bulunan Vignale'de buluştu ve anlaşma imzaladı. Antlaşmaya göre Savoy Kralı on yıllık bir anlaşma imzalayacak ve 75 milyon savaş tazminatı ödeyecekti. Albert yenilmesine rağmen, Savoy Hanedanı halkın güvenilirliğini kazanmıştı çünkü İtalya'nın bağımsızlığı adına Avusturya ile savaşmıştı.[192]

Custoza Savaşı süresince İtalya yarımadasında karışıklıklar baş göstermişti. Kraliyet ordusunun Avusturya ile ateşkes yaparak başarısız olmasıyla 1848 yılında Venedik ve Papalık Devleti'nde cumhuriyet ilan edilmişti. Papa'nın 16 Eylül 1848'de başa getirdiği Pellegrino Rossi'nin faaliyetleri 15 Kasım'da Rossi'nin ölümü ile sonuçlandı. Roma'da Papa'nın mücadeleye devam etmesini isteyen hükümetlerle uyuşamayan Papa IX. Pie, kaçarak İki Sicilya Krallığı'na sığındı. Papa'nın gidişiyle birlikte Roma'da cumhuriyet ilan edildi. Toskana'ya sıçrayan cumhuriyetçi isyan, II. Leopold'ün kaçmasına neden oldu. II. Leopold'ün kaçmasıyla birlikte Toskana'da geçici hükümet kuruldu. 1849 yılında ise, devrimciler Roma'da üçlü bir yönetim oluşturdular. Devrimcilerin ordusu Papalık birlikleri ve Kuzey İtalya'dan gelen

[191] Forester, ss. 40-42; Arthur James Whyte, **The Political Life and Letters of Cavour(1848-1861)**, Oxford University Press, London, 1962, s. 7.
[192] Forester, ss. 47-51; Paoletti, s. 99; Gooch, s. 17.

gönüllülerden oluşmaktaydı. İtalya'ya döndükten sonra Roma'ya gelen Garibaldi, cumhuriyetçi ordunun komutan yardımcılığına atandı.[193]

Venedik, Roma, Brescia ve Sicilya'da yoğunlaşan cumhuriyetçi isyanlara müdahale eden Avusturya, Brescia'yı on günlük bir bombardımanın ardından ele geçirdi. Sicilya'da çıkan karışıklıklara karşı Carlo Filangieri, 11 savaş gemisi ve 6 nakliye gemisiyle 14 bin askere komuta ederek Sicilya'ya gönderildi. Messina'ya çıkartma yaptıktan sonra 15 Mayıs 1849'da Palermo'ya girdi. Venedik'te çıkan ayaklanma sonucunda yardım çağırısında bulunan Papa'ya, İspanya, Avusturya, Napoli ve Fransa'dan destek geldi. Roma'ya ilerleyen Fransızlar, Garibaldi'nin Latin Amerika'da öğrendiği yoğun ateş taktikleri ile geri püskürtüldüler. Fransa birliklerini komuta eden General Oudinot Fransa'dan takviye kuvvet istedi ve Roma'da bulunan üçlü kuvvetle ateşkes talep etti. Garibaldi'nin itirazlarına rağmen ateşkes teklifi kabul edildi. Mayıs'ta Mazzini'nin Garibaldi'yi güneye göndermesi ile Garibaldi Palestrina ve Velletri'de Ferdinand'ın askerlerine saldırdı. Takviye kuvvet talep eden General Oudinot 30 bin adamıyla Roma'ya saldırınca Garibaldi Roma'ya geri çağırıldı.[194]

Gianicolo tepesine ulaşan Fransızlar üçlü hükümete ültimatom verdi, teslim olmadıkları takdirde şehri yok olana kadar bombalayacaklardı. Teslim olmayı kabul eden üçlü hükümet üzerine Garibaldi Cenova'ya kaçtı ve oradan tekrar Amerika'ya doğru yelken açtı. Garibaldi İtalya'ya tekrar 1854'te dönecekti. Mazzini ise 12 Temmuz'da kılık değiştirerek Amerikan pasaportu ile İtalya'dan kaçtı.[195]

Venedik'teki isyanda önce çıkan Daniele Manin(1804-1857), tıpkı Catteno gibi belediyeci idi ve şehrini korumaya çalıştı. Kurduğu geçici hükümette, ekmek fiyatlarını kontrol etti, ücretleri yükseltmek ve belediye işçilerinin işlerini garanti altına aldı. Charles Albert'in yenilmesiyle birlikte yalnız kalan Manin, 20 Mayıs 1849'da Macaristan ile anlaşma yaptı ancak 19 Ağustos'ta Macar devriminin çökmesi ile birlikte baskıcı Avusturya'ya karşı şehri daha fazla koruyamadı. Avusturyalıların San Marco Meydanı'na girmesi ile Venedik'teki isyan bastırıldı.[196]

1849'da gericiler Avusturya ve Almanya'da yeniden kontrolü ele aldı. İtalyan liberaller Fransa'dan yardım istediler ancak Fransa'da tahta çıkan I. Napolyon'un

[193] Paoletti, ss. 98-99; Gooch, s.17.
[194] Paoletti, ss. 99-100; Savelli ve diğerleri, Cilt:2, ss. 316-319.
[195] Paoletti, ss. 100-101; Gooch, s. 18.
[196] Gooch, ss. 15-17.

yeğeni Louis Napolyon (III. Napolyon) kendi konumunu güçlendirmekle ilgilendi. Avusturya'nın Toskana'ya müdahalesi ile birlikte 1852'de tekrar başa gelen Büyük Dük monarşiyi tesis etti. İki Sicilya Krallığı'nda ise II. Ferdinand 13 Mart 1849'da parlamentoyu askıya aldı ve bağımsızlık ilan etmiş Sicilya'yı geri aldı. Fransa'nın yardımı ile birlikte Roma Cumhuriyet'i yıkılarak Pio Nono tekrar başa getirildi.[197]

Devrimci isyanlar, Avusturya'nın çekilmesi ile ortaya çıkan iktidar boşluğunun Viyana'nın kontrolü ele alındıktan sonra tekrar sağlamasıyla başarısız oldu. Devrimciler, diğer ülkelerden destek göremediler; Fransa her ne kadar cumhuriyetçi devrimlere yakın görünüyor olsa da desteğini göstermemişti. Devrimcilerin amaçları yereldi; Charles Albert Piyemonte için, Manin Venedik için, Cattaneo Milano ve Roma cumhuriyeti için ve Sicilyalılar ise de adaları için savaşmışlardı.[198]

1848'deki başarısızlık ile birlikte, ayaklanmanın bir işe yaramadığı anlaşıldı. Neo-Guelfizm hareketi çöktü çünkü Papa'lar ulusal İtalyan meselelerine sempati duysalar da, Katolik dünyasının liderliği bu sempatikliğin önüne geçiyordu. Mazzini'nin programı, prensleri yenebilirdi ancak büyük devletleri yenemezdi. Lider olmadan, İtalya yarımadasında İtalyanlar için değişim gelmeyecekti. İtalyanları bir araya getirecek ortak siyasi program ve ortak bir İtalya fikri, 1848 başarısızlığının tekrarlanmaması için gerekliydi. Avusturya, İtalya yarımadasındaki gücünü daha da sağlamlaştırdı. Özel bir vergi ile Avusturya'nın savaş masrafları halka ödettirildi ve sürgüne giden aristokrasi ve burjuvaların mallarına el konuldu. Avusturya'ya yönelik var olan hoşnutsuzluk, 1848-49 sonrası daha da arttı.[199]

3.4. SAVAŞ SONRASI PİYEMONTE VE KIRIM SAVAŞI

Custoza Savaşı, İtalyanların Avusturya hâkimiyetine karşı verdiği ilk savaş olması açısından önemlidir. Charles Albert'in, İtalya'nın kurtuluşu için ön plana atılması ve bu uğurda savaş vermesi; savaşın yenilgi ile sonuçlanmasına rağmen İtalyan milliyetçilerinin Savoy-Piyemonte Krallığı'na sempati duymasına neden olmuştur. Charles Albert'in İtalya yarımadasında elde ettiği destek, 1850 yılında Piyemonte'de iktidara gelen Cavour'un etkili dış politikasıyla ve Risorgimento'yu

[197] Di Scala, ss. 96-97.
[198] Gooch, s. 19.
[199] Gooch, s. 20; Di Scala, ss. 97-98; Beales ve diğerleri, s. 97-98.

yönlendirmesi ile birlikte güçlenecekti. Cavour'un Avusturya'yı yenmek için müttefik arayışı, Piyemonte'nin Kırım Savaşı'na katılmasına neden olacak ve Cavour, savaş sonrası toplanan Paris Kongresi'nde uyguladığı denge politikasıyla birlikte Fransa ve İngiltere'yi İtalya'nın durumu hakkında konuşulması için yanına çekecektir.

3.4.1. Cavour ve Piyemonte

Piyemonte'nin Custoza mağlubiyeti, Avusturya'nın İtalya yarımadasında tekrar kontrolünü ve hâkimiyetini kurmasına neden olduğundan Risorgimento hareketini yavaşlattı. Avusturya'nın kontrolü sağlaması ile birlikte, İtalya yarımadasında ikinci bir restorasyon dönemi kendini gösterdi. Devrimlerle kabul edilen anayasalar, terk edildi ve iktidara gelen yöneticiler iktidarlarını güçlendirmek için tekrar güçlü yönetimlere ihtiyaç duydular.[200]

Avusturya'nın İtalyan yöneticileri üzerindeki gücünün tek istinası Savoy-Piyemonte yönetimiydi. Roma, Napoli ve Toskana'ya dönen mutlakiyetçilik karşısında bağımsız olan Piyemonte'nin durumu İtalyanların sempatisini kazandı. Mazzini ve Neo Guelfizsmo hareketinin gerilemesinden sonra liderlik sorunu için Piyemonte çözümü ortaya çıktı. Fransa ve Avusturya arasında bir tampon görevi görmesinin istenmesi Piyemonte'nin herhangi bir büyük güce bağlı olmayışının nedeniydi. Piyemonte, diğer İtalyan devletlerinden farklı olarak, anayasasını fes etmemişti ve seçilmiş bir parlamentoya sahipti. Avusturya'nın anayasaya dair kısıtlanma istemesine rağmen sınırlı haliyle bile olsa anayasa, Piyemonte'nin gelişmesine yardımcı oldu. Savoy Hanedanı'nın anayasayı korumasının önemli nedenleri vardı. Custoza yenilgisinden sonra Cenova'da patlak veren liberal isyan Piyemonte'de yayılabilir ve yayılma sonucunda Avusturya'dan yardım istemek zorunda kalınabilirdi. Avusturya müdahalesinin sonucunda Piyemonte'nin Risorgimento yolundaki amaçları tehlikeye girebilirdi. Avusturya'nın Sardunya ılımlı yasasına karşı alacağı sert önemlere izin verilirse, İngiltere bu duruma müdahale edebilirdi.[201]

---

[200] Anthony Cardoza, "Cavour and Piedmont", **Italy in the Nineteenth Century(1796-1900)**, Ed. John A. Davis, Oxford University Press, New York, 2000, (Cavour and Piedmont), s. 108.

[201] Di Scala, s. 98; Cardoza, Cavour and Piedmont, s. 109; Mark Dincecco, Giovanni Federico ve Andrea Vindigni, "Warfare, Taxation and Political Change: Evidence from the Italian Risorgimento", **The Journal of Economic History**, Cilt:71, Sayı:4, 2011, ss. 895-896.

1848'den sonra İtalya yarımadasında sempati toplayan Savoy'un tek artısı bu değildi. 1850 yılında Piyemonte Kont Camillo Benso di Cavour(1810-1861) adlı başarılı bir başbakan kazanarak Risorgimento'nun İtalyan yarımadasında gelişerek başarıya ulaşmasını sağlayacaktı. Torino'da doğan Cavour, orduda dört yıl görev yaptıktan sonra istifa etti ve Fransa, İngiltere, İsviçre ve Belçika'yı ziyaret ederek Avrupa'da seyahatlere gitti. İngiltere'de geçirdiği sürede, kitlelerin koşullarını iyileştirme ve serbest ticaretin ekonomik kalkınmadaki etkisini görerek sosyal reformların gerekliliğini fark etmişti. İstifa ettikten sonra ailesinin mülklerinde çalıştığı sürede tarımsal ve ticari kalkınma alanlarında edindiği tecrübeleri, Piyemonte'nin kalkınmasında işe yarayacaktı. Yaşamı süresince Avrupa ve İtalya yarımadasındaki olaylara tanıklık eden Cavour, anarşi ve despotizm arasında kendine bir görüş edindi. Eğitimli ve sorumlu bir grup tarafından seçilen parlamento desteği ile rasyonel bir elitin yönetimine dayanan bir sistem geliştirdi.[202]

Piyemonte anayasasına göre kral; başbakan, üst meclis senato ve kabine yetkilerini atama hakkına sahipti ancak alt meclis olan Camera dei Deputati seçimle iş başına geliyorlardı. Tüccar seçkinlerin parlamentoda temsil hakkı kazanması ve Camera dei Deputati'nin yıllık bütçeyi onaylama hakkına sahip olması, parlamentonun kamu hizmetlerine daha fazla kaynak ayırmasını sağladı. Parlamento'nun gücü krala karşı arttı. Anayasaya göre kral devletin ve yürütmenin başıydı. Yasama yetkisi parlamento ile paylaşılıyordu ve kurulan iki parlamento kanunları veto etme hakkına sahipti. Mali konularla ilgili bütçe artışlarında parlamentonun onayına ihtiyacı vardı. Kral, silahlı kuvvetlerin başındaydı ve parlamento onayı olmadan savaş ilan edebilirdi. Alt meclisi feshedebilir ve parlamentonun muhalefeti olmadan kararnameler çıkarabilirdi. Massimo D'Azeglio ve Cavour'un etkisiyle birlikte, Sardunya Kralı'nın sahip olduğu yetkiler devleti anayasal monarşiden, parlamenter monarşiye dönüştürdü. D'Azeglio, halk tarafından bilinen ve saygı duyulan bir karakterdi. Mali işlerde alt meclisin sahip olduğu güç, Azeglio ve Cavour'un yönlendirmeleri ile birlikte kralın parlamento ile uyum içinde çalışmasını sağladı. D'Azeglio ve Cavour Piyemonte için önemli bir ikiliydi. D'Azeglio'nun zayıf olduğu noktalar, Cavour'un güç sahibi olduğu konulardı. Seçmenlerin okuryazar ve mülkiyet sahibi olmaları ile sınırlandırılması,

[202] Whyte, ss. 7-8; Gooch, s. 23; Beales ve diğerleri, s. 103; Cardoza, Cavour and Piedmont, ss. 114-115.

seçmen nüfusunun %2 olmasına neden oldu. Seçmenlerin Savoy Hanedanı'nın yıllardır uyguladığı politika ile kralın kararnamelerine itaat etme alışkanlıkları, seçmenlerin parlamentonun kararnamelerine tepkisini azaltmaktaydı. Seçmenlerin seçimlere katılım oranlarını arttırmak için, Savoy Kralı'ndan gelen bildiriler seçimlerde kullanıldı. Kral'ın bildirisi ile birlikte gerçekten de seçmenin katılım sayısı artmıştı. Cavour ve D'Azeglio, kralın etkisi ile parlamentonun çalışmasını sağladılar.[203]

Cavour, meclis tarafından istenmiyordu ve D'Azeglio'nun Cavour'un yetenekli olmasına rağmen onu meclise sokma konusunda endişeleri vardı. İlk seçimlerde üç bölgede başarısız olsa da haziran ayında tekrar yapılan ara seçimlerde başarılı oldu. Cavour, aristokrat bir aileden gelmekteydi ve babasının gizli polis şefi olarak görev yaparken edindiği nefret, oğluna da gösterildiğinden ilk seçimlerde başarısız olmuştu. Bir iş adamı ve liberal olması halkın ona destek vermesini engelliyordu. Ticaret ve Tarım Bakanı Kont Piero di Santarosa'nın ölümü ile birlikte Cavour, 1850 yılında Piyemonte'de tarım bakanı olarak göreve geldi. Göreve geldikten sonra bile Cavour'a karşı anti sempati azalmadı. Kral dahil Cavour sevilmiyor ve kişiliği meclistekileri korkutuyordu ancak Cavour görev süresince parlamentonun ve seçmenin sempatisini kazanarak 25 ay sonra Başbakan olarak göreve gelecekti.[204]

Savaşın ardından Balbo Kabinesi'ne yapılan yasa tasarısı, Cavour'un Piyemonte siyasetinde önünü açacak bir fırsat oldu. Kilise'nin yetkilerinin kısıtlandırılması ile ilgili yaptığı konuşma diğer konuşmalarından farklıydı. Meclisteki görevlilere karşı nazikti, parti önyargılarını bırakarak kilise ile ilgili önemli konular hakkında konuştu. Avusturya ile yapılan barışın ardından Piyemonte'nin içinde bulunduğu sakin zamanda reformları işleme koymak gerekliydi, ona göre bundan daha iyi bir zaman bulunamazdı. Konuşmasının yaptığı etki ile birlikte Cavour meclis çoğunluğunun desteğini kazanmıştı. Cavour, yapılacak reformların liderliği kendisinin yapabileceğini düşünüyordu ve meclise bu konuda baskı yapmak istedi.[205]

Cavour yönetime geldiğinde, korumacı yönetimin sonucunda sanayi, modern teknikleri uygulayamadığından gelişemiyordu. Kilise kendi yargıçlarına, kanun ve

[203] Beales ve diğerleri, ss. 104-105; Whyte, ss. 34-35, 38-40; Dincecco ve diğerleri, s. 896.
[204] Gooch, ss. 23-24; Whyte, s. 58.
[205] Whtye, ss. 45-46, 49-54.

cezalara sahipti, imperium in imperio[206] özelliği ile kendi faaliyetlerini uyguluyordu. Piyemonte'nin Risorgimento'yu anlayabilmesi ve kendisinin farkına varması için idari, mali ve adli reformlar gerekliydi. Cavour, mecliste kendini geliştirmiş ve adını duyurmuştu. Kendisine karşı önyargılar devam ediyor olsa da, reformların ilerlemesi için onun bilgi ve birikiminden yararlanmak zorundalardı.[207]

Cavour, Tarım Bakanı olarak göreve geldikten sonra modernleşmeye yönelik bir reform planını devreye soktu. Devletin mali durumunu iyileştirmek, halkın standartlarını yükseltmek ve özel sektörün kârını arttırmak için ticaret, tarım, denizcilik ve maliye bakanı olarak çalışmalarına başladı. Piyemonte'nin Avrupa pazarına girmesi için ihracatı geliştirdi ve ithalatı düşürmek için de makinelerin ve hammaddenin maliyetlerini düşüren bir serbest ticaret politikası uyguladı. Cavour göreve geldikten sonra, Belçika ve İngiltere ile ticaret anlaşmaları imzaladı. 1851 yılında çıkan Tarife Yasası(Tariff Act) ile özel vergiler ad valorem adı verilen miktara göre değil, değere göre biçilen vergilerle değiştirildi. Tarıma yönelik hammadde vergileri %1-5 oranına sabitlendi ve yün, pamuk, kömür ve demir cevherlerinin ithalatı gümrük vergisinden muaf tutuldu. Tarife Yasası, savaşlar ve borçlarla bozulacak olan mali düzenin bütçe açığını azaltmayı amaçladı. Avrupa ile ticari anlaşmalar düzenledikten sonra gümrük gelirlerinde düşüş olsa da, ticaretteki büyümeyle bu düşüş dengelendi.[208]

Cavour, Maliye bakanlığı yaptığı süreçte, anlaşma gereği Avusturya'ya ödenen tazminatın bozduğu mali düzeni, feodal ayrıcalıkları ortadan kaldırarak ve yeni vergiler getirerek düzenlemeye çalıştı. Kredi sisteminin gelişmesi için Cenova ve Torino bankalarının birleşmesi ile oluşan Banca Nazionale'nin sermayesini iki katına çıkardı ve bankayı merkez banka haline getirdi. Banca Nazionale, ihraç tekelini korumak, sermayeyi arttırmak ve vilayetlerde şube açmak için hükümetten yardım aldı. Yeni borsa ve anonim şirketlerinin oluşmasında ve gelişmesinde etkili olan Cavour, demir yolu hatlarını ve liman tesislerini de modernize etti. Yeni demiryolları programı, kısmen özel teşebbüslerle, kısmen de geniş sözleşmelerle birlikte gerçekleştirildi. Cavour girişimleri sonucunda 1858 yılında Piyemonte'nin

[206] Imperium in imperio, "kuvvet içinde kuvvet", "devlet içinde devlet" anlamına gelen Latince bir deyiştir. Devlet içindeki temel politikaları tehdit edebilecek devlet içerisinde gelişmiş gücü ifade eder.
[207] Whyte, ss. 41-43.
[208] Cardoza, Cavour and Piedmont, ss. 115-117; Gianni Toniolo, **An Economic History of Liberal Italy**, Çev. Maria Rees, **Routledge**, New York, 2015, ss. 45-47.

demiryolları 830 kilometreydi. Demiryollarına, karayolları, telgraf ve liman tesisleri de eklendi. Kamu ve özelin işbirliği ile yapılan çalışmalar Piyemonte'nin makine endüstrisini geliştirdi.[209]

1850 yılında Kont Siccardi tarafından sunulan Siccardi Yasaları, din adamlarının sahip olduğu ayrı hukuk mahkemelerini, suçluların kiliseye sığınma hakkını ve ülke verimliliğinin artması için dini festivallerin azaltılmasını öngörüyordu. Kilise'nin yasaya karşı çıkması ve 1851 yılında laikleşme yönünde medeni nikâhın getirilmesi konusundaki anlaşmazlıkla birlikte muhafazakâr liberal milletvekillerinin meclisi terk etmesi ile hükümet düştü. Cavour ise bu dönemde Merkez Solu yöneten Urbano Rattazzi ile yakınlaşmıştı. Cavour ve Rattazzi, "Connubio" (evlilik) adı verilen bir koalisyonla birlikte Piyemonte siyasetinde önemli bir güce sahip oldu. Connubio ile liberal sol ve sağ arasındaki kutuplaşma azaldı. Piyemonte parlamentosundaki kendi merkez sağ partisi ve Ratazzi'nin merkez sol partisinin birleşmesi, Cavour'un hareket alanını rahatlattı. Meclisteki partileri yeniden düzenleyerek Parlamento'da sağlam bir çoğunluğa sahip olması Cavour'un parlamentodaki gücünü arttırdı. Cavour, basını susturmak istediğinde sağ tarafa, milliyetçi duyguları canlandırmak istediğinde ise sol tarafa yönelerek yönetiminde uyum sağladı. Maliye, tarım, sanayi ve donanma bakanlığı alanında aldığı görevlerde başarılı olmuştu. Cavour göreve geldiğinde İtalya'nın durumunu endişe verici olarak görmekteydi. Fransa ile iyi ilişkiler geliştirilmeli, Avusturya ve Roma'yı kışkırtmamaya çalışmalı ve bu sayede Piyemonte'nin refahının ve ilerlemesinin önemine odaklanılmalıydı.[210]

Artan Piyemonte refahı, Piyemonte'nin sahip olduğu anayasa ve bulunduğu durum diğer İtalyan yönetimlerine göre daha iyiydi. 1848'den sonra basının sahip olduğu özgürlük ve artan Piyemonte refahı, eyaletlerden gelen sürgünlerin Piyemonte'ye gelmesine neden oldu. Savaş sonrası 50.000 kadar sürgün Piyemonte'ye geldi. 1850'lerden sonra Torino, Cenova ve Cagliari üniversitelerinde ve Sardunya Krallığı'ndaki gazetelere diğer İtalya bölgelerinden gelen entelektüeller ve gazeteciler hâkim olmaya başladı. [211]

1852 yılında annesinin ölümünden sonra Mazzini, kendisini İtalyan meselesinden soyutladı. İngiltere'den İtalyan ulusal hareketinin sesi olmaya çalıştı.

[209] Toniolo, s. 47.
[210] Gooch, s.24; Whyte, ss. 99-102, Beales ve diğerleri, ss. 111-112.
[211] Beales ve diğerleri, ss. 105-106; Di Scala, s. 106.

Mazzini, yenilgileri monarşiye, zaferleri ise cumhuriyetçilere yüklüyordu. Piyemonte'de tahta çıkmış olan II. Victor Emmanuel'e karşı yazılar yazmaktan kaçındı çünkü Savoy'un Custazo'daki yenilmesine rağmen yeni kral vatansever olarak anılıyordu. 1852'de Savoy politikalarında öncü olan Cavour'un göreve gelmesi ile birlikte Mazzini'nin karşısında yeni bir rakip olmuştu. Cavour, kontrol edilemeyen karışıklıklardan rahatsız oluyordu ve Mazzini'ye karşıydı. Onun programı ılımlıydı ve ulusal düzene geçiş için düzenli bir programın gerekliliğine inanıyordu. Parlamentoyu savunuyor, ruhban sınıfının ayrıcalıklarına karşı çıkıyor ve muhalifleri cesaretlendirerek ekonomik kalkınmayı destekliyordu. Mazzini, Londra'da bir İtalyan Ulusal Komitesi kurdu ve dağıtılan Roma Cumhuriyeti'nin sürgündeki hükümeti olduğunu iddia ederek İtalyan ulusal hareketini yönlendirmek istiyordu ancak Piyemonte'de yaptığı reformlarla ve başarısıyla Mazzini'nin yerini Cavour almaya başlamıştı. Mazzini, Milano'da işçiler tarafından ve İtalya'da bulunan Macar birliklerinin arasında çıkarılacak bir isyan planı hazırladı. Hareketin başında bulunan Lombardiya'lı rahip Enrico Tazzoli ve Louis Kossuth yakalandılar. 6 Şubat 1853'te çıkan isyan bastırıldı ve bu başarısızlık ile birlikte Mazzini'ye karşı olan ilgi azalmaya başladı. Sosyalizme yakınlaşmış olan Mazzini, orta sınıfın işçilere destek vermediğini savundu ancak bu durum Mazzini'nin durumunu daha da kötüye düşürdü. Cavour, artık Risorgimento'nun liderliğini ele alacak ve İtalya'ya II. Victor Emmanuel ile birlikte birleşimi getirecekti. [212]

3.4.2. Piyemonte'nin Kırım Savaşı'na Katılması

Cavour, Custoza ardından Piyemonte'de demiryolları inşa etti ve ülkenin ticaretinin artmasına yardımcı oldu. Cavour'un serbest ticaret politikası İngiltere ve Fransa ile dostça ilişkiler geliştirmişti. Orduda yapılan düzenlemelerle de birlikte Sardunya Krallığı artık güçlü, refahı yüksek ve zengin bir konumdaydı. Cavour, siyasi hayatının başlarında mecliste görev aldığı zamanlarda İtalya'nın yardım almadan kurtuluşunu kazanacağını fikrini, 1848'den sonra bıraktı ve II. Victor Emmanuel de bu fikri onunla paylaşmaktaydı. Cavour ve kralın arasındaki güven de yıllar içerisinde

[212] Roland Sarti, "Giuseppe Mazzini and His Opponents", **Italy in the Nineteenth Century(1796-1900)**, Ed. John A. Davis, Oxford University Press, New York, 2000, ss. 96-98.

gelişmişti. Piyemonte kendini savaş sonrası geliştirmiş ve önemli bir noktaya getirmişse de Avusturya'yı tek başına yenemezdi. Avusturya'ya karşı Sardunya'nın yanında olacak bir müttefik olarak Fransa ile yakınlaşmak gerekliydi. İngiltere bu müttefiklerden biri olabilirdi ancak Piyemonte için kaynaklarını sarf edecek bir konumda değildi.[213]

Fransa ise Sardunya'ya karşı ılımlı duygular beslemiyordu; III. Napolyon'un tahta çıkışından sonra din adamlarına karşı Piyemonte'nin aldığı kararlar onu rahatsız etmişti. Piyemonte ile dost olmak ona çekici gelmiyordu ve yeni çıktığı tahtının yönetimini sağlamlaştırmaya çalışıyordu. Piyemonte'nin Avusturya'ya karşı iki kez yenilmesi büyük güçlerin Piyemonte'ye güvenmesini engellemekteydi. III. Napolyon'un Rusya ile savaşma istemesi üzerine, ordularını ve politikalarını geliştiren Piyemonte'nin güçlü devletlere varlığını göstermesi için fırsat doğmuştu.[214]

Rusya'nın 26 Eylül 1853'de Eflak ve Boğdan'ı işgal etmesi üzerine Osmanlı Devleti savaş karar almıştı. Rusya'nın Osmanlı'ya müdahalesi karşısında İngiltere, Avusturya ve Fransa gibi devletler endişelendiler. İngiltere, Rusya'nın Osmanlı üzerinde kazanacağı başarılar sonucunda Avrupa'da Rus etkisinin artmasından çekinmekteydi. Fransa ve İngiltere, Rusya'ya savaş ilan etti ancak Avusturya'nın savaş ile ilgili endişeleri vardı. Avusturya, savaşa girdikten sonra İtalya'daki durumun bozulmasından ve isyanlarla karşılaşmaktan korkuyordu. Avusturya, Fransa ve İngiltere ile İtalya'nın durumunun korunmasını temin etti. Piyemonte için, Kırım Savaşı'nın ortaya çıkması kendi birlik amaçlarını göstermeleri açısından önemliydi ancak İngiltere ve Fransa'nın İtalya için tehlikeli olacak olmasına rağmen Avusturya ile ittifak yapmak istemesi Piyemonte'nin geri adım atmasına neden oluyordu.[215]

Cavour, Rusya'ya karşı olan savaşa katılmanın İtalya için iyi olacağına inanıyordu ancak bu fikrinde yalnızdı. Cavour haricinde Piyemonte için savaşacak tek ülke Avusturya idi ve savaşılacak tek yer ise Lombardiya'ydı. Savaşa girişle birlikte Piyemonte için mali açıdan masraf çıkacaktı ve hiçbir şey kazanılmayacaktı. Cavour'a göre bunlar makul sebeplerdi ancak o daha ilerisini gördüğünden müdahale edilmesi gerektiğini düşünüyordu. Cavour, II. Victor Emmanuel'e savaşa katılma fikri ile gitti: *"Majesteleri, Batılı güçlerin Rusya'ya karşı ilan etmek üzere olduğu savaşa*

[213] Whyte, s. 32; Forester, ss. 62-64.
[214] Forester, ss. 64-65.
[215] Di Scala, ss. 107-108.

katılmanın bir yolunu bulmamız gerektiğini düşünmüyor mu?" Kral ise buna *"Elbette ve eğer kendim gidemezsem kardeşimi gönderirim!"* yanıtını verdi.[216]

Hudson ve Cavour'un görüşmeleri üzerine Cavour, Avusturya'nın Rusya'ya savaş ilan etmesiyle birlikte onların yanında bir birlik göndereceğini teklif etti. Cavour bu sırada meclise Kırım'a asker göndermek için danışmış ancak olumsuz tepkiler almıştı. Avusturya'nın Kırım Savaşı'nda tutacağı taraf, Piyemonte için önemliydi. Kırım Savaşı'nda asker kaybı artan İngiltere ve Fransa müttefik arayışına girdi. Kasım 1854'te İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Clarendon, Torino büyükelçisine Piyemonte'nin Kırım'a 10-15 bin arası asker göndermesini kabul etmesi halinde Piyemonte, tam bir müttefik olarak kabul edilirse bu savaşa katılacağını söyledi. Piyemonte Avrupa konseyine katılarak müzakerelerde bulunacaktı. Anlaşma tasarısı, kabul edilmedi ve II. Victor Emmanuel, durumun uzamasından rahatsızdı. Uzayan görüşmeler sonucunda Dışişleri Bakanı istifa etti ve göreve geçici olarak Cavour geldi, 10 Ocak 1855'te sunulan anlaşma kabul edildi. [217]

II. Victor Emmanuel, Kırım'a gönderilen birliklerin başına La Marmora'yı getirdi ve Kırım'a yolladı. General La Marmora komutasındaki ordu; beş piyade alayı, üç topçu grubu ve bir istihkâm taburundan oluşan 18.061 asker içeriyordu. Piyemonte ordusu 9 Mayıs'ta Kırım'a ayak bastı ve Cernaya Nehri'nin sol kıyısında bulunan Kamara kasabasını işgal ettiler. Denizden uzak olmaları sebebi ile Balaklava'dan Kamara'ya bir demiryolu inşa edilerek atlar taşındı. Sıcak hava Piyemonte askerlerini zorladı ve Kolera hastalığı ile müttefik birlikleri çok asker kaybettiler. Kayıpların yerine Kırım'a ulaşan takviyelerle birlikte Piyemonte'nin gücü 24.082'ye ulaştı.[218]

4 Ağustos 1855 tarihli Illustrated Times Gazetesi'nde, Sebastopol'e yapılan taarruzlar sırasında havanın iyi olmadığı ancak Fransızların ilerlemesi ile savaşın yakın olduğundan bahsediliyordu. Nitekim 16 Ağustos 1855'te Sebastapol'da gerçekleşen muharebeye Piyemonte birlikleri de katıldı. İtalyan askerlerinin çapraz ateşi Rus saldırısını durdurdu ve bir saat boyunca direndiler. Fransızlara yönelen Ruslara açılan toplu ateşten sonra Piyemonte ordularının Rus kanadına sardırması ile

[216] Whyte, ss. 121, 123; Massari, **Vittorio Emmanuelle II**, c. xxxiv'den aktaran Whyte, s. 123.
[217] Whyte, ss. 125-126, 128, 135, 138, 143-144; Paoletti, s. 104.
[218] Paoletti, ss. 104-105.

çatışma sona erdi. Malakov Kalesi'nin ele geçirilmesinin ardından Sebastopol teslim oldu ve 8 Eylül 1855'te ateşkes imzalandı.[219]

Piyemonte'de savaşa dair haberler dört gözle bekleniyordu. La Marmora ve askerlerinin zafer kazandığı haberi Torino'ya ulaştı. Piyemonte, Kırım Savaşı'nın kazanılmasından sonra toprak kazanmamıştı, savaşa asker gönderilmesi devletin mali düzenini sarsmıştı ancak Piyemonte'nin Kırım'dan kazanımı Paris Kongresi ile olacaktı. Fransa ile iletişimler gelişmişti ve Ruslara karşı savaşmalarına rağmen Çar ile dostluk kurulmuştu. The Times'ın savaş muhabiri W. H. Russel, Piyemonte'nin harekâtını öven bir yazı yazmıştı. Savaştan sonra Piyemonte'ye karşı olan sempati artmış ve Cavour'un düşündüğü şey olmuştu; Piyemonte artık her açıdan müttefik olarak görülebilirdi.[220]

Din ile ilgili konular Piyemonte kabinesinde karmaşıklık çıkarmaktaydı. Kiliseyi ilişkilendirecek herhangi bir konu mecliste gündeme geldiğinde sol parti buna destek verirken; sağ parti ise karşı bir tavır almaktaydı. Kilise'nin ayrıcalıklarına ve çıkarlarına karşı alınacak herhangi bir karara karşı Katolik güçlere başvuran Roma'nın tavrı meclisin üzerinde etkiliydi. Piyemonte kabinesi Roma'nın dikkatini çekmemeye çalışmaktaydı, birleşmeye dair mücadele dine karşı bir tavır almamaktaydı. Piyemonte koyu katolikti ve mücadele sürecinde din adamları ya da kilisenin prestijini düşürecek girişimlerde bulunulmadı. 1854-55 yılında Cavour'un kiliselere yönelik aldığı tavır, Katolik inancına karşı değildi; birleşme ve modern fikirlerle bağdaşmayan tavırlara karşıydı çünkü Kilise'nin gücü Orta Çağ'dan itibaren eğitim ve yargı gibi konularda artmıştı. Kilisenin ruhani etkisinin bir zararı yoktu ancak siyasi etkisi Piyemonte'nin ilerlemesinin önünde engeldi.[221]

Kilisenin arazi, vakıflar, harçlar, aidatlar ve tahsilatlardan edindiği gelir 17 milyon liradan fazlaydı ve bu ulusal gelirin onda üçüne denk gelmekteydi. 1854 yılında hazırlanan tasarıya göre hastaların bakımına ve kamu eğitimine ayrılmış tarikatlar haricinde tüm tarikat ve cemaatlerin kaldırılacağı; Sardunya Krallığı'nda özel yasalar dışında tarikat ve cemaatlere izin verilmeyeceği ve din adamlarının tekrar düzenlenen maaşlarının ödenmesi için bir Kilise Bankası kurulacağı kararları

[219] Paoletti, s. 105; "Some Results of the War", **Illustrated Times**, No: IX, 4 Ağustos, 1855.

[220] Forester, ss. 69-71; Paoletti, s. 105.

[221] Whyte, ss. 151-154.

alınmıştı. Kilise ise bu tasarıya sert şekilde tepki verdi. Mecliste 9 Ocak'ta yapılmaya başlanan görüşmelerde piskoposların protestolarının okunmasına sol taraf itiraz etse de Cavour sağ tarafla birleşerek bu protestoların okunmasına izin verdi. Cavour'un bu hamlesi akıllıcaydı çünkü protestolarda kullanılan dil sert ve kışkırtıcıydı. Kilisenin sert tepkisi kullanılabilirdi ancak daha sonra II. Victor Emmanuel'in annesinin ölmesiyle birlikte tartışmalar kesildi.[222]

Cemaat ve tarikatlara yönelik tasarıya karşı II. Victor Emmanuel Cavour'un hükümetini düşürmek ve ruhban sınıfı yanlısı bir yönetim getirmek için Roma ile uzlaşmaya varmaya çalıştı. Sardunya Kralı'nın girişimine karşı Cavour istifa etti. Mecliste üstünlüğe sahip olan Cavour ve ruhban sınıfların anlaşmazlığı sonucunda II. Victor Emmanuel, istediği hükümeti kuramadı. Cavour, taleplerini sınırlamayı kabul etmesi ile görevine geri döndü. Tasarı hafifletilerek kabul edildi ve Cavour'un meclisteki gücü daha da arttı. [223]

3.4.3. Paris Kongresi(1856)

Kırım Savaşı'nın bitişinin ardından Paris'te yapılacak olan kongreye karar verildi. III. Napolyon'un daveti üzerine II. Victor Emmanuel Paris'e gitti ve imparator tarafından iyi bir şekilde karşılandı. Paris'te bir süre kaldıktan sonra Londra'ya giden II. Victor Emmanuel, Cavour ve d'Azeglio karşılaştığı misafirperverliğe karşı şaşırmışlardı. Ilımlı karşılanmalarının sebebi, Katolik Roma Kilisesi ile girilen tartışmalar ve getirilen sınırlamaların bir sonucu olarak düşünülmektedir. Paris dönüşünün ardından III. Napolyon, Cavour'a İtalya'daki durumla ilgili Dışişleri Bakanı Walewsky'e bir memorandum yollamasını istedi. Cavour gönderdiği yazıda Lombardiya-Venedik'teki Avusturya hâkimiyetinin hafifletilmesini, Piyemonte ve Lombardiya arasındaki demiryollarının birleştirilmesiyle ticareti engelleyen polis sisteminin düzenlenmesini, Napoli Kralı'nın Avrupa'da politik anlamda yarattığı skandallardan vazgeçirilmesini, Romagna'nın Avusturya'dan temizlenerek Modena ya da Toskana'nın yönetimi altına girmesi mümkün olmazsa, Romagna'nın laikleştirilerek Roma'nın etkisinden kurtarılmasını istedi. Bu istekler, III.

[222] Whyte, ss. 157-161.
[223] Beales ve diğerleri, ss. 112-113; Cardoza, Cavour and Piedmont, s. 118; Whyte, ss. 192-193.

Napolyon'dan tarafından iyi karşılandı ve Paris Kongresi'nde İtalya'nın durumun gündeme getirilmesi için temel sağladı.[224]

Cavour'un kongre amaçları, Avusturya'nın nüfuzunu İtalya'da azaltmak, Kırım Savaşı sonucunda Avusturya'nın kazanımlarının çok olmaması ve son olarak da İtalya'nın birleşmesinde lider olma rolünü tesis etmekti. Avusturya'nın İtalya'nın durumunun sebebi olduğu ve Avusturya'nın İtalya için bir tehlike olduğunu büyük güçlere benimsetmek istiyordu. Cavour, görüşmelerde Rusya ve Avusturya arasındaki gerginlikten yararlanacak ve III. Napolyon'un fırsat geldiğinde İtalyanların davasına destek vermesi için her türlü yola başvuracaktı. Konferans boyunca Lord Clarendon'u İtalya için konuşmaya ve III. Napolyon'u ise İtalya konusunu gündeme getirmesi için uğraştı. Cavour, bir diplomat olarak çok yetenekliydi. Açık sözlüydü ancak kendini kontrol edebiliyordu; hazır cevaptı gergin bir ortamı yumuşatabilirdi. Algısı açıktı ve karşısındakinin aklından geçenleri tahmin edebiliyordu. Cavour, Paris'te olduğu süreçte Ruslar ve Prusyalılarla iyi ilişkiler kurdu.[225]

Cavour'un Paris Kongresi'nde Avusturya'nın Kuzey İtalya'daki hâkimiyetine karşı büyük güçlerin sempatisini kazanmak istese de bu güçler Avusturya'ya karşı harekete geçme konusunda isteksizdiler. Cavour, Lord Clarendon ile birlikte III. Napolyon'un huzuruna çıktı ve İtalya konusunun konuşulması için imparatordan destek aldı. Cavour'un görüşmeye Lord Clarendon ile gitmesi İtalya'yı ilgilendiren konuların konuşulmasında önemli hareketti. Küçük bir öneme sahip olan devleti temsil eden Cavour'un talepleri bir kenara itilebilirdi ancak Clarendon ile birlikte bu durum söz konusu değildi. Lord Clarendon, İtalya konusunun konuşulması için öncü olma sözü vermişti. Cavour'un görüşmelerdeki nitelikleri ve Fransa ve İngiltere'ye çıkan anlaşmazlıklar sonucunda yaptığı öneriler, onun popülaritesinin artmasına neden oldu.[226]

8 Nisan'da başlayan tartışmada Clarendon söz aldı. Avusturya'nın işgalinin kalıcı olma eğilimde olduğunu ve Avrupa'nın dengesini bozan bu durumun sona ermesi için büyük güçlerin harekete geçmesi gerektiğini söyledi. Papalık yönetiminin kötülüğünden ve Roma'nın papalık olmasından çok Avusturyalı olduğunu belirtti. Avrupa için tehlikeli politikalara sahip Kral Ferdinand'ın büyük güçler tarafından

[224] Savelli ve diğerleri, Cilt:2, ss. 343-344.
[225] Savelli ve diğerleri, Cilt:2, ss. 344-345; Whyte, ss. 186-187, 196, 198-200, 211.
[226] Cardoza, Cavour and Piedmont, ss. 108-109; Whyte, ss. 208-209.

protesto edilmesi gerekliydi. Clarendon'un konuşması kongredeki müttefikleri rahatsız etti. Kongre'de bulunan tarafların, Avusturya'ya karşı cephe almaması için çok nedenleri vardı. Cavour, talepleri ile ilgili bir kazanç elde edemese de, Avusturya'nın İtalya'da büyük bir tehlike olduğuna işaret ederek görüşmeler sonunda Avusturya'ya karşı olumsuz duyguları aşılamıştı.[227]

8 Nisan tartışmalarından sonra Cavour, İngiltere yerine Fransa'ya yakınlaşmanın daha uygun olduğunu gözlemledi ve III. Napolyon'a daha da yaklaştı. Cavour Paris'ten döndükten sonra parlamentoda, büyük güçlerin Avusturya'nın işgaline karşı çıktıklarını ve Avusturya ile İtalya arasındaki zıtlığın, Sardunya Krallığı'nın politikasının değiştirilmemesini gösterdiğini savundu. Cavour'un konuşması üzerine parlamento kararı kabul etmiş ve Cavour'un siyasi nüfuzu İtalya'da artmıştır.[228]

Sardunya-Piyemonte Krallığı'nın birleşim süresince kullandığı denge politikasının önemi, Paris Kongresi'nde kendini göstermiştir. Cavour'un Paris Kongresi'ne katılma konusundaki ısrarı, kongrede elde ettiği müttefikler ve büyük etki sonucunda anlam kazanmaktadır. Cavour, Risorgimento'nun kurucusu ve yönlendiricisi olarak ölümüne kadar çalışmıştır. Risorgimento, Cavour'un çalışmaları ve uyguladığı politikaları ile güçlü bir temele oturarak ölümünden sonra başarıya ulacaşaktır.

3.5. II. BAĞIMSIZLIK SAVAŞI DÖNEMİ(1858-1859)

Paris Kongresi'ndeki gözlemlerinin ardından Cavour, Fransa'nın müttefik olarak daha iyi olduğunu gördü. III. Napolyon, Paris Kongresi'nin ardından İtalyanların yanında Avusturya'ya karşı destek vereceği yönünde Cavour'a destek vermişti. Umutlanan İtalyanlar, III. Napolyon'un Avusturya'ya karşı bir faaliyete girişmemesinden ve bir şey yapmamasından rahatsızlardı. 1858 yılında Felice Orsini adlı bir Carbonari üyesi, III. Napolyon'a suikast düzenledi. Suikastin ardından Fransa ve Sardunya arasında gerginleşen ilişkiler; Cavour'un girişimleri sonucunda Fransa'yı

[227] Whyte, ss. 213-216.
[228] Savelli ve diğerleri, Cilt:2, s. 345; Whyte, s. 225.

rahatlatacak ve İtalya'nın birleşmesi uğrunda yapılacak ikinci bir bağımsızlık savaşını getirecekti.

3.5.1. 1858 Orsini Suikasti ve III. Napolyon ile Görüşmeler

Kırım Savaşı, Piyemonte için çok az kazanımlar getirdiyse de, Piyemonte askerlerinin başarısı ve Cavour'un Paris Kongresi'ndeki denge politikasıyla edindiği dostluklar sayesinde Savoy Hanedanı'nın İtalyan yarımadasındaki itibarı arttı. Cavour, kongrenin ardından Piyemonte elçiliklerine sunduğu memorandumu kopyalatıp uygulayacakları politikaları ve alacakları pozisyonu açıkladığı bir resmi mektup ile yollamıştı. Piyemonte'nin İtalyan davasında ön plana çıkması ve büyük güçler arasında bu konuyu dile getirmesi, Cavour'un uyguladığı başarılı dış politikadır. Özellikle Kırım Savaşı ile birlikte Rusya'nın yenilmesiyle, Cavour büyük güçler arasındaki çatışmalardan faydalanarak dış politikasını başarıya ulaştırmaya çalışmıştır.[229]

Cavour'un diplomatik başarılarının ve İtalya'nın birleşmesi amacının gerçekleşebilmesi için, İtalya birleşmesi fikrindeki parçalanmışlık ortadan kaldırılmalıydı. 1820-1848 yılları arasında İtalya'da gerçekleştirilen faaliyetlerde, ortak bir fikir etrafında birleşememenin sorunlarını bu dönemde gerçekleştirilen faaliyetlerin başarısızlığı göstermişti. İtalyan vatanseverlerinin cumhuriyetçilikten ve sosyalizmden uzaklaştırılarak Savoy yönetimi altında birleştirilmeleri gerekliydi. Dış politikada kararlı ve güçlü olabilmek için, iç politikada da bir ortaklık gerekliydi. Fransa ile kurulacak olan ittifakta İtalya davası, Fransa'nın gölgesinde kalmamalıydı; İtalya'da birlik ve II. Victor Emmanuel bayrağı altında bir savaş olursa, Napolyon bu otoriteye saygı duymak zorunda kalacaktı.[230]

1851 yılında Gioberti, "La renaissance civile de l'Italie"(İtalya'nın Medeni Kalkınması) adlı eserinde Savoy yönetimi öncülüğünde olacak bir birleşmenin başarıya ulaşacağından bahsetmişti. Aynı yıllarda Giorgio Pallavico da bağımsızlığı kazanmanın tek yolunun Piyemonte ordusu olduğunu savundu. Piyemonte ordusu ve ulusal görüş, "İtalya'nın yaşayan iki gücüydü". Kırım Savaşı'nın ardından ise, II.

[229] Cardoza, Cavour and Piedmont, ss. 124-125.
[230] Gooch, s. 25; Whyte, s. 227.

Victor Emmanuel'e karşı cumhuriyetçilerin ve hatta Mazzini takipçilerinin bile sempati duyduğu ve Savoy'un tarafını tuttuğu görülmeye başlanmıştı. Cavour, birleşme için İtalya yarımadasında takipçileri olan isimlere yöneldi. Daniele Manin, 1848 Venedik Savunması'ndan sonra önemli bir etkiye ve takipçiye sahip olmuştu. Piyemonte'nin Kırım Savaşı'ndaki rolü ve Paris Kongresi'ndeki Avusturya karşıtı tavrından sonra, Avusturya'nın topraklardan çıkarılması konusunda hemfikir olan Manin, Piyemonte'ye davet edildi ve birleşmenin Sardunya önceliğinde olması konusunda Cavour'a destek verdi. 1857 yılında La Farina'nın sekreterliğini, Manin'in ise başkanlığını yaptığı ve Pallavino'nun kurucularından olduğu "National Society"(Societa Nazionale Italiana- İtalyan Milli Derneği) kuruldu ve cemiyet Cavour'un fikirleri ile paralellik göstererek İtalya davasını yaymayı sürdürdü. Derneğin amacı, Avusturya topraklardan atılana kadar İtalyan milliyetçilerinin tek bir çatı altında birleşmesiydi.[231]

Ulusal Cemiyet, Pallavicino ve Daniel Manin'in birleşmiş ve güçlü bir İtalya için Piyemonte'nin liderliğine destek davetleri ile taraftar toplamaya başladı. 1853 yılında Mazzini, Cavour'a karşı The Part of Action'ı kurmuştu. Mazzini, gençlerin devrimi üstlenmeleri için çağrı yapıyordu ve Londra'dan kontrol etmeye çalıştığı bu parti ile 1853 ve 1854 yıllarında başarısız ayaklanmalar çıkardı. Ayaklanmaların başarısızlığı Mazzini'nin gücünün kaybolduğu göstermekteydi. Mazzini başka gruplarla uzlaşmayı reddetti. Kırım Savaşı'nı bir kraliyet savaşı olarak gördüğünden üzüntü ile karşılamıştı. Mazzini'nin Piyemonte müdahalesine karşı çıkması İngiltere'de tepki çekmesine neden oldu. Mazzini'yi sevmeyen Manin ve Pallavicino'nun Cavour ile anlaştıktan sonra ortaya attıkları ulusal birleşme, Mazzini'nin ulusal birliğinden daha gerçekçi bir hedefi işaret etmekteydi. Ulusal birleşme ılımlılık ve sabrı aşılarken, ulusal birlik daha sabırsız ve şiddetli bir yolu göstermekteydi.[232]

Cavour'un bir sonraki yönelimi Garibaldi'ydi. Garibaldi, 1849'da Amerika'ya dönüşünden sonra 1855 yılında tekrar Avrupa'ya dönmüştü. Ağustos ayında Torino'ya gelerek Cavour ile görüştü. Cavour'un ona umut vermesi ile birlikte Garibaldi bu umudu başkalarına aktarmak üzere geri döndü. Birleşme için Piyemonte liderliğini ve

[231] Whyte, ss. 228-229, Savelli ve diğerleri, Cilt:2, ss. 345-346; Gooch, ss. 25-26.
[232] Sarti, ss. 99-100.

anayasal monarşiyi kabul eden Ulusal Cemiyet'e Garibaldi'nin katılması ile birlikte, cumhuriyetçi olan Garibaldi ve monarşiyi savunan vatanseverler arasında bir köprü kuruldu. Cavour'un İtalya'da etkisi olan ünlü isimleri kendi tarafına çekmesiyle Cavour'a inanmayan kişiler kazanılmaya başladılar. Napoli'de bulunan Muratistler ile de temasa geçen Cavour, Muratistlerin faaliyetlerini yakından gözlemledi ve kontrol altında tutmaya çalıştı. Kuvvetli bir orduya, köklü bir hanedana ve istikrarlı bir plana sahip olan Savoy Hanedanı, herkes için kabul edilecek bir konumdaydı. İtalyan kamuoyu, Savoy Hanedanı'nın liderliğinde bir İtalya birleşimi fikrini kabullenmeye başladı. [233]

III. Napolyon ise, Avrupa'da İtalya politikasının kabulü için çalışmalar yapmaktaydı. Kongre sorasında İngiltere Avusturya'ya, Rusya ise Fransa'ya yaklaşmıştı. Napolyon, Prusya'yı Neufchatel konusunda arabuluculuk yaparak kendisine yaklaştırınca, Avusturya yalnızlaştı. 1857 yılında, Piyemonte senatörü M. Plezza'nın Avusturya tarafından yakalanıp sınır dışı edilmesi ile birlikte kriz çıktı. Avusturya İmparatoru, eşi ile birlikte İtalya yarımadasında seyahate çıkmıştı. Milano'da soğuk bir karşılama gören İmparator'u, Sardunya ordusunun onuruna yapılan anıtın dikilme merasimi daha da kızdırmıştı. Cavour, ilişkileri ılımlı tutmak için çabaladıysa da, Kont Buol'un Cavour'a okunmak üzere yolladığı sert bir not gerginliği arttırdı. Gerginliğin artması sonucunda Kont Buol, elçiliğini Torino'dan çekti. Cavour'un da aynı şeyi yapmasıyla Avusturya ve İtalya arasındaki diplomatik ilişkiler kesildi.[234]

Parma ve Modena Dükalığı, Piyemonte'nin nüfuzundan rahatsız olduğundan Avusturya'ya yakınlaştı. Birleşme fikirleri, Toskana, Livourne ve Floransa'da basın tarafından yayılmaktaydı. Papa ise 1857 Mayıs ayından Haziran ayına kadar Parma, Toskana ve Modena'da yaptığı seyahatlerde milliyetçi fikirlerin yayılması nedeniyle istediği ilgili görmedi. İki Sicilya Krallığı'nın Fransa ve İngiltere ile ilişkileri, Paris Kongresi'nin ardından kötüleşmişti. Napoli'de isyanlar çıkmaya devam etmekteydi. 1848 İhtilallerinden sonra başarısızlığa uğrayıp taraftarlarını kaybetmeye başlayan Mazzini, 1856 yılında Napoli'de Carlo Pisacane önderliğinde bir isyan çıkartmaya çalıştı. İsyanda başarısız olan Pisacane ve ortakları Appenin'ler üzerinde bulunan

[233] Whyte, s. 229; Savelli ve diğerleri, Cilt:2, s. 346; Sarti, ss. 101-102.
[234] Wyte, ss. 231, 234-235; Savelli ve diğerleri, Cilt:2, s. 348.

Sanza halkının ve belediye birliklerinin saldırısına uğrayınca isyan hareketi başarısız oldu. Hareketin başarısızlığı karşısında Mazzini, Cenova'da bir isyan çıkarmayı denedi. Piyemonte yönetiminin aldığı tedbirler ve Cenova halkının, Mazzini'nin İtalya'daki "Milli Hükümete" saldırmasına tepki göstermesiyle başarısız oldu.[235]

1857 yılında Cavour, Piyemonte meclisinde Mt Cenis Tüneli'nin delinmesi buradan geçecek Victor Emmanuel adlı demiryolunun masrafları karşılamak için bir tasarı sundu. İtirazlara rağmen tasarı kabul edildi ve eylül ayında ilk mayın ateşlendi. Cenova'daki olaylar, Piyemonte'yi zora sokmuştu; isyanlara teşvik vermeme ve kışkırtmama politikası izleyen Cavour için Cenova'da gerçekleşen bu olaylar rahatsız ediciydi. İçişleri bakanı Rattazzi'nin Mazzini'ye ve isyancılarına karşı sempati duyduğu düşünülüyor ve bu isyanların sebebi onun öngörüsüz ve tedbirsiz olmasına bağlanıyordu. Cavour'un arkadaşları, Rattazzi'yi düşürmek için bir fırsat olduğunu söylerken Cavour bu fikre destek vermedi. Nitekim yeni yapılan seçimlerde ruhban sınıfı ve sağ parti birleşerek Cavour'u devirmek istedi. Cavour, din adamlarını dışlayan bir önerge kabul etti ve Rattazzi'nin istifa etmesiyle hem İçişleri hem de Dışişleri Bakanı olurken, Lanza da Maliye'nin başına geçti. Cavour hükümetin liberal programını ve birleşmeye yönelik uygulamalarını devam ettirecekti.[236]

III. Napolyon, II. Victor Emmanuel ile olan ilişkisinden memnundu ancak birleşmiş bir İtalya fikrinden hoşlanmamasını gerektirecek sebeplere sahipti. Bölünmüş bir İtalya, Fransa'nın doğu sınırını tehdit etmiyordu ve asıl genişleme amacı olan Ren Nehri'ne doğru ilerleyebilirdi ancak İtalya'da sorun çıkması halinde bu politikası suya düşebilirdi. Fransa'ya yakın olan ve onu tehdit edebilecek olan Piyemonte'yi yakından izlemesi gerekliydi. Savoy'un Burgonya ile ilgili emelleri yoktu ve olası bir Avusturya tehlikesinde Piyemonte ile ittifak kurabilirdi. Savoy şimdilik sadece İtalya'da genişlemek istiyordu ancak birleşmiş bir İtalya'nın sahip olduğu güçle bir sonraki amaçlarının ne olacağını bilemezdi. Endişeleri sebebiyle İtalya ile ilgili konular üzerinde çokça düşündü ancak herhangi bir aksiyon almadı.[237]

Cavour, III. Napolyon ile daha yakın ilişkiler kurmak ve İngiltere'nin Avusturya'yı desteklemesini önlemek için Rusya ve Prusya ile iyi ilişkilerini sürdürerek Piyemonte'nin yarımadadaki en güvenilir müttefik olduğunu kanıtlamaya

[235] Savelli ve diğerleri, Cilt:2, ss. 347-352.
[236] Whyte, ss. 239, 242-245.
[237] Forester, ss. 73-76.

çalışmaktaydı. Cavour'un amacı, İtalya yarımadasındaki siyasal durumu bozarak Piyemonte'ye fayda sağlayacak konumları değerlendirmekti. Cavour'un bu isteği, 1858 yılında Orsini'nin III. Napolyon'a süikast girişiminde kendini gösterecekti.[238]

1853'te Mazzini, Cavour'a karşı The Part of Action'ı kurduğu zamanlarda Felice Orsini ile görüşmüştü. Orsini bu görüşmeyi hatıratında şöyle anlatmıştır:

> *Mazzini beni sevinçle karşıladı ve bana büyük bir güven duyduğunu gösterdi. Daha önce denenmiş planları ve gelecekte gerçekleştirilecek yeni planlarını açıkladı. Ona olan dostluğum ve davaya olan sevgim sayesinde, yaptıklarına dikkat etmesini söyledim. Başarılı olmak gerektiğini, eğer planları iyi bir temele dayanıyorsa bana güvenebileceğini ve yeni tehlikelerle karşılaşmaya hazır olduğumu söyledim.*[239]

Orsini, 1853'teki Mazzini girişiminden sonra İtalyanların Piyemonte'ye yöneldiğini ancak Piyemonte hükümetinin ne yapabileceğini sorguladı. Piyemonte'nin savaşa girme isteği ve bağımsızlık savaşı altında cumhuriyetçileri kucaklayacağı konusunda kuşku duyuyordu. İtalya'nın içler acısı durumunun Napolyon'a bağlı olduğunu ve Napolyon'un çıkacak bağımsızlık savaşında İtalyanların arkasında durmayacağını düşünüyordu. Piyemonte'nin ise, cumhuriyetçilerin umutlarını yükseltmek adına bir savaşa girmeyeceğini düşünmekteydi. İtalyan'ın harekete geçmesi gerekmekteydi ve Orsini kendi adına bunu yapacağını, eğer bu bağımsızlık savaşından sağ çıkarsa, monarşi ile kurulacak bir birleşimde kamu hayatından çekileceğini çünkü bunun onun ilkelerine ters olduğunu belirtmişti.[240]

14 Ocak 1858'de III. Napolyon ve eşi Eugenie, Paris Opera Binası'ndaki gösterisine gitmek için Rue le Peletier'den geçmekteydi. İmparatorun bulunduğu arabanın etrafında halk İmparatora tezahürat yaparken, Orsini'nin bombaları karışıklığa sebep oldu. Arabanın biraz ilerisine atılan üç el yapımı bomba ile girişilen suikastte, Napolyon'un gözüne cam parçaları gelmişti ve eşinin de şapkası hasar görmüştü. Bombalamanın ardından 8 bin kişi öldü ve 156 kişi yaralandı. Katolik Kilise'sinin arkasındaki III. Napolyon'un öldürülmesiyle, İtalyan birliği tek bir ulus

[238] Cardoza, Cavour and Piedmont, ss. 124-126.
[239] Sarti, ss. 99-100; Felice Orsini, **Memoirs and Adventures of Felice Orsini**, çev. George Carbonel, Thomas Constable and Company, Edinburg, 1857, s. 185.
[240] Orsini, 189-191.

olarak kurulabilecekti ancak Orsini'nin bu planı, suikastın başarısızlığı sonucunda gerçekleşemeyecekti. [241]

Cavour, III. Napolyon'a yapılan suikast girişimini ilk haber aldığında İtalyanların olmadığını ummuştu ancak girişime katılan Orsini, Rudio, Pieri ve Gomez İtalyandı. Cavour, haberi aldığında çok endişelendi çünkü bu olay III. Napolyon ile olan görüşmeleri ve müttefiklik planlarını suya düşürecek kadar kötü bir olaydı. Fransa Dışişleri Bakanı Walewsky'nin yolladığı sert notada, "L'Italie de Popolo" Dergisinin kapatılmasını, Mazzinistlerin ve eserlerinin kınanmasını istedi. L'Unione editörü ve tehlikeli yabancıların ülkeden kovulmasını son olarak da, İmparatora karşı işlenen suçun sorumlularının cezasının verilmesini istemişti. III. Napolyon'un isteklerine karşı Cavour ret cevabı verdi çünkü bu istekler ortada bir şey yokken yapılırsa Risorgimento'ya zarar verebilirdi. La Ragione adlı derginin kral katilinin mazur görülmesini istediği bir yazı yayınlaması, Cavour'u harekete geçirdi. Cavour, dergiye açılan davanın beraat ettirilmesinin üzerine, jüri sistemini gözden geçirmek için yasa tasarısı oluşturdu. Yasa, yabancı devletler ve yöneticiler hakkında çıkacak sakıncalı makaleleri yayınlayacak dergilerin faaliyetlerini durdurdu.[242]

Napolyon, İtalya'ya yolladığı mektubunda çok sert ifadeler kullanmıştı. Sert ifadelerin üzerine gururu incinen II. Victor Emmanuel, bizzat Napolyon'a okunması için bir mektup yazdı. Mektupta, muhtemel bir müttefik olan Sardunya'ya böyle sert davranılmamasını ve kendisinin uzun yıllardır hanedanın sahip olduğu onuru korumaya devam ettiğini söylemişti. Mektup, III. Napolyon'da nefret uyandırmak yerine iyi hisler uyandırdı ve III. Napolyon, İtalyan davasında müttefik olarak kalacağını teyit ederek, en yakın zamanda Cavour'un onunla görüşmesini istedi. III. Napolyon'un ılımlı tavırlarının gelişmesinde, Orsini'ye yazdırılan mektup etkili oldu. Orsini hapishanedeyken İtalya adına III. Napolyon'a çağrıda bulunduğu iki mektup yazdı.[243]

Piyemonte'nin resmi gazetesinde Orsini'nin mektubu III. Napolyon'un isteği üzerine yayınlandı ve Orsini mektupta, ölümcül bir sapkınlık sonucu suikaste

[241] James Crossland, "Radical Warfare's First 'Superweapon': The Fears, Perceptions and Realities of the Orsini Bomb(1858-1896), **Terrorism and Political Violence**, Cilt: 35, Sayı:2, 2021, s. 355; Savelli ve diğerleri, Cilt:2, s. 353.
[242] Whyte, ss. 245-247.
[243] Whyte, s. 249.

sürüklendiğini söyledi. Mektup, İtalya yarımadasında umutları ve Fransa'ya karşı güveni arttırdı:[244]

> *Majesteleri, 11 Şubat'ta size yazdığım mektubun kamuoyunun bilgisine sunulmasına izin vermeniz, cömertliğinizin açık bir kanıtı olmakla birlikte, ülkem adına ettiğim duaların sizin yüreğinizde karşılık bulduğunu da gösteriyor. Ölüme ne kadar yakın olursam olayım, Majestelerinin gerçek İtalyan duygularından nasıl etkilendiğini görmek benim için kesinlikle ufak bir teselli değil. Bugüne kadar hiç yalanlamadığım bir açık sözlülük ve cesaretle, hangi kılığa girerse girsin, suikastın ilkelerim arasında yer almadığını beyan ederim; her ne kadar, ölümcül bir zihin yanlışıyla 14 Ocak'taki girişimi organize etmeye yönlendirilmeme izin vermiş olsam da, siyasi suikast benim yöntemim değildi… Yurttaşlarım, suikast sistemine inanmak şöyle dursun, onu tamamen reddetsinler ve uzak tutsunlar. Ölmekte olan bir vatanseverin sesiyle bile kurtuluşlarının kendi özverilerinin, çabalarının ve fedakârlıklarının birliğiyle ve şu anda yurttaşlarımın genç ve aktif kısmında tomurcuklanan İtalya'yı özgür, bağımsız ve atalarımızın onu şanlı kıldığı şerefe layık kılabilecek yeteneklerle birlikte gerçek erdemi uygulayarak kazanılması gerektiğini bilsinler.*[245]

Orsini 13 Mart 1858'de Pieri ile birlikte idam edildi. Piyemonte'nin suikasttan sonra çıkardığı yasalar ve Orsini'nin mektubu, III. Napolyon'u rahatlatmıştı. Viyana'nın, suikasttan haberi olduğu ancak III. Napolyon'a haber vermemiş olması, Avusturya'ya karşı Piyemonte ile bileşme fikrinde etkili oldu. Cavour ve III. Napolyon, Plombières'de 20 Temmuz'da bir görüşme planladı. Cavour dikkat çekmemek adına önce İsviçre'den geçerek Plombières'e vardı. Yapılan ilk görüşmede Cavour, Fransa ve Avrupa kamuoyunun karşısında savaşı haklı çıkaracak devrimci olmayan bir neden bulunursa, Avusturya'ya karşı Sardunya'nın Fransa ile beraber savaşacağını söyledi. Savaş nedeni için Avusturya ve Sardunya arasındaki ticaret anlaşması ve Avusturya'nın İtalya üzerinde haksız genişlemesini gösterse de bunlar III. Napolyon'a tatmin edici gelmedi. Haritayı inceledikten sonra Massa-Carrara'da çıkarılacak bir isyanı kışkırtmayı düşündüler. Bölge sahiplerinin Piyemonte'ye katılma isteği kışkırtılarak Savoy, Modena Dükü'ne bit nota verecekti. Modena Dükü'nün de aynı sertlikle nota vermesiyle Emmanuel'in dukalığı işgal etmesi ile savaş başlayacaktı. Avusturya, İtalya yarımadasından atılacak ve Papa'nın başkanlığında Almanya'dakine benzer bir anayasa ile yönetilecek dört güce bölünmüş bir İtalya Konfederasyonu kurulacaktı. Konfederasyon, Savoy'un yönettiği Piyemonte

[244] Whyte, ss. 251-252.
[245] "Orsini's Second Letter to the Emperor Napoleon." **The Hobart Town Daily Mercury**, 14 Haziran 1858, https://trove.nla.gov.au/newspaper/article/3248763/834559, (15.05.2023).

ve Lombardiya-Venedik, merkezi dükalıklar ve Papalık Romagna'sından oluşan Yukarı İtalya Krallığı, Toskana'nın hâkim olacağı Papalık Devleti'nin içinde bulunacağı Orta İtalya Krallığı ve Roma ile İki Sicilya'dan oluşacaktı. Savoy ve Nice'i almak isteyen Napolyon'a Cavour sadece Savoy'u bırakabileceğini çünkü Nice'in İtalyanlardan oluştuğunu ve Nice'in bırakılmasının milli ilkelere ters düşeceğini belirtti. Fransa 200.000 Piyemonte ise 100.000 asker sağlayacak ve Fransa, savaşı finanse etmesi için Piyemonte'ye malzeme sağlayacaktı. Napolyon, Savoy Hanedanı ile birleşme isteğini dile getirerek, II. Victor Emmanuel'in kızı ile kuzeni arasında olacak bir evlilikten bahsetti. Bu bahis daha önce de gerçekleşmişti ancak Savoy Hanedan'ı bu isteği nazik bir şekilde geri çevirmişti. Cavour, Torino'ya döndükten sonra evlilik meselesi tekrar görüşüldü ve evliliğe onay verilmesi üzerine Prens Jerome ve Prenses Clotilde arasında evlilik yapılmıştır.[246]

3.5.2. Magenta ve Solferino Savaşları(1859)

10 Ocak 1859'da II. Victor Emmanuel, parlamentoda ünlü bir konuşma yaptı. Konuşmasında İtalya'nın diğer bölgelerinden gelen keder çığlıklarına karşı hissiz olmadığını söylemesi üzerine parlamentoda büyük bir alkışla karşılaşmıştı. Cavour, savaş hazırlıklarına başladı. Piyemonte ordusunun sahip olduğu aristokrat kimliği, Avusturya ile yapılacak savaşta İtalya yarımadasının diğer topraklarından gelecek insanlarla büyümesi gerektiğinden bu kimliğini sürdüremezdi. Casale ve Alessandria'nın tahkimleri ve Valenza savunması güçlendirildi. Cavour, Lombardiya ve Venedik'teki halkın askerlik hizmetinden kurtulmaları için Piyemonte'ye gelmeleri yönünde teşvik ederek Avusturya ile ilişkilerini germişti. Cavour, 1849'da Roma'da yaptığı savunmadan sonra sempati kazanan Garibaldi'yi yanına çekerek önemli bir etki kazandı. Garibaldi'nin Piyemonte'ye destek vermesiyle hem Piyemonte'nin etkisini artıracak hem de Mazzini'ye karşı olan hoşnutsuzluk yükselecekti. Garibaldi, gönüllüleri eğitecek ve dukalıklarda bulunan Garibaldi ordusu, Lombardiya'dan Avusturya'yı uzaklaştıracaktı. Garibaldi'nin desteği sonucunda Piyemonte sınırlarına akın eden gönüllülerin gelmesi olayları hızlandıracağından Cavour hareketin

[246] Savelli ve diğerleri, Cilt:2, ss. 354-356; Whyte, ss. 255-258; Lucy Riall, **Garibaldi: Invention of a Hero**, Yale University Press, Cornwall, 2008, (Garibaldi), s. 164.

sonlandırılmasını emretti. Gönüllülerin gelmesi ile birlikte 20.000 İtalyan savaşmaya hazırdı ve Piyemonte'de konuşlandılar.[247]

Garibaldi, 1849'dan sonra İtalya için harekete geçilmesinden hoşnuttu. Cavour ve dostları, Garibaldi'ye temkinli yaklaşıyorlardı çünkü Garibaldi'nin siyasi etkisinden ve dostlarından çekinmekteydiler. Garibaldi bu süreçte Cavour ve II. Victor Emmanuel ile iyi geçindi çünkü o da, İtalya adına harekete geçilmesinden yeterince hoşnuttu. Gönüllülerin artması ile birlikte Mart 1859'da Garibaldi tümgeneral olarak orduya dâhil edildi ve Garibaldi'nin komutasına 3.000 kişiden oluşan Cacciatori delle Alpi adlı bir gönüllü birliği verildi. Garibaldi'ye daha yaşlı ve daha az yetenekliler gönderiliyor; genç ve yetenekli gönüllüler ise kraliyet ordusuna alınıyordu. Garibaldi'nin gönüllü ordusu savaş süresinde ikmal ve teçhizat sorunu yaşamasına rağmen bağımsızlık savaşlarında önemli başarılar elde edecekti.[248]

Savaş bakanı La Marmora Ocak ayında orduyu doğuya doğru konuşlandırdı ve izinli askerleri geri çağırarak ordunun gücünü arttırırken, II. Victor Emmanuel seferberlik ilan etti. Ocak ayında Piyemonte ordusunda 35.957 asker varken bu sayı Nisan ayında 77.348 askere çıkmıştı. Piyemonte ordusu, Torino, Chambery(Savoy), Alessandria, Cenova ve Cagliari(Sardunya)'den oluşan beş askeri tümene; Novara ve Nice olarak iki alt bölüme ayrıldı. Fransa ve Piyemonte arasındaki ikmalin gerçekleşebilmesi için Torino'da yapılacak lojistiğin birkaç ayda tamamlanması gerekliydi. Piyemonte bu hazırlıklarla Viyana'yı tedirgin etmek istiyordu. Piyemonte'nin askerlerini Lombardiya sınırına yığması, Avusturya'yı da harekete geçirdi. Şubat ayında Kraliyet kurmay başkanı Feldmarschall Heinrich Baron Hess'in emriyle Gyulai'nin 2. ordusuna takviye yapılmaya başlandı. Avusturya'nın ekonomik zayıflığı nedeniyle zorlukla toplanan 44.837 asker, Lombardiya ve Venedik'e dağıtıldı. Hess, Lombardiya'ya ek olarak üç kolordu daha gönderdi ve savaş bağladığında ordu toplam 110.235 askere ulaştı. Buna ek olarak 59.000 asker ise Venedik ve Lombardiya'da konuşlandırıldı.[249]

---

[247] Denis Mack Smith, **Victor Emanuel, Cavour and the Risorgimento**, Oxford University Press, London, 1971, (Victor Emmanuel and Cavour), s. 92; Frederick C. Schneid, **The Second War of Italian Unification (1859-61)**, Osprey Publishing, Oxford, 2012, s. 29; H. C. Wylly, **The Campaign of Magenta and Solferino(1859)**, The Macmillan Company, New York, 1907, ss. 9-10.
[248] Riall, Garibaldi, ss. 170-171.
[249] Schneid, ss. 30-31; Wylly, s. 9.

Fransa da savaş hazırlıklarına başlamış bulunmaktaydı. 1 Ocak 1859'da toplamda 562.000 askere sahipti fakat askerlerin 163.000 kadarı görevinden feragat etmişti. Piyadeler hazırlıksızdı, yeni yivli bir tüfek yapılmasıyla yeniden silahlanmaya gidilmişti ve 25.000 binek hayvan eksikliği vardı. Cephanelerde 14 milyona yakın mermi, 400 binden fazla askeri kıyafet, teçhizat ve kamp malzemeleri bulunuyordu. Mermiler ocak ve şubat ayında başlayacak silahşörlük kursu için talim cephanesi olarak depolanmıştı. Eksiklikler giderildi ve askerlerin tekrar göreve çağırılmasıyla ordunun sayısı 639.000 kişiye çıkarıldı. Olayların hızlı ilerlemesiyle birlikte Fransa yeni silahlanma fikrinden vazgeçti, ordusunu sadece otuz iki bataryası yeni sistemle donatılmıştı. Mühimmat, mermi, çadır ve teçhizat siparişlerinin verilmesinin ardından bu eksiklikler o kadar hızlı giderildi ki, savaş başladığında ordu neredeyse tamamen hazırdı. Fransız ordusuna yapılacak ikmaller için hayvan yemi ve 100 bin asker için erzak Sardunya topraklarında depolandı. Savaş hazırlıkları sadece ordu ile kalmadı. III. Napolyon, Ruslara 1849-50 yıllarında Macar isyanını bastırmaları için ordu göndermişti. 1859'da bu iyiliğin karşılığını vermek adına III. Napolyon ile görüşmeler yapan Çar Aleksandr, Avusturya ve Fransa arasında olacak savaşta tarafsız kalmayı kabul ettiği bir anlaşma imzaladı.[250]

III. Napolyon'un yaveri Niel ile General La Marmora ile birlikte savunma önlemleri almak için görüşmüşlerdi. İmparatorluk Muhafız Kolordusu Paris'ten, iki kolordu ise Lyon'dan Marsilya ve Toulon Limanları'na, oradan da Fransız Akdeniz Filosu Cenova'ya Fransız demiryolları ile geçecekti. Avusturya'nın Ticino'dan yürümesi halinde Fransız ordusu Alpler'den inerek burada bulunan Unes demiryolu ile Piyemonte birlikleri ile birleşecekti. Piyemonte demiryolları 53.566 kişiyi taşıyacak ve Susa ve Cenova'ya ikmal yapabilecek kapasitedeydi. Torino'dan Alessandria ve Alessandria'dan Cenova'ya trenlerle yolculuk kısa sürmekteydi. Mazze köyü ve Po arasında İtalyan kuvvetleri Scrivia ve Cenova vadisinde bir tümen bulunduracak ve Alessandria'yı işgal edecekti. Casale'de ise Valenza'daki Po hattını gözetleyecek ve Casale ve Alessandria arasındaki iletişimi sağlayacak bir tümen bulundurulacaktı. Casale'deki tümende Avusturya'nın Torino'ya ilerlemesini engellemek için iki piyade tümeni ve Garibaldi'nin ordusu bulunacaktı.[251]

[250]Wylly, ss. 6-9; Schneid, s. 31.
[251] Wylly, s. 11; Schneid, s. 34-35.

1859'da Cavour'un teşviki ile kurduğu Ulusal Cemiyet faaliyetlerine devam etti. Cemiyet yayınlarında 1858 sonlarından itibaren Avusturya ile yapılacak savaşı öngörmüş bir şekilde propaganda yapmıştı ve bu yayınlar Fransız La Presse tarafından da benimsenmişti. Milliyetçi yayınların sonucunda birçok şehirde milliyetçi fikirler sloganlar, posterler ve tiyatrolar kendini göstermişti. Avusturya karşıtı protestolar sonucunda Pavia'da bir üniversite 1858 yılının sonlarında kapanmıştı.[252]

III. Napolyon'un Avusturya Paris büyükelçisine iki ülke arasındaki gergin ilişkilerden üzüntü duyduğunu söylemesi ve Fransa'nın savaşa hazırlanışı savaş çıkacağı korkusunu Avrupa'ya yayılmıştı. Avrupa savaşından endişe eden İngiltere, çatışmaları durdurmak için Fransa ve Avusturya'ya baskı yaptı. Mart ve nisan aylarında İngiltere ve Rusya, Fransa ve Avusturya arasındaki anlaşmazlıkların çözülmesi için bir kongre toplanmasını önerdi. Prusya ve III. Napolyon kongreye katılmayı kabul etti. Kongre fikri Cavour'u yıllarca süren planlarının başarısız olması ve Napolyon'un anlaşmadan vazgeçeceğini ihtimali açısından korkuttu. III. Napolyon kongreye katılmayı kabul etse de, savaş hazırlıklarını durdurmadı. Kongre çağrısından korkan Piyemonte'yi, Avusturya'nın 23 Nisan'da Piyemonte'nin silahlanmayı bırakmaması ve Lombardiya sınırından çekilmemesi halinde savaş tehdidinde bulunması rahatlattı. 26 Nisan'da Piyemonte, ültimatomu reddetti ve Avusturya'ya savaş ilan etti.[253]

3.5.2.1. Magenta Savaşı(4 Haziran 1859)

Piyemonte birlikleri, Avusturya'nın Torino'ya ilerleyeceklerini düşündüklerinden Torino'ya giden merkezi yolu ve Cenova'dan gelen demiryollarını korumak için Casale, Alessandria ve Novi'ye yerleştirilmişti. Dora Baltea nehri boyunca bir süvari ve piyade birliği Torino'dan Milano'ya gidecek yolu koruyacak ve Avusturyalıların Dora Beltea'da ilerleyişi durdurulacaktı. Ültimatomun reddedilmesinden sonra Emmanuel'in emri ile 10 bin kişilik bir birlik Cenova'ya gönderildi. Ordusunu hazırlamış olan Avusturya komutanı Gyulai üç gün boyunca harekete geçmedi. Gyulai'nin harekete geçmemesinin nedeni tam olarak bilinmemekle

[252] Riall, Garibaldi, s. 166.
[253] Riall, Garibaldi, ss. 164-166; Schneid, s. 32.

birlikte, Gyluani'nin diplomatik olarak bir uzlaşma olabileceği ihtimalini düşündüğü ve Prusya ve Alman Konfederasyonu'ndan gelecek açıklamaları beklemiş olabileceği düşünülmektedir.[254]

29 Nisan'da Avusturya sınırı geçerek Lomellina'ya doğru ilerledi. Aynı gün Mareşal Canrobert Torino'ya ulaştıktan sonra Kral, General Niel ve Frossard ile Dora Baltea'ya hareket etti. Conrobert, arazi incelemelerinde bölgeyi tutmak için bulundurulan asker sayısının yetersiz olduğunu fark etti. Hava şartları kötüydü ve Fransız ordularının Alpler'den Piyemonte ordusuna katılımı gecikmişti. Conrobert bunun yerine Torino'ya giden yolun korunması için Casale ve Alessandria'da savunma yapılmasını önerdi. Kralın onayıyla, birlikler Dora Baltea'dan çekildi ve Casale ve Po'nun sol kıyısında çalışmalara başlanarak ordu yeniden düzenlendi.[255]

Cavour ve II. Victor Emmanuel arasında anlaşmazlıklar ortaya çıkmıştı. Savaş başlamadan önce İtalya için iyi bir anlaşma kazanılabileceğini düşünmüş ve olası bir Avrupa kongresi fikrine sıcak bakmıştı. Cavour buna katılmıyordu, Avusturya topraklardan askeri yolla atılmalıydı. Savaş başladığında Emmanuel parlamento yetkisini kendisi üstlendi ve orduya komuta etmek istedi. Cavour, kralın göstermelik olarak orduya komuta etmesini, savaşın komutanlar tarafından yönetilmesini istiyordu. General La Marmora'nın kendisine eşlik etmesinden rahatsız olarak Genelkurmay başkanı olarak Kont Morozzo Della Rocca'yı göreve atadı. Rocca, La Marmora ve Cavour'a muhalifti. Torino'nun savunmasız olduğunu gören Cavour, başkentin paniğe kapılması sonucunda ordunun geri çekilerek başkenti korumasını istemişti. Emmanuel, sinirlenerek Cavour'un taleplerini reddetti. Canrobert ile yaptığı görüşmeler ve kararlar sonucunda gerçi çekilmedi. La Marmora'nın savaş stratejisine müdahale edişi, Emmanuel'i rahatsız etmekteydi. II. Victor Emmanuel, bir subaydı ancak bir komutan değildi. III. Napolyon'un gelmesiyle birlikte Napolyon orduların başkomutanlığını aldığında bunu kabul etmekten başka bir şey yapamadı.[256]

Savaş başında Piyemonte ordusu 70.000 asker ve 120 toptan, Napolyon'un ordusu 108.000 asker ve 324 toptan oluşurken; Avusturya ordusu 160.000 kişiye ve 384 topa sahipti. Gyluai'nin amacı, Fransızlar ile Piyemonte'nin birleşmesini önleyerek kısa yoldan zafer kazanmak için Torino'ya yürümekti. Torino'ya en hızlı

[254] Schneid, s. 36.
[255] Wylly, ss. 21-24.
[256] Smith, Victor Emmanuel and Cavour, ss. 94-95, 97-98.

rota Tischino üzerinde bulunan Vercelli'den geçiyordu. Avusturya'nın Torino'yu işgal etmek isteyeceğini tahmin etmiş olan Cavour, Vercelli eyalet surlarının çevresinin sular altında bırakılmasını istedi. Vercelli'ye yürüyen Avusturya ordusu, haritada görünmeyen bir gölle karşılaştı ve sel Avusturya'nın yürüyüşünü durdurdu. Fransız ordularının Cenova'da karaya çıktığı haberini alan Gyluai, Lombardiya'ya çekilme kararı aldı.[257]

Fransız-İtalyan birlikler; Vercelli, Sesia ve Po nehirlerinin birleştiği yerde Casale ve Tanaro'da; Sraffora, Po, Tanaro ve Voghera-Alessandria'da konuşlanmıştı. Gyulai, Komutan Urban'ı Stella'da tamamlanmaya çalışılan köprübaşının tutulması için Po'ya geri göndermek istedi. Vaccarizza'ya giderken Barbianello'ya ulaşan Urban, burada Kont Stadion'a katıldı ve Avusturya ordusu üç koldan ilerlemesini emretti. Urban, San Giuliett ve Casteggio'yu ele geçirdikten sonra hızla Montebello'ya ilerledi. Montebello'ya vardıktan sonra ilerleme için gerekli düzenlemeler yapılırken Genestrello'dan silah sesleri geldi. Fransız General Forey, Stadion'un ilerlediğini duyduğunda iki top ve hazır bekleyen 74. tugayı harekete geçirerek Fossafazzo yakınlarına varmıştı. Forey, sağ kanadı ileri sürerek Genestrello'yu ele geçirdi. Avusturyalı kuvvetler Montebello'ya doğru çekildiler. 20 Mayıs saat 14.30'da Schaffgotsche ve Forey'in tugayları çatışmaya girdiler. Montebello'daki çatışma haberinin duyulması ile Aosta alayı ve Fransız birlikleri Avusturya birliklerini işgal ederek savaşa katılmalarını engelledi. Forey, içinde Piyemonte süvarilerinin de bulunduğu iki tugaya komuta ederek Avusturya'nın üzerine yürüdü. Üç saat süren çatışmanın ardından Urban, Forey'e Fransız ordusu desteğinin geleceğini düşünerek geri çekildi. Montebello'daki zafer ufak bir zafer olsa da, Avusturya ve Fransa-Piyemonte savaşının ilk zaferi olması bakımından önemliydi.[258]

Montebello yenilgisinin ardından yaralıların durumuna tanık olan Illustrated Times için çalışan bir sanatçı, Montebello savaşı sonrası Voghera'daki durumu şöyle anlatmıştı:

> *Kasabaya girerken acı verici bir olayla karşılaştım: İlk yaralıların gelişine bakılırsa kötü yaralanmışlardı ve çoğu etrafta olup bitenlerin farkında değildi. Ancak bazıları acılarını hafife almaya kararlı görünüyordu; bunların arasında ayağı top atışıyla parçalanmış bir Zouve(Fransız ordusunda görev yapan piyade), kendisinden daha az cesur bir askere destek vererek en kayıtsız şekilde topallayarak ilerliyordu. Taşınan son sedyenin görünüşünde uğursuz ve ürkütücü*

[257] Paoletti, s. 107.
[258] Wylly, ss. 49-53; Schneid, s. 40; Savelli ve diğerleri, Cilt:2, s. 358.

bir şey vardı: Baştan aşağıya kadar gevşek bir şekilde örtülmüştü ve altında bir insan formunun sert hatları seçilebiliyordu. Orada yatan zavallı adam Voghera'dan gelirken yolda ölmüştü.[259]

Montebello yenilgisi Gyulai'nin birlikleri arasında endişe yarattı. Gyulai müttefiklerin Po nehrinden geçmesinden korktuğundan ordunun bir kısmını Po'nun batı tarafını kapatacak şekilde düzenledi. Ordunun diğer kısmını ise Po'nun güneyini korunması için Mortara'nın güneyinde konumlandırdı. 23 Mayıs'ta korgeneral unvanı alan ve tam harekât yapma izni verilen Garibaldi, Maggiore Gölü kıyısında Sesto Calende'de Avusturya garzinonunu ele geçirdi. Garibaldi'nin başarısı üzerine Gyulai, Urban'ı Garibaldi'nin üzerine yolladı. Garibaldi, 27-28 Mayıs'ta Urban'ı San Fermo'da yenerek Como'ya ilerledi. 30 Mayıs'ta Laveno Kalesi'ne yaptığı saldırı başarısız oldu ve Varese'nin Avusturya tarafından tekrar işgal edilmesi üzerine Como'ya geri döndü. Bu sırada III. Napolyon, Gyulai'nin ordusunu tekrar konuşlandırması üzerine askerleri Casale'ye yönlendirmişti. Laveno saldırısından sonra Fransa ve Piyemonte birlikleri Mortara yolunu açmayı başardılar. [260]

30 Mayıs'ta Palestro'da Avusturya ve Fransa-Piyemonte orduları karşılaştılar. Piyemonte birlikleri, Palestro, Vinzaglio ve Confienzayı işgal ederek Avusturyalıların taarruzlarını geri püskürttüler. Piyemonte-Fransa ordusu Lomellina ve Sesia'nın doğu kıyısında güçlendiler. 31 Mayıs'ta Avusturya birliklerine komuta eden Zobel'ken Piyemonte birliklerine komuta eden Cialdini komuta etmekteydi. 31 Mayıs'ta Avusturya'nın saldırısına karşı Cialdini, bir tugayla Paestro'yu tutarken diğer tugay ile Avusturya'nın kuşatma girişimini önlüyordu. Cialdini'ye desteğe gelen Canrobert ile birlikte genişleyen ordu hattı, Avusturya'yı birliklerini durdurdu. Gyulai'nin kafası karışmıştı ve Fransız ordusunun Novara'ya ilerlemesine izin verdi. Fransızların Po'un güneyine geçeceğini düşünen Gyluani, müttefiklerin nereye ilerlediğini bilmiyordu. İmparator ve Fledmareşal Heinrich von Hess, Gyulai'nin harekâtı kötü idare etmesinden rahatsızlardı. Montebello ardından kazanılan Paestro Muhaberesi, Fransa-Piyemonte ittifakının moralini yükseltti.[261]

Fransa-Piyemonte birlikleri, Avusturya'yı Ticino Nehri'ne kadar takip ettiler. Nehrin üzerinde kurulmuş köprülerden geçen Avusturya ordusu Magenta'nın

[259] "Notes From Our Artist in Italy", **Illustrated Times**, Sayı:219, Cilt:8, 11 Haziran 1859.
[260] Riall, Garibaldi, s. 171; Schneid, ss. 41-42.
[261] Savelli ve diğerleri, Cilt:2, s. 359; Schneid, ss. 43-44; Smith, Victor Emmanuel and Cavour, s. 99.

kuzeyinde konuşlandı. Fransızlar 4 Haziran'da Ticino üzerindeki nehrin sağ tarafını koruyacak olan bir köprü kurdular. Fransız İmparatorluk Muhafız Kolordusu, köprüyü kullanarak Milano yolu üzerinden Ponte Nuova'ya ilerledi. Canrobert ve Niel'in ordusu muhafız ordusunu takip etti, Avusturyalıların Ponte Nuovo'ya yerleştirdiği bombalar köprüyü yıkamadı, köprü kullanılabilir haldeydi. Öğleden sonra saat 14.00'da Mangeta'ya gelen Gyulai, çatışmaları öğrenmesinin üzerine kaybedilen Ponte Nuovo'yu geri alma emri verdi. Komutan Reischach komutasındaki askerler Ponte Nuovo'da Fransızların ilerleyişini kontrol ettiler. Avusturya ağır kayıplar verse de Fransız ilerleyişini durdurmuş ve yeni birliklerin takviyesi için zaman kazanmıştı fakat bu sırada Fransızlarla olan temas kaybedildi. III. Napolyon, Magenta'yı cepheden ve kanattan ele geçirerek Milano'ya ilerlemeyi düşünüyordu. Fransızların elinde toplamda 62.000 asker, Gyulai'nin ise 68.000 askeri bulunmaktaydı. [262]

Macmahon, Avusturya'ya karşı Buffalora'da bir savaş başlattı. Buffalora'dan Magenta'ya kadar, Avusturya ile temas halinde bulundu. Canrobert'in takviye için gelen ordusu, demiryollarını kullanmıştı. Magenta'ya ilerleyen Macmahon, Avusturya direnişi ile karşılaşınca geride kalan yollar tıkanmıştı. Fransız saldırısının haberini alan Gyulai, Schwarzenberg'in komuta ettiği birliği Magenta'ya gönderdi. Ponte Nuovo ve Ponte Vecchio'ya gönderilen Stadion, zamanında Magenta'ya gelemedi. Gyulai ve Hess, Magenta'ya vardığı sırada Macmahon muhafızlarını geri çekmişti. Desteğe gelen Schwarzenberg'in birlikleri Fransızların sağ kanadına saldırdığı sırada Canrobert Magenta'ya ulaştı. Çatışma sürerken, Avusturya'ya taarruza geçmek için Nviglio'da toplanan Macmahon'un birliklerine General Vinoy'un askerleri takviyede bulundu. Macmahon Avusturya I. ve II. kolordularına saldırarak Avusturya ordusunu mağlup etti. Avusturyalılar Gyulai'nin V. kolordusuna doğru çekilmeye başladılar. II. Kolordu'nun Abbiategraso'ya doğru çekilmesi, Fransızlar için Milano yolunu açmaktaydı.[263]

Magenta'daki karşılaşmada Avusturya 9.700 kayıp verirken, Fransa-Sardunya kuvveti 4.500 kayıp verdi. Avusturyalıların, Milano ve Pavie'yi bırakarak Adda ve Mincio'ya çekilmesi üzerine 8 Haziran'da Emmanuel ve III. Napolyon Milano'ya girdi. Magenta zaferini duyan Garibaldi, Carese'yi yeniden ele geçirdi ve Bergamo ve

[262] Whlly, ss. 124-126; Schneid, ss. 46-47.
[263] Schneid, ss. 48, 50-51.

Brescia'ya ilerledi. Brescia'da toplanan gönüllüler ile ordu birleşerek, Salo'ya ilerledi ve Garde Gölü'ne kadar Lombardiya'yı düşmanlardan temizledi. Magenta yenilgisi, Gyulai'nin ordusunu Milano doğusundaki Chiese Nehri'ne çekmesinden sonra 16 Haziran'da istifa etmesine neden oldu. İstifadan iki gün sonra Avusturya ordularının başına İmparator Franz Josef geçti ancak Josef'in sabırsızlığı Avusturyalılara Solferino yenilgisini getirecekti.[264]

3.5.2.2. Solferino Savaşı(24 Haziran 1859)

Solferino arazisi, büyük birliklerin rahatça hareket etmesi ve topçular için geniş ateş alanlarına sahip olması bakımından çok elverişliydi. Savaş alanının tam ortasında, tüm savaş alanını gören Solferino'nun batısında bulunan Kale Goffredo bulunmaktaydı. Solferino'nun daha güneyinde ise Campo di Medole ovası bulunmaktaydı. Mısır, arpa ve buğday ekili bu düzlük birliklerin hareketini engellemekteydi.[265]

Benedek'in Garda Gölü ile Solferino arasındaki Sardunyalılar ile mücadele; Solferino ve Cavriana'da Fransızların Avusturya üzerine yürüyüşü ve Ana Goito'da Niel ve Canrobert'in desteği ile Avusturya ordusu ile yapılan savaşla birlikte Solferino muharebesi üç koldan ilerledi.[266]

Mincio boyunca geri çekilen Avusturya ordusu, Franz Josef'in emriyle 22 Haziran'da Mincio üzerinden birleşerek harekete geçti. Josef'in amacı, Piyemonte-Fransa ordusunu Chiese'yi geçerken yakalanarak daha fazla takviye gelmeden mağlup etmekti çünkü bu sırada Garibaldi'ye takviye için Toskana'dan hareket eden Prens Napolyon Jerome'un V. Kolordusu takviye için gelebilirdi. Toskana, Modena ve Parma'nın Habsburg Hanedanı'na karşı ayaklanarak Avusturya'ya karşı birlik topladıkları haberini alan Josef, ek destek gelmeden saldırma kararı verdi. Erste Armee ve yedek süvariler Campo di Medole üzerinden ilerleyecek; Zweite komutasındaki birliklerle birlikte Sardunya-Piyemonte ordusu Volta ve Garda Gölü arasında sıkıştırılacaktı. Bunun üzerinde tüm ordu toplanarak Motechiaro'ya ilerleyecek ve

[264] Savelli ve diğerleri, Cilt:2, s. 359; Riall, Garibaldi, ss. 171-172; Schneid, s. 51.
[265] Richard Brooks, **Solferino 1859(The Battle that Won Italy its Independence)**, Osprey Publishing, Oxford, 2009, ss. 56-57.
[266] Brooks, s. 62.

burada bulunan müttefik ordusuna saldıracaktı. Josef daha önce hiçbir orduya komuta etmemişti, 1848'de Verona Savaşı'na katıldığında savaş alanında seyirci olarak bulunmuştu, tecrübesizliğine rağmen müttefik ordusunu yeneceğini düşündü. Josef'in planına Komutan Hess, harekâtın uzun süreceğini ve Avusturyalıların savaş planı için yürürken yakalanarak, düşman ordunun merkezlerine saldırmaları için fırsat bulacağını söyleyerek karşı çıktı ancak Grünne ve Ramming Josef'i desteklediğinden plan değiştirilmedi. 23 Haziran'da III. Napolyon ilerleme emri verdiğinde, Hess'in tahmini doğrulanmıştı; Napolyon'un ordusu sabah hareket ettiklerinden Avusturya ordusu yanlış yönlendirildi ve sabah hazırlıksız yakalanan Avusturya ordusuna karşı Fransız-Piyemonte ordusu saldırıda bulundu. Fransa ve Avusturya arasındaki iletişimin kesilmesi, iki tarafın da farkında olmadan aynı rotada ilerleyerek karşılaşmasına neden oldu.[267]

Orduların farkında olmadan ilerlemesi Medole, Solferino ve San Martino'da karşılaşmalarına neden oldu; böylece San Martino'da Avusturya-Piyemonte birlikleri çarpışırken; Solferino'da Fransız-Avusturya birlikleri karşı karşıya geldi. III. Napolyon, silah sesleri duyulduğunda savaş alanına giderek Kilise Kulesi'ne tırmandı ve Avusturya ordusunun durumunu analiz etti. Napolyon, Solferino çevresindeki yüksek araziye saldırı emri verirken merkezdeki sağ ve sol kanadı kapattı. İlk çatışmalar sabah saat 5'te başladığında, Avusturya ordusu kahvaltı yapıyordu. Medole'de çatışmada olan Avusturya komutanı Blumencron'un destek çağrısına rağmen Luzy'den destek gelmedi. Franz Josef ortadan kaybolduğundan ordu komutansız kaldı. Avusturya ordularının ayrı hareket etmesi ve savaşın ayrı kollardan devam etmesi, Avusturya'ya destek gelmesini engelledi. Destek alamayan Avusturya ordusu, komutan Baraguey tarafından yenildi ve Solferino'yu ele geçirdi. Solferino'nun ele geçirilmesinin ardından gelen şiddetli fırtına muharebeyi sona erdirdi.[268]

Sardunya ve Avusturya birliklerinin çarpışması San Martino'da gerçekleşti. Sardunya ordusunun üç koldan ilerleyişinde engebeli arazi destek gelmesini engelliyordu ve II. Victor Emmanuel ise Solferino'daki savaşı izlemekle meşguldü. Sol kanadı yöneten Durando, sabah 5.30'da Madonna della Svoperta'nın Stadion

[267] Paoletti, s. 108; Brooks, ss. 57-58, 60; Scneid, s. 52.
[268] Schneid, s. 52; Brooks, ss. 60-62.

tarafından işgal edildiğini gördü. Durando'nun birlikleri, Solferino'daki savaş yüzünden desteksiz kaldı ve Lonato'ya kadar geri itildiler. San Martino tepesi zorlu bir alandı, çok sayıda birliği alacak derecede büyük olsa da kuzeyde bulunan dik yamaçlar ve taş binalara sahipti. Sardunya birliklerinin sayısı Avusturya kuvvetinden 5.000 asker fazla olmasına rağmen bu üstünlük kullanılamadı. Piyemonte askerleri San Martino yamaçlarına saldırı girişimleri Avusturyalılar tarafından durduruldu. San Martino'dan gelen haberler üzerine Sardunya'ya takviye kuvvetler gönderildi. II. Victor Emmanuel, Solferino zaferinden sonra Piyemontelilerin de Avusturya yenilgisinden pay almalarını istedi. La Marmora'ya duyduğu haset nedeniyle, onun taktik ve önerilerinin desteğini almamıştı ancak şimdi takviye kuvvet olarak La Marmora, San Martino'ya yollanmıştı. Solferino'da Avusturya'nın kayıp vermesi San Martino'da bulunan Avusturya birliklerinin konumlarını değiştirdi. Stadion'un geri çekilmesi üzerine desteğe gelen La Marmora, Madonna della Scorperta'yı işgal etti ve Benedek'in ordusunu yönlendirdiği Pozzolengo'ya ilerledi. Benedek, Pozzolengo'da sıkışmasına rağmen İtalyanları kontrol altında aldı. Gün batımına doğru Piyemonte'nin beş tugayı San Martino'ya ilerlediği sırada Benedek çekilme emri verdi. İlerleyen Piyemonte ordusu karşısında Benedek önce Alionze'ye, ardından da Mincio'ya geri çekildi. Piyemonte birlikleri savaşarak geri çekilen Avusturyalılar karşısında San Martino'ya ulaşarak tepeyi ele geçirdiler. Savaşlar Fransa-Piyemonte birliklerine zafer getirmiş olsa da, çok fazla kayıp verilmişti. Piyemonte 5.000 ölü ve yaralıya sahipken Avusturya 22.000 kayıp vermişti.[269]

Solferino mağlubiyeti ardından Mincio'ya çekilen Avusturyalıların yeni bir saldırıya karşı koyacakları düşünülmediğinden Josef orduyu Adige'ye çekmeye karar verdi. III. Napolyon, Verona'ya ilerlemeden önce Peschiera Kalesi'ni zapt etmek istiyordu çünkü Peshiera hem üst olarak kullanılacak hem de ana harekât hattını korumak için yararlı olacaktı. Sol kanatta Ciladini ve Garibaldi'nin harekâtıyla Adige'de bulunan Avusturya hattını kontrol etmek; merkezde ise Peschiera'yı aldıktan sonra Verona'yı ele geçirmek son olarak da filo ile Venedik'e saldırarak Avusturya iletişimini kesmek isteyen III. Napolyon, savaşın uzayacağını düşündü. 6 Temmuz'da General Fleury'i Verona'ya göndererek Avusturya'ya ateşkes önerdi. Felury

[269] Brooks, ss. 64-66; Schneid, ss. 64-65; Smith, Victor Emmanuel and Cavour, ss. 103-104.

gönderildikten sonra birlikleri konumlandırmaya ve savaş planına göre hazırlıklarını sürdüren imparator, ateşkesin kabul edildiği haberini alınca tüm harekâtı durdurdu.[270]

III. Napolyon'un ateşkes istemesinin nedenleri vardı. Fransa bu zamana kadar Avusturya ile olan çarpışmalarda 360 milyon, Piyemonte ise 80 milyon frank harcamıştı. Solferino'da ve San Martino'da yaralıların savaş alanında bakımsız olduğunu; sıcak havanın ve tifüsün askerlere zorluk çıkardığını görmüştü. Prusya'nın Fransa'nın güçlenmesinden endişe duyarak seferberlikle meşgul olması Fransa için tehlikeliydi. Garibaldi'nin birliklerinin Alman Konfederasyonu'na yakın Tirol sınırına ulaşması, devrimin Alpler'in ötesine taşınma ihtimalini doğurmuştu. Rusya, Napolyon'a barış yapması için mesaj yollamıştı. Piyemonte birliklerinin toplarını demiryollarının tıkalı ve bakımsız olması ile getirememesi nedeniyle, yeni bir çatışma karşısında etkin olamayacak olmaları, III. Napolyon'un ateşkes yapmasına neden oldu.[271]

11 Temmuz 1859'da imzalanan Villafranca Ateşkesi'ne göre Avusturya, Mantua ve Peschiera hariç Lombardiya'yı Fransa'ya devredecek; Fransa da, burayı Sardunya-Piyemonte'ye bırakacaktı. Papa'nın başkanlığı altında Avusturya'ya ait Venedik'in de içinde olacağı bir İtalyan Konfederasyonu kurulması kararlaştırıldı. İsyanlar nedeni ile kaçan Modena ve Toskana Dukaları affedilerek yönetime geri döneceklerdi. Villafranca'nın imzalanacağı haberi Cavour'a verilmemişti. Savaş sonucunda mutlaka bir barış olacağının farkında olan Cavour, anlaşmanın çerçevesini oluşturacak kararları duyduktan sonra çok öfkelendi. II. Victor Emmanuel de bu fikirden memnun değildi ancak III. Napolyon'un baskısı sonucunda anlaşmayı imzalamaktan başka şansı yoktu. Cavour, şartları gördüğünde çok sinirlendi; Piyemonte, konfederasyonun sadece bir üyesi olmuştu ve İtalya adına öncülük etme iddiasını kaybetmiş görünüyordu. Modena ve Toskana Düklerin geri dönmesiyle Avusturya'nın nüfuzu tekrar İtalya yarımadasında güçlenmişti. Cavour, kralı savaşmaya devam etmeye ikna edemedi ve böyle bir anlaşmanın bir parçası olmak istemediğinden istifa etti. Öte yandan Cavour'un kurduğu Ulusal Dernek ılımlı davranarak Villafranca'nın bir şeyi değiştirmediğine ve II. Victor Emmanuel'in İtalya'nın geleceği için önemli olduğuna dair yazılar yayınladı.[272]

[270] Wylly, ss. 227-229, 231-232.
[271] Smith, Victor Emmanuel and Cavour, ss. 104-106.
[272] Whyte, ss. 321-327; Riall, Garibaldi, s. 176.

Avusturya savaş devam ederken İtalya yarımadasında Parma, Modena, Floransa ve Bologna'da isyanlar çıkmış, II. Victor Emmanuel bu isyanları bastırarak buradaki yönetime komiserlerini atamıştı. Toskana'da dukalıklar ve elçilikler bir araya gelerek bir Orta İtalya Birliği kurdular ve Villafranca'yı reddettiler. III. Napolyon bundan rahatsızdı ancak ya yeni oluşumu kabul edecekti ya da birliğe karşı savaşa girecekti. İngiltere'nin uzlaşmacı tavrı sonucunda III. Napolyon birliğe izin verdi. Cavour, 16 Ocak'ta Savoy ve Nice karşılığında Sardunya'nın Orta İtalya Birliği idaresini alması teklifini sunmak adına tekrar göreve geri döndü. 10 Kasım 1859'da Zürih Antlaşmasının yapıldığı Zürih Kongresi'nde III. Napolyon, bu fikri reddetti ancak Savoy ve Nice karşılığında Orta İtalya Birliği'nin kurumasına izin verdi. 20 Ağustos'ta Toskana ve Emilia'da halkoylaması yapıldı ve seçmenlerin oyu ile iki eyalet Sardunya-Piyemonte'ye katıldılar. Savoy ve Nice'de yapılan oylamalar sonucunda eyaletler Fransa'ya geçti.[273]

Zürih Barışı, İtalya davasına darbe vurmuştu. Garibaldi zaferin ardından İtalyanlar arasında daha da ünlenmişti ve gönüllüler asker olarak orduya katılmaya başlamıştı. Barışla birlikte İtalyanlarda oluşan hayal kırıklığı, Garibaldi'yi de etkiledi. Mazzinistler de aynı hayal kırıklığına uğramıştı, Garibaldi, yayınlanan belgeyi onaylasa da barışı onaylamıyordu. Cavour gibi o da, mücadeleyi devam ettirmek için krala başvurdu ancak kral Garibaldi'nin savaşmasına karşı çıktı. Garibaldi bunun üzerine görevinden istifa etti ve yeni kurulan Orta İtalya Birliği'nin komutasında geçmeyi kabul etti. Garibaldi gönüllülerin Orta İtalya'ya nakledilmesini ve yakın subaylarını kendine katılmaya davet etti ancak Orta İtalya Birliği komutasında geri planda kalması onu sinirlendirdi.[274]

Sardunya-Piyemonte Krallığı, İtalya'nın bağımsızlığı adına Fransa gibi güçlü bir müttefik ile verdiği ikinci savaşı kazansa da, savaşın sonucunda imzalanan anlaşma İtalyanların hayal kırıklığına uğramasına neden oldu. Sardunya-Piyemonte'nin savaşa devam etmesini isteyen Cavour ve Garibaldi, isteklerine ulaşamadılar. Cavour, barışı kabullenip İtalya'nın kurtuluşuna dair savaş dışında çalışmalara girerken; Garibaldi aksiyona geçecek ve Risorgimento'yu hızlandıracaktı.

[273] Paoletti, ss. 108-109; Gooch, ss. 27-29.
[274] Black, s.166; Riall, Garibaldi, ss. 176-177.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
GARİBALDİ VE RİSORGİMENTO'NUN HIZ KAZANMASI

Villafranca, Sardunya-Piyemonte Krallığı'nın Risorgimento amaçlarını zora sokmuştu. Cavour, Sardunya Krallığı'nın içinde bulunduğu zor durumu dönüştürerek Risorgimento'yu devam ettirmek istiyordu. Savaşın ardından Fransa'dan istenilen desteğin görülmemesi ve Sardunya Krallığı'nın çıkarlarının ön planda tutulmaması, Sardunya Krallığı'nın destekçilerinin hayal kırıklığına uğramasına neden oldu. Savaş devam edilmesi isteği reddedilmişti. Fransa'nın müttefikliği ile birlikte Avusturya'ya karşı galip gelen Sardunya-Piyemonte Krallığı tek başına savaşı devam ettirecek durumda değildi. Risorgimento'nun sonunun geldiğini ve başarısızlığa uğradığının düşünüldüğü sıralarda Garibaldi, bin gönüllüsü ile birlikte Sicilya'da yürüttüğü mücadeleyi başarı ile tamamlayacak ve Sicilya'daki başarının ardından Risorgimento mücadelesi hız kazanarak 1870 yılında İtalya'ya birleşim getirecektir.

4.1. BİNLERİN SEFERİ(1860-1861)

Garibaldi'nin gönüllülerinin 1860 yılından 1861 yılı Volturno Muharebesi'ne kadar yaptığı mücadele "Binlerin Seferi" olarak adlandırılmaktadır. Garibaldi'nin Sicilya'ya ilerleyişi ve elde ettiği başarılar, İtalya'nın birleşmesini arzulayan vatanseverlerin Kırmızı Gömlekliler'e katılmasına neden olacak ve Garibaldi Napoli'yi ele geçirecektir. Dışarıdan bakıldığında, Sardunya Krallığı ve Garibaldi arasında karşıt bir izlenim verilerek güçlü devletlerin dikkatini çekilmemeye çalışılırken; içeride Garibaldi'ye destek verilerek Sicilya ilerleyişinin başarılı olması amaçlanmıştır çünkü Sicilya'daki başarı, Risorgimento'nun ilerlemesine katkı sağlayacaktır. Garibaldi'nin başarıları, Risorgimento'nun Villafranca ardından aldığı darbeden sonra birleşmenin ivmesini arttıracak ve İtalya'ya başarı getirecektir.

4.1.1. Garibaldi'nin Sicilya'ya İlerlemesi(1860)

Giuseppe Joseph Garibaldi 4 Temmuz 1807'de Nice'de doğdu. Nice, 1860'lardan itibaren Fransız kenti olsa da, Nice'de bulunan Garibaldi ailesinin soyu

İtalyan'dı. Garibaldi ailesi, 30 yıl önce Cenova'daki Chiavari'den Nice'ye gelmişlerdi. Garibaldi'nin babası bir deniz kaptanıydı ve oğluna iyi bir eğitim vermek istemişti ancak Garibaldi eğitim ile ilgilenmiyor, kuzeni ile birlikte dağları gezerek limanda gemileri izliyordu. Çocukken çevresindeki insanlara yardımcı olan Garibaldi, arkadaşları arasında güvenilir ve cesaretli biri olarak görülüyordu. Garibaldi, okuma yazma öğrendikten sonra İtalyan şair Ugo Foscolo'nun yazılarına ilgi duymuştu. Garibaldi eğitimine devam etmeyince babası Domenico, oğlunu denize gönderdi. Garibaldi kamarot olarak işe başladıktan sonra kaptanlığa yükseldi. Roma'ya giden Garibaldi, Roma'nın kalıntılarını gördükten sonra şehrin eski ihtişamını hatırlayarak kiliseden kurtulmuş ve eski ihtişamını kazanmış bir Roma hayal etti. 1833 yılında Mazzini'in bir arkadaşı ile tanışmasından sonra Genç İtalya'ya katılan Garibaldi, Mazzini'nin önderliğinde çıkan isyanlara katıldı ancak isyanlar başarısız olmuştu. 1848 İhtilalleri'nde Roma'da başarıya ulaşamayan devrimler sonucunda Garibaldi Latin Amerika'ya kaçtı ve geri döneceğini söyledikten sonra 1859 yılında Piyemonte-Fransa'nın Avusturya'ya karşı mücadelesinde yer aldı.[275]

Garibaldi Orta İtalya Birliği'nin komutasına geçtiğinde, birliğin birinci komutanı olan Fanti tarafından Rubicon kıyısına gönderildi. Garibaldi, kendisi ile birlikte Cosenz, Medici, Bixio ve Alpler'de yarım kalan savaşı devam ettirmek isteyen gönüllüleri de yanında getirmişti. Halk, Garibaldi'nin Rubicon'da bulunmasına coşkuyla karşılık verdi. Orta İtalya Birliği komutasında Fanti'nin gerisinde kalmak Garibaldi'yi rahatsız etmişti. İtalya halkına, yabancıları kovmaya ve silahlanmaya yönelik askeri eylem çağırısında bulundu. Garibaldi, Napoli ve Papalık Devletleri'ne de çağrıda bulundu, yaptığı çağrılar gazetelerde yayınlandı. Silahlanma teşviki için Garibaldi, "Milyon Tüfek"(Million Rifles) kampanyasını başlattı. Ateşli silah taşıyabilen erkeklerden oluşan, üç kategoriye ayrılmış ulusal ve gönüllü bir muhafız birliği kurmak istedi. Garibaldi, Milyon Tüfek ordusu için para toplamak istiyordu. Ulusal Cemiyet'in başkanlığına atandıktan sonra Garibaldi'nin kampanyası hız kazandı. Garibaldi'nin etrafında toplanan gönüllüler, Garibaldi'nin İtalya'nın davası için devam etmesini istiyorlardı. Kılık değiştirerek Floransa'ya gelmiş olan Mazzini bile, Garibaldi'ye destek olacak arkadaşlarını gönderdi ve kampanyası için para

[275] F. J. Snell, **Garibaldi and His Red-Shirts**, Heritage History, 2010, https://www.heritage-history.com/index.php?c=read&author=snell&book=garibaldi&story=_front, (28. 05. 2023), ss. 4-6.

topladı. Garibaldi, Milyon Tüfek kampanyası için Enrico Besena'nın yönetiminde bir ofis kurarak askerler için kıyafet siparişi verdi. Orta İtalya Birliği komutanlarından olan General Fanti ve Farini, 19 Ekim 1859 tarihinde Garibaldi'ye Papalık Devletleri'nde ortaya çıkacak herhangi bir ayaklanmada sınırı geçmesini istediği bir talimat gönderdi.[276]

Piyemonte meclisi, Papalık topraklarına yapılacak bir saldırı sonucunda Fransa ve Avusturya ile çıkabilecek olan savaşın İtalya'nın mahvolmasına neden olacağından, Orta İtalya Birliği'nin planını desteklemediler. Cavour ise, İkinci Bağımsızlık Savaşı'nın ardından İtalya'nın Birleşme hareketinin ertelenmesi gerektiğini düşündü çünkü Zürih Antlaşması ile birlikte Piyemonte Avrupa devletleri tarafından baskı altındaydı. Farini ve Fanti Garibaldi'nin politikasından desteklerini çektiler ve Garibaldi'ye aynısını yapmasını önerdiler. 12 Kasım'da Garibaldi ile yaptıkları görüşmede Garibaldi'den işgal etmeme sözü aldılar ancak görüşme ardından Garibaldi, Marche'de patlayan devrime yardım için gideceğini bildirdi. Devrim haberi yanlış bir haber olsa da, Sicilya'da çıkan isyan sonucunda Garibaldi harekete geçecekti. Piyemonte, İtalya planı için beklemeyi düşünürken, İtalya yarımadasının diğer bölümleri beklemeyecekti.[277]

II. Victor Emmanuel Garibaldi'yi Torino'ya çağırarak Marche'ye müdahalesini yasakladı ve Romagna'daki komutanlıktan aldı. Garibaldi, yayınladığı bildiride ordudan emekli olduğunu, Bir Milyon Tüfek kampanyasının açık kaldığını ve meslektaşlarına faaliyetlerine devam etmelerini söyledi. Kral, onu Piyemonte ordusuna yeniden general olarak atamak istese de Garibaldi bu teklifi reddetti. Garibaldi ve Piyemonte arasındaki gerginlikler, aralarının açılmasına neden oldu. Garibaldi, Ulusal Dernek başkanlığından istifa etti ve Cavour'a karşı bir kampanya izlemeye başladı. Aralık sonunda Nazione Armata(Silah Altındaki Ulus)'yı kurdu ancak Emmanuel'in emri ile bu oluşum durdurulmak zorunda kaldı. Garibaldi'nin faaliyetleri, Piyemonte hükümetinin ve Kral II. Victor Emmanuel'in baskılarına rağmen kampanya için para toplamaya ve destek toplamaya devam ederek Sicilya'ya yürüyüşünde ona destek olacaktı.[278]

---

[276] George Macaulay Trevelyan, **Garibaldi and the Thousand**, Longmans, 5. baskı, New York, 1912, ss. 119-120; Riall, Garibaldi, s. 177.
[277] Trevelyan, ss. 120-121; Luigi Casali, **Red Shirts: Garibaldi's Campaing in Southern Italy(1860)**, Ulster Imports, Champaign, 1989, s. 5.
[278] Riall, Garibaldi, ss. 178-180.

3-4 Nisan 1860'da bir tesisat ustası olan Franciso Riso, Palermo'da bir ayaklanma başlattı. 4 Nisan sabahı ellerindeki silahlarla "Viva Italia, Viva Vittorio Emanuele"(Yaşasın İtalya, Yaşasın Victor Emmanuel) sloganları ile sokaklardan geçen askerlerle çatışmaya girdiler. Manastıra çekilen isyancılar, Napolili birlikler tarafından bastırıldılar. İsyancılar sokaklarda dolaşarak, isyana destek aradılar ancak herhangi bir destek bulamamışlardı. Liberaller, muhafazakârlar ve halk ayaklanma konusunda hemfikirdi ancak sınıflar arası iletişimsizlik, örgütlenme sorunları ve liberallerin gerçek bir devrimi tasarlayıp uygulamaya koyma konusunda şüphelere sahip olması Palermo'da çıkan ayaklanmanın erken olduğunu düşündürttü. Palermo isyanına erken gözüyle bakan saygın insanların yanında açlık çeken ve daha iyi geçinmek için ayaklanmaya katılmak isteyen halkın kaybedecek bir şeyi yoktu. Cumhuriyetçilik hakkında bilgileri olmasa da, tek hissettikleri her türlü hükümet yönetimine karşı nefretti. Üst sınıflar, Bourbon yönetimine karşı şikâyetçilerdi fakat toplumsal düzeni yeniden tesis etmek için isyancıları alevlendirmemeye çalıştılar çünkü başarıya ulaşan isyanların ömrü kısa olmuş ve hükümet tekrar düzeni sağlamıştı.[279]

İsyan güçlü değildi ancak kısa süre sonra toplumsal hareketle çakışarak Palermo'dan taşraya yayıldı ve isyanın yayılması adadaki yerel yönetimlerin çöküşüne neden oldu. Riso'nun önderliğinde çıkan isyan bastırılırken, Napolili birlikler isyan bahanesiyle her yeri yakıp yıktılar, suçsuz kadın ve çocukları cezalandırdılar. Riso'nun çıkardığı isyanın taşraya yayılmasıyla birlikte isyancılar Garibaldi'nin gelişine kadar ormanlarda saklanarak mücadeleyi sürdürdüler. 4 Nisan itibariyle iki hafta boyunca Monreale, Gibilrossa ve başka yerlerde isyancılar direnişi sürdürdü. İsyanın büyümesi ve güçlü bir etkinliğe sahip olması isyana katılmayı düşündürdü. 19 Nisan'da Carini'de olan çatışmada isyancı çeteler dağıtıldı. İsyancılar, isyanı sonlandırıp gidecekken önemli bir olay oldu.[280]

İki Sicilya Krallığı halkı, uzun zamanlar süren Bourbon yönetiminden rahatsızdı ve krallık son ol yıldır sorunlarla uğraşmaktaydı. Vergiler ağırdı, hükümet yozlaşmıştı ve hapishanelerde siyasi suçlular bulunmaktaydı. Ferdinand, Avusturya ve Papa'nın desteği ile birlikte kendine güveniyordu. Ferdinand'ın ölümünden sonra tahta

[279] Denis Mack Smith, **Cavour and Garibaldi 1860**, 2. Baskı, Cambridge Univesity Press, Cambridge, 1986, (Cavour and Garibaldi), ss. 8-9; Trevelyan, ss. 155-156.
[280] Smith, Cavour and Garibaldi, ss. 9-10; Trevelyan, ss. 157-158.

oğlu II. Francis geçmişti. İtalyan karşıtı ve Avusturya yanlısı bir politika izleyen Francis, reform karşıtıydı. Hoşnutsuzluk, isyancıların birleşmesine neden olmuş ve Mazzini de bu isyanın arkasında görev almıştı. Mazzini taraftarlarının İtalya'nın kurtuluşu için Cavour'un yanına geçmesiyle Mazzini, İtalya yarımadasındaki etkisini kaybetmişti ancak çalışmalarını durdurmamıştı. Mazzini, Palermo'ya destek için dostlarından olan Pilo'yu Sicilya'ya yolladı. Pilo, Garibaldi'nin gelişinin habercisi olarak kendini Plana dei Greci'de gösterdi. Mazzini tarafından 25 Mart'ta Cenova'dan yollanan Pilo ve Corrao, Plana dei Greci'ye geldikleri yol boyunca Garibaldi'nin gelişini bildirdiler. Garibaldi'nin gelişi bir blöftü Pilo, ayaklanmayı canlı tutarak liderliği Garibaldi'nin almasını istemekteydi. Garibaldi fiilen Sicilya'ya gelene kadar, Garibaldi'nin geleceğine dair haberler, Sicilyalıları ve isyanı canlı tuttu. Garibaldi'nin Sicilya'ya geleceğine dair yalan haberler yayılmaktaydı ve isyancılar Garibaldi'nin geleceğinden şüphe duymuyorlardı.[281]

Sicilya hükümetinin başında bulunan ve daha sonra sürgünde uzun yıllar geçiren Sicilyalı Crispi, İtalya'da müttefik arıyordu ve bunun için Victor Emmanuel ile görüştü. Emmanuel bu sırada Fransa ile görüşmelerde olduğundan Crispi'nin isteğine cevap veremedi, Cavour ise ona güvenmiyordu çünkü Crispi Mazzini'nin partisindendi. İstediği desteği alamayan Crispi bu sefer Farina'ya gitti. Farina, Garibaldi'nin de katıldığı Modena'da toplanan bir konferans düzenledi. Garibaldi'nin etkisi, İtalya yarımadasında ve önemli yazarlar arasında artmıştı. 1860 yılında Sicilya'daki devrimciler ve Ulusal Dernek üyeleri Francesco Crispi ve Giuseppe La Masa gibi isimler ona yaklaştı ve Palermo'daki isyana önderlik etmesini istedi. Garibaldi başta bu isteği reddetmişti çünkü isyanın başarıya ulaşamamasından ve Napoli ordusunun garnizonundan endişe ediyordu. İsyanın başarısız olması, Sicilya'nın daha fazla katliama ve işkenceye uğramasına ve başarısızlık olursa Victor Emmanuel'in onu reddetmesine neden olabilirdi. Crispi'nin ısrarları ve Torino'dan gelen bazı gizli mesajlar sonucunda Garibaldi ikna oldu ve çalışmalara başladı. Yapılacak sefer için gönüllüler arandı ve askerler toplanmaya başladı. Piyemonte hükümetinin baskısından endişe eden Garibaldi için, Sirtori Cavour ile görüştü. Cavour, Sicilya'ya yapılacak müdahaleyi başarılı görmüyor ve Garibaldi'nin ölümü sonucunda İtalya'nın uzun yıllar toparlanamayacağından endişe ediyordu. Cavour,

[281] Smith, Cavour and Garibaldi**,** s. 7; Trevelyan, ss. 159-161; Forester, ss. 101-102.

Garibaldi'nin seferinin Piyemonte ile bağlantılı görülmesini istemiyordu. Garibaldi, yola çıkmadan önce Sardunya Kralı ile görüştü ve ona sadakat yemini ederek amacının kral için Sicilya'yı ele geçirmek olduğunu belirtti.[282]

Garibaldi'nin birlikleri Nisan ayında Cenova'da toplanarak düzenlendi ve talim yaptı. Garibaldi, başta beş yüz gönüllü ile yola çıkacakken, 5 Mayıs gecesi bu sayı 1.089'a ulaştı. Garibaldi'nin gönüllüleri olan Mille(Bin), 4 bölükten oluşan iki tabur halinde düzenlendi. İki tabura ek olarak başta atsız ancak sonra atlı 23 rehber ve 43 Cenovalı Carbonari'den oluşmaktaydı. Kısa süre sonra Garibaldi'nin "Binler(I Mille)"ine katılan "Picciotti" adı verilen Sicilyalı gönüllülerden 9. bölük oluşturuldu. Garibaldi, Lombardo ve Piedmont adlı iki gemi ile yola çıktı. Garibaldi, Piedmont adlı gemisine komuta ederken; daha büyük olan Lombardo'ya Nino Bixio komuta ediyordu. Cavour bu sırada, Garibaldi'nin seferinin durdurulması için Amiral Persano'yu görevlendirdi ancak Persano, Garibaldi'nin yerini tespit edemedi. Cavour, seferi engellemek isteseydi, Cenova Limanı'ndan Garibaldi çıkmadan önce amacına ulaşabilirdi. Cavour sadece, Garibaldi faaliyetlerinden Piyemonte'yi ayırmak için bu girişimde bulunmuştu; amacı onu engellemek değildi.[283]

Cavour'un Garibaldi'nin Sicilya'ya ilerleyişine karşı aldığı tavırlara dair görüşler bulunmaktadır. Garibaldi'ye bir yandan zulmedildiği ancak bir yandan da gizli bir yardımda bulunulduğu düşünülmektedir. Cavour ve Garibaldi'nin arası Nice'nin Fransa'ya bırakılması ile birlikte açılmıştı. Cavour, ilkesel konularda bile fikrini değiştirebiliyordu. Politika oluştururken katı davranmıyordu ve fikirlerini değiştirmeye açıktı. Trevelyan ise, Cavour'un asıl fikrinin ne olduğunu anlayamadığını çünkü aynı hafta hatta aynı gün içinde yazılmış mektupların bile kendi içlerinde çelişki barındırdığını ifade etmiştir. Cavour'un, koşulları bekleyen bir fırsatçı olduğunu ve son ana kadar Piyemonte'yi Garibaldi'nin faaliyetlerine bağlamak istemediğini belirtmiştir. Öte yandan, Cavour'un politikası Sicilya'da gerçekleşen Garibaldi yürüyüşü ve Risorgimento'nun içinde bulunduğu durumda, karışık bir ortamda şekillenmiştir. Birleşik bir İtalya fikri, kimleri için devrim kimileri içinse cumhuriyet anlamına geliyordu. Cavour, Garibaldi'nin Sicilya'ya ilerleyişine

[282] Snell, ss. 33-34; Schneid, s. 58; Forester, ss. 102-103.
[283] Schneid, s.59; Gabriele Esposito, **Armies of the Italian Wars of Unification 1848-70(Papal States, Minor States And Volunteers)**, Osprey Publishing, Oxford, 2018, (Papal States and Volunteers), s. 35; Riall, Garibaldi, s. 207.

cumhuriyetçilerin katılmasıyla Risorgimento tehlikeye girebilir ve Mazzini tehlikesi ortaya çıkabilirdi. Mazzini'nin amacı ise, Napolili güçleri yenerek İtalya devriminin liderliğinden Cavour'u uzaklaştırmaktı. Garibaldi, Sicilya'ya hareket etme amacı olarak İtalya ve Victor Emmanuel'i göstererek Mazzini'nin bu ilkeye uymasını sağladı. Mazzini ise bunun bir ulusal birlik sorunu olduğunu söyleyerek Garibaldi'ye destek verdi. Ulusal Dernek'in de Garibaldi'ye destek vermesi sonucunda Cavour Garibaldi'yi desteklemekten başka şansı kalmadı. Garibaldi'ye izin vermek hükümete destek ve popülerlik kazandıracak, Victor Emmanuel'i memnun edecek ve ülkenin dikkatini kaybedilen Nice ve Savoy'a değil de Sicilya'ya çevirecekti. Cavour, Garibaldi'nin hareketini kontrol edemeyeceği için endişeliydi ancak müdahale etmeme politikası izlemeye karar verdi. Garibaldi'ye destek vermeyecekti ve engellemeyecekti, böylelikle sorumluluk Garibaldi'ye yüklenmiş olacaktı. Whyte'ın belirttiği Cavour'un fırsatçılık yönetimi, hangi plan daha fazla başarı elde ediyorsa ona yönelme olarak Cavour'un politikalarından biriydi. Cavour'un Garibaldi'ye yardım ettiğine dair fikirler ise Cavour'un Garibaldi'yi durdurmaması ve ilerleyen süreçte Garibaldi'ye destek yollaması olarak ortaya çıkmıştır. Cavour'un Garibaldi'ye destek verişi, "fırsatçılık" politikasının bir uzantısı olarak kendini gösterecekti.[284]

4.1.2. Catafalmi, Palermo ve Milazzo Savaşları

Sicilya'ya giden ilk gönüllülerin sayısı azdı ve ikmal yetersizdi. Gönüllülerin çoğunda silah yoktu ve çok azı Piyemonte üniforması giyiyordu. 1859'da Garibaldi'nin komut ettiği "Cacciatoti dei Alphi"de görev yapmış olan gönüllüler üniforma giyiyordu. Garibaldi, gri pantolon, kırmızı ve bele sokulan bir gömlek, boynunda bulunan bir fular ve omzunun üzerinde bulunan gri pelerin giyiyor, siyah bir fötr şapka takıyordu ve beyaz bir ata biniyordu. Yolculuk sırasında elli kırmızı gömlek dağıtılmasıyla Garibaldi'nin geleneksel kıyafeti giyilmişti. Geri kalan gönüllüler ise sivil kıyafetlere sahiplerdi. Bazı gönüllüler açık mavi, gri ya da beyaz fularlar takıyorlardı. Sicilya'ya indikten sonra kırmızı gömlekler gönüllüler tarafından benimsenecek ve Garibaldi'nin gönüllüleri Kırmızı Gömlekliler(Camicie Rosse) olarak anılacaktı. 5 Mayıs'ta ayrıldıktan sonra Torino yakınlarındaki Talomone'ye

[284] Smith, Victor Emmanuel and Cavour, ss. 176-178; Wyhte, ss. 385-388; Trevelyan, s. 198.

çıkan Garibaldi, Enfield tüfekleri, çeşitli mühimmat ve Talamone'deki eski kule bulunan birkaç topu yanına aldı.[285]

Garibaldi'nin gemileri Marsala'ya ulaştığında, liman boş bir haldeydi. Marsala'daki Bourbon birlikleri Trapani'ye doğru yola çıkmışlardı ve limandaki savaş gemileri ise güneye doğru ilerlemişlerdi. Garibaldinilerin(Garibaldi takipçilerine verilen ad) karaya çıkmasını engellemek için bir Napoli filosu geri döndü. Napoli filosunun yakınlaştığı görüldüğünde, düşman filodan gelen bombardıman Marsala'ya yapılan çıkartmayı durdurmadı. Marsilya'ya çıktığı gibi Trapani ile telgraf iletişimini kesen Garibaldi, kendisini Victor Emmanuel adına diktatör ilan etti ve ordusunu ertesi gün Salemi'ye doğru yola çıkardı. Salemi'de tekrar kendisini diktatör ilan eden Garibaldi, 17-55 yaş arası sağlıklı erkekleri askere alacağını bildirdi. Rampagallo'da, Garibaldi'nin ordusuna gerçekleşen katılım ve Salemi'de 1000'e çıktı. Garibaldi'nin gönüllülerinin donanımı çok kötüydü. Tüfekleri kötüydü ve cephaneleri yetersizdi. Napolililer ise 25.000 düzenli askere sahipti ve ordunun komutasında Waterloo'da İngiltere'ye karşı savaşmış Vali Castelcicala bulunmaktaydı. Garibaldi'nin Salemi'ye ulaşmasıyla planlarını değiştiren Napoli ordusu, Palermo'da karaya çıktı ve Alcamo'ya yürüdü.[286]

Garibaldi, La Masa'nın tepelere giderek topladığı 700 gönüllünün de eklemesi ile birlikte bölüklerini Bixio ve Albay Carini komutasında olacak şekilde 2 bölük olarak düzenledi. Carini önde, Bixio ise destek için Monte Pietralunga'da konuşlanmıştı. Salemi'de bulunan Garibaldi, Napoli ordusunun General Landi komutasındaki 3.000 kişilik bir kuvvetle üzerine yürüdüğünü haberini aldıktan sonra 15 Mayıs 1860 sabahı Catafalmi'nin dışındaki tepeye doğru yola çıktı. Napoli askerleri Piante dei Romani'deki vadide mevzilendiler. Landi'nin bulunduğu tepe teraslardan oluşmaktaydı ve Garibaldi'nin hareket etmesi için elverişli değildi. Terasları siper olarak kullanan Garibaldiniler Napolililer üzerine ilerlediler. Sayıca ve silahça dezavantajlı olmalarına rağmen Landi'nin askerlerinin cephanelerinin bitmesi üzerine Garibaldi hücum emri verdi. Zirveye yapılan hücumlarla, Bourbon askerleri kırsala doğru geri çekildi. [287]

[285] Riall, Garibaldi, s. 207; Casali, ss. 11-13; Travelyan, s. 203.
[286] Snell, ss. 34-35; Riall, Garibaldi, ss. 208-209.
[287] Riall, Garibaldi, s. 209; Schenid, ss. 61-62.

Catafalmi'nin ardından Napolililerin cesareti kırıldı ve geri çekildiler. 17 Mayıs'ta Garibaldi ve gönüllüleri Catafalmi'den Alcamo'ya yürüdüler ve 19 Mayıs'ta Palermo'yu gördüler. Palermo'yu ele geçirme adına yapılacak bir girişimde, Gönüllülerin güçlü surlar ardında 30 bin kişilik bir birliğe karşı gelmeleri çok zordu. 21 Mayıs'ta İsviçreli Albay Von Mechel, Napolili subay binbaşı Bosco ile birlikte sefere çıktı ve Binler'in avcı askerlerini geri püskürttü. Diğer iki kol ise lider Pilo'yu öldürdü. Garibaldi, Palermo'nun gerisinde bulunan Conca d'Oro'da birleşerek Piano dei Greci'ye çekilme emri verdi. Von Mechel, Garibaldi'nin Corleone yönünde ilerlediğini öğrendiğinde Garibaldi'yi takip etti. Corleone'de Garibaldi'nin gönüllülerinden olan Orsini adlı bir topçu subayının komuta ettiği küçük bir birliğe ulaştı ve iki topu ele geçirdi. Doğru yolda olduğunu düşünen Von Mechel, Corleone'nin ilerisine doğru ilerlemeye devam etti ancak Garibaldi'yi yakalayamadı. Garibaldi bu sırada, dağların ardından dolanarak 24 Mayıs'ta tekrar kuzeye doğru ilerliyordu. 27 Mayıs'ta Palermo'ya yaklaştığında, Von Mechel Garibaldi'yi Corleone'nin ötesinde aramaktaydı.[288]

Sicilya Krallığı'nda ise Garibaldi ve isyana karşı planlar yapılmaktaydı. Kral, Palermo'yu elde tutup Garibaldi'ye karşı savaşması için güçlü birlikler göndermek istiyordu. 18 Mayıs'ta General Nunziante, başkente yaklaşan Garibaldi'nin üzerine yollandı. Garibaldi, La Masa ve Gilbrossa'yı Palermo'daki direnişi örgütlemeleri için göndermişti. Garibaldi, Palermo'ya geldiğinde Palermo'yu gören Rrenta platosunda kamp kurdu ve işgali planlamaya başladı. Monreale üzerinden şehre inmek yerine dağlarda kalarak Misilmeri'ye doğru ilerlemeyi planladı. Misilmeri'de La Masa'nın köyü birlikleri ile birleşerek Porta Termini üzerinden şehrin güneydoğusundan Palermo'ya gireceklerdi. 25 Mayıs'ta plan uygulandı ve La Masa ile Garibaldi birleşerek 26 Mayıs'ta Palermo'ya giden Gibilrossa'ya doğru yola çıktılar ve 27 Mayıs'ta şehre indiler.[289]

Ponte dell'Ammiraglio'da yapılan çatışma sonrasında Garibaldi, gönüllülerine Porta Termini'ye ilerlemelerini emretti. Şehrin ana pazarlarından olan ve 1848 devriminin başladığı Piazza Fieravecchia'ya kadar şehre girdiler ve burada coşkuyla karşılandılar. Garibaldi'nin birlikleri dar sokaklara küçük gruplar halinde yayıldı ve

[288] Snell, ss. 35-37; Schneid, s. 62.
[289] Travelyan, ss. 265-267; Riall, Garibaldi, s. 210.

Palermo sokaklarında üç gün çatışmalar yaşandı. Garibaldi ana caddelere barikat kurdurdu; Bourbon gemileri ise şehre ateş açarak zarar verdi. Garibaldi, halk arasındaki sakinliği sağlamaya çalıştı. 30 Mayıs'ta Garibaldi'nin gönüllülerinin cephanesi bitmek üzereydi. Tam bu sırada Palermo açıklarında savaşın gidişatını izleyen İngiliz Amiral Mundy, araya girerek iki taraf arasında uzlaşma yapmayı teklif etti. Lanza, ateşkesi reddettiği takdirde Mundy'nin İngiliz vatandaşlarını korumak için müdahale etmesinden çekindi ancak Mundy'nin böyle bir emri yoktu.[290]

Lanza Garibaldi ile bir konferans yapma çağrısında bulundu. Hannibal adlı gemiyle Lanza'nın iki delegesi General Letizia ve Chretien, Sanita rıhtımına vardılar ve burada Garibaldi ile buluştular. Garibaldi, Piyemonte üniformasını giymişti. Letizia'nın konferanstaki öfkeli tavrına, Garibaldi ve Yüzbaşı Marki d'Aste sakin bir şekilde karşılık verirken; ateşkesi öneren Mundy bir ara bulucu olarak değil, iki tarafın da eşit şartlarda konuşması ve rahat olmaları için onlara tarafsız bir toplantı alanı sunduğunu belirtti. 30 Mayıs'ta antlaşma şartları konusunda anlaşamayan taraflar ertesi güne kadar sürecek olan bir ateşkes imzalayarak ayrıldılar. Garibaldi, ateşkes ile kazandığı 24 saati, çalışmaları sürdürmeye ve Fiera Vecchia'da Merchel'i kıstırmak için yaptığı planı organize etmekle geçirdi. Hava karardığında gelen bir Yunan gemisinden barut ve eski bir top alındı. Napolililer arasında korku ve itaatsizlik baş göstermişti. Bazı askerler şehre götürüldükten sonra İtalya saflarına geçiyordu. Napolililer ise ateşkes bittiği gibi saldırmayı düşünmekteydi ancak bu sırada Garibaldi ile görüşmüş olan Albay Buonopane'nin Palermo ve gönüllülerin hakkında verdiği bilgiler Lanza'nın çekinmesine neden oldu. Ateşkes 3 gün uzatıldıktan sonra yapılan saldırma planı iptal edildi. Yeni ateşkesle birlikte Darphane Garibaldi'ye bırakılmıştı.[291]

Sicilya Kralı sıkışmış durumdaydı; Palermo'nun ve Garibaldi'nin durumunun kuvvetli oluşu onu da korkutmuştu. Şehre ikinci bir bombardıman emri vermesi de halkına karşı aldığı tavırla birlikte onun aleyhine bir durum olarak ortaya çıkacaktı. Bourbon hükümeti bir mali kriz yaşamaktaydı. 1860'tan itibaren devletin kamu borcu vardı ve müttefiki Avusturya eski gücünü kaybetmişti. 1859'da II. Ferdinand'ın yerine geçen Francesco siyasi otoriteyi sağlamakta zorlanmıştı. Garibaldi'nin gelişi ile

[290] Schneid, ss. 62-63; Riall, Garibaldi, s. 211.
[291] Travelyan, ss. 318-322.

birlikte İki Sicilya Krallığı'nın içinde bulunduğu durum kötüleşmişti. Askerlerin taşradan çekilmesi ile birlikte Messina, Girgenti ve Catania eyaletlerinde isyan patlak vermişti. Kamu görevlileri görevlerden kaçıyor, polisler işlerini bırakıyordu. Kraliyet, hükümetin de onayıyla birlikte ateşkesin geçici olarak bir kez daha uzatılmasından sonra 6 Haziran'da antlaşma imzaladı. Napolililer sarayı ve Castellamare'yi terk edeceklerdi ve askerlerin Napoli'ye geçmesiyle birlikte Castellamare Garibaldi'ye verilecekti. Garibaldi'nin gönüllülerinde durum iyi değildi. Sicilyalılar zor görevleri yapmaktan kaçınıyor, çoğu gönüllü evlerine ve köylerine geri dönüyordu. Gönüllüler arasındaki düzensizlik ve zayıflık Garibaldi'nin endişelenmesine neden olmaktaydı.[292]

Cavour, Garibaldi'nin Sicilya'da edindiği desteği ve başarısı sonucunda dış politikayı dengede tutmaya çalışmıştı. Fransa'nın Garibaldi'nin yürüyüşe karşı takındığı pasif tavır sonucunda yönünü İngiltere'ye döndü. İngiltere ile olan yazışmalarda Sir James Hudson, Sardunya'nın Avusturya ve İki Sicilya'ya karşı saldırgan bir tavırda bulunmamasını beyan etmesini istedi. Cavour ise, taleplere bağlı kalacağını ancak Napoli'ye karşı İtalya'nın her yanında ortaya çıkan gösterileri durdurmayı garanti edemeyeceğini belirtti. Garibaldi'nin başarılarından sonra Cavour, La Farina'yı göndererek Garibaldi'nin durumunu kontrol etmek istedi. Bir ay sonra La Farina, Garibaldi'yi rahatsız ettiğinden tutuklanarak geri gönderildi.[293]

Catafalmi zaferinden sonra, Kuzey İtalya'da gönüllü birlikleri oluşturulmaya başlandı ve Kızıl Gömleklileri takviye etmek için güneye gönderildiler. Piyemonte, Garibaldi'ye yardım etmek için üç sefer halinde takviye birlik yolladı. Medici'nin komutasında 10 Haziran 1860'ta 4 bölük ve 3 alaydan oluşan 2.500 kişilik bir birlik, Castellemare'ye geldi. Medici'nin gelişiyle birlikte Garibaldi'nin ordusu güçlendi. 2 Temmuz'da Enrico Consenz 2.000 gönüllü ile karaya çıktı. 18 Temmuz'da ise Brigata Saccio'nun 2 taburdan oluşan 3 alayı Garibaldi'ye katıldı.[294]

Garibaldi, ordu haline gelmiş olan birlikleri düzenledi. Atlı Kılavuzlarını 100 kişilik bir bölüğe ve Carbinieri Genovesi'yi de 300 nişancıdan oluşan bir tabur haline getirdi. Birlikleri Tutt, Cosenz, Medici ve Bixio olarak ayırdı ve her tugay 2 veya 3 piyade alayından oluşmaktaydı. Yapılan düzenlemelerden sonra Garibaldi'nin ordusu Esercito Meridionale(Güney Ordusu) olarak anılmaya başlandı. Lanza'nın gidişiyle

[292] Travelyan, ss. 322-324; Riall, Garibaldi, ss. 211-212.
[293] Whyte, ss. 400-402, 404.
[294] Esposito, Papal States and Volunteers, ss. 35-36.

birlikte Garibaldi, kendisini İtalya Kralı Victor Emmanuel adına Sicilya Diktatörü ilan ederek devlet bakanlığı ve Ulusal Muhafız Birliği kurdu. Piyemonte'den gelen takviye ekiplerinin getirdiği silah ve cephaneyi birliklere dağıttı. Temmuz ayı boyunca gelen takviyeler sonucunda Garibaldi'nin 17.000 düzenli, 20.000'e yakın da düzensiz birlikleri olmuştu. [295]

Garibaldi, Messina'dan ilerleyerek Sicilya anakarasına ayak basmak istiyordu. 14 Temmuz 1860'da Bosco Milazzo'ya Messina üzerinden 3.000 kişi yolladı. Medici, Bosco'nun Milazzo'ya asker yolladığı haberini aldıktan sonra Meri'ye hareket etti ve birliklerini köyün önündeki dere yatağının arkasına yerleştirdi. Napoli ordusu Milazzo'ya doğru ilerlemeye devam edince Medici, Coriolo ve Archi adlı iki mezrayı ele geçirerek Bosco'nun iletişimini kesti. Archi'yi ele geçirmeyi başarsa da Bosco günün sonunda Garibaldinilerin hâkimiyeti karşısında Milazzo'ya geri çekildi. Bosco'nun 4.500 piyade ve süvarisi, Medici'nin ise 2.500'e yakın askeri vardı. Garibaldi dikkatini Milazzo'ya çevirdi ve Cosenz'i Milazzo'ya 4.000 adam ile gönderdi. Bosco, Medici'nin birliklerinin sayısının çok olduğunu sanıyordu. 18 Temmuz'da Garibaldi Medici'ye silah ve mühimmat taşımak üzere harekete geçti.[296]

20 Temmuz'da Milazzo'da başlayan çatışmanın ilk sürecinde Bosco'nun birlikleri Garibaldi'nin birliklerinin sol kanadını ve merkezinin yarısını geriye ittiler. Garibaldi'nin cesaretlendirmesi ile birlikte birlikler Napolilileri geriye doğru itmeye başladı. Duvarın arkasından ateş eden Napolililere karşı Garibaldi bir anda atı ile ilerledi ve duvardaki aralığa daldı. Bosco, askerlerini kale duvarlarının ardına çekti. Garibaldi, 750 kadar kayıp vermişken Bosco 200 kayıp vermişti. Ertesi gün Garibaldi'nin gemisi sekiz top taşıyan buharlı gemi Tukory geldi. Garibaldi, gemiye kürek çekerek gittikten sonra Napolililerin üzerine ateş açtı. Bosco zor durumdaydı, Bourbon askerlerinin moralleri bozulmuştu ve kale savunulsa bile çok az bir süre dayanabilirdi. Bosco teslim oldu ve Medici'nin atı ile birlikte Messina'ya giderek harekâtı yürüten Mareşal Cray ile antlaşma imzaladı. Antlaşmaya göre kent Garibaldi'ye, kale ise ateş açmamak kaydı ile Napoliliere bırakıldı. Garibaldi, yapılan antlaşma ile Messina'dan geçerek anakaraya ulaşabilirdi.[297]

[295] Esposito, Papal States and Volunteers, s. 36; Schneid, s. 63.
[296] Snell, ss. 42-43; Scneid, s. 64.
[297] Scnheid, 64; Snell, ss. 44-45; Riall, Garibaldi, s. 217.

Garibaldi'nin başarıları II. Francis'i endişelendirdi ve diğer devlet yöneticilerine mektuplar yazdı, işgalin durdurulmasını istedi. Avusturya yardım edemeyecek kadar zayıftı, III. Napolyon müdahaleden endişe ediyordu ve İngiltere Garibaldi'yi onaylamıştı. II. Victor Emmanuel'den yardım isteyen II. Francis'e, bir yıl önce anlaşma teklif eden ve yardım isteyen Piyemonte'yi reddetmesi hatırlatıldı. II. Francis, azalan gücünü pekiştirmek için anayasa sözü verdi ancak Garibaldi, güçlenmeye devam ediyordu. Victor Emmanuel ona açıkça destek veriyordu ve Messina'da yaklaşık 20.000 asker toplamıştı.[298]

Cavour, Garibaldi'nin başarısı sonucunda zor bir duruma girmişti, Garibaldi'nin diktatörlükten vazgeçmeyeceğini düşünüyordu. II. Victor Emmanuel ise gizli bir şekilde Garibaldi'ye Sicilya ilerleyişini durdurmaması yönünde haber göndermişti. Emmanuel, Garibaldi'ye anakaraya çıkmaması yönünde tavsiye verdiği bir mektubun yanında, bu mektuba nasıl cevap vereceğine dair farklı bir mektup daha yollamıştı. Cavour, Napoli'yi içeriden çökertmeye çalıştı ancak başarısız oldu. Villamarina ve Amiral Persano'yu Napoli'de bir isyan başlatması için gönderdi ancak Napoli'de ayaklanma olmadı. Donanmayı Garibaldi'nin geçişini engellemek ve Napoli isyanını canlandırmak için yolladı ancak bir işe yaramamıştı. Garibaldi, 8 Ağustos'ta küçük teknelerle Calabria'ya 212 kişilik bir birlik yolladı. Keşif birliği, gece Bourbon askerlerinin dikkatini çekmeden karaya çıktı. Gönderilen birlikler sahilin çeşitli yerlerinde Napolililer ile çatışırken, Garibaldi'nin gelişi bekleniyordu. Garibaldi, 18-19 Ağustos sürecinde topladığı gönüllüleri ile Messina Boğazı'nı geçerek Calabria'ya indi. II. Francis ona karşı koyabilirdi ancak Napoli ordusu saldırıya geçecek durumda değildi. Garibaldi, 23 Ağustos'ta Bourbon birliklerini San-Giovanni'de yenerek Napoli'ye ilerleyişini sürdürdü. Askerler ordudan kaçması ve generaller itaat etmemesi II. Francis'i zor duruma sokmuştu. 7 Eylülde II. Francis, Napoli'yi Garibaldi'ye bıraktı ve Gaeta kalesiyle desteklenen Volturno'ya çekildi. Garibaldi, Napoli'ye yürüdü ve çok büyük bir coşku ile karşılandı.[299]

Garibaldi, Napoli'ye girdikten sonra Napoli'den bildiriler yayınladı ve kendisine teslim edilen Napoli donanmasını Piyemonteli Amiral Pensano'ya verdikten sonra Boubonlar ile uzlaşma yapmayacağını belirtti. II. Francis, Garibaldi'ye iki

[298] Forester, ss. 106-107.
[299] Gooch, s. 31; Snell, s. 46; Savelli ve diğerleri, Cilt:2, s. 369; Whyte, ss. 409-410, 413.

milyon sterlin ve Napoli ordusunun yardımını önererek Garibaldi'nin dikkatini başka bir yere vermesini amaçlamıştı ancak teklifleri reddedilmişti. Reggio'yu ele geçiren Garibaldi, Zambianchi'yi küçük bir kuvvetle Talamone'de bırakarak Papalık Devletleri'nde bir ayaklanma çıkarmalarını istedi ve Medici, Consenz ya da Piyemonte generallerinden birinin geldiği takdirde onların emrine girmelerini istedi.[300]

4.2. İTALYA KRALLIĞI'NIN KURULMASINA GİDEN SÜREÇ

Garibaldi'nin diplomatik koşulları ve güçlü Avrupa devletlerinin müdahalesini düşünmeden Sicilya'ya ilerleyişi, Sardunya-Piyemonte Krallığı'nı korkutmuştur. Villafranca'nın ardından Piyemonte'nin durumunu daha da kötüleştirmek istemeyen Cavour, Garibaldi'nin Sicilya'ya ilerleyişinin arka planında diplomatik alanda İngiltere, Fransa ve Avusturya gibi büyük devletler ile denge siyaseti izleyerek Garibaldi'nin başarıya ulaşma ihtimaline katkı sağlayacaktı. Garibaldi'nin başarısının ardından, Roma'ya ilerleyeceği fikri ve diktatörlüğü bırakmayacağı korkusu Cavour'u endişelendirmekteydi. Garibaldi'nin durdurulması ve Risorgimento liderliğini tekrar Sardunya Krallığı'nın ele alması için, Papalık Devletleri'ne müdahale yapılması gerekliydi. Papalık Devletleri'nin ele geçirilmesi ve Garibaldi'nin liderliği II. Victor Emmanuel'e bırakması ile birlikte, Risorgimento'nun ilerleyişi sürdürülecek ve Venedik-Roma haricinde 1861 yılında bir İtalya Krallığı kurulacaktır.

4.2.1. Piyemonte'nin Papalık Devletleri'ni İşgali ve Volturno Muharebesi

Garibaldi'nin Napoli'ye girdikten sonra bir sonraki hedef olarak Roma'yı kurtarma hedefini açıklaması ve Sicilya'nın ilhakını reddetmesi Cavour'u korkutmuştu. Garibaldi'nin Roma'ya karşı yapacağı herhangi bir girişim, III. Napolyon'un müdahalesine neden olabilirdi. Cavour, Garibaldi'nin Sicilya'da kazandığı başarılarının diplomatik sıkıntılarını yaşıyor; İngiltere, Fransa ve Avusturya ile diplomatik yazışmaları sürdürerek İtalya'nın birleşmesi adına kazanılan başarıların kaybedilmemesi için çalışıyordu. Prusya ve Avusturya'nın müdahale isteğini Fransa ile; Fransa'nın müdahale etme isteğini ise İngiltere ile durduruyordu. Cavour,

[300] Forester, ss. 107-108; Snell, s. 46.

Garibaldi'nin başarısının getirisi sonucunda krallığın prestijini korumak istemekteydi. Krallığın prestiji ve Garibaldi'nin durduruluşu, Papalık Devletleri'ne karşı Piyemonte ordusu ile yapılacak bir savaş ile mümkündü. Ağustos ayında Cavour, birlikleri düzenlemeye ve Papalık Devletleri'ne yapılacak olan yürüyüşü organize etmeye başlamıştı. Garibaldi'nin Napoli'ye girişiyle birlikte Cavour Papalık Devletleri üzerine harekete geçti.[301]

IX. Pius, Romagna ve Dükalıkların Piyemonte'ye katılmasından sonra Victor Emmanuel'in eylemlerini kınayarak öfkelenmişti. Emmanuel ise bu süreçte Papa'ya ılımlı cevaplar vererek aradaki ilişkilerin gerginliğini kontrol altında tutmaya çalışmıştı. Papa'nın toplamaya başladığı ordu III. Napolyon tarafından takdir edilmişti. Papa, topladığı ordunun başkomutanlığına Fransız subaylardan olan Larmoriciere'yi seçmişti. Toplanılan orduda Fransa, Belçika, Bavyera, İtalya ve Avusturyalılardan oluşan birlikler bulunmaktaydı. Papalık bu sırada karışıklık içerisindeydi. Kötü yönetimin sonucunda Umbria ve Marches'de hareketlilikler ortaya çıkmıştı ve Emmanuel, gelişmeleri yakından izlemekteydi. Piyemonte, Garibaldi'yi kararından vazgeçiremediğinden, toplanan Papalık ordusunun Garibaldi üzerine gönderilmesi ihtimalini ortadan kaldırmalıydı.[302]

Gecikme tehlikeliydi, Garibaldi'ye bir şey olması durumunda birleşme sağlanamaz, zaman tanınması halinde Avusturya müdahalede bulunabilir ve onun izni ile Napoli ordusu Papalık ile birleşebilirdi. Fransa ise, Roma'nın ele geçirilmesinin engellenmesini istediğinden Piyemonte'nin Papalık Devletleri işgali karşısında bir şey yapmama kararı almıştı. Garibaldi'nin Napoli'ye girişinin haberinin alınmasıyla Cavour, Papa'ya bir ültimatom yolladı. Papa'nın birlikleri içerisindeki yabancıların bulunmasından rahatsız olduğunu belirterek, yabancıların ordudan atılmasını istiyordu.[303]

Piyemonte ordusunun sahip olduğu 40.000 piyade ve 78 top Lamoriciere'nin 20.000 askerine karşı yeterliydi. Papa, Fransa ve Avusturya'nın desteğine güveniyordu ancak Papa'ya yardım gelmedi ve Guardia di Finanza'da çıkan karışıklıkta Papalık güçlerinin verdiği karşılığı kullanan Cavour, Papalık Devletleri'nin işgalini haklı çıkarttı. 11 Eylül'de General Fanti, Cialdini ve Della Rocca'nın komutasındaki 40.000

[301] Gooch, ss. 31-32; Whyte, 414-415, 417, 422.
[302] Forester, ss. 109-111, 113.
[303] Whyte, ss. 423-424; Savelli ve diğerleri, Cilt:2, s. 370.

kişilik ordu Papa topraklarına ilerledi. Fanti birliklerini ikiye ayırmıştı, Della Roca'nın komuta ettiği bir kolordu Umbria'yı, Cialdini'nin yönettiği kolordu ise Ancona'yı ele geçirecekti. Fanti, Pesaro'da Papalık birliklerine saldırırken, Della Rocca Citta di Castello üzerinden Perugia'ya ilerleyerek burada bulunan Papalık kuvvetlerinin savunmasını Piyemonte topçularının yardımıyla çökertti. Lamoriciere, Perugia'daki duruma karşı General Schmidt'i buraya yollayarak kendisi de Ancona'ya ilerledi. 14 Eylül'de General Schmidt'in 1.800 adamla savunduğu Perugia düştü. 13 Eylül'de İsviçreli General De Courten'in kolunun Cialdini tarafından bozguna uğratılması üzerine Lamoriciere Ancora'ya ilerledi. [304]

Lamoriciere Ancora'yı elde tutmak istiyordu çünkü Avusturya'dan gelecek herhangi bir yardım Ancora Limanı'ndan gelebilirdi. Cialdini gelmeden Ancora'ya ulaşmaya çalışan Lamoriciere'nin haberini alan Cialdini, dördüncü tümeni Castelfidardo kasabası yakınlarındaki Musone Nehri'nin üzerinde bulunan tepelere konuşlandırdı. Lamociere ise 17 Eylül'de Loreto'ya geldi ve Musone'yi geçip Piyemonte'yi engelleyerek ordunun geri kalanını Ancona'ya doğru kaydırmak istedi. 18 Eylül'de Castelfidardo'da Piyemonte ve Papalık güçleri arasında bir çarpışma yaşandı. Cialdini 8.000 askere ve yakınında bulunan 26. Bersaglieri Taburu ile 10. Piyade Alayı'na sahipti. Pimodan'ın birlikleri Musone'yi geçerek Piyemonte birliklerinin durduğu tepeye doğru ilerledi. Bersaglieri Pimodan'ın ilerlemesini engelledi. Yaralanan Pimodan'ın yerine komutayı Lamoriciere devraldı. Castelfidardo'da yapılan çarpışmanın ardından Papalık birliklerinin 6.800 askerinden 88'i öldü, 3.000'i Loreto'ya çekildi. Lamociere'nin kalan birlikleri geri çekilirken Piyemonte orduları onu takip etti. Lamociere az bir kuvvetle Ancora'ya vardı ancak Cialdini'nin birlikleri sonraki günler kalan Papalık kuvvetlerini ele geçirmeye devam etti. Eylül ayının üçüncü haftasında Lamocierenin ordusu ortadan kaldırıldı.[305]

Castelfidardo'nun başladığı gün, Ancora'nın kuşatması başlamıştı. Ancora'yı denizden abluka altına almak için yollanan Amiral Persano kenti bombaladı. Cialdine'nin kuşatması için birliklerine teçhizat sağlayan Persano'nun bombardımanı ağırdı. Kuşatmanın hızla bitmesi için Fanti, Della Rocca'nın V. Kolordusunu Cialdini'yi desteklemesi için gönderdi. 29 Eylül'de Lamoricire şehri teslim edince

[304] Whyte, s. 426. Schneid, ss. 65-66; Paoletti, ss. 111-112.
[305] Paoletti, s. 112; Schneid, ss. 66.

Papalık Devletleri'ndeki harekât sona erdi. Papa, II. Victor Emmanuel'in eylemlerini kınadı ve onu Kilise'den kopardı çünkü II. Victor Emmanuel'in Roma'ya ilerleyebileceğinden korkuyordu. Papa'nın sözlerine kimse kulak asmadı çünkü Papa siyasi olarak gözden düşmüştü, Papa'ya "İsa'nın vekili" olarak saygı duyuluyordu. Fransa olanlara karşı bir müdahalede bulunamamıştı. Kaba kuvvet ile II. Francis'e yardım edebilir, Pius için Umbria'yı tekrar ele geçirebilirdi ancak Bourbon yönetiminin kötülüğü tüm Avrupa tarafından bilinmekteydi ve Garibaldi Fransız kamuoyunda güçlü bir etkiye sahipti. Fransa'nın müdahalesi İngiltere'yle bir savaşa neden olabilirdi.[306]

Garibaldi'nin Napoli'ye ilerleyişinin ardından gönüllüler onunla savaşmak için Kırmızı Gömlekliler'e akın etti. Calabria ve Clabresi'den gelen gönüllüler ile birlikte Garibaldi 25.000 Kızıl Gömlekli'ye komuta ediyordu. Garibaldi'ye yardım için akın eden gönüllüler sadece İtalya yarımadasından değil, İtalya dışından da geldiler. Gelen gönüllüler 15. Tümen'de bulunan Brigata Eber'de toplandılar. Brigata Eber; 5 tabur piyade, bir Bersaglieri, Macar Lejyonu bir yabancı bölük ve bir istihkâm bölüğünden oluşmaktaydı. Yabancı birliklerin arasında bulunan bir İngiliz Lejyonu, 400 kişilik bir taburdan oluşturulmuştu ve eylül-ekim aylarında gelen gönüllülerin düzenlemesiyle birlikte genişletildi ve Brigata Dunne adını alarak 1.500 kişilik 4 Taburlu bir tugay haline geldi.[307]

Garibaldi ve Cavour arasındaki gerginlik artmıştı. Garibaldi, Piyemonte ordusunun Papalık Devletleri'ne yürüyüşünü kendisinin durdurulması adına olduğunu anladığında çok sinirlendi. Napoli'de diktatör yardımcısı olan Marki Pallavicino'yu Torino'ya yollayarak Cavour'u kınadı ve görevden alınarak yerine Farini'nin getirilmesini istedi. Crispi, Bertani gibi radikallerin ve Mazzinicilerin Garibaldi'ye yaklaşması Cavour'u endişelendiriyordu. Mazzini'nin 17 Eylül'de Napoli'ye gittiğinin haberini alan Cavour'un endişesi arttı ve Napoli'nin üzerine yürünmesini belirtti. [308]

Bourbon ordusu, Garibaldi'nin Napoli'ye girişinden sonra Mareşal Ritucci komutasındaki 50.000 kişilik kuvvet ile Volturno Nehri boyunca mevzilenmişti. II. Francis, Volturno'da mevzilenerek hem akarsu tarafından korunuyordu hem de önemli

[306] Schneid, s. 66-67; Forester, ss. 114-116.
[307] Esposito, Papal States and Volunteers, ss. 38-39.
[308] Riall, Garibaldi, ss. 219-220.

bir iletişim ağına sahipti. Volturno'da mevzilenen Bourbon ordusunun bulunduğu bölge, iyi birliklerle savunulursa kazanılabilirdi. Garibaldi ise Capua'ya yaklaşmıştı ancak sahip olduğu az birlik Bourbon askerlerini cesaretlendirerek Napoli'ye giden yol üzerindeki kentlere saldırıya geçmelerine neden oldu. Haberi alan Garibaldi, 19 Eylül'de General Eber komutasındaki birliği bölgeye gönderdi ve 19 Eylül'de General Türr'ün, Volturno'yu geçerek Bourbon hattına saldırması için plan yaptı. Volturno nehri, zorlu bir nehirdi ve Garibaldi'nin ordusunun nehri geçebilmek için yeterli teknolojiye sahip olmayışı planın değişmesine neden oldu. Volturno'yu geçmeyi zorlamayacaklar ve düşmana önden saldırmayacaklardı çünkü Napolililerin topçu ve süvari birliği savunma hattının gerisinden Garibaldi'nin ordusunu yıpratacak güçteydi. Garibaldi'nin ordularının iyi olduğu dağlarda savaşacaklar ve Napoli ordusunun sol kanadını çevreleyeceklerdi. Capua'nın kuzeydoğusunda bulunan Cajazzo kasabasını ele geçirmek ve sol kanada saldırarak karışıklık çıkarmak için 600 adam hazırlandı. Karışıklık çıkarmak için gönderilecek olan 600 adamın dikkat çekmemesi adına Garibaldi nehrin karşısında bir manevra düzenledi. Napolili askerler, nehrin güney tarafındaki çiftlik evlerinde bulunuyorlardı. Mevzilendikleri bölge, Napoliler ile çatışmalar sonucunda el değiştirse de, çatışma sonucunda nehrin güney kıyısı temizlendi ve Bourbon ordusu ormana doğru püskürtüldü. Garibaldi'nin ordusunun kaybı 160 kişiydi ancak 21 Eylül'de Bourbonlar Cajazzo'yu tekrar ele geçirdi.[309]

Garibaldi'nin orduları San Maria, Caserta ve Maddaloni'ye kadar ilerlemişti. Orduda dört tümene bölünmüş 22.000 asker bulunuyordu. Bourbonlar ile yapılan çatışmalar Garibaldi'yi tedirgin etmişti. Napoli ordusunu Capua'nın alt surlarına sıkıştırmak ve Volturno'yu geçerek Gaeta'da bulunan kralın ordu ile olan bağlatısını kesmek istiyordu. Bourbon generalleri ise Garibaldi'nin ordusunu kuşatarak yenilgiye uğratmak istediler. 1 Ekim'de ordular yürüyüşe geçtiğinde ilk saldırı Napolililerden geldi. General Anfan de Rivera, Giacomo Medici'nin San Angelo'da bulunan 17. Tümen'ine saldırdı. General Tabaccihi ise Santa Maria'da bulunan Milbiz komutasındaki 16. Tümen'e doğru ilerlerken; Mechel, Maddaloni'nin kuzeydoğusunda bulunan Bixio'nun 18. tugayının öncü birliklerini geri püskürttü.

[309] "Garibaldi's Position on the Volturno", **South Australian Weekly Chronicle**, 15 Aralık 1860, https://trove.nla.gov.au/newspaper/article/90246894#, (02.06.2023).

Garibaldi, Milbiz ve Medici'ye takviye kuvvetler gönderdi ve Santa Maria'ya giderek 15. Tümen'e komuta eden Türr'ü burada bıraktı.[310]

Santa Marina'da bulunan Garibaldi, sol taraftan gelen ateş seslerini duyduktan sonra kurmayları ile arabaya binerek Sant Angelo'ya ilerledi. Yol üstünde Ciccarelli Köprüsü yakınlarında pusu kurmuş olan Bourbon piyade bölüğü tarafından Garibaldi'nin bulunduğu arabaya ateş edildi. Garibaldi arabadan dışarı çıkarak kılıcını çekti, bu sırada yakınlarda bulunan Medici'nin desteği ile birlikte Garibaldi'nin önderliğinde Bourbon piyadelerine hücum gerçekleştirildi ve Garibaldi Sant Angelo'ya ilerledi. Bu sırada Sant Angelo'da bulunan düşman Capua'da ilerleyişe geçmişti ve San Tamarro'daki askerler Napoli'ye doğru kaçmaktaydılar. Bronzetti komutasında Castel Morrone'yi savunan 2.180 kişilik Garibaldiniler, cephanelerini tükettiler ve Bourbonlar kaleyi ele geçirmeyi başardılar. Bronzetti, kaleyi kaybetse de Ruiz'in birliklerini oyalayarak Bixio ile çatışmada olan Merchel'e yardım gitmesini engellemeyi başarmıştı. Merchel, Maddoloni'ye olan yürüyüşünde yolunu kaybedince, Bixio onun ilk saldırılarını engelleyebildi.[311]

Garibaldi, Sant Angelo'da bulunan Monte Tifata'nın yamaçlarından savaşı yönetiyordu. Medici ve Milbiz, Napolililerin tükendiğini düşünerek savunmadan saldırıya geçti. 2 Ekim'de Ruiz ordularını çekmek istedi ancak komuta ettiği 3.000 adamı onun emirlerine uymayarak Caserta'ya ilerlediler. Santa Maria'da bulunan Türr, yardım gelene kadar şehri elinde tutmayı başardı. Merkeze yapılan saldırıda Medici'nin kuvvetleri sağda, Türr'ün kalan kuvvetleri ile sol tarafta bulunuyordu. Garibaldiniler, Bourbonları Capua'ya doğru püskürttüler. Bixio'dan gelen başarı haberi ile birlikte, Volturno kazanılmıştı. Garibaldi, 2.000 ölü, yaralı ve esir verirken Napoliler 3.000 kayıp ve esir verdiler. [312]

Garibaldi Volturno'yu kıl payı kazanmıştı, Piyemonte'nin yardımı olmadan savaşı kazanabileceği konusunda şüpheye düşmüştü. Torino ile anlaşmak gerektiğine karar verdikten sonra Ekim ayının ikinci haftasında Napoli'de çıkan karışıklıklar ve Abruzzo ve Molise dağlarında yeni hükümete karşı çıkan direniş sonucunda Garibaldi Piyemonte ile birleşme konusunda görüşmek istedi. Halkoylaması fikrini kabul eden Garibaldi, diktatörlük görevlerini II. Victor Emmanuel'e devretmiş oldu. 21 Ekim'de

[310] Schneid, ss. 67-70.
[311] Snell, s. 57; Schneid, s. 70.
[312] Snell, ss. 57-58; Schneid, s. 70.

yapılan halkoylaması ile birlikte Sicilya Piyemonte ile birleşmeye karar verdi. Birkaç gün sonra Umbria ve Marches'de de halkoylaması yapıldı. Birleşmenin ardından II. Victor Emmanuel, Napoli'ye doğru kuvvetleri ile yola çıktı. Della Rocca komutasındaki V. Kolordu Caserta ve Capua'ya ilerledi. Garibaldi, 25 Ekim'de kralla görüşmek için Teona'ya gitti. Teona'daki görüşmenin ardından Sicilya ilerlemesinin lideri Savoy Kralı oldu ve Garibaldi, Caprera'daki evine çekildi. 8 Ekim'de Emmanuel Napoli'ye girdi.[313]

Capua'nın ele geçirilmesiyle II. Francis Gaeta'ya sığındı. Gaeta, Napoli donanması tarafından koruma altındaydı. III. Napolyon'un Gaeta limanına gönderdiği donanmasının belirsiz tutumu, Gaeta'nın kuşatılmasını engellemekteydi. Emmanuel, Fransız gemilerine zarar verilmeden kuşatmanın devam ettirilmesini istedi. Cavour ve Emmanuel, III. Napolyon'un bu hareketini protesto etti. İngiltere'nin Cavour'un teşviki ile Napolyon'u protesto etmesi sonucunda Napolyon donanmasını geri çekti. Şehir, savunulma ve direnme konusunda elverişliydi. Emmanuel, filosunu Gaeta limanına ilerletti ve Piyemonte donanması Gaeta'yı bombaladı. Fransızların çekilmesiyle birlikte Gaeta kuşatması sıkılaştırıldı. II. Francis, askerler arasında hastalığın artması ve kuşatmanın sıkılaştırılması ile birlikte Roma'ya kaçtı. Gaeta kuşatması 100 gün sürmüştü. Gaeta, 12 Kasım'da ele geçirildi ve II. Francis 14 Şubat 1861'de şehri teslim etti. Messina ve Cvitavella de Tronto'daki birlikler teslim oldular. İtalya yarımadası, Roma ve Venedik hariç II. Victor Emmanuel'in yönetimine girmişti. [314]

4.2.2. İtalya Krallığı ve Birleşmenin Getirdiği Sorunlar(Mart 1861-1866)

Mart 1861 yılında ulusal İtalyan Parlamento'sunun açılması ile birlikte yeni İtalya Krallığı kurulmuştu. Venedik ve Roma'nın içinde bulunmadığı yeni topraklar Savoy-Piyemonte yönetiminin altına girmişti. İtalya'nın sahip olduğu yerellik, Piyemonte'nin yeni elde ettiği topraklarda yönetimini yaymasını zorlaştırmıştı. İtalya Krallığı'nın yönetimi, İtalya'da bulunan cumhuriyetçileri rahatsız ediyor; savaşların ardından mali yönetimi bozulan ve elinde bulunduğu topraklarda düzeni sağlayacak

[313] Riall, Garibaldi, ss. 221-222; Whyte, s. 436.
[314] Schneid, s. 70; Forester, ss. 116-119; Savelli ve diğerleri, Cilt:2, s. 371; Wyhte, ss. 441-442.

ortak bir yönetime sahip olmayan Piyemonte'ye karşı hoşnutsuzlukları artırıyordu. Roma ve Venedik konusunda neler yapılması gerektiği ile ilgili farklı fikirler yükseliyor, mali açıdan yoksul durumda olan halk, haydutluk faaliyetlerine girişiyordu. 1861 yılına kadar, küçük bir bölgeye sahip olan Piyemonte, bir anda İtalya'da farklı yerel özelliklere ve yönetime sahip olan bölgeleri kontrol etmekte zorlanıyordu. Piyemonte yönetimi, 1866 yılına kadar mali, askeri, sosyal ve siyasal düzeni iyileştirerek Venedik ve Roma için harekete geçmeye hazır hale gelecektir.

4.2.2.1. İtalyan Krallığı'nın Kurulması ve Roma ile İlişkiler

Garibaldi'nin Caprera'ya çekilmesi ve Mazzini'nin İngiltere'ye dönmesi ile birlikte Cavour rahatladı. Kraliyet askerleri Umbria ve Marches'ten yola çıkarak Orta İtalya'nın yönetimini devraldılar. Orta İtalya, yeni rejime uyum sağlayabildi, Papalık Hükümeti'nin yönetiminin ortadan kalkmasıyla rahatlanması Piyemonte yönetiminin uygulanmasında zorluk çıkarmadı. Güney'de durum iyi değildi, Garibaldi'nin aceleci reformları işleri karıştırmıştı ve yolsuzluk ön plandaydı. Güneye verilecek herhangi bir özel imtiyaz, bölgeler arasındaki dengeleme sürecini tehlikeye sokabilirdi. Yeni vilayetler ve eski vilayetler arasındaki düzen sağlanmalı ve ortak kurumlarla birlikte ortak bir yaşam biçimi yaratmak gerekliydi. Haydutların faaliyetleri, Gaeta'da direnişi sürdüren II. Francis ile birlikte zorluk çıkarmaktaydılar. Aynı zamanda Venedik ve Roma'nın durumu, İtalya için sorun yaratmaktaydı. Sicilya'daki durum ise tehlikeliydi, Cavour güneye dair bilgiden yoksundu. Güney halkının neler hissettiği ya da neler yapabileceği konusunda bilgi sahibi değildi. Mazzini bile Sicilya halkı konusunda Cavour'dan daha çok tecrübeye sahipti. Cattaneo, Napoli'deki halkın durumlarını ve duygularını anlayarak buna göre hareket etmişti ancak Cavour güneye bakarken duygusallıktan arınıyordu. Üstün görünme ve üstten bakma, İtalya'nın diğer bölgelerinde bulunan halkları incitiyordu. Bu farklılık, Ortaçağdan beri İtalya'nın sahip olduğu yerellikten gelmekteydi.[315]

Cavour, bu karışıklıklar için Ulusal Parlamento'nun kurulması gerektiğini düşünmekteydi. Cavour'un acele ettiği düşünülüyor, III. Napolyon bu fikre sıcak bakmıyordu. Cavour, sivil diktatörlere inanmadığını ve onların yapamadığını

[315] Whyte, ss. 339-440; Smith, Cavour and Garibaldi, ss. 411-414.

parlamentonun yapacağına inanmaktaydı. Cavour, Ocak 1861'de yaptığı ısrarlara birlikte ilk İtalyan Ulusal Parlamentosu için izinleri çıkartmıştı. Ocak ayında ilk İtalyan Parlamentosu Torino'da toplandı. 27 Ocak'ta yapılan seçimlerde hükümet için büyük bir çoğunluk sağladı. Konuklar arasında Prusya Bakanı St. Simon ve General von Bonin bulunmaktaydı. Cavour, Prusya'yı ihmal etmemişti ve ocak ayında General La Marmara'yı Berlin'e göndererek yeni krala iltifatlarını sunmuştu. Gecikmeden II. Victor Emmanuel'i, I. Victor Emmanuel olarak İtalya Kralı ilan eden bir tasarı sunan Cavour, tasarı kabul edildikten sonra meclisi feshetti. Cavour bunun sebebi olarak ilk kabinenin seçilmesinde kralın özgür isteğinin olmasını istediğini belirtti. II. Victor Emmanuel, Cavour'u başbakan olarak seçti ve Cavour kabineyi yeniden kurdu. Francesco de Sanctis Kamu ve Eğitim Bakanı, Guiseppe Nartoli Tarım ve Ticaret bakanı oldu. Cavour, 25 ve 27 Martta Roma'nın İtalya Birleşmesi için sahip olduğu öneme vurgu yapan bir konuşma yaptı.[316]

Sicilya'nın kurtarılmasının ardından halk, Venedik ve Roma'nın da İtalya'nın birleşimine katılmasını istemişti. Cavour, Venedik'i alabilmek için gereken askeri gücün en az iki yılda düzenlenebileceğini ve Roma'nın da diplomatik meselesi olduğunu düşünmüştü. Venedik'e karşı herhangi bir saldırı olmaması durumunda Avusturya ile barışın süreceği ve Avusturya'dan herhangi bir saldırı gelmeyeceğini düşünmüştü. Cavour, parlamento ve yeni birleşmiş İtalya'da oluşacak olan karışıklıklarla ilgilenilmesi gerektiğini düşünmekteydi. Roma, onun için daha önemliydi. Roma'ya "Özgür bir ülkeye özgür bir Kilise" fikrini uygulamak istiyordu. Cavour, kiliseye karşı aldığı tavrın muhalefetle karşılaşacağının farkındaydı. Papa'nın sahip olduğu iktidarın teslim edilmesi ile birlikte Papa'nın tüm saygınlığı ve dokunulmazlığı korunacak, yabancı mahkemelere temsilci atayabilecek ve onlarla serbestçe iletişim kuracaktı. Papa, ruhani konulara ait tüm yasama hakkına ve inançlılarla iletişim özgürlüğüne sahip olacaktı. Kamu düzenini bozmadığı müddetçe vaaz verme, baskı yapma, dernek kurma ve eğitim verme özgürlüğüne sahip olacaktı. Din adamları sıradan vatandaşlar gibi muamele göreceklerdi. Papalığın bütçesi, ulusal bütçeden sabit bir ücret olarak ayrılacaktı. Kraliyet piskoposlarının ve diğer dini görevlilerin atama haklarından vazgeçilmesi isteniyordu. Kilise ve devletin

[316] Whyte, ss. 441, 449-450.

özgürlüğünü ve bağımsızlığı ile çelişen kanun ve konkortoları, gümrük ve ayrıcalıklarını reddediyordu.[317]

Cavour'un amacı, kilise ve devlet arasındaki farklılıkları ortadan kaldırmak değildi, ilişkilerin temelini değiştirmekti. Papalık ve Cavour arasındaki görüşmeler III. Napolyon'un hoşuna gidiyordu ancak Napolyon Cavour'un başarılı olacağını düşünmüyordu. Napolyon tarafından korunan Roma, müzakereye yanaşmadı. Papa, Birleşik İtalyan devletinin varlığına inanmıyordu ve kısa zamanda dağılacağını düşünüyordu. Fransa hâlâ yeni İtalya Krallığı'nı tanımamıştı. Napoli Hükümeti'nin çıkardığı yasalar ve Prens Jerome'ün yaptığı konuşma Papayı kızdırmış ve görüşmeler başarısız olmuştu.[318]

Fransa ile Fransa'nın garnizonlarını Roma'dan çekmesi, İtalya'nın Roma'ya karşı bir saldırı girişiminde bulunmayacağı, Roma'nın papalık ordusuna İtalya'nın karşı çıkmayacağı ve Papalık topraklarının borçları konusunda bir müzakere yapılması ve Fransa'nın İtalya'yı tanıması şartlarını içeren bir anlaşma yapıldı. Cavour, Roma'nın birleşime katılması için Fransız garnizonundan kurtulması gerektiğini düşünmüştü. Bu bağlamda, bir ay içinde Fransız garnizonu çekilmeden önce kuzey ve güney donanmayı birleştirerek güçlendirmek istiyordu.[319]

Cavour, Garibaldi'yi Caprera'ya çekildiğinden beri izliyordu. Garibaldi, Mart ayının sonunda Cenova'ya geldi. Cenova'ya gelişinden sonra yeni kurulan hükümetle ilgili yaptığı konuşmalar parlamentoyu ve kralı rahatsız etmişti. Kral Garibaldi'yi çağırtarak onu yatıştırmaya çalıştı. 9 Nisan'da mecliste yapılan oturuma giden Cavour, Garibaldi ile aralarındaki gerginliği arttırmak istemiyordu. Kan davası, İtalya'ya zarar verebilirdi. Garibaldi, meclise kırmızı gömleği ve gri paltosu ile geldi. Ricasolli'nin onunla hazırladığı konuşmayı okumayarak, kendi konuşmasını yapmaya başladı ve konuşmanın ilerleyen sürecinde Cavour'a karşı öfkesini kustu. Onu Sicilya seferini tehlikeye atmakla, güneyin fatihlerine küstahça davranmakla, başından beri karşı çıktığı ulusal birliği son anda kabul etmekle suçladı. Cavour, bu konuşmadan sonra sakin kalamadı ve meclis karıştı. Oturuma ara verildikten sonra tekrar devam edildi, General Bixio'nun uzlaşma çağırısından sonra Cavour kendini zorlayarak sakinlikle

[317] Whyte, ss. 443-447.
[318] Whyte, ss. 447-449; David I. Kertzer, **Prisoner of the Vatican: The Pope's Secret Plot to Capture Rome from the Italian State,** Houghton Mifflin Company, New York, 2004, s. 13.
[319] Whyte, ss. 460-462.

konuşma yaptı. Konuşmasında, Bixio'nun teklifini kabul ettiğini, Gönüllülere nefret beslemediğini 1859'da onları eğittiğini ve teçhizat sağladığını belirtti. Toplantının bitişinin ardından Cavour çok yorulmuştu ancak durmadan Roma ile ilgili çalışmalara devam etti. [320]

Cavour son bir aydır kendini çok yormuştu. Dur durak bilmeden İtalya ile ilgili meselelerle ilgileniyordu. Torino'da karnaval zamanıydı, insanlar çok mutluydu eğleniyorlardı ve şehir canlıydı. Cavour'un geçirdiği ani kriz onu bir hafta hasta yatırmıştı. Cavour son kez kralla ve arkadaşları ile görüştü ve 6 Haziran'da hayata veda etti. Cavour ölmeden önce, İtalya Krallığı'na katılan eyaletleri, Sardunya yönetimine entegre etmeye çalışmak için uygun bir politika bulamamıştı. Güney mutsuzdu, İtalya Kralı I. Victor Emmanuel, Orta ve Güney İtalya'daki yeni halkını görmeye gitmekte isteksizdi. 1861 yılında Emmanuel, kabineye çok az başkanlık ediyordu. Cavour'un ölümünden sonra halefi olarak Riscasoli sekiz ay görevde kaldı, ondan sonra sekiz ay Rattazzi, 3 ay Farini ve bir yıldan uzun süre de Minghetti onu takip edecekti. [321]

Cavour'un ölümünün ardından onun yerine geçen Ricasoli, Cavour'un yıllar içinde parlamento içerisinde elde ettiği otoritenin kaybolmasına neden oldu. Ricasoli'nin başbakan olmasıyla birlikte kraliyetin etkisi daha da artmıştı. Ricasoli monarşiye inanıyordu ancak siyasi entrikaların ve karışıklıkların İtalya'nın yönetiminin etkinliğinin azalttığının farkındaydı. Güçlü bir vatanseverliği vardı, yenilikçiydi ancak politikacı olacak özelliklerden yoksundu. Kral zamanla, Ricasoli'nin yerine kendisi için daha uyumlu ve tam bir kralcı olan Rattazzi'yi başbakan yapacaktı.[322]

Garibaldi parlamentodan Cavour ile geçirdiği tartışmadan sonra Caprera'ya geri dönmüştü. Caprera'ya dönüşünden sonra o yaz bir askeri hareket olmayacağını kabul etmişti, hatta bir ara iç isyanın patlak verdiği Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmeyi düşünmüştü. Agostino Bertani bu sıralarda 1861 yılı boyunca çeşitli vatanseverleri ve işçi kulüplerini bir araya getirmeye çalışmıştı. Toplanmanın amacı, tekrardan Garibaldi'nin yönlendireceği bir eylem planı içindi. Aralık ayında toplanan

[320] Whyte, ss. 453-458.
[321] Smith, Victor Emmanuel and Cavour, ss. 276-277, 279; Whyte, ss. 461-463.
[322] Denis Mack Smith, **Italy and its Monarchy**, Yale University Press, London, 1989, (Italy and Its Monarcy), ss. 6-7.

gruplar Cenova'da birleştiler ve Mart 1862'de İtalyan Özgürlük Derneği'ni(Associazione Emancipatrice Italiana) kurdular. Başkan olarak toplantıya katılan Garibaldi, toplantıda sol tarafı güçleri birleştirmeye ve Roma ve Venedik'e odaklanmaya çağırmıştı. [323]

Cavour'un ölümünden sonra Roma meselesi ile ilgili ilişkiler Ricasoli'ye kalmıştı. Fransa ile Cavour'un yaptığı görüşmeler ve anlaşmalar, Roma meselesi üzerinde iki taraf arasında gergin bir durumda değildi. Papa, İtalya Krallığı'nı tanımıyor, Toskana ve Napoli hanedanını meşru olarak görüyor ve Victor Emmanuel'i aforoz kararını savunuyordu. Roma'nın takındığı bu tavır Fransa'yı şaşırtmıştı. Riscoli'ye olan güvensizliği ve Papa'nın aldığı tavır, III. Napolyon'u Roma'ya karşı olabilecek herhangi bir saldırı adına savunmaya itmiş ve birliklerini herhangi bir saldırı durumu için Roma'yı savunma adına bırakmasına neden oldu. Victor Emmanuel, aforoz edilmeyi önemsemiyor ve Papa'yı umursamıyordu ancak Papa'ya karşı savaş fikri daha az bir askeri savaş kazancı sunmaktaydı. Venedik için Avusturya ile yapılacak bir savaş fikri daha makul göründüğünden Roma ve Venedik ile ilgili konular hükümetle kral arasında politika farklılığına yol açmaktaydı. Ricasoli, Venedik yerine Roma için çaba sarf edilmesini düşünürken Emmanuel bunun tam tersini istemekteydi. Emmanuel, Rattazzi'yi Venedik için Avusturya ile yapılacak çatışma için Fransa'ya yolladı. Emmanuel, Balkanlarda karışıklık çıkarmak için planladığı isyanları danışması üzere Rattazzi'yi yollamıştı. Yunanistan'da çıkan karışıklıklar sonucu hükümete baskı yaparak oğlunu ülkenin hükümdarı yapma planları vardı. Rattazzi, Cavour'un aksine gücünü parlamentodan değil kral yanlısı olmasından alıyordu ve Ratazzi'nin bu durumu kralın işine geliyordu.[324]

Napolyon'un Avusturya ile savaşma niyeti yoktu ancak Ricasoli'nin yerine Rattazzi'nin geçmesi ile birlikte İtalya üzerinde tekrar hâkimiyet kurabilirdi. Rattazzi'nin Ricasoli'nin yerine geçme isteği ile dönüşü, Ricasoli'den red cevabı aldı çünkü Ricasoli Emmanuel'in ne yapmak istediğini anlamıştı ve Balkanlar'da çıkarılacak bir isyanın İtalya'ya darbe vuracağını düşünmekteydi. Emmanuel'in Balkanlar'da çıkarmak istediği karışıklık için Garibaldi'ye 1 milyon liret verildi. Napolyon'un tutumu, Emmanuel'in Macaristan, Sırbistan ve Yunanistan'daki

[323] Riall, Garibaldi, ss. 317-318.
[324] Smith, Victor Emmanuel and Cavour, ss. 280-283; Riall, Garibaldi, s. 318.

devrimler için çalışmaya başlamasına neden olunca, Fransa İmparatoru dehşete düştü ve Avusturya'ya karşı savaşmaya niyetli olmadığına dair bir mektubu Emmanuel'e yolladı. Ricasoli'ye karşı kral ve Rattazzi, meclis içerisinde entrikalara girişti. Bunların farkında olan Ricasoli, şimdiden krala karşı İtalya topraklarında çıkan tepkileri bildiğinden bunları örtbas etmeye çalıştı. Emmanuel, anayasaya aykırı davranmakla kalmıyor, İtalya'yı zora sürükleyecek bir savaşın eşiğine getirmeye çalışıyordu. İtalya için tehlike Garibaldi değil kral ve Rattazzi idi. Ricasoli sonunda istifa etti. Müdahaleci Victor Emmanuel ve parlamentodaki karışıklık ve kavgalar, İtalyan siyasi hayatını istikrarsızlaştırdı. [325]

Garibaldi'nin etkisi İtalyan yarımadasında devam etmekteydi. Kurulan İtalya Krallığı'nın birleşmesini tamamlamasını isteyen vatanseverlerin de katılımı ve desteği Garibaldi'nin popülaritesinin koruduğunu göstermekteydi. Garibaldi hükümet desteği ile kurulacak yeni tüfek kulüplerini tanıtma amacıyla Lombardiya turuna çıktı ancak Garibaldi, turda silah altında ulusallığa dair askeri fikri canlandırmak istiyordu. Yapılan anma törenleri ve konuşmalarda Venedik'e gönüllü ve para toplamak için Garibaldi özenle çalıştı. Garibaldi'nin yeni kurduğu tüfek kampanyalarına destek yağdı. Brescia'da çıkan olaylar sonucunda Garibaldi'nin takiplerinden olan bir grup gönüllü tutuklamıştı. Mecliste bulunan Crispi, Rattazzi'yi bir komplo kurmakla suçladı.[326]

Garibaldi, Roma'yı İtalya adına kazanmak için tekrar liderliğe soyundu. Sicilyalılar bu süreçte Garibaldi'nin yanlarında oldular ve Marsala'da "Roma ya da Ölüm" sloganları atıldı. Toplanan gönüllüler Katanya'ya yürüdükten sonra iki filoya binerek Melito'da karaya çıktılar. 1860'da olduğu gibi Garibaldi'nin gönüllüleri buradan Reggio yönünde ilerledi. Garibaldi'nin yürüyüşünü durdurmak için yola çıkan İtalyan ordusu ile savaşılmasını istemeyen Garibaldi, birliklerini 29 Ağustos 1862'de Aspromonte'nin tepelerine çıkardı. Pallavicini, Garibaldi'nin üstüne yürüdü ve İtalyan birlikler gönüllülere ateş açtı. Garibaldi bir iç savaş müdahalesinden korktuğundan ve yaklaşan Pallavicini'nin konuşmak için geldiğini düşündüğünden askerlerine karşılık vermeme emri vermişti. Garibaldi, İtalyan ordularının ateş açması sonucunda yaralandı ve tutuklandı.[327]

[325] Smith, Victor Emmanuel and Cavour, ss. 283-285; Paoletti, s. 116; Riall, Garibaldi, s. 318.
[326] Riall, Garibaldi, s. 319.
[327] Snell, ss. 63-64; Kertzer, s. 14.

Garibaldi'nin Aspromonte'de bulunduğu girişim büyük bir yankı uyandırdı. Garibaldi Roma'yı İtalya'ya katmak için hayatını riske atmıştı. Papa ise bu sırada destekçilerinin morallerini arttırmak için uğraştı. Garibaldi'nin Roma'yı kurtarmak adına 1862 yılında yaptığı yürüyüş, artan muhalefetle beraber Rattazzi'nin çekilmesine neden oldu. Ratazzi'nin yerini doldurmak zor bir işti, mali durum kötüydü ve vergilerin artışı halkın durumunu kötüleştiriyordu. Kral Rattazzi'nin yerine Farini'yi göreve getirdi. Farini üç ay sonra görevi bıraktı ve yerine Marco Minghetti geldi.[328]

1864 yılında Minghetti, Fransız birliklerinin Roma'dan çekilmesi karşılığında Roma'nın bağımsızlığını garanti edeceğine dair III. Napolyon'a söz verdi. Napolyon'un daha fazlasını istemesi üzerine Minghetti başkenti Torino'dan Floransa'ya taşıdı çünkü Cavour bir sonraki başkentin Roma olması gerektiğini söylemişti. Minghetti'nin başkenti Floransa'ya taşıması Torino'da ayaklanmalara ve Minghetti'nin hükümetinin çökmesine neden oldu. Roma'dan ayrılan Fransızlardan sonra, Roma'nın ele geçirilmesi için fırsat beklenmeye başladı.[329]

4.2.2.2. Yeni Kurulan İtalya Krallığı'nın Sorunları

Mart 1861'de kurulan Birleşik İtalya Krallığı; Roma, Venedik, Trieste ve Alpler'in güneyindeki Trent'in etrafı hariç İtalya yarımadasının hâkimi olmuştu. Toskana, Napoli ve Sicilya'da hüküm süren hanedanlar indirilmişti ve bu bölgelerin yönetimi Savoy'a geçmişti. Orta İtalya'nın önemli bir bölümü Papa'dan alınmış ve Savoy ile Nice Fransa'ya verilerek Lombardiya'yı geri almak adına Fransa desteği kazanılmıştı. Yapılan plebisitler ile birlikte İtalya Krallığı güçlendi ve Torino'nun başkent olduğu birleşik bir İtalya ortaya çıktı. Kurulan yeni İtalya Krallığı, birleşme sorununu Roma ve Venedik hariç çözmüş olsa da, krallık yeni sorunları beraberinde getirdi.[330]

İtalya Krallığı'nın kurulması, Piyemonte'nin sorunlarını çözmemiş, aksine yeni kurulan krallık ile ilgili sorunları arttırmıştı. Geri kalmış ve tarıma dayalı

[328] Savelli ve diğerleri, Cilt:2, s. 376; Kertzer, s. 14. Frank J. Coppa, **The Origins of The Italian Wars on Independence**, 2. Baskı, Routledge, New York, 2013, s. 121.
[329] Paoletti, ss. 116-117.
[330] Smith, Italy and Its Monarchy, s. 3.

ekonomi, nüfusun yoksulluk ve okuma yazma oranı azlığı önemli sorunlardı. Krallığa katılan yeni bölgeler, Piyemonte'nin yönetimi kabul etmekte isteksizdi. Piyemonte'nin yaşadığı sorunlar birleşme için hazır olmadığını düşündürdü. Yeni İtalya Krallığı'nın nasıl yönetileceği konusunda soru işaretleri vardı. Başta İtalya'nın sekiz bölgeye bölünerek bu bölgelere atanan valiler ile yönetilmesi kararlaştırılsa da bu fikir reddedildi çünkü bölgeler çok büyüktü. Eyaletlere bölme fikri, göreve gelen valilerin aşırı güç sahibi olması ve özerkleşme tehlikesi açısından tehlikeli görüldü. Birleşmeyi yeni sağlamış bir İtalya için bu durum sorun arz ediyordu.[331]

Hükümetin toprak dağıtımında yavaş olması ve köylünün fazla pay alamaması yeni kurulan İtalyan Krallığı'nda ortaya çıkan haydut saldırılarının nedenlerindendi. Krallığın sahip olduğu yönetim zayıflığı, toprak mülkiyeti ve çalışma koşullarının bulunduğu sorunlar çatışmaların artmasına neden oldu. 1861-65 yılları arasında güneydeki haydutlara karşı iç savaş yürütüldü, askerler isyanı dağıtmak için çetelere ateş açmak zorunda kalmıştı, böylelikle birçok sivil hayatını kaybetti. Haydutların faaliyetleri Papa ve Napolili Ferdinand tarafından destekleniyordu. Cialdini, askeri vali olarak çıkan haydut isyanları ile ilgilendi. Cialdini'nin faaliyetleri kötü bulunsa da, isyanları bastırmak için bunu yapması gerekliydi. Garibaldi, Güney'de tasarladığı ve vaat ettiği reformları gerçekleştirememişti. Büyük etkisi bulunan Garibaldi ve Kırmızı Gömlekliler'in yerini İtalyan askerlerinin alışı, halkı rahatsız etmişti. İtalya Krallığı'nın koyduğu yüksek vergilendirmeler, zorunlu askerlik, kanun ve düzeni yeniden tesis etmek için yaptığı girişimler köylülerin hoşnutsuzluğunu tetiklemişti. General Cialdini'nin yerine La Marmora'nın gelişi bu yükselişi daha da kötüleştirdi çünkü La Marmora daha sert bir yöneticiydi ve orta sınıfları yabancılaştırdı. Yeni hükümet bu karışıklıklara sıkıyönetimle ve sert bir tepkiyle karşılık verdi. Eşkıyalar yeni hükümeti askeri meydan okumalarla tehdit etseler de bunda başarılı olamadılar. Sicilya'da yaşanan karışıklığa 1861 yılından önce var olan ancak şimdi hareket alanı bulan Camorra ve Mafyalar gibi cemiyetlerin de ortaya çıkmasına neden oldu.[332]

Monarşist zafer İtalyan vatanseverlerin hepsi tarafından hoş karşılanmadı çünkü Savoy Hanedanı İtalyan olduğu kadar Fransız geçmişine de sahipti ve birleşim için çok yavaş hareket etmişlerdi. Cumhuriyetçilerin birleşik İtalya'nın bir monarşi

[331] Gooch, ss. 32-33; Forester, ss. 141-143.
[332] Beales ve diğerleri, ss. 158-160; Gooch, s. 33.

altında gerçekleşmesi hoşlarına gitmemişti. Garibaldi ve Mazzini'nin İtalya birleşmesinde aldıkları önemli roller, daha sonra kurulan ve mecliste güç elde eden muhafazakâr monarşistler tarafından küçük görüldü ancak Emmanuel, halk sayesinde kraldı ve bakanlar yönetimde Cavour'dan itibaren ondan daha etkindi ve sorumluluklarını üstleniyorlardı. Muhafazakârlar ve Eylem Partisi olarak adlandırılan radikaller arasında çatışmalar kendini gösterecekti.[333]

Genişleyen yeni krallık, askeri kurumları da entegre etmek ve düzenlemek zorundaydı. Regia Marina Italiana(İtalyan Kraliyet Donanması) Avrupa'da üçüncü büyük donanma haline gelmişti. Piyemonte, Toskana ve Napoli filolarından oluşan 106 gemi ve buharlı tekneye sahipti ancak bir süre sonra eski gemiler elendi. Donanma personeli 10.000 kişiydi; rütbeler, üniformalar ve disiplin Piyemonte donanmasından örnek alındı. Emmanuel'in kral olmasından sonra 4 Mayıs 1861'de İtalya ordusu kurulmuştu. Kara kuvvetleri ise artmıştı ve Toskana, Lombardiya ve Emilia Dukalıkları'ndan gelen tugaylarla birlikte daha da büyük bir sayıya ulaşmıştı. Garibaldi'nin ordusu ve Napoli tugayının katılımıyla birlikte ordu 72 piyade ve 48 Besaglieri taburuna sahipti. 1862 yılında İtalyan Ordusu, 6 kolordu ve yirmi tümene bölünmüştü. Piyemonte ordusuna alınan Napoli ve eski Garibaldiniler özenle seçildi ve Napolyon'un ardından olduğu gibi bir rütbe düşürülerek orduya alındılar. Garibadinilerin Roma'ya ve kalan Papalık topraklarına karşı askeri müdahaleden yana olmaları, İtalyan ordusuna direkt alımlarını engelledi. Orduya alımlar için yapılan bu denetleme, Garibaldinileri hoşnut etmedi. Napolili erler genel olarak hizmet etmeyi reddediyorlardı çünkü Kral Francis'in onları yeminlerinden azat etmediklerini öne sürüyorlardı. Süvari ve piyade okulları Modena'da düklük sarayında kuruldu ve topçu mühendislik okulları Torino'da kaldı. Bayrak, kraliyet tacı Savoy armasının üzerine, arma da bayrağın ortasına yerleştirildi.[334]

İtalya Krallığı'nın birleşimi, mali sorunları da beraberinde getirmişti. 1850-60 yıllarında Almanya'daki demiryolları ve büyük şirketlerle bankalar Almanya'nın kalkınmasına neden olmuştu. İtalya'da ise gümrük birliği proje aşamasında kalmıştı ve demiryolu ağları diğer bölgelere göre yavaştı. Piyemonte ve Toskana haricinde yapılan ekonomik reformlar yeterince güçlü değildi. Risorgimento'nun liderliğini

[333] Smith, Italy and Its Monarchy, ss. 3-6.
[334] Paoletti, s. 115; Esposito, Piedmont and Two Sicilies, ss. 17-18.

Piyemonte ve Toskana'nın tarımsal çıkarlarının temsilcileri ve ılımlı orta sınıf üstlenmişti. Halk bu temsilciler arasında kendine yer bulamamıştı. Başlangıçtaki tutarlı liberal tasarımlar terk edilerek ılımlı sağ mecliste üstün geldi. Ilımlı sağ, demokratik baskıyı ve Fransa ile Avusturya'dan gelecek bir savaşı engellemeyi amaçlamıştı.[335]

Birleşmenin ardından İtalya ile Batı ülkeleri arasında uçurum devam etmekteydi. İtalya'daki Gayrısafi Millî Hasıla; Birleşik Krallık, İsviçre, Belçika ve Fransa gibi ülkelerin 1861'de kişi başına düşen gelir seviyelerinin çok gerisindeydi. Pamuk üretimi İngiltere'nin %3'üne, Fransa'nın %9'una ve Almanya'nın %11'ine ulaşamamıştı. Demiryollarının hatları çok azdı ve sanayideki geri kalmışlık ortaya çıkmaktaydı. Güney ve kuzeydeki gelişim farklılıkları ekonomik kalkınmayı etkiliyordu. Luzzatto, Milano, Cenova ve Torino hariç diğer kentlerdeki demografik yapı azdı, okuma yazma oranları Piyemonte ve Lomardiya'da %50-55 iken, İki Sicilya Krallığı'nda bulunan bazı eyaletlerde %86-90 arasındaydı. Tarımda köylülerin işsizliğinin olması ve düşük gelir düzeylerinin yarattığı sorunlar, yeni kurulan İtalya Birliği'nin önemli ekonomik sorunlarındandı. 1859 yılında Eğitim Yasası çıkarılarak okur-yazarlık artırılmak istendi. Yasa ile birlikte genel bir eğitim düzeyi sağlanmıştı. İlkokul zorunlu hale getiriliyor, karma sistemi gözetiyordu.[336]

1859 yılında Piyemonte'nin uyguladığı gümrük tarifesi, İtalya Krallığı'na katılan diğer eyaletlerde de uygulanmaya başlandı. Cavour'un öncülüğü ile birlikte, Maliye Bakanı Vegezzi'nin 1860 yılında serbest ticaretin önemine dair konuşmalar yapması ile aynı yıl ticaret antlaşması imzalandı. Alman Gümrük Birliği'ni(Zollverein) de içine alan bu antlaşma serbest ticaret temelleri üzerine inşa edildi. İtalya'nın birleşiminin ardından gelen ilk 10 yıl, bu antlaşmalar ile gümrük vergilerinin az olmasını sağladı. 26 Haziran 1862 yılında Fransa ile bir ticari antlaşma imzalandı. Birleşme öncesi şehir devletlerin mali yönetimlerindeki farklılık maliyenin düzenlenmesini zora sokuyordu. Bağımsızlık savaşları ardından gelen borçlanma, 1861'de İtalya Krallığı'nın maliye bakanı olan Bastogi'nin meclise damga, ölüm vergileri, kilise arazileri ve hükümet imtiyazlarına ilişkin yasaların birleştirilmesi önerisini sunmasına neden oldu ve öneri kabul edildi. Bastogi'nin yerine gelen

[335] Toniolo, ss. 48-49.
[336] Toniolo, ss. 49-51.

Minghetti ise gelir vergisinin geri gelmesi yönünde bir yasa tasarısı sundu. Mali düzenlemeler harcama gereksinimlerinin sonucunda ortaya çıktıklarından yavaş ilerlediler. [337]

Eyaletlerde dolaşan madeni paraların değer farkını ortadan kaldırmak adına 24 Ağustos 1862 yılında İtalyan lirası ortaya çıkarıldı. Cavour'un kurduğu Banca Nazionale degli Stati Sardi(Sardunya Devletleri Ulusal Bankası), Banca Nazionale nel Regno'ya(Krallığın Ulusal Bankası) dönüştü. 1865 yılına kadar kredi piyasasını geliştirmeye yönelik yerel bankaların kurulmasına devam edildi. [338]

Soyluların durumu, İtalya'nın birleşmesinden sonra aynı devam etti. 1848 yılından itibaren Cavour'un politikası soyluların muhafazakâr bir parti kurmasını zorlaştırdı. Aristokratlar siyasetten dışlanmadılar ancak örgütlü bir parti kurmaları engellendi. 1859-61 yılları arasında İtalyan devletinin kurulması sürecinde Piyemonte aristokrasisi, birleşme sürecinde askeri seferlerde ve yüksek rütbeli diplomatlar olarak görev almışlardı. 1861 yılından itibaren anayasal parlamenter rejim, elitlerin ve soyluların siyasete katılımını zamanla azalttı. İlk başlarda Temsilciler Meclisi'nde seçilenlerin yaklaşık %38'i soylulardan oluşuyordu. 1860 yılında Savoy Hanedanı Senato'daki soyluların %40'ını ömür boyu koltuklara yükseltti. Devlete hizmet etmiş soylular, eski elitlerden daha iyi bir konumdaydılar. Hanedana verilen bu hizmet, soylu Piyemonte ailelerinin yeni ulusal monarşi ile yakın bağlar kurmasına ve hükümetin destek vermesine neden olmuştu.[339]

1864 yılında İtalya hâlâ karışıklık içindeydi. III. Napolyon İtalya yarımadasında gerçekleştirdiği ince faaliyetlerle, Victor Emmanuel'i, Garibaldinin ve Piyemonte soyluların desteğinden mahrum bırakarak ismen birleşmiş ama gerçekte bölünmüş bir İtalya istiyordu. 1864 yılında Torino'lu tamircilerin sokaklarda öldürülmesine neden olan olayın, III. Napolyon tarafından kışkırtıldığı düşünülüyordu. Napolyon başarılı olmayacaktı çünkü II. Victor Emmanuel'i hafife alsa da kral İtalya'nı en güçlü adamıydı sözleri ülkeyi etkiliyordu. Garibaldi'nin Roma'ya girişimi, Garibaldi'nin prestijini azaltmıştı. Ülkenin ticari gelişimi artıyordu ve Mont Cenis tüneli tamamlanmıştı. Demiryollarının yapılması eşkıyalığı durdurmuştu.

[337] Toniolo, ss. 53-56.
[338] Toniolo, ss. 57-59.
[339] Cardoza, The Piedmontese Nobility, ss. 62-66.

Parlamentodaki siyasi kargaşayı, Cavour gibi sağlam ve parlamentoda kaba kuvvet kullanan La Marmora'nın gelişi durdurmuştu. [340]

Mart 1861'de, 1859 tarihli Piyemonte İdari Anayasası'nın merkezi hükümete verdiği yetkilerin, belediye ilçe ve illere verilmesi önerilmişti. Sunulan tasarılar muhalefetle karşılaşmış ve Cavour'un ölümü ile birlikte geri çekilmişti. Ekim 1861'de yönetime gelen Ricasoli, Piyemonte hukukunu tüm Krallığı kapsayacak şekilde genişletmişti. Tartışmalar 1865'de kabul edilecek olan yeni belediye ve vilayet yasasına kadar devam etti. 1865 yılında, vilayetlerin valilerinin ve belediye başkanlarının sahip olduğu sorumlulukların hükümete verildiği idari anayasa kabul edildi. Ocak 1866'da ise medeni evliliğin yasallığı ile ilgili bir İtalyan Medeni Kanunu kabul edildi. Yeni İtalya Krallığı'nda oy kullanımı çok azdı. 1865'de yapılan seçimleri ılımlı muhafazakârlar kazandı ancak sol da 120 kadar milletvekili çıkarabilmişti. La Marmora ve Emmanuel ellerinden geleni yaptılar ve İtalya 1865 yılına geldiğinde Venedik ve Roma için hazır hale gelmişti. Ticaret açığı azalmış, basılan kâğıt paralar halkı bankacılığa yöneltmiş ve kullanılan kâğıt para maliyetleri azaltarak ekonomik büyümeye katkı sağlamıştı. 1865 tarihli bir kanun ile limanlar genişletilmişti. 1861 yılında 2.000 km olan demiryolu hattı, 3.400 km'ye ulaşmıştı. Demiryolu hattı işletmelerinin bir kısmı Piyemonte'de devlet tarafından işletilirken, bir kısmı özel şirketler tarafından işletiliyordu. Sanayi anlamında, tekstil alanında gelişme sağlanmış ve fabrikalar artmıştı. [341]

4.3. RİSORGİMENTO'NUN TAMAMLANMASI

1866 yılının ardından, yeni kurulmuş İtalya Krallığı, İtalya yarımadasında karşılaştığı sorunlarla başa çıkmış ve yönetimini iyileştirmişti. Haydut saldırıları durdurulmuş, mali sistem düzenlenmiş ve yönetim sağlamlaştırılmıştı ancak İtalya Krallığı'nın gücü, Venedik ve Roma için girilecek bir savaşı kaldıracak güçte değildi. Roma ve Venedik adına yapılan tartışmalar ve görüşmeler sonuç vermemekte ve İtalya'nın birleşiminin tamamlanması için halk sabırsızlanmaktaydı. II. Victor Emmanuel ve parlamentonun arasındaki çatışmalar, Fransa ve Papalık ile ilişkileri

[340] Forester, ss. 143-145.
[341] Gooch, s. 33; Forester, ss. 146-147; Toniolo, s. 52, 63-67.

zorlaştırmakta, İtalya Krallığı birleşimi tamamlamak için fırsat beklemekteydi. Denge siyasetini kullanarak içinde bulunduğu durumu her zaman lehine çevirmeye çalışan İtalyan yönetimi, Prusya'nın Avusturya ve Fransa ile olan çatışmalarını kullanarak Venedik ve Roma'yı İtalyan Krallığı'na kattı ve Risorgimento'yu başarıyla tamamladı.

4.3.1. Venedik'in Birleşime Katılması(1866)

Yeni kurulan İtalya Krallığı, Venedik ve Roma'nın birleşime katılmasını istemekteydi. İtalyan hükümeti, Avusturya'ya dostlarıymış gibi davranmaya devam ediyordu ancak Avusturya, birleşik bir İtalyan Krallığı'nın varlığını tanımıyordu. Venedik, Trent ve Alto Adige, hâlâ Avusturya yönetimi altındaydı ve kurtarılmamış topraklardı. Victor Emmanuel, Avusturya ile savaşa girilmesi durumunda ordunun büyük bir savaşı kazanacağını düşünse de, parlamento aynı fikirde değildi. Askeri harcamalar yeni yeni düzelmeye başlayan mali sistemi zorluyordu ve parlamentonun bu konuda söz alma hakkı yoktu. Ordu yetersiz, güçsüz ve eğitimsizdi, Savaş Bakanı General Petitti, kral tarafından atanmıştı ancak askeri olarak yeteneğe sahip değildi, donanmada ise yeteneksiz generaller bulunmaktaydı. Amiral Pensano iki kez gemiyi karaya oturtmuştu ve astları tarafından sevilmiyordu. Generaller, İtalya'nın Avusturya ile savaşı kaybetmesi sonucunda ülkenin tekrar bölgesel devletlere bölüneceği endişesini paylaşmıyorlardı.[342]

Victor Emmanuel, Avusturya'yı yardım almadan yeneceğine inanıyordu çünkü Bismarck'ın Viyana'ya karşı bir savaş planladığını düşünmekteydi. 1865 yıllarının başında, Prusya Şansölyesi Bismarck, temmuz ayında İtalyan hükümetine Avusturya arasında çıkacak bir savaş durumunda nasıl bir hareket izleyeceğini sormuştu. Kral, Bismarck ile yapılan görüşmelerde Piyemonte'nin kurduğu gibi birleşik bir Alman ulusu kurmayı hedeflemesini önerdi. İtalyanlar bir Fransa-Prusya yakınlaşması istiyorlardı ancak Prusya ile yapılan görüşmelerde Avusturya ile savaş yoluyla değil diplomasi yoluyla bir çıkar yolu aramak isteyen Fransa talebi reddetmişti. Fransa, İtalya'yı silahsızlanmaya davet ediyordu ve Venedik'in tazminat teklifi ile kazanılabileceğini öneriyordu. Minghetti'nin yerine geçen La Marmora,

[342] Smith, Italy and Its Monarchy, ss. 25-26.

silahsızlanmanın halkın Venedik'ten vazgeçildiğini düşünmesine yol açacağını düşünmekteydi. Prusya'ya güvenmeyen İtalyanlar, görüşmelerden sonra Avusturya'ya tazminat karşılığında Venedik'i bırakması için götürdükleri önerinin red cevabı alması sonucunda, Avusturya'nın Venedik'i ancak savaş yolu ile bırakacağına emin oldu.[343]

1865 yılında İtalya ile yapılan görüşmeler sürecinde Biscmark, Napolyon ile görüşmek üzere Biarritz'e gitti. Bismarck III. Napolyon'a, Schleswig-Holstein Alman bölgelerini birleştirme, Danimarka topraklarını Danimarka'ya bırakma ve Prusya liderliğinde bir Almanya Konfederasyonu kurma amaçlarını açıkladı. İtalya'nın Napolyon'un onayı olmadan bir ittifaka katılmayacağının farkına varan Bismarck, Venedik'in Avusturya tarafından tazminat karşılığında İtalya'ya bırakılmasını zorlayacağını belirtti. Napolyon, Avusturya'nın askeri üstünlüğüne inanıyordu ancak bir yandan da Prusya-İtalya ittifakını engellemek istiyordu. Bir yandan İtalya'nın Prusya ile yakınlaşmasına onay verirken diğer yandan da İtalya'nın Avusturya ile yakınlaşmasını öneriyordu. La Marmora bu karışık sinyallerden rahatsız olsa da, Venedik'in tazminat ile bırakılmayacağının farkındaydı.[344]

1866 yılında Prusya ile Berlin'de bir antlaşma imzalandı. Antlaşmaya göre düşmanla yapılacak ateşkes veya barış kararı karşılıklı rıza ile olacaktı ve bu barış durumu Avusturya Venedik'i İtalya'ya bırakmayı kabul ettiğinde devreye girecekti. İtalyanlarda güvensizlik bulunmaktaydı ve bu güvensizlik anlaşmanın bu maddesinde kendini göstermekteydi. Kral antlaşmayı parlamentodan saklamıştı çünkü onu engellemeye çalışacaklarını düşünmekteydi, La Marmora antlaşma imzalandıktan sonra Emmanuel'in savaş kararı aldığını parlamentoya iletti.[345]

Avusturya, İtalya Prusya ile olan anlaşmadan cayarsa, Venedik'i Fransa'ya bırakmayı ve Emmanuel'in Fransa'dan Venedik'i alacağını önerdi. Fransa'nın Roma'daki Papalık yönetimini kabul etmesi şartı ile Venedik'i vermek istediğinden İtalya teklifi kabul edemezdi. Barış yoluyla kazanılacak Venedik'i reddetmeleri Piyemonte yönetiminin yapacağı türden bir davranış değildi ancak II. Victor Emmanuel savaşmak istiyordu çünkü savaşın kazanılması ona prestij kazandıracaktı ve başkomutan olduğu için kazanılan savaşın zaferi onun eseri olarak görülecekti. Prusya ile kurulacak ittifakın bozulması, İtalya'nın prestijini sarsabilirdi ve ittifakın

[343] Gooch, ss. 34-35; Smith, Italy and Its Monarchy, s.26; Coppa, ss. 121-122.
[344] Coppa, ss. 122-123.
[345] Smith, Italy and Its Monarchy, s. 26; Coppa, ss. 123-124.

şartları arasında bulunan tarafların rızası olmadan bir anlaşmaya girmesinin engellenmesi şartını ihlal ediyordu. [346]

Fransa, 6 Mayıs 1866 yılında Prusya ile yaptığı plandan geri döndü ve bir Avrupa Kongresi toplanmasını önerdi. Avusturya kongreyi reddedince Prusya ile girilecek savaşta Avusturya üstünlüğüne inanan III. Napolyon, barış müzakerelerini görüşmek üzere Viyana ile görüşmelere başladı ve 9 Haziran'da bir anlaşma imzaladılar. Fransa savaşta tarafsızlık sözü verdi ve İtalya'yı da tarafsızlığa yönelteceğini belirtti. Avusturya ise bunun karşılığında İtalya'yı tanımayı kabul etti. Aynı zamanda Venedik'i, İtalya'ya verdikten sonra Papalık yönetiminin Roma'daki konumunu sağlamlaştırmak üzerine taahhüt aldı. 10 Haziran'da Prusyalıların güçlerini seferber ederek 15 Haziran'da saldırıya geçmesi, Avusturya'nın İtalya'yı Prusya ittifakından ayıramamasına neden oldu.[347]

Prusya'nın savaşa girişinin ardından Victor Emmanuel halkına Venedik'i kurtarmak adına çağrı yaptı. Halk sevinmiş ve Garibaldi'nin Gönüllüleri orduya katılmak için akın etmişti. Garibaldi ise bir kez daha sahaya çıkmıştı. Avusturya ile girilen çatışma, Mart 1866'da İtalyan hükümetini düzenli ordudan bağımsız ve farklı birliklerden oluşan bir gönüllü birliği kurmaya itti. Kurulan İtalyan Gönüllü Birliği komutası Garibaldi'ye verildi. Corpo Volontari Italiani; 10 piyade alayı, 2 bölük Berseglieri, 2 bölük Atlı Kılavuz ve bir mühendis bölüğünden oluşuyordu. Kurulan birlik, 43.000 kişiydi ve topçu tugayı, Carabinieri bölüğü ve Ulusal Muhafız taburu kolorduya bağlıydı.[348]

Savaşın komutası konusunda bakanlar Victor Emmanuel yerine tam yetkiye sahip profesyonel generaller atanmasını kararlaştırdılar. Bu generaller için La Marmora ve Cialdini önerilmekteydi. Parlamento La Marmora'yı başkomutan olarak seçen bir kararname sundu ancak kral bunu reddetti. La Marmora'yı genelkurmay olarak seçecek ve başkomutan olarak ona verdiği emirlerin uygulanmasını sağlayacaktı. Cialdini, La Marmora'nın astı olarak savaşmak istemiyordu. Cialdini'nin bu isteksizliği ordunun ikiye bölünmesine neden oldu. Savaşın aniden patlak vermesi Cialdini ve La Marmora'nın iyi bir plan yapmasına engel oldu ancak bir noktada anlaştılar. Venedik'te bir halk isyanı çıkmasını engelleyerek Garibaldi'nin bu savaşta

[346] Gooch, s. 35; Smith, Italy and Its Monarchy, ss. 26-27; Forester, ss. 155-156.
[347] Coppa, ss. 125-126.
[348] Forester, ss. 156-157; Esposito, Papal States and Volunteers, s. 39.

küçük bir rol oynamasını istiyorlardı. Garibaldi'nin silah ve asker sıkıntısı çekerek başarılı olmasını engellemeye çalışıyorlardı. Prusyalılar, İtalyanların Dörtgen bölgesini aşarak Dalmaçya kıyısından girmelerini, Garibaldi'yi kullanarak halkın Avusturya'ya karşı kışkırtılmasını ve bundan sonra Avusturya'ya ilerlenmesini önerdi. Garibaldi fikri desteklese de bu fikir La Marmora tarafından reddedildi ve İtalyan kuvvetleri ikiye bölündü. La Marmora 12 Piyade tümeni ve üç kolordudan oluşan ordusu ise Lombardiya üzerinden Venedik'e ilerleyecek; Cialdini ise bir kolordudan oluşan birlikleri ile Emilia'dan Po'yu geçerek Venedik'e yürüyecekti. Garibaldi ise, Dalmaçya'ya inerek Macaristan'da bir isyan çıkaracaktı ancak Emmanuel'in bu teklifinin reddedilmesi üzerine Garibaldi Alpler'i geçerek Trentino'ya girdi ve Trente'ye yürüdü. [349]

23 Haziran'da La Marmora'nın birlikleri Venedik tarafında konuşlandı ve ertesi gün Venedik' doğru ilerledi. La Marmora, Avusturya birlikleri ile karşılaştığında Avusturya Custozza'daki yüksek araziyi kontrol ediyordu. Avusturya komutasındaki Arşidük Albert, 80.000 kişiye komuta ediyordu ve 1848'de Razetzsky'in yaptığı gibi La Marmora'nın güneyden gelen Cialdini ile birleşmek için doğuya doğru gideceğini düşünerek askerlerini dörtgende yoğunlaştırmıştı. La Marmora'nın kuzeye doğru ilerlediğini öğrendiğinde bundan yararlanarak La Marmora'ya saldırmıştı. La Marmora'nın keşif yapmaması ve ileri karakollar kurmaması, savaş sırasında bir karargâh kurulmasını engelledi. Çatışma bütün gün sürdü, tarafların kayıpları birbirine yakın olsa da İtalyanlar geri çekildiler.[350]

Garibaldi, gönüllüleriyle Caffora'daki köprüden ilerleyerek Monte Suello'daki mevziiye ilerlemişti ancak bu sırada Custavzo yenilgisinin haberi geldi. La Marmora, Garibaldi'ye ordularını Oglio'nun gerisine çekmesini söyleyince Garibaldi ordularını çekerek Lonato yakınlarında konuşlandırdı. Bu sırada Prusyalılar, Sadowa'da Avusturyalıları yendiler ve Avusturya'ya 13.000 ölü ve 18.000 yaralı verdirdiler. Prusya ile olan savaşta yenilen Avusturya, kaybettiği birlikleri yenilemek için Viyana'ya asker yığmaya başladı. [351]

14 Temmuz'da yapılan yeni savaş planına göre Cialdini II. ve III. kolorduları ile Peschiera'yı kuşatma altına alan La Marmora'nın birlikleri ile birleşti ve 150.000

[349] Smith, Italy and Its Monarchy, ss. 27-29; Coppa, ss. 126-127; Paoletti, s. 117.
[350] Paoletti, ss. 117-118
[351] Snell, ss. 67-68; Savelli ve diğerleri, Cilt:2, s. 380.

askerle kuzeye yürüdü ancak Avusturyalılar geri çekildiler. 26 Temmuz'da Isonzo'nun sağ kıyısında bulunan Versa'da girilen çatışmada İtalyanlar yenildiler. Yapılan savaş planına göre Amiral Persano, Lissa'ya hareket etti ve adayı bombaladı. Avusturya'nın filoları, Pola'dan hareket ederek Amiral Persano'nun filosunu bombaladı ve iki gemiyi batırdı. Avusturya'nın 27 gemilik filosuna karşı 33 filoya sahip olan İtalyan donanması, Lissa'da yapılan deniz savaşını kaybetti.[352]

İki ordunun birleşmesinin ardından Garibaldi'ye Tirol'e ilerlemesi emredildi. Garibaldi Caffaro ve Monte Suello'daki toprakları geri almak istiyordu. Garibaldi'nin gönüllüleri Avusturya tarafından püskürtülseler de 4 Temmuz'da düşman güçlerin geri çekilmesi ile birlikte bu bölgeleri ele geçirdiler. 21 Temmuz'da Bezzecco köyüne kadar püskürtülen Garibaldi'nin gönüllüleri, geri çekilirken geride bulunan bir birlikle birleşerek Avusturya üzerine hücum etti. Avusturya, bozguna uğradı; Bezzecco, Conzei vadisini bıraktı ve Tirol'ü savunmaktan vazgeçti.[353]

Prusyalıların Avusturya üzerindeki başarısı Fransa'yı Avusturya'nın çökmesi ve Prusya'nın Almanya'yı düzenlemesi açısından korkutmuştu. Avusturya, Venedik'i Fransa'ya verme ve ateşkes için Fransa'nın arabuluculuğuna başvurdu. Biscmark, Fransa'nın askeri bir müdahaleye girişmesinden çekindiğinden Avusturya ile ittifak arayışını hızlandırdı ve 25 Temmuz'da Piyemonte'nin haberi olmadan Avusturya ile bir ön barış imzaladı. İtalya Krallığı, Garibaldi'nin Trente'deki başarılı ilerleyişinin devam etmesini istese de bu istek ne İngiltere'den ne de Prusya'dan destek görmedi. İtalyanlar 12 Ağustos'ta ateşkesi kabul etmek zorunda kaldı. 3 Ekim 1866'da imzalanan Viyana Barışı ile Venedik İtalya'ya bırakıldı. 21 Ekim'de yapılan halkoylaması ile birlikte Venedik, İtalya Krallığı ile birleşme yönünde oy verdi. İtalyan ordusunun bölünmesi ve İtalya ile Prusya arasındaki iletişim yetersizliği savaşın kaybedilmesinde etkili oldu ancak İtalya, Venedik'i almayı başarmıştı. İtalya'nın birleşmesi yönünde tek adım Roma kalmıştı.[354]

[352] Caddo, s. 127; Paoletti, s. 118.
[353] Snell, ss. 67-68.
[354] Caddo, s. 128; Gooch, s. 35.

4.3.2. Roma'nın Birleşime Katılması(1870)

1866 yılında Venedik'in birleşik İtalya Krallığı'na katılmasında sonra sıra Roma'daydı ancak İtalya'nın mali durumu hâlâ düzenli değildi ve ulusal borcu azaltmak gerekliydi. 1866 yılının Eylül ayında Palermo'da bir isyan patlak vermişti. Birleşmenin ardından yeni bir yönetimin altına giren halk hem yoksullukla hem de değişen örf ve adetler sonucunda isyan etmişti. Palermo'daki isyanın Bourbon ve ruhban sınıfının kışkırttığı düşünülmektedir. Palermo'daki isyan iç karışıklıkların artmasına neden oldu. Sicilya'daki karışıklık arttı ve kilise topraklarının kura ile dağıtılması yerine satılması ve manastırların kapatılması yoksulların yararlandığı hayırseverliğin sona ermesine neden oldu. 15-22 Eylül arasında çıkan ayaklanmalar ordu tarafından bastırıldı. Hükümet düzeni sağlamak adına mafya ve gayrı resmî kurumlarla anlaşmalar yapmak zorunda kaldı.[355]

La Marmora Avusturya ile savaşa girmesi için görevlendirildiğinde yerine Ricasoli geçmişti. Kral, Eylül 1866 yılında Ricasoli'nin yerine General Menabrea ve Rattazzi yönetiminde bir bakanlık atamak istedi. Victor Emmanuel, Roma'yı ele geçirmek istiyordu. Kral, kendisini tanrının seçilmiş bir aracı olarak görüyordu çünkü İtalya'yı birleştirmek zor bir görevdi ve bu görevi ancak ilahi rehberliğe sahip olan biri yapabilirdi. Karala göre Papa, gücü elinde tutarak maddi hırslarını gerçekleştirmeye çalışıyordu. Papa ise İtalya'da dinsiz devletin kurulmasını III. Napolyon'un sağladığını düşünüyordu. 1866 sonunda ya da 1867 başlarında Ricasoli'nin haberi olmadan kral Avusturyalılar ile temasa geçerek bir ittifak önerdi ancak başarılı olamadı. Fransa ile 1864'de yapılan anlaşmaya göre 1866'da Roma'da bulunan Fransız garnizonlarını geri çekmişti. İtalya, papa topraklarını işgal etmeyeceğini, başkalarının işgal girişimine izin vermeyeceğini ve Roma'da çıkacak herhangi bir isyanı önleyeceğine dair taahhüt verdi. İtalya'nın böyle bir sözü tutmaya niyeti yoktu ve Fransız birliklerinin çekilişinin ardından Roma'da Garibaldi'nin öncü olduğu bir ayaklanma çıkarmayı amaçladılar. Çıkan ayaklanma ile kral Roma'ya müdahale edecek ve düzeni tesis edecekti.[356]

[355] Savelli ve diğerleri, Cilt:2, s. 383; Gooch, s. 36.
[356] Smith, Victor Emmanuel and Cavour, ss. 336-338.

Garibaldi, 1867 yılının başlarında Caprera'dan çıkarak Roma'ya yapılacak olan sefer için Avrupa turuna çıktı. Oğullarından birini para toplamak için görevlendirdi ve kadınları da kırmızı gömlekler dikmeye çağırdı. Cenevre'de yapılan uluslararası bir konferansta Papalığı sona erdirmeyi ve Katolik rahipliğinin yerini bilim ve zekânın rahipliği ile değiştirmeye çağırdı.[357]

Ricasoli, Roma ile ilişkileri sakin yollarla çözmeye çalıştı ancak bu çabalar sonuçsuz kaldı. 11 Nisan 1867'de Ricasoli'nin yerine Rattazzi geçti. Garibaldi, 23 Ekim'de Papalık sınırlarına ulaştı. Garibaldi, Roma'da çıkarılacak isyan haberini almıştı. Bu haber üzerine şafak vakti Casino dei Pazzi'ye ilerledi ve gün boyunca burada bekledi. Roma'ya yaklaşırken iki Papalık kolu ile karşılaştı. Montetoronto'da Papalık kuvvetlerini yenen Garibaldi, şehirde herhangi bir isyan hareketine dair bir bilgiye ulaşamadığından geri döndü. Garibaldi, şehirdeki isyanı beklediğinden, Fransız askerleri Roma'ya gelmeye başlamıştı ve Fransız kuvvetlerine karşı Garibaldi'nin gönüllüleri yeterince güçlü değildi. Garibaldi, kuvvetlerini Montetoronto'dan Tivoli'ye doğru ilerletti ancak yolda düşmanla karşılaştılar. Karşılaşmayı kazansalar da, iki bin kişilik bir Fransız kuvvetinin geldiği haberi gönüllüleri korkuttu. Haber asılsız olsa da De Failly'nin keşif birlikleri Papa'nın birliklerine destek olmak için gelmişti. Gönüllülerin üzerine ilerleyen Papalık orduları, gönüllüleri dağıtmayı başarmıştı. 4 Kasım'da geri kalan birlikler silahlarını bıraktı ve Garibaldi teslim oldu. Garibaldi'nin Roma'ya yürüyüşünün ardından Fransız-İtalyan ilişkileri zayıfladı. Napolyon, Roma sorununu bir Avrupa Kongresi ile çözmek istedi. İtalya Krallığı, kongrenin açılışından önce bir Fransız-İtalyan anlaşması sağlanması ve kongre sırasında İngiltere'nin İtalya'ya zarar verecek bir şeyi onaylamayacağına dair taahhüt istedi. Papalık ise tüm toprakların iadesini istiyor ve İtalya yerine Piyemonte'den söz ediyordu. Taraflar arası anlaşmazlık 1868'de kongrenin başarısız olmasına neden oldu.[358]

1868 yılında İtalya'daki gelişmeler aynı düzende seyretti. Papa Pio Nono, Haziran 1868 yılında bir Ekümenik Konseyi topladı. Konseyde Papa'nın yanılmaz olduğu ilkesi vurgulandı. Avrupa'da ise karışıklıklar ortaya çıkmaya başlamıştı. İspanya tahtının boşalmasının ardından tahta Hohenzollerin çıkma isteğini Fransa veto

[357] Kertz, ss. 19-20.
[358] Caddo, ss. 131, 134-135; Snell, ss. 68-71; Gooch, s. 36.

etti ve Prusya'ya karşı ittifak aramaya başladı. Fransa, İtalya ve Avusturya ile görüşmelere 1868 yılının Temmuz ayında başladı. Fransa, İtalyanlar ile Garibaldi'nin ardından aralarının bozulması sonucunda ılımlı bir tepki almadı. Yapılan görüşmelerden sadece II. Victor Emmanuel'in haberi vardı ancak bir süre sonra parlamento da görüşmelere katıldı. Roma'nın başkent olmasına dair fikirler sadece devrimciler arasında değil halk arasında da yayılmıştı. Papalık Devleti'nin varlığı, İtalya'nın durumunu tehlikeye sokmaktaydı. Roma sorunu çözülmeden üçlü ittifak İtalya için söz konusu değildi. Avusturya, ittifak için İtalya'yı destekledi ancak bu Fransa'nın kabul edeceği bir şey değildi. Fransa uygun zamanda Roma sorununa diplomatik çözüm arayacağına söz verdi ancak şu an için taviz verecek durumda değildi. Roma ve Floransa arasındaki durum Fransa'nın çekingenliği ile çözülecek durumda değildi.[359]

Fransa ve Prusya arasında çıkacak bir savaş sonucunda Roma'nın alınması öneriliyordu ancak İtalya'nın mali durumu ve verdiği savaşlar bu durumu zorlaştırmaktaydı. Avusturya, İtalya'nın mali sorunlarına çözüm önerisi getirmeye çalıştı ancak verilen önerilerle 1869'da yürürlüğe giren ikinci vergi zaten yoksul olan ve ezilen halk arasında isyana neden oldu. Menabrea'nın istifası ile Lanza bakanlık kurma önerisinde sarayın üç gözdesinin azledilerek askeri ödeneklerde mali kısıtlama yapılmasını istedi. Lanza ve Emmanuel arasındaki uzlaşma sonucunda 14 Aralık'ta başkan olan Lanza kurulan yeni hükümette orduda tasarruf edilmesini önermişti ancak Hazine ve Maliye bakanı olan Sell bunu reddetti çünkü İtalya'nın askeri eksikliğini üçlü ittifakın dışında kalmak için kullanacaktı. Lanza, Fransa'nın ittifaka katılınsa bile Roma'dan vazgeçmeyeceğini belirtti. Kral bu sırada Lanza'nın tam tersinde hareket etmekteydi. Avusturya ile savaşa girmeyi sabırsızlıkla beklediğini ve savaştan askerin şan ve şerefini kazanarak Papalık yönetimini söndürmek istediğini ifade etmişti. Kral bu fikirlerini Lanza'dan saklıyordu ve 9 Temmuz'da bakanlardan savaşa girme sözünü aldı.[360]

Temmuz 1870'de Fransa-Prusya Savaşı başladığında Emmanuel savaşmaya hevesliydi. Lanza ve Visconti, kralın gizli bir taahhüt sunduğunun farkına varmışlardı. Savaş başladığında o sırada Floransa'da bulunmayan Emmanuel'in Fransa'ya verdiği

[359] Caddo, ss. 135-137, Kertz, s. 25.
[360] Smith, Italy and Its Monarchy, ss. 48-49; Caddo, ss. 137-139.

taahhütler, bakanlara açıklandı. Lanza kabinesi zor durumdaydı, meclis içerisinde çıkan savaşta ne yapılması gerektiğine dair fikir ayrılıkları vardı. Emmanuel bu sırada Fransa ile iletişim halindeydi ve orduların 15 Ağustos'a kadar hazır olacağını bildiriyordu ancak Fransa da İtalya'ya güvenmiyordu. Meclisin karışık olduğu bu sıralarda Garibaldi'den ve Mazzini'den hükümete öneriler geldi. Meclis bu olasılıkları tehdit olarak gördü çünkü Mazzini ya da Garibaldi Roma'ya daha önce ulaşırsa hanedanlık devrilebilirdi. Mazzini, John Brown sahte kimliği ile gizli bir devrim başlatmak adına İtalya'ya dönmüştü ancak Napoli'de ihbar edilerek 13 Ağustos'ta tutuklandı. Fransa'nın Saarbriick'teki muharebeyi kazandığına dair yanlış haber, kabinenin Fransa yanında savaşa girme kararı almasına neden oldu. Karara karşı çıkan Sella, kabineyi istifa etmekle tehdit edince zaman kazandı ve meclis kesin bir karar almaktan vazgeçti. Emmanuel bu sırada Napolyon ile görüşüyor ve her şeyin hazır olduğunu Lanza'nın gerekirse görevden alınacağını bildiriyordu. Fransa'nın Eylül ayında Prusya'ya karşı kaybedişinin ardından, Roma için yeni bir fırsat doğdu.[361]

Papalık, savaşın başlamasından itibaren gelişmeleri endişe ile takip ediyordu. Fransa'nın aldığı yenilgi, Roma'da endişeye neden olmuştu ve birçok kişi, Roma'nın ele geçirilmesinin an meselesi olduğunu düşünmekteydi. Kutsal Şehir'de Papa'nın yakında ayrılacağına dair söylentiler dolanıyordu. Vatikan'da bulunan bazı kişiler, Papa'nın İtalya ile uzlaşma yapmasını önermekteydi. Roma alınmadan önce Başbakan Lanza, 13 Ağustos'ta Mazzini'nin bulunduğu Gaeta kalesine ve Garibaldi'nin bulunduğu Caprera'ya haber göndererek herhangi bir hareket girişimlerinde engellenmelerini emretti. Papa, İtalyanların Kutsal Şehri ele geçireceğine inanmıyordu. 20 Ağustos'ta İtalya Temsilciler Meclisi, Roma sorununu ulusal isteklere uygun bir şekilde çözeceği güvencesinde bulundu. Temsilciler Meclisi'nin bu hareketine karşı Avusturya 23 Ağustos'ta İtalya'nın Roma'ya girmeyeceğine dair güvence veren bir telgraf yolladı.[362]

Dışişleri Bakanı Emilio Visconti ve Lanza Roma'nın kazanılmasına önemli etkide bulundular. Visconti, 1848 devrimci hareketine katılmıştı ve başlarda Mazziniciydi ancak sonrasında İtalya'nın birleşmesi için en iyi yolun Piyemonte liderliği olduğuna inanmıştı. Lanza ve Visconti iki farklı karakterdelerdi. Lanza,

[361] Smith, Victor Emmanuel and Cavour, ss. 360-365; Smith, Italy and Its Monarchy, ss. 51-52.
[362] Kertzer, ss. 36-38.

Roma'nın bir an önce ele geçirilmesi gerektiğini düşünüyor ve bunun için askeri harekâtı savunuyordu. Visconti, İtalyan birlikleri Roma'ya girene kadar Roma ile bir anlaşma yapılacağına dair inancını korumuştu. Visconti Roma sorununu Leonine şehrinin Papa'ya verilmesi ile çözüleceğini düşünüyordu. Papa'ya yapılan teklif yeterli olmadı ve Roma tarafından kabul edilmedi.[363]

Sedan Savaşı ve Üçüncü Cumhuriyet İlanı haberinin İtalya'ya ulaşmasının ardından 5 Eylül'de kabine Roma'nın alınmasına karar verdi. Lanza, Fransa'nın yenilgisi ardından Roma'ya karşı harekete geçilmediği takdirde Roma'daki devrimcilerin harekete geçeceğini belirterek Roma üzerine yapılacak seferi onaylamak üzere çağrı yaptı. Fransa'nın savaş nasıl ilerlerse ilerlesin, İtalya'ya müdahale etme şansı yoktu. 8 Eylül'de Visconti, bütün yabancı büyükelçilere İtalya'nın Roma'yı ele geçirme kararı olarak hükümetin kendini savunma hakkı gerekçesini sundu. Roma'nın isyancı nüfusu, İtalya için tehlikeliydi. 10 Eylül 1870'te Emmanuel Papa'ya İtalyan birliklerinin Roma'yı işgalinin Papa tarafından düşmanca bir hareket olarak görülmeyeceğini umduğu bir mesajla birlikte ültimatom yolladı. Papa'nın bu ültimatomu reddetmesi üzerine 50.000'den fazla İtalyan askeri Roma için hazırlandı. Papa ise bu sırada Avrupa'dan yardım istedi ancak Fransa'nın durumu belliydi, Prusya ise Alman birliği kurmak ile ilgileniyordu. Avusturya, tek başına hareket etmeye çekiniyordu aynı zamanda İtalya'ya müdahale etmesine rağmen İtalya ilerlerse bu bir savaş nedeniydi. Papa Pius, paralı askerleri ile birlikte işgale karşı emirler verdi. Bixio, Papalık ordusunu Roma'nın dışarısında yakalayarak uzaklaştırmak için Viterbo'nun etrafından dolaştı ancak bu girişim başarısız oldu. Civita Vecchia'nın 1500 kişilik birliği ile birlikte teslim olmasıyla Kraliyet Ordusu Roma'nın etrafında toplandı. Cadorna, Roma'ya teslim olunmasını söyledi ancak Pius'un teğmeni bu teklifi reddetti.[364]

Emmanuel şehrin yağmalanmasını istemediğinden General Cadorna temkinli hareket etti. Lanza, Papa'nın Roma'yı terk etmesi için çağrı yaptı ancak Papa bu fikre yanaşmadı. 18 Eylül'de Cardona'ya Leonine şehri hariç saldırı emri verildi. 20 Eylül'de İtalyan topçuları Porta Pia'da'ki Ebedi Şehrin Roma surlarını bombaladı. General Raffaele Cadorna komutasındaki askerler Porta Pia'ın sol tarafında bulunan

[363] Kertzer, ss. 40-42.
[364] Forester, ss. 189-190; Gooch, s. 37; Kertzer, ss. 42-44, 50; Paoletti, s. 119; Smith, Italy and Its Monarchy, s. 53; Caddo, s. 141.

anıtsal kapıda bir gedik açtı. Bombardıman sırasında Papa kesintisiz olarak ayin yaptı. Şehrin surlarında gedik açılmasıyla gerçekleşen çatışmadan sonra Belçikalı, İrlandalı, Fransız ve Kanadalı gönüllülerin bulunduğu Papalık garnizonu ele geçirildi ve papanın emri ile teslim oldular. İtalyan kuvvetler, şehrin içine değil dış duvarlarına yönelerek fazla hasardan ve kan dökmekten kaçınmışlardı.[365]

Papa'nın ruhani bağımsızlığını korumak adına İtalyan kabinesi Leonine Şehri hariç Roma'yı ele geçirmişti. Lanza 22 Eylül'de Cadorna'ya Papa'ya iyi davranması konusunda talimatlar gönderdi. Papa, Leonine şehrini kabul etmeyi reddetti ve Ekim ayında Quirinale Sarayı'nın ele geçirilmesi onu çok kızdırdı. Papa'nın şikâyetlerinin engellenmesi adına Lanza, 2 Ekim 1870'te Roma'ya halkoylaması çağrısında bulundu. İtalya'da yapılan plebisit, %99 ile İtalya ile birleşmeyi kabul etti ve Roma başkent oldu. Papa, Katoliklere oy kullanmamalarını ve kralın zorba olduğunu söylemişti. 9 Ekim 1870'de çıkarılan kraliyet kararnamesi ile Roma ve çevresindeki topraklar ilhak edildi ve Papa'nın dokunulmazlığı ve kişisel egemenliği konusunda güvence verildi. Pius, bu kararnameye sert tepki verdi. 1 Kasım'da "Respicientes" başlıklı genelgesinde işgalcilere karşı aforoz kampanyası başlattı. Papa'nın durumuna dair İtalya dışında bulunan devletlerin harekete geçmemesi için 9 Aralık 1870'te Lanza, Uluslarası Katolik topluma ve Yüce Papa'nın onuruna ve bağımsızlığına saygı göstererek koruyacakları güvencesini veren yasa tasarısını meclise sundu. Tasarı Ocak 1871'de Papa'nın egemenliğinin geçici değil ruhani olduğunu ve İtalya yarımadası üzerinde hak iddia edecek otoriteye sahip olmadığını ekleyerek değiştirdi. Yasa, 13 Mayıs 1871 tarihinde meclise girdi. Tüm büyük güçler, İtalya'nın Roma'yı ele geçirmesini tanıdı. Papa yasayı reddetti ve uzlaşmayı kabul etmedi. Papa ile olan bu durum Dördüncü İtalyan Bağımsızlık Savaşı'nın ardından yapılacak 1929 Lateran Barış Anlaşması'na kadar sürdü.[366]

1870 yılı ile birlikte İtalya'nın birleşimi tamamlanmıştı. Orta Çağ'dan itibaren süren siyasal parçalanmışlık sona ermişti. II. Victor Emmanuel, İtalya'nın birleşmesinin tamamlanmasının ardından, iç meselelerine dönebilirdi. Mali düzendeki sorunları ve halkın İtalya Krallığı'na karşı sahip olduğu hoşnutsuzluğu çözmeye

[365] Caddo, s. 142; Kertzer, ss. 52-53, 56; Forester, s. 190; Paoletti, s. 119.
[366] Smith, Italy and Its Monarchy, s. 53; Caddo, ss. 143-145; Kertzer, s. 62.

yönelecekti. Yeni kurulan İtalya Krallığı, artık büyük güçler ile karşı karşıya gelebilir ve yardım olmadan kendi siyasal varlığını koruyabilirdi.[367]

Birleşmenin tamamlanmasının ardından yeni İtalya sosyal, ekonomik ve politik sorunlar içerisinde büyük bir güç olmayı amaçladı. Yeni birleşmiş İtalya Krallığı'nın büyük güç olabilmesi için Risorgimento'yu koruması gerekmekteydi. İtalyanlar zor bir süreçten geçerek ve önemli kayıplar vererek kazandıkları Risorgimento başarısının korunmasını sağlama konusunda hassaslardı. Bu bağlamda, ülke içerisindeki sorunlara çözüm arandı ve Risorgimento ruhunun yaşaması ve devam etmesi için sokaklara ve meydanlara birleşimde öne çıkmış olan Cavour, Mazzini, Garibaldi ve II. Victor Emmanuel gibi önemli liderlerin isimleri verildi.[368]

19. yüzyılda, geç bir evrede birleşimi sağlayan İtalyanlar, güçlü ve birleşik bir İtalya fikrini temel alarak İtalya Krallığı'nı kurmayı başardılar. Sırada, güçlü bir devlet olmak yatmaktaydı. Yeni kurulan İtalya Krallığı'nın ekonomik, politik, sosyal ve siyasal durumu bir an önce çözülerek güçlü İtalya'nın Avrupa siyasetinde ön plana çıkması gerekmekteydi. Yüzyıllardır, güçlü devletler altında yönetilen İtalyanlar, esaretten kurtulmuşlardı ve artık kendilerini yöneterek güçlü devletlerin arasında yer alacak, Avrupa siyasetinde söz hakkına sahip olacaklardı.

[367] Savelli ve diğerleri, Cilt:2, s. 289.
[368] Smith, ss. 176-177.

SONUÇ

İtalya yarımadasının 15. yüzyıldan itibaren sahip olduğu parçalanmış yapı, İtalyan birleşmesinin 19. yüzyılda gerçekleşmesine neden oldu. Parçalanmış yapının temellerine inildiğinde, güçlü devletlerin İtalya'da güçlü bir varlık istememesi ve bu doğrultuda şehir devletlerinin kendi çıkarlarını koruyan bir yapıda süregelmesi görülmektedir. İtalya yarımadasının İspanya, Fransa ve Avusturya gibi güçlü devletler tarafından işgal edilişinin sonucunda aldığı tahribat ve 18. yüzyılda Avrupa'da Fransız Devrimi ile birlikte yaygınlaşan "ulus" kavramının İtalyan aydınları ve halk arasında bulduğu karşılık ile birlikte, 18. yüzyılda İtalya için bir birleşme fikri ortaya çıkmaya ve tartışılmaya başlanmıştır.

İtalya'nın içinde bulunduğu baskıcı ve kısıtlanmış durum, bu fikirlerin Napolyon Dönemi'nde tartışılmaktan öteye gidememesine neden olsa da, İtalya adına birleşme fikri, İtalyan yarımadası için önemli bir değişim ve gelişimi temsil etmekteydi. İtalyanlar, Napolyon yönetimi süresince İtalyan kaynaklarının tasarruf edilmesi ve kötü yönetim karşısında ortaya çıkan hoşnutsuzlukla birlikte topraklarında bulunan yabancılara karşı gelmişler ve onları topraklarından atmak istemişlerdi.

1815 yılında Fransızlar İtalyan topraklarından atıldığında, bu istek gerçekleşmişti ancak Fransızlar yerine bu sefer Viyana Kongresi ile birlikte Avusturyalılar gelmiş ve İtalya, tekrar aynı şeyleri yaşamaya başlamıştı. Yabancı güçleri topraklardan atmak yeterli değildi, bunun yanında güçlü ve tek bir İtalya kurularak İtalyanlar kendilerine hükmetmeliydi.

Tam bu noktada, İtalya'nın birleşmesi yönünde önemli bir sorun ortaya çıkmaktaydı, birleşime kim liderlik etmeliydi ve birleşim yönünde nasıl bir yöntem izlenmeliydi?

İtalyan şehir devletlerinin etkileşimde olduğu güçlü devletler, bulundukları coğrafi konum ve kültürel etkileşimler, şehir devletlerinin kendilerine özgür bir devlet yapısına ve yönetimine sahip olmalarına neden oldu. Şehir devletlerinin amacı birleşik bir İtalya oluşturmak değildi, kendi yönetimlerini devam ettirmek ve İtalya içerisinde topraklarını genişletmek istiyorlardı. Bir kısım, devrimle birlikte monarşileri yıkarak bir İtalyan cumhuriyeti kurmak isterken, diğer bir kısım Papalık yönetiminde kurulan bir İtalyan Federasyonu fikrine sıcak bakmaktaydı. İtalya birleşiminde güçlü

devletlerden yardım almak isteyen diğer bir kısım bulunmaktaydı. İtalya birleşmek istiyordu, uzun süre sonra bu fikre sahip olmuştu ancak hâlâ doğru bir birleşme planı ortaya konulamamıştı. İtalya yarımadasında birleşme isteyen İtalyanların faaliyetleri 1820-30 ve 1848 yıllarında İtalya yarımadasında isyanlara neden oldu. İtalyan birleşiminin devrimle gerçekleşeceğini ve kalıcı olacağını düşünen devrimcilere karşı Avusturya'nın silahlı müdahalesi yanında, monarşilerin de tepkisi sert oldu. İtalya'da hüküm süren monarşik liderler, iktidarlarını bırakmak konusunda isteksizdi ve bu bağlamda güçlü devletlerden yardım almaktan ve İtalya yarımadasında nüfuzlarını güçlendirmelerinden rahatsızlık duymuyorlardı.

Liberal isyanların başarısızlığı, İtalyanları başka yollar aramaya itti. Tam bu sırada 1848 yılında, Avusturya'yı İtalyan topraklarından atmak isteyen Sardunya-Piyemonte Kralı Charles Albert harekete geçti. 1830 İhtilalleri'nin ardından İtalya yarımadasında Papalık'ın ön plana çıkarak birleşim sürecinde liderliği ele alması istenirken, bir yandan da Sardunya Krallığı'nın liderliğe geçmesini isteyen bir kısım ortaya çıkmıştı. Charles Albert, bu liderliğe sıcak bakmıştı ve bunun sonucunda da fırsatını bulduğu 1848 yılında Avusturya üzerine ilerledi.

İtalya yarımadası içerisinde, Piyemonte Krallığı, diğer şehir devletlerinin yanında belirli özellikleri ile ön plana çıktı. İtalya yarımadası içerisinde İki Sicilya Krallığı, Piyemonte ve Papalık bağımsız bir durumdaydı. Bu üç oluşumun arasında birleşim için en uygun lider Piyemonte Krallığı idi. Piyemonte Krallığı yaptığı refomlar ve anayasası ile birlikte ılımlı liberaller ve vatanseverlerin desteğine sahipti. Aynı zamanda 11. yüzyıla kadar uzanan köklü Savoy Hanedanı tarafından yönetilmesi ve bir orduya sahip oluşu, İtalyanların Piyemonte etrafından toplanması için önemli özelliklerdi.

Sardunya-Piyemonte Krallığı'nın 19. yüzyılda İtalya yarımadası üzerinde sahip olduğu bu bağımsız yapının temeli, hanedanın yönetim yapısı ve diğer şehir devletlerinden ayrı olarak geliştirdiği dinamiklerdir. Savoy Hanedanı'nın bulunduğu coğrafi konum, hanedanın yıllar içerisinde önemli savunma mekanizmaları geliştirmesine neden olmuştur. Bu savunma mekanizmalarının temelinde Piyemonte yönetiminin bulunduğu tehlikeli konum yatmaktadır.

İtalya yarımadası üzerinde hâkimiyet kurmak isteyen güçlü Avrupalı devletlerin İtalya'ya ilerleyişi Alpler üzerinden gerçekleşecekti. Alplerin sınırından

gelecek herhangi bir tehlike karşısında hazırlıklı ve savaşmaya hazır bir ordu bulundurma ihtiyacı, Piyemonte'nin ordusunu geliştirmesine ve savaşma konusunda dinamik olmasına neden olmuştur. Bu bağlamda, Alpler'in sınırlarında bulundurulacak askerlerin, yetkinlikleri göz önüne alınarak savunma birlikleri oluşturulmuştur. Bunun yanında, Savoy Hanedanı'na mensup olan Piyemonte yöneticilerinin hepsinin birer asker olması önem kazanmaktadır.

Alplerden gelecek herhangi bir çatışma sonucunda, Piyemonte Krallığı'nın içerisinde bulunan aristokrat, soylu ve halk kesiminin bu kriz anında sorun çıkarmaması gerekmekteydi. Bu bağlamda, Piyemonte hükümeti soylu ve aristokrat kesimi, yıllar içerisinde devlete hizmet eder konuma getirmiş ve devlete hizmet ettikleri takdirde güçlenmelerini sağlayacak bir sistem oluşturarak hem devlete olan bağlılıklarını ve yararlarını yükseltmiş hem de Piyemonte Krallığı içerisindeki karışıklıkların önüne geçmeyi başarmıştır. Halkın çıkarlarını ön planda tutarak ve halkın sorunları ile ilgilenerek halk ve yönetim arasında baskı ile değil, sadakat ile bir bağ oluşturmuştur. Piyemonte yönetiminin devlete hizmet ve sadakat ile kurduğu bağ, bir Piyemonte ulusçuluğunun ortaya çıkmasına neden oldu. Bu durum, merkezileşme politikasını getirerek ikinci bir savunma mekanizmasının gelişmesine neden olmuştur.

Piyemonte'nin sadık bir yönetilen kesime ve ufak bir orduya sahip olması, siyasal varlığını devam ettirmesi için yeterli değildi. Güçlü ordulara ve merkezi yapılara sahip olan büyük devletlere karşı ayakta kalmak için önemli bir dış politika izlemek gerekmekteydi. Dış politikanın önemini bilen Piyemonte, erken dönemlerden itibaren elçilik sistemine değer vermiş ve bu sistemi geliştirmişti. Güçlü devletler arası karışıklıklardan yararlanarak ve siyasal ortamı iyi okuyarak ortaya çıkardığı denge politikası, Piyemonte yönetiminin oluşturduğu diğer bir savunma mekanizmasıydı. Her daim Piyemonte Krallığı'nın çıkarını gözeten Piyemonte yönetimi, gerektiğinde kendi çıkarlarına uygun olmadığında taraf değiştirerek oportünist bir yaklaşım sergilemiş ve siyasal varlığını korumaya çalışmıştı. İtalya yarımadasında bulunan diğer şehir devletleri gibi, evlilik yolu ile bağlantılar kursa da, bu siyasal bağlantılar Savoy Hanedanı'nı gölgede bırakmamıştır.

Piyemonte yönetiminin liderlik yönünde sahip olduğu en önemli koz bir planının olmasıydı. Cavour'un Sardunya Krallığı içerisinde siyasette önemli bir yere gelmesi ve başbakan oluşu Risorgimento'yu şekillendirmesine neden oldu. Cavour,

güçlü politik yeteneği ve mevcut statükoyu okuyarak yönlendirdiği denge siyaseti ile Piyemonte'nin birleşme sürecinde istikrara sahip olmasını sağladı. İtalya yarımadası içerisinde, Piyemonte'nin liderliğine karşı olan sesleri bir çatı altında toplamak gerekliydi. Bu bağlamda Cavour, İtalya yarımadasında önemli bir etkiye sahip olan Garibaldi'yi Piyemonte tarafına çekerek birleşimin tek çatı altında ilerlemesini sağladı.

Piyemonte'nin birleşme sürecindeki rolüne bakıldığında Cavour, Garibaldi ve Mazzini'nin önemi görülmektedir. İtalya yarımadasında önemli bir etkiye sahip olan bu üç isim, süreç boyunca birbiri ile çatışmış ve hatta bazen birbirleriden nefret edecek duruma gelmişlerdir. Cavour, Garibaldi ve Mazzini'nin, Risorgimento sürecinde bir takım gibi hareket ettiği söylenebilir ancak bu takım oyuncularının yaptıkları, ortak bir fikir birliği ile gerçekleşmemiştir.

Cavour'un özelliklerine bakıldığında, kontrolcü bir karaktere sahip olduğu görülmektedir. Cavour, Piyemonte'nin liderliğinde birleşimin gelmesinin çok zor bir yol olduğunu ve içeride ve dışarıda birçok sorunla karşılaşılacağının farkındaydı. Yapılacak ufak bir hata, İtalya'nın Birleşmesi'ne zarar verecek büyük bir sorunu doğurabilirdi. Cavour'un düşüncelerine ve yaptığı faaliyetlere bakılırsa, birleşim yolunda yavaş yavaş ancak temkinli yürüdüğü görülmektedir. Öte yandan halk, birleşimin bir an önce gelmesini ve İtalya'nın bağımsız olmasını istemekteydi. Bu isteğin karşısında ise Garibaldi ortaya çıkmıştı. Garibaldi, 1000 Kırmızı Gömlekli ile Sicilya'ya yürüdüğünde, bu hareketinin başarısız olması sonucunda nelerin gerçekleşeceğini düşünmemişti. Her ne kadar II. Victor Emmanuel, Garibaldi'ye ilerlemesi yönünde destek verse de, bu başarısızlığın sonucu, İtalya için kötü olabilirdi. Cavour, Garibaldi'nin Sicilya'daki başarısı ardından, Torino'da arka planda çalışmaya devam etti. Avusturya, Fransa ve İngiltere ile yaptığı görüşmelerde uyguladığı denge siyaseti ile birlikte Garibaldi'nin Sicilya'daki ilerleyişine destek vermişti ancak öte yandan Cavour'un kontrolcü karakteri de ön plana çıktı. Cavour, birleşme planını sadece kendisinin yönetebileceğine inanmaktaydı. Böylece diğer liderler üzerinde kontrol sağlamak istediğinden Garibaldi Sicilya'da iken Sicalya'daki durumu izlemesi için La Marmora'yı buraya göndermişti. Duruma sinirlenen Garibaldi, La Marmora'yı geri yolladı.

Garibaldi ise Cavour'un aksine daha çok duyguları ile hareket etmekteydi. Cavour'un Sicilya yürüyüşü sürecinde birleşimi tehlikeye attığını ve gönüllülere saygısızlık ettiğini düşünerek ona sinirlendi ve hatta İtalyan Meclisi'nde Cavour ile tartışarak ilişkilerini gerdi. Cavour, devrimcilerden hoşlanmıyordu. Mazzini ile tartışmışlardı ve Mazzini'nin İtalyan yarımadasında etkisini kaybetmesinin ardından Cavour, yarımadada önemli takipçisi olan Garibaldi'ye yönelmişti. Garibaldi ve Cavour, aralarındaki gerginliğe rağmen İtalya'nın Birleşmesi için iş birliği yapmışlardı ancak Mazzini ve Cavour arasında böyle bir ilişki olmadı. Buna rağmen Garibaldi, Mazzini Sicilya yürüyüşüne geldiğinde ona II. Victor Emmanuel adına orada olduğunu ve birleşim liderliğinde Piyemonte'yi kabul ettiğini söyleyerek Mazzini'yi harekete destek vermeye teşvik etmiş ve Cavour ile arasında bir tampon görevi görmüştür.

II. Victor Emmanuel, birleşimde önemli olan üç lider yanında onlar kadar etkili olamadı. Piyemonte Kralı olarak bir pretiji vardı ancak onun pretijini korumak adına liderler çok çalıştılar çünkü Emmanuel zaman zaman başarıdan kendi adına pay almak istedi ve meclisten gizli işler yapmaya çalışarak birleşimi tehlikeye sokacak hamlelerde bulundu. Birleşme öncesine Emmanuel'i Cavour kontrol etmişti, onun ölümünden sonra da Cavour'un meclisteki ardılları Emmanuel'in yanlış bir karar vermesini engellediler ve ona temkinli yaklaştılar.

Birleşme sürecinde öne çıkan bu liderlerin, birbirlerinden farklı idealleri ve karakterler özellikleri bulunmaktaydı. Risorgimento'nun erken dönemlerinde bu farklılıklar ortaya çıkmakta ve liderler birlikte hareket edememekteydi. İlerleyen süreçte özellikle Garibaldi'nin Sicilya'ya ilerleyişi ardından gelişen durumlar sonucunda, İtalyan birleşiminde önemli etkiye sahip olan liderler ortak bir amaç altında birleşti. "İtalya'nın Birleşmesi" amacı doğrultusunda İtalya için en iyisini ve en uygun olanını yapmayı bırakmadılar ve gerektiğinde birbirleri ile işbirliği içerisine girerek İtalya'nın birleşmesine katkı sağladılar.

İtalya'nın Birleşmesi adına ortaya çıkan bu üç lider, İtalyan yarımadasında ortaya çıkar fikir ayrılıkları doğrultusunda önemli oldular. Liberaller, Cavour'u desteklerken, İtalya'nın Birleşmesi yönünde gerçekleşen herhangi bir olumsuzlukta hayal kırıklığına uğrayan ve öfkelenen devrimci cumhuriyetçiler Garibaldi ve Mazzini'ye yöneldiler. Bu durum, birleşme planını tehlikeye sokarak İtalyanların bölünmesine ve hareketin başarısız olmasına neden olabilirdi. Birleşme öncesinde,

Cavour, Garibaldi ve Mazzini gibi önemli liderlerin, kendi fikirlerine ve savundukları plana bağlı oldukları görülür ancak süreç içerisinde, bu liderlerde farklılık görünmektedir. Cavour'un Avusturya, Fransa ve Piyemonte ile yaptığı savaşın ardından imzalanan 1859 tarihli Villafranca şartlarını görmesinin ardından, gerekirse devrimci olacağını ancak bunu kabul etmeyeceğini söylemesi;[369] Garibaldi'nin ise, Piyemonte'nin savaşa devam etmeyeceğini belirtmesiyle Sicilya'ya ilerlemesi ve burada II. Victor Emmanuel adına kendini diktatör ilan edişi; Mazzini'nin ise Garibaldi'ye bu yürüyüşte para toplayarak yardımda bulunması ve katılmasına bakılırsa, liderlerin İtalya için ele ele verdiği ve İtalya'nın çıkarı için her yolu denedikleri görülmektedir. Liderlerin İtalya için bir arada duruşu, birleşmenin parçalanmasını engelleyerek başarıya ulaşmasında önemli bir etkendir.

Cavour'un ölümünün ardından, İtalyanların denge siyaseti izleyişi devam etti. Roma ve Venedik konusunda siyasal karışıklıklardan yararlanarak İtalya'ya birleşimi getirdiler. Bu süreçte Parlamento'da ortaya çıkan çatışmalara ve İtalya Krallığı'na katılan Güney İtalya'nın Piyemonte yönetimine ve kültürüne uyum sağlayamayarak çıkardığı sorunlar, İtalya'nın Birleşmesi öncesinde ve sonrasında sahip olduğu parçalanmışlığın etkilerini yaşamasına neden oldu.

1870'li yılların başında Avrupa'da düşen tahıl fiyatlarının ardından, İtalya Krallığı'nda bulunan tarımsal alanlar etkilendi ve yeni krallığın vergilendirme sistemi ve kamu harcamalarının halkın yaşam standartına olumsuz etkide bulunduğu görülmekteydi. Krallık, harcamaları işçi sınıfına değil, orta sınıfa ve devlet için yeni oluşturulan merkezlere akıtıyordu. 1890'larda Sicilya'da artan nüfus ve bu sorunlar karşısında köylü isyanları arttı.[370]

Birleşmenin ardından, yeni kurulan İtalya Krallığı'nın mali ve sosyal anlamda yaşadığı bu sıkıntılar, uzun yıllar parçalanmışlığa sahip olan İtalya yarımadasının etkilerinin hafif olmadığını göstermektedir. Öte yandan, Piyemonte-Sardunya Krallığı ve İtalya yarımadasında bulunan diğer şehir devletleri, yönetimlerinde olan küçük bir sınırı yönetme ve kontrol etmeye alışıklardı. Piyemonte yönetimin, İtalya'nın kuzeyinde sahip olduğu bu küçük sınırdan çıkarak, bütün bir İtalya yarımadasını yönetmekte zorlanması anlam kazanmaktadır.

[369] Whyte, s. 327.
[370] Black, ss. 173-174.

İtalya, 1915 yılına kadar, Üçlü İtilaf ve Üçlü İttifak arasında dengeyi korudu. 1905-1906 yıllarında Fas Krizi sırasında, İtalya'nın Almanya'ya Fas'ın Üçlü İttifak'ın dışında olduğunu belirterek destek vermemesi, 1909 yılında Avusturya ile ilişkilerin kötüleştiği zamanlarda ittifakı terk etmemesi ve 1909 yılında Ruslar ile gizli bir antlaşma imzalaması İtalyanların Risorgimento sürecinden kalan etkili denge politikasını göstermektedir. İtalyanlar, Üçlü İttifak'tan ayrılmaları halinde, İttifakta kalan Almanya ve Avusturya eski düşmanların arasında savaş çıkmasından korktuğundan bu ittifaktan ayrılmamış olabilir. İtalyanlar, Avusturya ile olan gerginlikleri yüzünden, Üçlü İtilaf'a güvenmediler. Aynı zamanda, "Kurtarılmamış Topraklar" olarak geçen Trentino, Güney Tirol, Trieste, Gorizia, Istria ve Kuzey Dalmaçya, Risorgimeto ruhunun tam olarak tamamlanması için İtalya topraklarına katılmalıydı. Kurtarılmamış toprakların vaadedilmesi ile İtalya, 26 Nisan 1915'te İngiltere ile yapılan Londra Antlaşması ile taraf değiştirdi.[371]

İtalyanlar, güçlü bir devlet olmak isteseler de akılcı davranmaktan vazgeçmemişlerdir. Birleşimi tamamlamalarının ardından, diğer devletlere karşı aldıkları tavır çekingen ve dengelidir. İtalyanlar, kazandıklarını kaybetmek istememişler ve her zaman kendi çıkarları adına hareket etmeyi bilmişlerdir. İtalyanların I. Dünya Savaşı süresince uyguladıkları bu denge, onların her zaman olduğu gibi kazanan tarafta yer almalarını sağlamıştır.

Ulaşılan bilgiler sonucunda, Piyemonte'nin, Birleşim sürecinde güçlü devletlerin arasındaki açıklıklardan yararlanarak ve mevcut siyasal ve politik durumları iyi okuyarak güçlü devletlerle aralarında önemli denge sağladığı görülmüştür. Piyemonte'nin bağımsız yapısı ve "İtalya" için kararlılıkla liderliği ele alması, birleşim sürecindeki ayrılıklarda, ortak bir "İtalya" duygusuna vurgu yapan Risorgimento planı çerçevesinde birleşim isteyen İtalyanlara bir yöntem sunmuş ve onları tek çatı altında toplamayı başarmıştır. Garibaldi, Mazzini ve Cavour gibi liderlerin, "İtalya" için yaptıkları fedakârlıklar, İtalyanların liderlerini örnek alarak Birleşime destek vermelerini sağlamıştır. Piyemonte liderliğinin ardından "Piyemonte ulusçuluğunun" bir "İtalyan ulusçuluğuna" dönüşümü ve liderliği dikkatle yönlendirişi, İtalya'nın birleşimi başarı ile ve olabilecek en az kayıpla kazanmasına sağlamıştır. İtalyanlar, kendi amaçları uğruna güçlü devletlerle ittifak kurarak, onları

[371] Di Scala; ss. 201-203. Black, s. 183.

İtalya’nın birleşmesi için diğer devletlerle çatıştırarak, Risorgimento’yu tamamlamışlardır.

KAYNAKÇA

GAZETELER

"Orsini's Second Letter to the Emperor Napoleon." **The Hobart Town Daily Mercury**, 14 Haziran 1858, https://trove.nla.gov.au/newspaper/article/3248763/834559, (15.05.2023).

"Garibaldi's Position on the Volturno", **South Australian Weekly Chronicle**, 15 Aralık 1860, https://trove.nla.gov.au/newspaper/article/90246894#, (02.06.2023).

"Notes From Our Artist in Italy", **Illustrated Times**, Sayı:219, Cilt:8, 11 Haziran 1859.

"Some Results of the War", **Illustrated Times**, No: IX, 4 Ağustos, 1855.

KİTAPLAR

Alfani, Guido. "Fiscality and Territory Ivrea and Piedmont between the Fifteenth and Seventeenth Centuries", **Sabaudian Studies Political Culture, Dynasty and Territory (1400-1700)**, Ed. Matthew Vester, Cilt:12, Truman State University Press, Missouri, 2013, ss. 213-239.

Armaoğlu, Fahir. **19. yüzyıl Siyasî Tarihi(1789-1714)**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1997.

Beales Derek and Eugenio F. Biagini. **The Risorgimento And the Unification of Italy**, Routledge, New York, 2013.

Black, Jeremy. **Kısa İtalya Tarihi**, çev. Ekin Duru, Say Yayınları, İstanbul, 2020.

Brooks, Richard. **Solferino 1859(The Battle that Won Italy its Independence)**, Osprey Publishing, Oxford, 2009.

Cardoza, Anthony L. **Aristocrats in Bourgeous Italy(The Piedmontese Nobility, 1861-1930)**, Cambridge University Press, Cambridge, 1997.

Cardoza, Anthony L. "Cavour and Piedmont", **Italy in the Nineteenth Century(1796-1900)**, Ed. John A. Davis, Oxford University Press, New York, 2000, ss. 108-131.

Carpanetto, Dino. "Demography, Economy, Classes and Institutions in Eighteenth-Century Italy", **Italy in the Age of Reason 1685-1789**, Ed. Dino Carpanetto ve Giuseppe Ricuperati, Çev. Caroline Higgitt, Cilt: 5, Longman, New York, 1987, ss. 1-53.

Carpanetto, Dino. "Reform in the First Half of the Eighteenth Century", **Italy in the Age of Reason 1685-1789**, Ed. Dino Carpanetto ve Giuseppe Ricuperati, Çev. Caroline Higgitt, Cilt: 5, Longman, New York, 1987, ss. 139-192.

Casali, Luigi. **Red Shirts: Garibaldi's Campaing in Southern Italy 1860**, Ulster Imports, Champaign, 1989.

Coppa, Frank J. **The Origins of The Italian Wars on Independence**, 2. Baskı, Routledge, New York, 2013.

Creighton, Mandell. **The Council of Basel: The Papal Resoration 1418-1464**, Cilt:2, Longmans and Green, London, 1892.

Dante. **İlahi Komedya-Âraf**, çev. Rekin Teksoy, Cilt:2, 5. Baskı, Oğlak Yayıncılık, İstanbul, 2004.

Davis, John A. “1799: The Santafede and the Crisis of the Ancien Régime in Southern Italy” **Society and the Politics in the Age of Risorgimento**, Ed. John A. Davis and Paul Ginsborg, Cambridge University Press, Cambridge, 2002, ss. 1-25.

Davis, John A. **Naples and Napoleon Southern Italy and the European Revolutions (1780-1860)**, Oxford University Press, New York, 2006.

Della Peruta, Franco. “War and Society in Napoleonic Italy: The Armies of the Kingdom of Italy at Home and Abroad”, **Society and the Politics in the Age of Risorgimento**, Ed. John A. Davis and Paul Ginsborg, Cambridge University Press, Cambridge, 2002, ss. 26-48.

Di Scala, Spencer M. **Italy from Revolution to Republic(1700 to the Present)**, 4. Baskı, Westview Press, Colorado, 2009.

Esposito, Gabriele. **Armies of the Italian Wars of Unification 1848-70(Piedmont and the Two Sicilies)**, Osprey Publishing, Oxford, 2017.

Esposito, Gabriele. **Armies of the Italian Wars of Unification 1848-70 (Papal States, Minor States and Volunteers)**, Osprey Publishing, Oxford, 2018.

Forester, C. S. **Victor Emmanuel II and the Union of Italy**, Methuen, London, 1927.

Frost, Thomas. **Secret Societies of The European Revolution(1776-1876)**, Cilt:2, Ensleys Brothers, London, 1876.

Gal, Stéphane ve Preston Perluss. “Charles Emanuel I’s Foreign Policy: The Duke of Savoy’s French Voyage (1599-1600), **Sabaudian Studies Political Culture, Dynasty and Territory (1400-1700)**, Ed. Matthew Vester, Cilt:12, Truman State University Press, Missouri, 2013, ss. 127-150.

Gallenga, Antonio. **History of Piedmont**, Cilt:2, Chapman and Hall Publishing, London, 1855.

Galoppini, Laura. "Overview of Sardinian History(500-1500)", **A Companion to Sardinian History (500-1500)**, Ed. Michelle Hobart, Brill's Companions to European History, Cilt:11, Boston, 2017, ss. 85-114.

Gat, Azar ve Alexander Yakobson. **Uluslar(Siyasi Etnisite ve Millyetçiliğinin Uzun Tarihi ve Derin Kökleri)**, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2019.

Gilmour, David. **The Pursuit of Italy(A History of a Land, Its Regions and Their Peoples)**, Penguin Books, London, 2011.

Gooch, John. **The Unification of Italy**, Routledge, New York, 2001.

Grab, Alexander. "From French Revolution to Napoleon", **Italy in the Nineteenth Century(1796-1900)**, Ed. John A. Davis, Oxford University Press, New York, 2000, ss. 25-50.

Haythornthwaite, Philip ve Richard Hook. **Napoleon's Campaings in Italy**, Osprey Publishing, Oxford, 1993.

Kertzer, David I. **Prisoner of the Vatican(The Popes, the Kings and Garibaldi's Rebels in the Struggle to Rule Modern Italy)**, Houghton Mifflin Company, New York, 2004.

Laven, David. "The Age of Restoration", **Italy in the Nineteenth Century(1796-1900)**, Ed. John A. Davis, Oxford University Press, New York, 2000, ss. 51-73.

Machiavelli. **Prens**, Çev. Nazım Güvenç, 2. Baskı, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1994.

Mallett Michael ve Christine Shaw. **The Italian Wars 1494-1559(War, State and Society in Early Modern Europe)**, Routledge Publishing, New York, 2014.

Mazzini, Giuseppe. "Manifesto della Giovine Italia", 1831, Çev. Stefano Recchia, **A Cosmopolitanism of Nations(Giuseppe Mazzini's Writings On Democracy, Nation Building and International Relations)**, Princeton University Press, Princeton, 2009, ss. 33-38.

Merle, Michel. "The Model of the Holy Prince", **Sabaudian Studies (Political Culture, Dynasty and Territory 1400-1700)**, Ed. ve çev. Matthew Vester, Truman State University Pressi Missouri, 2013, ss. 151-166.

Orsini, Felice. **Memoirs and Adventures of Felice Orsini**, çev. George Carbonel, Thomas Constable and Company, Edinburg, 1857.

Orton, C.W. Previté. **The Early History of the House of Savoy (1000-1233)**, Cambridge University Press, Cambridge, 1912.

Özmen, Yaşar Pınar. "İtalyan Milliyetçiliği", **Milliyetçiliğin Coğrafyaları-II,** Ed. Yusuf Ziya Bölükbaşı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2020, ss. 129-154.

Öztuna, Yılmaz. **Devletler ve Hânedanlar Avrupa Devletleri**, Cilt:4, 3. Baskı, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2005,

Paoletti, Ciro. **A Military History of Italy**, Praeger Security International, Westport, 2008.

Pibiri, Eva. "The Practice of Diplomacy at the Court of Amadeus VIII of Savoy(1391-1440)", çev. Matthew Vester, **Sabaudian Studies (Political Culture, Dynasty and Territory 1400-1700)**, Ed. Matthew Vester, Truman State University Pressi Missouri, 2013, ss. 49-62.

Procyk, Anna. **Giuseppe Mazzini's Young Europe and the Birth of Modern Nationalism in the Slavic World**, University of Toronto Press, Canada, 2019.

Raviola, Blythe Alice. "Sabaudian Spaces and Territories, Piedmont as a Composite State(Ecclesiastical Enclaves, Fiefs, Boundaries), **Sabaudian Studies Political Culture, Dynasty and Territory (1400-1700)**, Ed. Matthew Vester, Cilt:12, Truman State University Press, Missouri, 2013, ss. 278-297.

Recchia, Stefano and Nadia Urbinati. **A Cosmopolitanism of Nations(Guiseppe Mazzini's Writings on Democracy, Nation Building and International Relations)**, Princeton University Press, New Jersey, 2009.

Riall, Lucy. **Garibaldi: Invention of a Hero**, Yale University Press, London, 2007.

Riall, Lucy. **The Italian Risorgimento(State, Society and the National Unification)**, Routledge, New York, 1994.

Roberts, J. M. **Avrupa Tarihi**, çev. Fethi Aytuna, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2015.

Sander, Oral. **Siyasi Tarih**, 23. Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2012.

Sarti, Roland. "Giuseppe Mazzini and His Opponents", **Italy in the Nineteenth Century(1796-1900)**, Ed. John A. Davis, Oxford University Press, New York, 2000, ss. 74-107.

Savelli, A., Fernand Hayward ve Albert Falcionelli. **İtalya Tarihi**, Cilt:1-2, Çev. Galip Kemali Söylemezoğlu, Kanaat Kitabevi, İstanbul, 1940.

Schneid, Frederick C. **The Second War of Italian Unification (1859-61)**, Osprey Publishing, Oxford, 2012.

Smith, Denis Mack. **Cavour and Garibaldi 1860**, 2. Baskı, Cambridge Univesity Press, Cambridge, 1986.

Smith, Denis Mack. **Italy and its Monarchy**, Yale University Press, London, 1989.

Smith, Denis Mack. **Victor Emanuel, Cavour and the Risorgimento**, Oxford University Press, London, 1971.

Snell, F. J. **Garibaldi and His Red-Shirts**, Heritage History, 2010, https://www.heritagehistory.com/index.php?c=read&author=snell&book=garibaldi&story=_front, (28. 05. 2023)

Storrs, Christopher. **War, Diplomacy and The Rise Of Savoy (1690-1720)**, Cambridge University Press, Cambridge, 2004.

Strayer, Joseph R. **Dictionary of the Middle Ages**, Cilt:5, Charles Scribner's Sons, New York, 1982.

Toniolo, Gianni. **An Economic History of Liberal Italy**, Çev. Maria Rees, **Routledge**, New York, 2015.

Trevelyan, George Macaulay. **Garibaldi and the Thousand**, Longmans, 5. baskı, New York, 1912.

Whyte, A. J. **The Political Life And Letters Of Cavour 1848-1861**, Oxford University Press, London, 1930.

Wiesner Hanks, Merry. **Erken Modern Dönemde Avrupa (1450-1789)**, Çev. Hamit Çalışkan, 7. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2021.

Wylly, H. C. **The Campaign of Magenta and Solferino(1859)**, The Macmillan Company, New York, 1907.

MAKALELER

Antonicelli, Aldo. “From Galleys to Square Riggers: The Modernizations of the Navy of the Kingdom of Sardinia, **The Mariner’s Mirror**, Cilt: 102, Sayı:2, 2016, ss. 153-173.

Crossland, James. “Radical Warfare’s First ‘Superweapon’: The Fears, Perceptions and Realities of the Orsini Bomb(1858-1896), **Terrorism and Political Violence**, Cilt: 35, Sayı:2, 2021, ss. 355-369.

Dincecco, Mark, Giovanni Federico ve Andrea Vindigni. “Warfare, Taxation, and Political Change: Evidence from the Italian Risorgimento”, **The Journal of Economic History**, Cilt: 71, Sayı:4, 2011, ss. 887-914.

Isabella, Maurizio. “Freedom of the Press, Public Opinion and Liberalism in the Risorgimento”, **Journal of Modern Italian Studies**, Cilt:17, Sayı:5, 2012, ss. 551-597.

Lehning, Arthur. “Buonarroti and His International Secret Societies” **International Review of Social History**, Cilt:1, Sayı:1, 1956, ss. 112-140.

Postigliola, Michele ve Mauro Rota. “Institutions and Literacy Rates: The Legacy of Napoleonic Reforms in Italy”, **European Review of Economic History**, Cilt:25, Sayı:4, 2021, ss. 757-779.

Rath, R. John. “The Carbonari: Their Origins, Inititation Rites and Aims”, **The American Historical Review**, Cilt:69, Sayı:2, 1964, ss. 353-370.

Satıcı, Murat. “Guiseppe Mazzini’nin Politika Teorisinde Demokrasi, Ulus ve Kozmopolitizm”, **Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı:27, 2019, ss. 27-185.

ERİŞİM ADRESLERİ

Britannica. "House of Savoy", **Encyclopedia Britannica**, 22 Mart 2023, https://www.britannica.com/topic/House-of-Savoy, (30 Mart 2023).

Lins, Joseph. “Savoy”, **The Catholic Encyclopedia**, Cilt:13, Robert Appleton Company, New York, 1912, https://www.newadvent.org/cathen/13492a.htm, (31.03.2023).